AL. JIRÁSEK

MEZI PROUDY

II.

Oak Street
UNCLASSIFIED

AL. JIRÁSKA

SEBRANÉ SPISY.

DÍL VII.

MEZI PROUDY.

ČÁSŤ II.

ŠESTÉ VYDÁNÍ.

NAKLADATELSTVÍ J. OTTO V PRAZE.

1918.

MEZI PROUDY.

TŘI HISTORICKÉ OBRAZY.

II.

SYN OHNIVCŮV.

ŠESTÉ VYDÁNÍ.

NAKLADATELSTVÍ J. OTTO V PRAZE.
1918.

PSANO ROKU 1888.

(SVĚTOZOR.)

VEŠKERÁ PRÁVA VYHRAZENA.

Tiskem »Politiky« v Praze.

PŘÍTELI

JAROSLAVU VRCHLICKÉMU.

I.

Fortny Židovského města Pražského*) byly na veliký pátek l. 1389, jako každého roku v ten čas, zavřeny a neotevřely se ani po celé dopoledne Bílé soboty, jež tenkráte připadala na den sedmnáctý měsíce dubna. Nikde ve městech Pražských, ani v jejich nejodlehlejších uličkách, nebylo viděti známých po-

*) Židovské město, za starodávna výhradně židy obydlené, bylo od Starého města odděleno fortnami nebo branami, jichž bylo šestero.

šťav, bradatých židů ve vysokém klobouce vybíhajícím na vrchu ve žlutý neb oranžový roh, v plášti znamenaném soukenným kolem červené nebo žluté barvy, nikde také židovky, znatelné již vyvýšením sčesaných vlasů čouhajícím ven přes čelo zpod rouchy hlavu kryjící.*)

Poroučelť zákon křesťanský, aby se v tento čas, posvěcený rozjímání o utrpení a smrti Spasitelově, židé nikde ani neukázali. A bylo dobře tak, neboť surový žert a posměch, jež byly tenkráte každému z pokolení israelských v patách ustavičně, zvrhly by se zajisté právě za velkonočních dnů v potupu a spílání a snad i v krvavé násilí v odvetu za to, že jejich předkové ukřižovali Krista Pána.

Než i v Židovském městě samém bylo mrtvo. Ve křivolakých, nedlážděných, špinavých uličkách jeho nikde skoro ani člověka. Dvéře domův i domkův kamenných i dřevěných, byly zavřeny, namnoze též i okenice, jak rovněž bylo na ty dny přikázáno.

Hluboký ten klid byl však náhle porušen, a to na Bílou sobotu odpoledne. K fortně u sv. Valentina zamířili kvapně ze Staroměstské radnice ozbrojení drábové na náhlé udání; hlomozně a přísně poručili, aby jim bylo otevřeno, a když se tak stalo, vrazili do Židovského města. Za drahnou chvíli hnali pak odtud před sebou již staršího, bledého žida, černé brady, bez znamenaného pláště, jen v dlouhé sukni žlutězelené barvy, na rukou řetízky spoutaného, a vlekli a štilcováním i ranami do kroku pobízeli židovského, prostovlasého mladíka, kadeří pocuchaných, jenž se biřicům vzpouzel a bránil, všechen jsa zsinalý a vykřikuje a ječe hlasem velmi pronikavým. Za to starší

*) Tak se židé a židovky nosili dle přísných, tenkráte všude rozšířených předpisův.

druh jeho v poutech ani nehlesl a hleděl zamračeně do země. Když biřicové se zajatci z fortny vycházeli, zahlédlo je lidí nemnoho. Ale zvědavých diváků pak přibývalo hned valem.

Sbíhali se odevšad, nejvíce z domů, a když biřicové se blížili ke Staroměstské radnici, byli hlučným zástupem kolkolem obklopeni. A tu se již ozývaly v pustém hlomoze pronikavé kletby a hrozby, pak se již zdvihaly nad hlavy hole a zaťaté pěstě, a všecky na spoutané židy, na něž obracely se všechny zraky hněvem i záští rozpálené.

Biřicové ztěží uhájili zajatců před násilím. Štěstí ještě, že do radnice nebylo daleko, nebo kdyby měli ještě kus je vésti, jistě by židů živých na místo nedostali. Zlost a zášť zástupu stále se vzmáhajícího vzplanuly divoce.

»Kněze kamenovali, ti židé nečistí!«

»Na kněze kamením loučeli!«

»Zabte je, prašivce!«

»Knězi vyrazili tělo Boží z rukou! Zabte je! Zabte!«

Tak v zástupu křičeli. Křičeli na sebe, ohlašujíce přibývajícím, co židé spáchali, křičeli tak na židy samé, již již se na ně derouce a dorážejíce. Ale v tom, když už biřicové návalu rozvášněného lidu jako divokému příboji podléhali, když už dva z nich zastupem byli strženi a v něm zanikli, darmo zpět usilujíce, přihnalo se od radnice, k níž právě se zástup jako hřímavé mračno dovalil, několik oděnců. Ti proklestivše si kopími svými uličku ke druhům a jejich zajatcům, odvedli tyto násilně a zmizeli s nimi ve vratech radnice.

Rozvášněný zástup se však proto nerozešel. Zůstal před radnicí a domy v nejbližším jejím sousedství, venku na prostoře, i hemžil se a tlačil v pod-

síních domův i radnice mezi krámci tam umístěnými i mezi pekařskými budkami před radnicí samou. Kdyby kotce v tento posvátný čas nebyly zavřeny, kdyby také kuchaři měli tu jak obyčejně jídla na prodej, vypadalo by vše jako za hlučného tržního dne.

Biřicové nadarmo vybízeli zástup, aby se rozešel: lidu přibývalo, jak prameny i proudy zvědavých náměstím i z okolních ulic před radnici se hnaly. V oknech sousedních domů bylo plno hlav. Bouřlivý hukot jako hlas blížící se bouře nesl se jarním, chladným povětřím. Pak se rázem otřáslo, když pojednou jím zahřmělo:

»Zabte je! Zabte je!«

To bylo v ten okamžik, kdy nahoře v radní síni otevřelo se okno a v něm objevil se jeden z konšelů v lehké šubě bobrovinou lemované, prostovlasý však. Tím křikem ho uvítali. Když si pak konečně dobyl sluchu, jal se k lidu promlouvati. Na konšelově tvrdé češtině bylo znáti, že je Němec. Žádal všech, aby se rozešli, že židé trestu jistě neujdou, že budou co nejpřísněji potrestáni —

»Zabte je! Zabte!« řval zástup.

»Ano, propadnou hrdlem,« volal konšel, »jestliže je pravda —«

»Je, je! Loučeli kamením na kněze!«

»Vyrazili mu drahou svátost!« odpovídalo sta a sta prudkých hlasův.

»Pak běda jim!« volal konšel hlas napínaje. — »Než lidé dobří, mějte strpení. V tento svatý čas — Zítra je Boží hod — Teď vzkříšení —«

Tak křičel konšel z okna do zástupu. V něm mu zajisté jen nejpřednější dobře rozuměli. Dále vše vřelo a hučelo. Než pojednou se ozval hlas, jenž všech se dotekl.

Ze sv.-Jakubských věží*) zahlaholily zvony, po nich sv.-Havelské, u sv. Valentina, sv. Ducha, sv. Jiljí a dál a dále ze všech farních i klášterních kostelů. Zvaly na slavnost vzkříšení.

Vážné, velebné zvuky plníce vzduch, v němž světlo denní počínalo shasínati, na všechny patrně účinkovaly. Přemnohým připomenuly, že se tu jen maně zastavili, jdouce kolem za účelem jiným, mnohým, že na ně doma čekají, jiné přímo do kostela volaly. A tak jako prve zástup náhle vzrostl, tak nyní pojednou prořidl. Lidé z něho se rozbíhali různými směry, jak se sešli. Jen houfec nejzuřivějších vytrval před radnicí u krámův.

Tam dále živě rokováno o zločinu židy spáchaném, o všech okolnostech a podrobnostech i o německém právu na radnici, že nedali hned spravedlnosti průchod neporučivše, aby židé beze všeho průtahu byli popraveni.

Tato zuřivost pobouřené nenávisti a náboženské nesnášenlivosti nevřela jenom tu v tom hloučku nejurputnějších, nýbrž rozcházela se odtud s odešlými do všech končin města. A rozcházela se pak kvapem, letem do všech ulic a uliček, do všech příbytků, nejvíce však do bytů chudiny a luzy, do nejzastrčenějších koutů, všude mysli zažehujíc. A pověst, jež všechno letem zveličuje, přibásnivši hrozné ještě věci plamen jen jen rozněcovala.

II.

Tou dobou mladá, černovlasá dívka židovská, jíž bylo asi šestnácte let, stála v úzké uličce Židovského města před samou fortnou sv.-Valentinskou

*) Týnský kostel nebyl tenkráte ještě dostavěn.

a hlasem plačíc pro Bůh a pro všecho prosila bradatého strážce té branky, aby jí otevřel a ji do města pustil. Než on jí rozhodně odepřel a zlostně pak už ji odbýval, když dívka všecka jakoby zoufalá neustala prosbami naň doräžeti.

Rukama lomila, za hlavu se chytala, až pak jako zničena sklesla na patník u fortny, zastřevši sobě rukama líce. Plakala hořce. Kolem ní stál houfec židův a židovek, mladých i starých, slušně a čistě oděných, neboť byl šabes. Nad obyčej živě, nahlas a rychle vespolek rokovali. Několik vráskovitých, většinou bělovlasých hlav vyhlíželo také v tu chvíli z okének z obou stran jednak dolů do temné uličky, naslouchajíce rokujícím, anebo rozmlouvaly přes úzkou uličku, zúženou ve výši ještě divnými přístavky ven z boků stavení směle vyčnívajícími.

Ženské dole, pokud se nesúčastnily hovoru, klonily se ku plačící dívce, domlouvajíce jí, aby nebyla bláhova, aby na město ani nepomýšlela, nikomu že by nezpomohla a sobě že by hrubě ublížila. Dívka však jakoby těch slov neslyšela. Plakala bez přestání, chvílemi ruce do výše spínajíc a hořekujíc:

»Ó, můj tatíček! Ó, můj zlatý tatíček! Oni ho zabijí! Křesťané ho zabijí!«

Zatím muži čím dále tím živěji, ano vášnivěji rokovali o tom, co se bylo nedávno zběhlo: jak šel zaopatřit prve křesťanský kněz židovským městem, aby si nadešel, a jak veliký Šalun stoje před svým domem, vzkřikl spatřiv ho: »Co tu chceš! Proklet budiž ten, jejž neseš v rukou!« a v tom že mladý Sleml, řezník, sebral kámen a hodil jím po knězi, až mu hostii z rukou vyrazil, křiče: »Kamenujte toho, jenž se vydával za messiáše,« a jak uličníci kamením a blátem házeli po knězi, až se pak musil obrátiti.

Židé živě rukama máchali, hlavami potřásali, pokrucovali; jedni rozhodně zavrhovali skutek obou souvěrců, vykládajíce, že za to třeba všichni odnesou. Malý, ryšavý Pinkas snažil se Šaluna zastati se vykládaje, že je dlouhý Šalun pln hořkosti, neboť křesťanští kněží ho dali do klatby skrze svého nejvyššího, arcibiskupa, že se stala Šalunovi tím veliká škoda, neboť žádný křesťan pro tu klatbu nic od něho pak nekoupil a nekupuje, protože nesmí, a každý se mu nad to vyhýbá jako prašivému.

»Proč neprosí?« vzkřikl pihovitý jeden žid ohnutého nosu.

»Proč neprosí!« opakoval malý Pinkas vášnivě sebou poškubuje. »Prosíš-li rád, když tě někdo pokope a zbije, prosíš-li, aby ti odpustil? Budeš-li prositi?«

»Běda Šalunovi! Běda!« jiní v to křičeli. »Je v klatbě a ještě tu to učinil! Běda mu a Slemlovi!« opakovali druzí nedbajíce, že dívka opodál, dcerka Šalunova, to zaslechne. A zaslechla. Neboť výkřik její pronikl nad směs všech hlasův úzkou uličkou se rozléhající. Ale rázem všechny umlkly. Ohlas divokého ryku sem zalehl. Byl to křik rozvášněného zástupu před Staroměstskou radnicí. Všichni v uličce jakoby zkameněli. Na ženách, jež v ten okamžik zapomněly na Malku, dceru Šalunovu, jako všichni, bylo leknutí viděti nejzřejměji.

V tom také uličkou přiběhl výrostek židovský všechen udýchaný, oznamuje rozkaz rychtářův,*) aby brána byla dobře zamčena a dle potřeby i zatarasena. A dále výrostek chvatně a urvaně vypravoval, jak všechno město je vzhůru, jak rynk je pln lidí, před

*) Židovské město mělo svého rychtáře, jenž vykonával moc soudní.

radnicí že rozzuření křesťané chtěli zajaté židy utlouci, a nyní že také hrozí židům všem.

Skřek hrůzy a hněvu zavzněl uličkou. Ženy jaly se bědovati, muži klnuli. V oknech hlavy ven se nachylovaly křičíce, co se stalo; kde v kterém okně žádného zvědavého dosud nebylo, tam se v každém ukázal, ne jeden, ale několik jich, hlavy staré, vráščité, poloslepých starcův a stařen, i kučeravých dětí a černovlasých i ryšavých chlapcův a děvčátek. Již také lidé z domů vybíhali, tak že nastalo v úzké uličce hemžení, nad nímž ozývala se pustá směs hlasů dotazujících se, volajících, bědujících, i těžké klatby. A slyš! podobný hluk slyšeti i ze sousedních uliček a pokud úzkou, křivolakou ulicí, jejíž stavení nestála rovnými řadami, bylo viděti, nastalo všude veliké, neobyčejné hnutí.

A tam uprostřed ulice, kde však výhled od fortny se končil, objevila se divná postava mezi starým, kamenným domem s divným arkýřem a mřežovanými okny a mezi zčernalým stavením proti němu, jež jsouc ode dřeva mělo několik jako přilepených pavlačí a pavláček se sloupky divně vyřezávanými. Prve nežli ten muž se tu zjevil, bylo již slyšeti jeho pronikavý hlas, jímž táhle něco vyvolával. Příchozí měl na sobě dlouhou, tmavou sukni širokých rukávů řemenem přepásanou, bez potupného však na ní kola červeného. Nad vráskovitou, jako voskovou tváří trčela mu chlupatá čepice z liščiny, vyrudlá a ne nejnovější. Zpod ní padaly mu do týla i po ramenou dlouhé, bílé vlasy, jež na spáncích splývaly s bělostnými vousy vysoko do vyhublých tváří rostoucími a skoro až po pás dlouhými.

Okamžik stál šames*) Temchen nehnutě, jako

---

*) Sluha synagogy.

by si oddychoval. Hubené, žilovaté, chlupaté ruce visely mu volně. Neměl v nich ani hole, ani paličky, kterou vždy na dvéře bušil ohlašuje pobožnosti. Ale dnes byl šabes, a proto nechal paličku doma, aby nesa ji neznesvětil dne Páně.

Z pod hustého sivého obočí hleděly bystré ještě oči na ruch a zmatek v uličce před fortnou. Pak sebou stařec hnul a otevřev ústa spustil hlasem na jeho věk silným, provolávaje táhle, pronikavě, že rychtář a starší obce i rabbi svolávají všechny dospělé muže, aby nemeškali a bez prodlení sešli se v synagoze.

Nežli provolání své dokončil, byl už obklopen zvědavými, kteří ho uvítali přívalem otázek. On však, jak dovolal, změřil je svým bystrým okem a ostře pravil:

»Myslíte-li, že mám jen vás? Slyšeli jste, co jsem volal, nu, tedy jděte a uslyšíte. A nemeškejte, neboť nebezpečenství má křídla. Pán s námi!«

Nedbaje volání a křiku, otočil se a zamířiv do vedlejší uličky pozdvihl na novo hlasu svého a jal se opět vyvolávati. Šames Temchen zanikl v bludišti domkův a domův, ale ze šera jejich chvíli ještě až ku fortně zaléhalo pronikavé, táhlé jeho volání, jež v tu chvíli zmatku znělo divně, až děsivě.

Zatím mladší muži z ulice od branky Svatovalentinské jakož i ze sousedních kvapili, jak byli vyzváni, do synagogy. Starci o hole se opírajíce nebo nějakým mladším podporováni brali se za nimi volněji.

Malka, dcera dlouhého Šaluna, seděla dosud na kameni u samé fortny. Kolem ní zůstaly jen ženy, děvčata, stařeny, výrostkové a děti.. Z mužů zbylo v ulici jen několik starců, kteří pro slabost nemohli ani přes práh, a dole u branky fortník Muňka dlouhé ryšavé brady.

Líce mladičké Šalunovy dcery bylo strachem a žalem bledo, oči od pláče zardělé. Nucený předpisem účes již dávno se jí uvolnil, jak se prve za hlavu chytala; černé, pěkné vlasy její volně splývaly praménky přes bílé čelo i kolem něho. Děvče jako vyděšené ptáče třáslo se hrůzou, strachem i žalem. A nyní, kdy ji také šames Temchen poděsil, podávali jí ještě hořkosti místo potěchy, výčitky místo vlídného slova.

Stará Libovka, tlustá, širokých, mocných prsou, ve strakaté rouše kolem hlavy divně stočené, pihovitá, rtů masitých, tchyně Muňky, fortníka, první bodla dívčinu ostrým slovem. Otce jí vyčetla, co vyvedl ten zuřivec, co že si myslil, jak tím sobě prospěje. A Radocha, Libovčina dcera, byla s matkou dokládajíc, do jakého nebezpečenství dle všeho uvedl všechny a všechno město; však že by rabbi a starší mužů tak náhle nesvolávali.

V ostrá ta slova přizvukovali jiní, rovněž tak, a neozvalo se nyní ani hlásku, jenž by se Šaluna nebo jeho dcerky zastal. Ta byla nejprve jako ohromena. Velké, tmavé její oči jako strnule hleděly na starou Libovku a prudší ještě její dceru. Pak se ozvala chtíc otce hájiti; ale sotva že několik slov promluvila, ustala. Stará Libovka zprudka ji okřiknuvši zarazila jí všechnu řeč. V tom ostatní strhli pokřik a obraceli se do uličky, kterou se chvatně blížil mladý Ebruš, nedávno ženatý soused Muňkův. Byl velmi zámožný, a ve svém domě měl dost a dosti různého zboží. Vracel se ze synagogy nedočkav ani konce jednání. Sotva že uslyšel, že starší mají strach, aby se všemu městu Židovskému něco nestalo, aby se křesťané snad nemstili na židech všech za to, co učinili Šalun a Sleml, a že starší všechny židy napomínají, aby na to pamatovali a dle toho se zachovali, vyskočil a chvátal domů.

Stáloť jeho stavení téměř u samé fortny, byl zrovna na ráně a měl tolik toho skrývati. — Jakmile stručně oznámil, že se starší obávají nějakého neštěstí a vyzývají k opatrnosti, vběhl do svého domu. Venku však strhl se prudký křik žen a stařen. Děsily se již napřed, naříkaly, a stará Libovka i dcera její obrátivše se na novo a s prudšími ještě výčitkami proti Malce, došly nyní hlučné podpory. Již židovky, staré i mladé, jaly se Šalunovi spílati a klnouti mu, a několik kluků v kloboučkách beze střechy, ale s rohem nad temenem, i děvče jedno necitné, obklopivše těsně jeho dcerku jali se jí samé spílati, ji tupit a na ni posměšně posunkovati.

Malka již neseděla na patníku. Jak na ni doráželi, ustupovala k fortně, bledá, třesouc se na všem těle. Ale neplakala již. Veliké její tmavé oči rozšířeně, u vyděšení hleděly před se. Pojednou, když jeden z uličníků do ní strčil, vykřikla:

»Pusťte mne!«

Stála vzpřímená, bledá, majíc ruce bezděky zaťaty, jako by se chtěla brániti. To podráždilo její protivníky a vzbudilo jejich odpor. Ryšavé žídě jedno po ní plivlo, kluk kudrnatý ve špičatém kloboučku oranžovém chtěl ji uhoditi. Prve však nežli pěst jeho dopadla, sám zavrávoral, jak jím Malka prudko strčila. A již byla také z jejich kola, kterým ji sevřeli. Prorazila je jako laňka hustou trninu a prosmeknuvši se, střelhbitě mezi starými židovkami uháněla uličkou dolů jako štvaná. A vskutku byla —

Kluci a výrostkové i děvče se za ní hnali, křičeli po ní, spílali jí jakož i Libovka stará, Raducha i jiné staré židovky.

Prchající děvče, jemuž uvolněné, černé vlasy kolem hlavy vlály, bylo pořád kus před svými pronásledov-

níky. Pojednou z nenadání uhnula v pravo za roh nějakého starého, nachýleného stavení a zanikla tam v hustém šeru několika zděných oblouků, přepínajících uzounkou uličku.

Smečka ji stíhající se tu zarazila; dále se nepustila.

III.

Zvony po druhé rozhlaholily se nad Prahou, a zněly tentokráte déle nežli prve, kdy na slavnost vzkříšení vyzváněno. Když pak hlasy jejich umlkly, dubnový den pohasínal. Veselé zpívání, jásavé »hallelujah« dozněly, světla pohasla; bylo po radostné slavnosti vzkříšení. Soumrak nastával.

V uličkách Židovského města bylo již šero tou dobou a houstlo víc a více. A také zase hluboký klid zavládl všude. Mužové se již navrátili ze synagogy. Jak se tam ubírali kvapným krokem, tak i domů pospíchali. Rabbi vystoupiv na »bimah« oznámil veškeré obci židovské, co se přihodilo, aby zamezeny byly všeliké nepravé a liché zprávy a zmatky z nich plynoucí, vyslovil svou a starších obavu, že by neštěstí z toho mohlo pojíti pro všechny a proto všechny na to připamatovav a k opatrnosti vyzvav radil, aby dle toho se zachovali ve svých domácnostech a zároveň aby Hospodina vzývali, aby se od nich neodvracel a nedopustil žádné pohromy na ně.

Proto všichni ze synagogy, pomodlivše se společně, domů pospíchali, kdež dali se se svými do práce. Snášeli, kde co měli vzácného a ukrývali, nebo tajné úkryty, kde jich neměli, připravovali. Nebezpečenství jako hrozivý, černý mrak vyvstávalo a v takovou chvíli nebylo hříchem pracovati ani v posvátný

den sobotní. Opatrnosti nezbývalo. Věděliť, v jaké lásce byli u křesťanův, a to, co Šalun se Slemlem vyvedli, jistě popudí všechny křesťany ve městě a nejen luzu a obecný lid, kteříž tak rádi na židy a jejich domy se obořovali.

Ustrašení bylo všude veliké, a ve chvílích těch živěji všem přicházelo na pamět, co se tu před padesáti lety jejich předkům událo a co přes tu chvíli ve městech říšských, jak začasté bylo slýchati.

V uličkách Židovského města, neosvětlených, tmavých, bylo jako když vyplákne. Jen u forten stály sesílené hlídky. Jinak venku nebylo ani človíčka, leda že tu tam se mihla nějaká postava jako stín ze sousedstva, nebo na chvíli před domem naslouchající úzkostně směrem ke Starému městu.

Dvéře všech stavení byly zamčeny, i okenice. Jimi tu tam se prodíral slabý zákmit rudého světla do temného dubnového večera. Na nebi sotva tu tam nějaká hvězda mrkala. V ulicích a v uličkách, divně sem tam se proplétajících, křivolakých a nesouměrných byla tma. Stavení jejich, větší, menší, tu štíhlejší, tam rozlehlejší, dřevěná i od kamene s prapodivnými přístavky, pavlačemi, zídkami a dvorky černala se v hustém šeru, a střechy jejich podob nejrůznějších, šindelem i prejzy kryté, rýsovaly se fantasticky ve stmělém vzduchu. Sem tam, však pořídku, nad ně vyčnívala silhouetta osamělého, v zákoutí mezi domy rostoucího stromu, v ten čas ještě holé koruny.

Více jich bylo viděti v zahradách u Rabinské ulice, jež se tu rozkládaly zrovna vedle »zahrady mrtvých«, vedle židovského hřbitova.*) Stromy v oplo-

*) Nynější starý židovský hřbitov v Josefově, tenkráte ne tak rozsáhlý, jako nyní.

cených zahradách neměly také ještě listí, nicméně pohled na ně, na koruny jejich v jeden stín splývající, byl tu oku odpočinkem. Na hřbitově, kamennou obrubou obehnaném, nevypínal se však ani jediný kmen. Sotva že v rozích tu tam bylo viděti černající se křovinu nebo probělávající se kamennou stříšku nebo čelní desky nějakého pomníku u samé zdi na vyvýšené půdě postaveného.

Bylo tu pusto a jediný hlas, mrtvým tichem se ozývající, šumot stromů, jimiž táhl studený, noční vítr, zněl tu tím smutněji.

Nic však hlasu toho nedbal šames Temchen, stojící opodál u vchodu synagogy, jejíž byl sluhou.*)

Vysoká, kamenná budova podoby obdélníkové, jevící ráz nejstarší gotiky, černala se v šeru nočním, v němž vysoký její štít téměř zanikal. V úzkých oknech, jichž bylo po dvou na každé podélné straně, čirá tma. U nohou starého šamesa planulo nevelike světlo v malé lucerničce polozastřené. Rudý zásvit její padal na bělobradého starce v liščí čepici a v kožichu, jejž pro chlad noční oblekl, a zachvíval se i na vchodu o pěkně lomeném, gotickém oblouku, i na vinném keři, vytesaném v obloukovém poli.

Vítr pohvizdoval kolem vysokého štítu, zanášeje sem přes pustý, tichý hřbitov šumění stromů ze zahrad. Šames Temchen stál nehnutě a kdyby nemrkal očima a časem hlavu neotočil, ohlížeje se, zdálo by se, že spí. Stál na stupni u dveří synagogy na místě, kde souvěrci jeho ve při s křesťany přísahali kladouce prsty na svatý rodal.**)

Pojednou se sehnuv vzal svítilnu a posvítil jí do výše. Bylo slyšeti kvapné kroky. V paprsku světla

*) Synagoga. Nynější stará nová synagoga nebo škola.
**) Starý zákon.

objevil se mladík asi dvacetiletý. Byl v čapce a v plášti a vypadal jako křesťan co do oděvu. Než i sličná tvář jeho nebyla rázu židovského.

»Chválím Hospodina!« pravil šames Temchen, »že tě vyvedl z jámy lvové.« Tu si uplivl. »Nu, mluv, jak je, cos viděl, cos slyšel.

Stařec mluvil rychle, nedočkavě.

»Zle je, dědečku. Prošel jsem nejednu ulici, nikde mne nepoznali, a řečí jsem se také neprozradil. Byl jsem v krčmách i v hospodách a přeslechl jsem všechno. Hněv je všude veliký, oh, zášť a hrozby! Ó, by jen z polovice splnili, byl by soudný den a běda Israeli!«

»To ta sběř, luza.«

»Arci ta dělá nejhůře. Ale i ostatní jsou rozezleni, tuze rozezleni a prahnou po pomstě.«

»Což Šalun a Sleml?«

»Jsou u vězení a proto všude klnou nejvíce, že ještě netekla jejich krev, že nebyli ihned popraveni. Zítra mají veliký den, to i kat odpočívá.«

Stařec naslouchal maje prsty do hustých pramenů bílé brady zaryty.

V tom ozvaly se kroky. Temchen pozvednuv zachmuřenou hlavu hleděl do tmy a pravil:

»Rabbi jde.«

Šames i jeho vnuk mlčeli čekajíce, až se zjevila vysoká, vážná postava muže asi padesátiletého ve tmavé, dlouhé sukni v chodécím, tmavém kožichu a v černé, sametové čapce jdoucí přes uši.

Byl to Abigdor Karo, rabbi.

Tvář jeho byla výrazna, zahnutého nosu, dlouhé černé brady.

»Josef se právě vrátil,« oznamoval starý šames.

»Tedy vstupme!« odvětil rabbi.

Temchen otevřel nevysoké dvéře a jimi vešel rabbi do předsíňky. V ní se šames zastavil a posvítiv Josefovi na práh pravil:

»Vždycky tobě připomínám, synu, na tomto místě, abys sobě pamatoval. Hle, na tomto místě, hned za prahem, vypustil před padesáti lety*) ducha praděd tvůj, otec můj šames Ejsak všechen krví zalitý, když nechtěl pustiti nečistých do svatyně, již chtěli zloupiti a znesvětiti. Dnes na to zvláště vzpomínejme!«

Pak přivřev dvéře stoupal za rabbim z temné předsíňky po devíti schodech dolů do hlavní kobky staré synagogy. Bylo tam prázdno a hluboké ticho. Klenutí spočívající na dvou osmihranných sloupech uprostřed modlitebny se pnoucích zůstalo v temném šeru, neboť zář šamesovy svítilny tam nepronikla a žádný z lustrů a lamp visících na kovových prutech nebyl rozžehnut. Jen ner tamid**) mrkalo slabě tak, že z venku svitu jeho nebylo ani pozorovati.

Jak se světlem sem vstoupili, hnulo se šero plaše a prchalo, houstnouc v černé, klikaté a místem divně lomené stíny. V nich a v zásvitu světla zvláště se vyjímala všecka tichá prostora, její modlitební stolice kolem, al-memr***) uprostřed o několika stupních se pnoucí, otočené železnou mřeží, ověšenou lampami i amud, kdež předříkávač tváří k východu jsa obrácen konával modlitbu misrah.

Proti vchodu stojící Aron hakodeš, stánek Boží, k němuž vedlo několik stupní, zastřený drahocennou, krumplovanou oponou, tratil se v šeru, jakož i stěny,

*) Když za Jana Lucemburského Židovské město vydrancováno.

**) Věčné světlo.

***) Podium, kde o šabesu a svátcích čte předříkávač hlasem povýšeným odstavce z knih Mojžíšových.

na nichž bylo toliko znáti, že tu jsou hebrejské nápisy. V úzkých oknech však zůstala černá tma.

Vstoupivší židé stanuli opodál vchodu, pod schody. Šamesův vnuk jal se na vyzvání rabbiho vypravovati o tom, co od včera až do té chvíle byl mezi křesťany viděl a slyšel. Odvážil se prve na nebezpečnou tu cestu, byv k ní vybídnut samým dědem. Běželoť rabbimu o to, aby nabyl spolehlivých zpráv. Věděl, že to, čeho se Šalun se Slemlem dopustili, rozjitří všechny nad míru. Výprava vnuka šamesova se vydařila. Prospěloť mu dobré přestrojení, ještě více však jeho vlastní tvář. Nyní podával rabbimu zevrubnou zprávu. Ten především se ptal, vrátil-li se král do Prahy. Když mladý žid oznámil, že dosud mešká v Chebu, čekaje tam na německá knížata, s nimiž měl sjezd, a že se tak hned asi nevrátí, rabbi se nemálo zarazil. Král je spravedliv i k židům, a ten by nedopustil. Nyní však, když ho tu nebylo, nebezpečenství bylo větší.

Rabbi také vyrozuměl z řeči mladíkovy, že by snad již dnes se byli na židy obořili, kdyby nebylo křesťanské slavnosti vzkříšeni. Slyšel, jak je lid rozzuřen, jak hrozí zkázou a pomstou a vyhlazením všech. Jediná, slabá naděje byla, že zítra je veliký svátek i pozejtří, že snad doba sama zdrží zuřivé. —

Než starý šames Temchen pokrucoval svou bílou hlavou a chvílemi polonahlas povzdechl:

»Ó, Šalún! Ó, Šalún! Cos to učinil!«

Když Josef domluvil, pokynul mu rabbi. Mladík odešel.

»Dobře jsme učinili, že jsme přišli,« pravil Abigdor Karo. »Jest velmi nejisto.«

»Jak jsi pravil, rabbi. Uschovej a zachraň, co se ukryti dá. Nebo kdyby na nás udeřili, budou míti Boha svého v ústech, ale oči jejich a ruce zlato a

stříbro hledati budou. Začniž! Teď je jisto. Chlapec dobře hlídá.«

Josef stál venku před nevelikými dveřmi staré synagogy. Hale se v plášť hleděl do tmy. Vítr pohvizdoval a od řeky nesl se temný šumot.

Mladý žid pojednou sebou hnul živěji a napjav hrdlo hleděl před se. Nemýlil se. Nějaká postava se před ním zjevila.

»Kdo je to?« tázal se.

»Já — Josefe,« odvětil dívčí hlas. Zněl slabě a třásl se.

Josef jako by nepoznal, pokročil ke předu.

»Já, Malka, dcera Šalunova,« ozvalo se opět a již stál proti ní, již viděl štíhlou její postavu zahalenou nevalnou rouchou. Jak se bezděky nahnul, aby lépe viděl, přiblížil se obličejem skoro až k samé její bledé tváři.

»Co tu chceš? Proč nejsi doma?« ptal se mladík zkrátka, ač ne tvrdě.

»Také mne vyženeš?« pravila Malka ne bez výčitky.

»Nevyženu, proč bych tě vyháněl,« odvětil bezděky mírněji. »Ale je mi divno; je pozdě a chladno a ty sama —«

»Snad abych spala? —« odvětila dívka trpce a vyčítavě.

»Jak bys spala! Kolik jich dnes asi spí. A ty! Vím, máš velikou starost —«

»Oh, kdybys věděl!« zaúpěla Malka.

»Myslíš na otce —«

»Chtěla jsem za ním, prosila jsem u fortny, aby mne za ním pustili. Chtěla jsem pánů prositi, byla bych před nimi do prachu klekla, nohy objala a prosila, až by byli milosrdenstvím hnuti —«

Mladík maně povzdechl. Připadlo mu, jak slyšel mluviti o jejím otci. Litoval jí, věda, jak by pořídila. Ona odmlčevši se pokračovala:

»Ale pochodila jsem. Naši mne nepustili, od fortny mne odstrčili. A pak! Jak láli otci, jak ho proklínali a s ním i mne. Strkali mnou a plili na mne a honili mne. Tam a všude mne vyčítali otce, klnuli mu, láli, jaké neštěstí skrze něho bude, až jsem se před nimi skryla. Teprve pozdě večer vkradla jsem se domů. Kradla jsem se, plížila jako zlodějka, neboť jsem se bála domácích, sousedů, že mne také tak uvítají. A tak jsem vstoupila do naší komůrky. Všechno tu bylo, jako by měl domů přijíti — jako jindy — vážky ležely na stole, jako by právě odešel, ven vyběhl, i klobouk ležel na stolici. Ale když jsem vzpomněla, kde je, jak ho spoutali, jak ho odváděli a když mně připadly hrozby těch tam u fortny, jak bude potrestán — oh, napadla mne taková úzkost — On ve vězení, ukován — Nevydržela jsem doma — utekla jsem — běžela jsem k fortně — a zase jsem se vrátila. Co tam? Nepustili by mne a kdyby pustili, jak bych se dostala k otci — teď — a tak bloudím; chodila jsem, nevím kudy. Pláču, modlím se — Až jsem tu zahlédla zář. Přiblížila jsem se. Byl tu tvůj děd — Ale nehlásila jsem se, bála jsem se, bála jsem se ho také. A pak jsi přišel ty — viděla jsem tě, tamhle skrčená. A něcos vypravoval. Snad víš něco. Snad jsi přinesl noviny.« A najednou zajata tou náhlou myšlénkou prudčeji a rychleji mluvila:

»Zaklínám tě otcem tvým a matkou tvou! Prosím tě — mluv — Víš-li něco — Můj otec, jak s ním je — Co je, co bude — Mluv, ó, mluv! —«

Josef naslouchal dojat utrpením mladé dívky. Nicméně nevyplnil ihned její žádost. Váhal. Co jí

říci? Co viděl a slyšel, jak proklínají všechny židy a že již nemají ani dosti na tom, kdyby její otec na místě byl popraven? A on zhyne. To mladý žid věděl. Šaluna na radnici potrestají smrtí jako Slemla. Ti jsou ztraceni. Než jak to Malce říci? Chvilku mlčel váhaje, a pak ještě nemluvil plné pravdy. Nezapřel, že byl ve městě, než řekl, že o Šalunovi nic neví, nežli že je živ, ale ve vězení, a že soud bude asi za dva dny, nebo zítra a pozejtří že jsou veliké svátky křesťanské.

Malka naslouchala sotva dýchajíc, všecka rozechvěna. Veliké její oči tkvěly na mladíkově tváři, ač za temna bylo málo co rozeznati. Z hluboka si vydechla, když Josef domluvil, a pak nejistě, mdlým hlasem se tázala:

»A soud — o soudě víš-li. Bude-li otec odsouzen?«

»Odsouzen bude, nač bych lhal — to víš sama, ale jaký jeho trest, kdož ví. Doufej, že Bůh bude milostiv. Ale ty se třeseš. Pojď, sedni si, sem, hle —« a vzav ji za ruku, posadil ji na kámen vedle vchodu a zahalil ji svým pláštěm. Jednal s ní jako s děckem. Byloť mu jí srdečně líto. Poslechla a nebránila se, když jí dával plášť na ramena. Byloť jí to velice milo po těch nedávných, krutých chvílích. Jednal s ní pěkně. Již za jeho uvítání byla mu vděčna. Neodbyl jí, neobořil se na ni jako všichni dnes. A tak vlídně mluvil a nic otci nespílal. Nyní ji půjčil ještě svůj plášť. Bylo to tak milé, když ji do něho zahaloval. Seděla tiše slabě se chvějíc a veliké, tmavé oči upírajíc do jeho tváře, an se k ní chýlil, plášť ji upravuje.

»Bojíš-li se, dovedu tě pak domů,« pravil při tom. —

»Nebojím se, ale domů nepůjdu — ne, ne —« prudce promluvila.

»Tedy pojď se mnou, s námi. Noc je chladna.«

Okamžik mlčela, pak řekla:

»Ale tvůj děd —«

»Ten tě jistě nechá. Neboj se —«

Po té se oba zamlčeli.

Zatím rabbi Karo se šamesem uklízeli nejskvostnější a nejdrahocennější věci do tajné skrýše. Když práci tu dokonali, vrhl se rabbi na kolena a jal se polonahlas odříkávati modlitbu. Starý šames Temchen klečel za ním a neméně vroucně vzýval Hospodina, aby pochytil štít a pavezu a povstal ku pomoci proti nepřátelům, ať jsou jako plevy před větrem a nechť na ně připadne šetření.

Když pak oba vyšli ven, byli nemálo překvapeni tím, co shlédli. Josef stál bez pláště u dveří poblíže kamene, na němž choulila se nějaká ženská v plášti zahalená, s uvolněnými vlasy kol bledé tváře. Sames Temchen posvítiv na ni svitilnou zarazil se a ohlédl po rabbim. Ten hebrejským slovem ho upomenul, aby mlčel. Malka zatím již vstala a v nejistotě i v bázni hleděla na rabbiho i bělobradatého šamesa.

Josef za ni stručně pověděl, jak se sem dostala. Temchen něco do vousů zabručel a škubl sebou pak, když vnuk mu oznámil, že Malku pozval, aby šla s nimi; než neozval se ani slovem, an rabbi to schválil, že Malka je nyní jako sirotek, nemající nikoho, a nad to v zármutku a žalosti.

A tak se vydali na cestu. Napřed kráčel rabbi se šamesem, jenž sfoukl hned u synagogy světlo v lucerničce, za nimi Josef a vedle něho Malka. Muži v předu tu tam slovíčko, a to nyní po hebrejsku prohodili; mladí v zadu mlčeli. Společně nešli dlouho, neboť rabbi záhy se od nich odloučil zašed do svého domu.

Ve stavení šamesově byla čirá tma. Hluchá sestra Temchenova spala, a jiného v nevelikém stavení nebylo. Když se brali do dřevěných, vrzavých schodů, podal Josef Malce ruku, aby šla jistěji. Ruka její byla studená. Teprve nahoře staroch rozkřesal světlo a zbudil sestru. Nabídli Malce jídla. Ona však nechtěla. Josef se jí nyní, jak seděla u vyhaslého krbu, čekajíc, až jí teta jeho upraví lože, lépe mohl při světle všimnouti. Seděla bledá, smutná, s hlavou pochýlenou, majíc ruce na klíně volně sepjaty. Bylo mu jí líto, a přece si při tom také všiml, jaké má hezké, černé vlasy a dlouhé řasy.

Stísněným hlasem dala dobrou noc, když ji stará židovka vyzvala, aby šla do komory; pak brala se ke dveřím. Ale tam se pojednou zastavivši obrátila se po starci a přistoupivši chvatně k němu, chopila se prudce jeho rukou a pravila:

»Ó, viď, že mne zítra pustí do města! Že mně to vymůžeš! Prosím tebe, ó, dobrý, ctihodný. Já tam musím, já musím k otci, alespoň ho spatřiti, slovo s ním promluviti! Ó, viď, že mne tam pustí,« prosila všechna rozlítostněna.

»Jdi spat, dcero, a nesužuj se. Zítra bude fortna otevřena a pak zkusiž štěstí u křesťanů. Hospodin, jenž přikázal, abychom ctili otce svého i matku svou, ten tě sprovodí. V něj doufej.«

Malka po té odešla, jsouc v mysli potěšenější. Než když po té, ano bylo pozdě na noc, a všechno ve hluboký spánek ponořeno, Josef vstal a tiše přiblížil se ke dveřím komory vedle jejich jízby (komora neměla dveří, jen záslonu), zaslechl, ucho tam přikloňuje, že Šalunova dcerka nespí. Dobře postřehl její dusený, vzlykavý pláč. Tak stál za okamžik. Pak rychle a tiše vlezl zase na lože a nespal jako prve.

Prve pořád měl na mysli výbuchy zuřivé zášti, jak je ve městě byl slyšel, divoké, krvavé hrozby, násilí, jež jim tam chystali. Také Sleml mu na mysl připadal (znalť ho dobře ze školy), ještě více však Šalun a jeho dcerka.

Nikdy si jí dosud hrubě nevšiml, ač ji znal. Nyní na ni dlouho myslil, jak se mu tam u synagogy zjevila, jak tu u krbu seděla. Slyšel její hlas pláčem sytý, viděl její žal. O jejím otci věděl on nejlépe. Také mu z večera a tam v městě v duchu klnul, že se tak přenáhlil. Ale před ní ani slovem se nemohl o něm zmíniti. Teď slyšel, že Malka nespí. Pláče. Toť jistě je u otce, ve tmavém vězení ukovaného.

Zítra chce za ním. Zdržeti se nedá. A půjde třeba své zkáze vstříc.

Vnuk šamesův se povaloval na lůžku sem tam nemoha usnouti. Když pak k ránu ho spaní přemohlo, měl hrozné sny. Viděl v nich už skutečně všechno to, čím večer v krčmách a hospodách rozzuření křesťané židům hrozili. I potýkal se ve snách s lidmi krví postříkanými a bránil také Šalunovu dcerku, již vedl za ruku.

Když se Josef probudil, zahlédl děda svého, an stoje k východu slunce obrácen a maje kol čela tfilim šel roš a na rameni tfilim šel jat*) vroucně se modlí. Vnuk ani nepromluvil, aby ho nevytrhoval, a oblékal se ne v šat svůj obyčejný, kolem znamenaný, ale v sukni a pláštík studentské, ve kterých také včera večer se odvážil do města na výzvědy. Dobře slušely jeho štíhlému tělu, a žádný by v něm, zvláště když kuklici přes hlavu stál, nehledal syna israelského.

---

*) Řemeny s pouzdérky modlitby obsahující; onen kolem hlavy, tento kolem ramene a ruky žid za ranní modlitby otáčí.

Tiše pak přistoupil k závěsu u komory, kdež teta Malce na noc ustlala. Podíval se tam. Lůžko bylo prázdno. Překvapen pohlédl na děda. Ale šames Temchen jako by nic neviděl a neslyšel, polonahlas modlitbu dále odříkával. Josef vyšed ze dveří, nahlédl do tmavé kuchyně, kdež pod černým komínem hluchá teta stála u ohně na ohništi plápolajícího a vařila snídaní.

Malku zastal teprve venku, sedící na dřevěných schodech vedoucích dolů do malého, ohrazeného dvorečku, kdež v rohu u kupy smetiště stál starý strom třešňový. Bylo záhy z rána. Paprsky slunečni sem ještě nepronikly. Děvče hledělo zamyšleně před se a nejprve se leklo, když ohlédnuvši se spatřilo nad sebou pěkného, křesťanského studenta. Ale v tom už jejím bledým, smutným obličejem jako by svit se mihl. Poznalať Josefa. I vzchopivši se rychle opřela se o zábradlí schodů, chtějíc mu tak z cesty. On však stanuv proti ní pravil, že záhy vstala a že se jí asi špatně spalo.

»Nespala jsem, nemohla. Pořád jsem myslila na otce. Schnu strachy. Ó, jak je čas dlouhý! Čekám na tvého děda. Modli se.«

»Chceš, aby ti pomohl do města.«

Dívka přisvědčila.

»Nečiň tak,« pravil Josef; ale vida, jak sebou škubla, jak odpor jí svitl v očích, dodal:

»Alespoň počkej. Vidíš, jak jsem oblečen. Půjdu zase do města na výzvědy. Musí to býti. Vrátím se brzy, aby rabbi a starší měli zprávy. Zatím počkej, co přinesu. Nyní je beztoho ještě záhy, v městě bys v tu dobu nic nepořídila. Věř mně, že mám o tebe starost. Dám si záležeti na tom, abych o tvém otci

něco zvěděl. Pak alespoň budeš vědět, co učiniti. Dobře ti radím, Malko, počkej!«

Mladíkova slova, jich upřímný tón i pohled jeho účinkovaly. Malka se počala ve svém rozhodném předsevzetí viklati. Okamžik tkvěly její oči tázavě i zkoumavě na tváři Josefově, pak váhajíc otázala se, půjde-li opravdu do města, vrátí-li se brzo a přeptá-li se na jisto, jak je s jejím otcem. Slíbil jí rozhodně, a ona na to jenom děla:

»Děkuji, Josefe, počkám.«

Bylo znáti z hlasu i z pohledu, jak vřelé ty díky jsou, jak mu věří a jak mu je vděčna. Ani netušila, že se ten pohled její tmavých, velikých očí i to krátké poděkování Josefa mile dotekly.

Ze světnice ozval se dědův hlas, volající Josefa. Mladík ihned poslechnuv kvapil do jizby. Šames Temchen domodliv se právě jal se vnukovi raditi stran nastávající výpravy již včera ujednané; ukládal mu, nač se má přeptati, co vyzvěděti, a dal mu posléze váček plný peněz (byly zlaté i stříbrné) a řekl:

»Tu máš zlaté a stříbrné klíče, jež všechno otvírají. Buď však opatrný, abys se neprozradil, a pamatuj, nač co bylo, utratíš-li z toho něco. Dobře si pamatuj, abys mohl rabbimu počet vydati.«

Tak radami a penězi vnuka svého vypraviv stařec udělil mu ještě, an Josef posnídav k odchodu se měl, na prahu své požehnání, aby mu pavezou byl šadaj.*) Pak také sám odešel. Malka v jeho stavení dlouho nevydržela. Bylo jí úzko, nízký, černý strop jizby jako by na ni padal. Vyběhla ven do uličky. Ale tu hned jak ji potkali, ukazovali si na ni, ohlíželi se po ní a kluk jakýsi také na ni potupně pokřikl.

---

*) Všemohoucí.

Zašla si na nedaleký hřbitov. Bylo krásné jitro dubnové. Tráva již pučela, na keřích sem tam rostoucích vyrážely první puky. Pomníky deskové s divnými ornamenty na vrchu nebo podoby střechovité, s hebrejskými nápisy, se vtesanými podobami zvířat, ruk i hroznů byly v plné záři jarních paprsků. Ticho a svatý klid všude. Jen ze sousedních zahrad, z jejich stromův a křovin ozývaly se ptačí hlasy. Malka šla přímo ke hrobu matčinu. Tu si usedla, hlavu sklonila a vzpomínala. Co matka od nich odešla, zle se dařilo jejich domácnosti. Otec býval tak zamračený, nevrlý a nad to rána za ranou ho stihala. Křesťané, jichž vždycky nenáviděl, ho obrali, když šel s penězi ke strýci do Budějovic. Pak když si chtěl pomoci a škodu nahraditi, dali ho křesťanští kněží do klatby a zničili mu tím všechen obchod. A on zatvrdiv se nechtěl se poddati, nechtěl prositi, až pak zapomenuv se uhodil toho kněze křesťanského.

Ó, toho neštěstí!

Ubohý otec! Co zkusil a co teprve zkouší nyní a co ještě zkusí. Jak s ním bude! A co s ní! Jak jsou všickni proti ní! S jakou zlostí, záští se na ni včera obořili. Kam se poděje, budou-li se křesťané nějak mstít!

Josef jí na mysl připadl, jak on jediný byl hodný k ní a laskav — Uvažovala, s jakou přijde, jakou novinu přinese — Tak ve trudné myšlénky zabrána seděla drahnou chvíli, až vstavši odešla zase do domu šamesova.

Jak na ulici vstoupila, kvapila plaše a s bázní, aby jí někdo zase nezastavil nebo nepotupil jí a otce jejího. Šames byl dosud u rabbiho a Josef se také nevrátil.

Chvíli seděla s hluchou jeho tetou, pak nemajíc žádného stání vyšla ven ke dveřím dvorku. Vyhlížela, zrak napínala — Marně. Josef nešel. Jen několik lidí uzly nesoucích bralo se chvatně kolem.

Pak se odvážila zase ven, dále k domu rabbiho. Až do předsíně se pustila; tam jí řekli, že šamesův Josef se ještě nevrátil. Vyšla zase ven a čekala na zápraží. Zatím již slunce hezky vysoko postoupilo. Z města ozýval se sváteční hlahol zvonův.

Malka zápasila. Má-li čekati nebo do města se odvážiti? Pudilo ji, aby zvěděla něco o otci, aby ho spatřila, chtěla za něj prositi, žebrati — Lekala se, aby snad nepřišla pozdě.

Ale Josef ji tolik zrazoval a jí radil, aby počkala. Rozumí tomu, dobře s ní myslí, věřila mu. Než on nejde, nevrací se. Již tam je dlouho. Kdyby ho tak byli poznali, a něco se mu stalo! Lekla se nad tím pomyšlením. Pocítila strach o Josefa.

V tom bralo se několik starších dvorkem do bytu rabbiho. Pospíchali a nahlas a živě rokovali. Děvčete na zápraží si nepovšimli.

»Je zle!« pravil jeden.

»Od forten špatné zprávy,« děl druhý, a první po té:

»Šamesův chlapec se také ještě nevrátil. To je zlé znamení.«

A třetí pravil:

»Vrátí-li se! Je on asi již v železech.«

V tom vešli do síně. Malka více již nezaslechla. Chvíli stála u zdi jako ohromená, pak náhle se vzchopivši chvatným krokem brala se na nic nedbajíc, na nic se neohlížejíc k fortně, jež byla nejblíže té, od níž ji včera odehnali.

IV.

Téhož dopoledne, v neděli o Veliké noci, sešel se Kříž, kramář,*) opodál Týnského kostela, tehdy ještě nedostavěného, o jedné zatím věži, také dosud plné trámův a lešení, v tu dobu opuštěných a tichých, s mladým ještě mistrem Janem, členem české kolleje, příbuzným králova ohnivce v Městečku u Křivoklátu.

Kollegiát byl v misterském hábitě. Kříž pak, jeden z největších boháčů Pražských, měl na sobě lehkou šubu přes kolena, pod ní tmavohnědou sukni, přepásanou pěkným bitým pásem. To byla jediná nádhernější věc na všem jinak dosti prostém obleku, k němuž se také dobře hodily obyčejné střevíce, v ničem nepodobné tehdy modní nosaté obuvi.

Měšťan i kollegiát všímali si ruchu kolem po náměstí panujícího. Bylo ovšem na velikou neděli Veliké noci; nicméně v čas služeb Božích nikdy nevídano tolik lidstva jako dnes, sem tam proudícího i ve skupiny a houfce se shlukujícího. Kříž, kramář, i učený mistr sedmera svobodných umění, jemuž nebylo mnoho přes třicet, chvíli pozorovali neobyčejný ten zjev, až pak řekl měšťan chmuře svou vážnou, osmahlou tvář sivé již brady:

»Račiž si povšimnouti, mistře, všechno se valí dolů, k Dominikánům.«**)

»Snad na kázání kněze Michala,« odvětil mistr. »Tenť čistě káže. Znám ho, jeť můj dobrý známý,« a to řekl kollegiát s úsměškem; pak dodal: »Onehdy jsem se pěkně přesvědčil, jaký je kazatel. Zastavil jsem se u nich, u Dominikánů, v kostele, an kázal.

---

*) Kupec. Kříž byl velkokupec.

**) V místech nynějšího Klementina stával tento klášter Dominikánský.

Však co a jak! Rač povážiti: Vězte, dítky, mluvil, že tři čerti šli na posvícení. Jeden, aby srdce zavíral, aby hříchů neželeli, a dítky, to zlý čert. Druhý, aby ústa zavíral, aby se nemodlili a Boha nechválili, a dítky, to horší. A třetí, aby měšce zavíral, haha (věru, pane, tak se zachechtal na kazatelně), a to ten nejhorší čert. Protož, milé dítky, nedejte tomu nejhoršímu ďáblu sobě měšců zavírati; přistupte ke svátosti otevrouce své měšce a tobolky!«

»Aha, protoť ten třetí čert nejhorší!« zvolal Kříž. »Vida chytrého, berného mnicha!«

»Co dále mluvil, nevím; odešel jsem.«

»Abych se ti odvděčil, mistře, povím, čím *mne* zase z kostela vypudil. A to dnes. Byl jsem u Dominikánů na ranní a tu ten mnich Michal měl právě kázání. Dnes o měšci a čertech nemluvil, ale o židech. Víť dobře, jak se lidu zachovati. Ó, bys slyšel! To nebylo kázání, ale žvání a bouření! Jak štval, jak zlost lidu podpaloval a rozněcoval! ‚Kněží ve starém zákoně troubili k boji!' tak volal. ‚To troubení je slova Božího veliké hlášení, aby lidé byli hotovi ku trestání. Zdaliž také vy budete trestati ohavnost do nebe volající na lidech nečistých, kteří z vás bohatnou a pak se ještě vašemu Bohu rouhají? Tak křičel, rukama rozhazuje. A také to: ‚Jestliže nepomstíte potupy, která se udála našemu Pánu Ježíši, vás samé stihne do roka a do dne potupa a trest Boží!' Co dále mluvil nevím, neboť jsem odešel, ale jistěť bylo ještě horší, nebo takto již mluvil počínaje. Bojím se, že toho všude bude psotný konec. Ti židé nečistí zasluhují, ovšem. Ale s vinníky aby neutrpěli také lidé nevinní. A bude tak, zasedne-li na soudnou stolici zuřivý lid.«

Takto hovoře šel už Kříž kramář náměstím dolů k radnici. Mířil ke svému domu. Dvakráte musil se

s mistrem zastaviti pro zástup v cestu se jim přivalivší. Z něho, jako odevšad, bylo jen o židech slyšeti a samá jen krutá slova, samé výhrůžky a kletby jakož i pobídky, aby šli poslechnout k Dominikánům, tam že má mnich Michal, dnes už po druhé, kázání a ten že umí židy rozebrati.

Kříže kramáře dvoupatrový dům, jenž byl jeden z největších v Praze, stál vedle samé Staroměstské radnice v pořadí na straně polední. Byl cihlami kryt a z průčelí v jednom rohu vybíhal ozdobný arkýř. Před domem nečernala se jako většinou jinde, před jinými domy, otevřená strouha na dešťovou vodu; tu sváděli s Křížova domu podzemní troubou. Dnes o Boží hod nehemžil se před ním lid kolem chlebných lavic, jindy tu postavených. Také bylo ticho na podsíni výstavného domu jindy plné ruchu, jak tu zboží skládali a nakládali, jak lidé hojně přicházeli do krámu ve přízemí nebo odcházeli. Dvéře krámové i domovní byly zamčeny jakož i těch několik mřežových oken ve přízemí, okenicemi opatřených. Okna však nahoře ve průčelí, četná, ač ne souměrně rozestavená, leskla se v paprscích dubnového slunce, neboť byla všecka zasklena.*)

Všechno stavení bylo u svátečním klidu, i rozlehlé nádvoří za ním, budovami i zdí ohrazené. Četní koně kramářovi stáli dnes všichni v konírně, vedle níž ve dvou chlívcích odpočívalo několik »sviňského pohlaví«; pod kolnou vozy kryjící i kolem nepobíhala dnes jako jindy, všedního dne, čeládka po pilné práci. Jen kohout lesklého peří se tu procházel maje kolem sebe četnou slepičí družinu. Z ní jedna samotná rušila ticho tu vládnoucí, ozývajíc se z ústraní, kdež na hnízdě kdákala. Na dvojí dřevěné pavlači

*) Tehdá ještě nemívali všude zasklených oken.

nad sebou po straně nádvorní se nesoucí sotva za drahnou chvíli někdo se ukázal.

Takové ticho uhostilo se dnes také v domě samém, neboť kramář světil přísně den sváteční sám i s rodinou i s veškerou čeládkou, jež byla její částí.

Stanuv před svým domem zval mistra kollegiáta, jenž ho až sem doprovodil, aby se zastavil u něho nahoře, neboť byli v nejlepším hovoru. Mistr Jan přijal. Bohatý kramář měl v oblibě společnost učených lidí, ač sám učený nebyl. Sice čísti, psáti, počítati, a to velmi dobře, uměl; jinak však z mládí lepšího vychování neužil. Pocházelť z nezámožného rodu a jen vlastním přičiněním a vlastní vytrvalostí domohl se nynějšího svého jmění. Před pětadvaceti lety ještě měl jenom malý dům na samém kraji Židovského města; dnes mu patřily kromě tohoto výstavného domu vedle radnice ještě dům s velikým městištěm, Skalské řečeným, a sladovna poblíže kostela sv. Jiljí, jiný dům na rynku u sv. Mikuláše, vinice u Košíř a Chvaly ves i s tvrzí zemanskou. Všechno to mu namnoze vynesl obchod samety, damašky, hedvábím, brunátem a různými kropeninami přešlechetnými i pruhatinami nevídanými.

Nabyl jmění tím, čím zbohatlo a bohatlo tolik německých rodů v Praze a čím udržovali svou nadvládu v tomto hlavním městě českém. Kramář však s nimi se nesplichtil, nýbrž jim čelil zůstávaje vždy a všude věren svému rodu a nezapíraje svého původu.

Když nebožtík kněz Milič, blahé paměti, ještě po Praze kázával, horlivějšího posluchače neměl nad Kříže kramáře.

Ten jsa již prve zbožný, na sebe i na jiné přísný, stal se takto tím rozhodnějším odpůrcem všech zlořádů v církvi, jmenovitě mnišských, a horlivým

přítelem toho proudu, jenž vytrysknuv z učení Milíčova, šířil se víc a více četnými jeho žáky a stoupenci. —

Proto také měl u vážnosti jednoho z nich nejhorlivějšího, mistra Jana, přítele někdy šlechetného panice ze Sovojevic, zakladatele české kolleje. Mistr Jan byl po smyslu Křížově učený, jenž nestál proto po učení, aby skrze to vidín byl a bohatl a velikých úřadů dosáhl, jakož činili všichni ti cizozemští mistři a doktoři. Vedle Mikuláše z Litomyšle nebylo na vysokém učení studentům českého národa milejšího profesora nad mistra Jana, jenž pravdu poznav, neostýchal se ji také učiti, jakož také nemlčel o příkořích, jež dála se jejich přirozenému jazyku českému.

Nyní stoupaje s Křížem ze přízemí do prvního paláce*) pokračoval u vypravování o mnichu Michalovi, někdy Bernáškovi, studentovi, jak s ním před osmi lety o vakacích s Martinem Tkaničkou, tenkráte studentem, nyní ubohým kantorem, zabloudili ve Křivoklátských lesích, jak posléze usadivše se v noci pod dubem u ohně hladoví a ušlí překvapeni byli dvěma zakuklenci, z nichž jeden, jak později na jevo vyšlo, byl nejvyšší lovčí pan Jíra z Roztok, jak je odvedli jako nějaké zločince na hrádek Jivnu opodál v lesích, a tam je zavřeli každého zvláště a jak Bernáška, jenž pod dubem jen o tom mluvil, až bude knězem, jak se bude dobře míti, vytrestali hladem a tím, že ho donutili, aby několikráte za noc vstal a modlil se kumpleta a jiné modlení.

Tu již stanuli měšťan s mistrem na paláci. Kromě služebné dívky a čiperného vnoučka kramářova,

---

*) Síň, také »mazhaus«, nejprostrannější jizba všem společná; z ní do přilehlých světnic a komor se vcházelo.

šestiletého, nezastali tam nikoho, neboť všechna rodina byla v kostele na hrubé.

Kříž sám odešel obstarat vína hosti na poctu a na uvítanou.

Mistr Jan usedl na židli vyřezávaného lenochu u stolu prostřed paláce. Kolem při zdi stály dlouhé lavice s truhlíky a dvě pěkně kované a malované truhly. Stěny palácové byly vyzdobeny malbami ne však světskými, jako jinde měli v bohatých domech, zpodobujícími Trojanské bojování nebo kolce anebo bláznivé panny frejovné a naháče nepoctivé nebo muže divně a potvorně způsobilé, nýbrž na jedné stěně dal si bohatý kupec vymalovati sv. apoštoly a na druhé výjevy ze života sv. panny Kateřiny. Kde zůstalo mezi postavami nebo obrazy místa, tam probělávaly se pásky a tabulky s pobožnými průpovídkami z písma svatého.

Když Kříž víno obstaral a dívka je přinesla na stůl i s nakrájeným mazancem, mistr Jan připomenul ještě o Bernáškovi, nyní mnichu Michalovi, jak se po té s ním shledal již jako s mnichem v domě inkvisitorově, kdež všechen již vypasený a rumný zapisoval vše, jak on, mistr Jan, tehdy ještě bakalář bydlící u Chvala malíře byl vyslýchán.

Kříž pohladiv si šedé vlasy, dosud však husté, po temeni do čela sčesané, vážně pravil:

»Té chvíle více nežli kdy jindy je znáti, jak je u nás zle o slovo Boží, o pravé, ryzí, *svobodné* slovo Boží. Buď nám je kážou všelijak po kostelích německy, čemuž alespoň nerozumíme, nebo po česku tak, že nás vyhánějí z kostela —«

»Ano, není místa, není kazatelny, kdež by slovo Boží ne po způsobě mnišském, ale svobodně naším jazykem mohlo býti hlásáno, aby lid došel pravého poučení a všeliká neřest pokárání. Kdo by nám takové

místo dal, kdo by nám takovou kazatelnu zřídil, ten věru učinil by skutek Bohu milý a posloužil by svému jazyku —«

Mistr Jan takto mluvě upřel za posledních slov svých očí na Kříže. Ten okamžik mlčel, pak zvolna, taktéž očí s mistra nespouštěje odpověděl:

»Rozumím ti, milý mistře. A nejednou jsem již sám tak pomyslil. Pán Bůh mně požehnal na pozemských statcích. Je mou svatou povinností, abych část z nich k jeho cti a chvále a pro dobré svých krajanů zase obětoval. Dnes, v tento svatý čas, vyznám se ti, však mlčiž o tom, co mi připadlo: Na Skalském staveništi, řekl jsem si, bylo by místa dosti pro kapli, kdež by kázal po česku kněz tak, jak si žádáme, aby bylo v pravdě slovo Boží hlásáno, a jenž by z lásky k němu dosti měl slušného, třeba ne bohatého nadání té kaple a nebral jako jiní žádných ofěr a darův, aby nebyl dychtiv bohatství. Staveniště bych rád dal, a ostatek bych učinil, seč bych byl, však jiní věrní a zbožní krajané by také měšců nezavázali, ale —«

»Nuže,« zvolal mistr dychtivě, když Kříž se pojednou zamlčel, »toť věru slyším krásnou řeč. Z toho semene —«

»Milý mistře,« vpadl mu Kříž do řeči, »arcibiskup a jeho velicí kněží mne znají a jakého jsem smýšlení. Arcibiskup na jejich radu nedá mně nikdy povolení a kdybych i krásný chrám chtěl svým nákladem vystavěti. Nic se tak nebojí ti, kteří sami nenábožně se modlí, v krásných kápích a sukních s uzly perlovými, s třapci hedvábnými chodí a s berlami, ampulami a s kropáči pozlacenými, jako svobodného slova, jež by také ukázalo, jak oni na hynště velikém a Kristus na kříži vysokém, jak Kristus s trnovou korunou a oni s drahým kamením a perlovou.«

Toto mluvil Kříž již rozhorleně. Oči se mu leskly.

»Je pravda,« odvětil mistr Jan, »že zkusiti by bylo dobře. A pak, což by se nedali najíti i v těch místech i u dvora králova, kteří by —«

Nedomluvil. Hluk, jako by náhlé bouře hlas, zalehl na palác. Kříž rychle vstav vstoupil jedněmi ze dveří do přilehlé světnice, jejíž okna hleděla do náměstí. A již odtud volal na mistra Jana, aby se šel podívat.

»Hle, símě již vzešlo a žene do klasu,« zvolal Kříž obraceje zachmuřené zraky dolů, odkudž sem do světnice jasněji pronikl zmatený hluk divokých, vášnivých hlasů, jako by bouřlivý proud rozvodněné řeky tudy se valil. A byl to nebezpečný, dravý proud rozvášněného lidu, hrnoucí se z ulice od kláštera dominikánského. Hlava na hlavě; ty v čapkách, ty v birytech, sem tam ještě beranice, tu plstěné, kuželové čepice a mezi nimi hlavy ženské s obvázanými rouchami neb i bez nich.

Nad spoustou těchto lidí namnoze chatrně oděných v umlených, záplatovaných sukních a kabátcích, valící se prostorou mezi radnicí na poledne a protějšími domy, trčely přečetné hole, obušky, sem tam palcát, kopí nebo bradatice a tu tam blýštěly se v jasném slunci tesák a šavle i meč i sekera.

V předu hnali se většinou samí ševci a prtáci,*) nejbližší sousedé kláštera dominikánského,**) za nimi a mezi nimi hranatí vodáci, drvoštěpové, většinou z Podskalí, a četní, namnoze otrhaní obyvatelé Slá-

---

*) Příštipkaři, tvořící zvláštní cech.

**) Část nynější Karlovy ulice byla té doby obydlena většinou samými ševci, pročež i »ševcovskou« se nazývala.

viččiny uličky,*) opovržení »královė záchodů«,**) kopáči a jiná chudina a luza. Jim všem v čele dlouhý chlap, černé, pramenaté brady ve vyrudlé sukni cihlové barvy, se šavlí vysoko nad hlavou, a vedle něho jiný v režné hazuce řemenem přepásané nesa na hrotu dlouhého kopí nabodnutý klobouk židovský.

»Zabte je! Zabte židy!«

»Na židy!«

Tak co chvíli ozvalo se tu tam v rozzuřeném zástupu, valícím se pořád ještě z úzké ulice, načež pokaždé jednohlasně zaburácelo strašnou ozvěnou:

»Zabte je! Zabte židy!«

Chvílemi v děsné té směsici hlasů, výkřikův a jeku nebylo slov rozeznati: jen pustý řev nesl se mezi domy, div že se okna netřásla. Pojednou se rozzuřený zástup zastavil. Bylť před radnicí. Ale jak stanuli, ještě prudčeji, ještě divočeji a jako jedním dechem zařvali:

»Zabte židy! Zabte je!«

Bylo to odpovědí několika konšelům, kteří z radnice proti nim vyšli, aby se zadrželi a obrátili; vůdce však zástupu, dlouhý Ješek Čtyrhranný, všechen zardělý, očí divě planoucích, mávnuv šavlí nad hlavou křičel jednomu z konšelů zrovna do očí:

»Ať raději pojdou všichni židáci, než abychom my trpěli. Na ně! Na židy!«

Tu jako když stín mžikem přelétne rozvlněným obilím, tak okamžikem byla po všem zástupu novina:

»Židovská fortna u Krecht je vyrubána!«

V tom také zaječel pronikavý výkřik:

»Hoří! V Židech hoří!«

---

*) V končinách fary sv.-Haštalské; nazvána byla dle židovky Slávičky.

**) Čističi rýh (Rex cloacarum).

Konšelé byli v zátopě. Jako když divoké stádo náhle se dá ve zběsilý běh, tak vytrhl se zástup a hnal se úprkem v před, kolem radnice k Židům. Nikdo nebyl s to, aby ho zadržel. Řítili se o překot a divokým jásotem vítali znamení zhouby nad Židovským městem. Zlověstný sloup černého dýmu v hustých, rychle se valících kotoučích stoupal tam prozářeným vzduchem k modrojasným nebesům.

A v tom, jak ho surová radost vítala, ozval se děsivou ozvěnou podobný křik ze Židovského města. Vrazilť tam jiný zástup chátry druhou stranou od řeky. Toho okamžiku vybuchl v Židech druhý sloup hustého kouře; již také rudé plameny tam prošlehly, a v divoký křik drancujících ozval se žalostný skřek židovsky.

Na Staroměstské radnici bili na poplach.

Kříž kramář a mistr Jan, oba užaslí, pozorovali s okna zástup nejprve mlčky; pak ozval se Kříž:

»To je dílo mnišské.«

A mistr dodal:

»Těch, kterým jest učiti: Obrať meč svůj v nožnici. Máť je pomsta a já odplatím.«

»Ti dnes budou krve nenasyceni;« děl Kříž zamračeně ukazuje rukou na lid.

Pak vyslovil to, nač pomyslil, hned jak spatřil blížící se zástup: Kde že asi je rodina, dcera a oba synové. Ženy již neměl. Než nelekal se valně, poněvadž dcera byla dospělá a synové byli muži; meškali beztoho v kostele. Chtěl dolů, do zástupu, aby k němu promluvil, aby ho zdržel, jsa si toho vědom, že jeho slovo více vydá u lidu nežli kdyby dva konšelé Němci do něho mluvili.

Nežli však sešel na síň, bylo pozdě. Zástup hnal se již útokem na židy. I vrátiv se rychle nahoru oznámil mistrovi, že se podívá na radnici a bude-li

třeba i do Židův, aby se učinilo něco, dá-li se vůbec co učiniti. Mistr Jan ihned se mu nabídl za průvodce.

Kříž nařídiv dívce a dole vrátnému, čeho bylo třeba, a zanechav určité vzkazy synům vydal se na cestu.

V.

Z německé říše i z jiných cizích zemí docházely těchto vypisovaných časů časté zprávy a noviny, jak židé tu tam opět zkusili, jak byli krutě pronásledováni, jak nesmírné platy jim uloženy, nebo jak jejich domy vybity, ano začasté, jak tu tam se událo i strašné prolití židovské krve.

V našem království s nimi nakládáno mnohem lépe, zvláště od časů Přemysla II., krále, jenž je opatřil některými výsadami. Veliké jich pronásledováni událo se pouze za krále Jana. Od těch dob měli židé v Praze pokoj po všechen čas kralování císaře Karla i za panujícího teď jeho syna, krále Václava, spravedlnosti všude a ke každému i k nim dbalého.

Po tom však, co spáchal Šalún s mladým Slemlem a uličníky Židovského města, padl na ně strach zvláště, když doslechli, jak je všechna Praha rouhavým tím činem pobouřena. Nadáli se velikého trestu i pronásledování; než že by tak odpykali za zločin souvěrců, toho netušil ani rabbi Abigdor Karo, ani starší, ani šames Temchen, jenž přece dobře pamatoval krutou bouři za děda nynějšího krále, schvátivší také šamesa Ejsaka, jeho otce.

Židovská fortna u Krecht byla skutečně mocnou rukou vyrubána. Tudy vedral se do Židů houf ne tak četný, jako onen na Staroměstském náměstí, stejně však zuřivý a rozlícený.

Když se již na židovské domy obořoval, povolila také brána u sv. Valentina. Vypáčená její křídla, okamžikem od seker všechna rozsekaná, až z nich třísky lítaly, nachýlila se, a nic jim nepomohly trámy, bedny, polena, sudy za nimi v ochranný taras nakupené — Všecko to vevalivší se proud odházel, rozmetal, že zmizelo, jakoby vše veliká voda smetla. V čele zástupu hnal se Ješek Čtyrhranný, k lidu se obraceje, naň křiče a šavlí v před mávaje. Byl již všechen ve tváři brunátný, oči se mu divoce blýštěly a jak sebou škubal, jak se obracel, rozvívala se mu černá, dlouhá brada —

Jak se rozzuřený zástup vehnal branou sv.-Valentinskou, bylo v ulici židovské pusto a prázdno. Nikde ani člověka. Dvéře všude zamčeny, zataraseny, okna zabedněna. Ale povolila tužší vrata fortny samé, povolovaly také slabší dvéře stavení namnoze chatrných a starých. Chátra rozběhla se ulicí páčit dvéře. Všude pracovaly sekery, bradatice, tu tam těžký palcát a obuch. Nástroje se jen mihaly, rány jejich bušily jako krupobití, a v to ozývaly se kletby a křik útočících.

Pojednou jásavý pokřik uvítal tlupu přinášející několik žebříků. Ty ihned ke stavením přikloněny, a již se po nich nahoru hnali útočníci mlátíce tam do okenic méně vzdorujících — Také dole dvéře praskaly, padaly, již jimi vnikali ševci, prtáci, vodáci, ti nečistí králové a jiní, všechno pomícháno, ale všechno zuřivo a msty i bohaté kořisti dychtivo.

Již padly dvéře Munky, vrátného, jemuž Ješek Čtyrhranný hlavu rozpoltil, tak že měl šavli všechnu krvoucí. Pak už sám byl krví umáchán, když ve tmavém sklepení probodl dvě židovky kolem krku se držíci. Byla to tlustá Libovka a dcera její Radocha.

Hůře bylo ve vedlejším domě. Tam mladý Ebruš žid se zatarasil a vida nezbytí hájil svého jmění mladé ženy své. Ale nadarmo. Dvéře vypáčeny, tara-

sení rozmetáno a Ebruš, čeládkou opuštěn, padl na prahu komory železných dveří, kdež ukryl svoji mladou, hezkou Maminku*) a rozmilé Mušátko, svého prvorozeného synka mile žvatlajícího.

Dobře, že Ebruš zoufale se bránící od smrtelné rány zavřel oči a nespatřil, jak i železné dvéře s praskotem vypáčeny a jak zuřivci neušetřili za nimi ani mladé ženy hrůzou omdlelé ani robátka v jejím náručí, jež jeden z chlapů, jakoby štěně bylo, nemilosrdně sekerou přes nosíček udeřil. — —

Odpor Ebrušův všechny jen ještě více rozkatil.

»Ta psina se chce ještě brániti!« křičeli na sebe zuřivě. V jejich ryk ozývalo se z domů, jak okenice a dvéře vypáčeny, zoufalý křik a lkání, jež prvé jen stlumené bylo slyšeti. Jako prve v zamčených domech židé svou spásu hledali, tak přemnozí nyní zase v útěku. Vyráželi ze stavení ven na ulici, jako zmatení, skákali přes zídky dvorku, i s pavlačí na hnojiště a smetniska i přímo do dvorců, jak byli hrůzou zmateni, výrostkové, děvčata, mladí muži, matky s malými dětmi v náručí, za surového křiku, smíchu a chechtotu drancujících. Slabí a nemocní, starci a stařeny nemohoucí se hnouti nebo prchnouti, v jizbách nebo na pavlačích rukama lomili a probůh o smilování prosili.

Ale všechno marně. Ani oni, ani ti, kteří na ulici nebo na útěku byvše stiženi na zemi do prachu se vrhli a kolena drancujících objímali, nevyžebrali si slitování. Odkopovali je a v tom také smrtnou zbraní poráželi —

K poraženým těmto tělům, z nichž krev kolem stříkala, přibývali nešťastníci i s hora. S pavláčky shodili surovci chechtajíce se tu starého žida, tam

*) Jméno u židovek tehdy obecné.

starou židovku, prostovlasou, strachy již polomrtvou, sem tam vyletělo s okna křičící děcko. A dole čekaly píky, bradatice, oštěpy. —

Raněných, umírajících i zabitých v uličce přibývalo. Místem ležela židovská těla již kupou ve veliké kalužině krve, jejíž děsné skvrny bylo viděti na stěnách domů, jakož i tu onde na zdi nebo na dveřích otisk zakrvácených ruk.

V pustou, hroznou vřavu, ve steny raněných a chrapot umírajících, v kletby rozzuřených drancovníkův a ve křik prchajících ječel hlas zvonů bijících na poplach. Vzduch prve jasný, stal se těžkým. Hořeloť opodál. Zápach požáru naplnil všechnu uličku i její okolí, a jasná nebesa nad ní zastřela se kotouči černého dýmu.

Rozvášnění, rozzuření křesťané však nedbali. Ti krví již umákáni jen bili do židův a vraždili, oni zase loupili a kořisť sháněli vybíjejíce skříně, truhly, vytrhujíce podlahy nebo do komor a sklepů se ženouce anebo židy mučíce, aby se vyznali, kde ukryli své peníze nebo jiné bohatství.

Pak vybíhali drancovníci z domů ven a chvátali do Starého města ukryt svůj lup: ti s truhličkami a skříňkami v náručí, ti vycpaní váčky a vaky, oni s postavci sukna i jinačích látek, ti s uzly, v něž naházeli kořisť nejrůznější. Tak se přemnozí vraceli. Než zástup drancovníků tím neseřidl; ano rostl jako příval. Přihrnuliť se za zástupem Ješka Čtyrhranného jiní a hrnuli se ustavičně, hnaní zuřivou pomsty lačností i lakotou, kterouž oni s kořistí a vzatky ze Židů se vracející jen rozpalovali. Divoké výkřiky jejich byly jako hlas šelem vrhajících se na kořisť —

Ale také jinačí lidé odvážili se teď za nimi do bohopusté vřavy, do toho pekla živého, a hlas jejich ozval se tam jinak nežli křik drancujících.

Kříž, kramář, již chvíli stál ve fortně sv.-Valentinské a s ním několik konšelův i mistr Jan z české kolleje. Zdržovali kolem do Židů se ženoucí zuřivce, domlouvali jim, hrozili, prosili; na rozkaz jejich také několik biřicû s nimi tam stojících napřáhlo kopí své, aby útočníky zadrželi. Ale oštěpy odletěly i žoldnéřové, na konšely odvážili se zuřivci i kletbami a hrozbami —

Fortna byla záhy zase volna, konšelé zmizeli i jejich žoldnéřové jako smeteni. Také Kříž, kramář, i mistr Jan — Ti však nevrátili se domů, nýbrž pustili se do ulice.

Kříž nad tím, co nyní uviděl a uslyšel, ustrnul. Hněv ho pojal i lítost. Všechen od sebe volal hlasem velikým:

»Pro Ježíše Krista Ukřižovaného! Lidé, mějte slitování! Buďte křesťany! Pro Ježíše Krista Ukřižovaného! Slyšte mne!«

Ale neslyšeli nebo slyšeli a nedbali. Židé však slyšeli. Daleko ještě tou spoustou nepokročil ani on, ani mistr Jan, a již byli obklopeni nebohými židy, muži i ženami, starými i mladými; přibíhali ze stavení, zvedali se od prahů svých krví zalitých, z ulice, a nejeden z nich krváceje přilezl nebo připlazil se, nemoha na nohou státi —

Jako o závod tlačili se všichni ke dvěma těm mužům křesťanským, od nichž se spásy nadáli. Tlačili se k nim, jejich noh, jejich roucha se ve smrtelné úzkosti křečovitě chytajíce. Ti, kteří až k nim se nedodrali, zvedali k nim sepjaté ruce, křičeli, prosili. A v ty zoufalé hlasy o záchranu žebrající ozývaly se divý nářek a hořekování.

»O, Richka! Kde je má Richka!« ječela stařena všechna zoufalá, a vedle, opodál ostatních, mladá

matka, klečíc, ničeho nedbajíc, ani své krvácející rány tiskla k ňadrům mrtvé děcko a křičela:

»Ó, mé dítě! Mé dítě!«

»Kdo můžeš, pojď se mnou!« volal mistr Jan na zoufalé.

»Pojďte s námi!« volal s ním velikým hlasem Kříž, kramář.

Nežli se však z davu o milost žebrajících vyprostil, přihnalo se několik drancovníků, kteří jali se do ubohých bíti.

»Zadržte! Ve jménu Krista Ukřižovaného!« vzkřikl Kříž, kramář, roztáhnuv ruce všechen popuzen a postoupiv proti zuřivcům. »Dost jste se již vyzuřili. Máte již krve dost,« křičel na chlapy.

Ti překvapeni tím, na okamžik se zarazili. Ale pak již opět vybuchli a div že se na samého měšťana nevrhli. Spílali mu, hrozili žádajíce, aby odešel, aby se neujímal těch, kteří potupili Krista, sice že —

Z chlapů krví umákaných, tváří zdivočilých, vražděním a krve proléváním staly se šelmy; hrozivě zvedali své sekery a tesáky, a někteří z nich trhali již židy.

Ti se zoufale drželi svého ochránce nebo k němu se tiskli. Kříž byl v ten osudný okamžik sám. Mistr Jan zmizel. Ale ani v ten okamžik se Kříž nezastrašil. Líce jeho bylo zardělé, žíla na čele mu naběhla a oči hněvem sršely.

»Jste-li křesťané,« volal, »zabte mne tedy.«

Ale v tom objevil se z nenadání mistr Jan, bez birytu, prostovlasý, nesa v ruce měděný kotlík, z něhož, jak chvatně s ním se z nejbližšího domu vyřítil, voda šplíchala.

»Zadržte! Posečkejte!« křičel neohrožený mistr, a v tom obrátiv se k vyděšenému houfci židovskému, volal:

»Chcete-li býti křesťany? Zachráníte se!«

»Chceme! Budeme!« stenaly hlasy.

A mistr nabíraje již do dlaně vody, lil ji židům a židovkám na hlavy a volal:

»Já tě křtím ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého!«

Jednoho po druhém, jak se mu namanuli, nebo jak se sami k němu tlačili.

Kříž kramář stoje před zástupem, volal tváří v tvář drancovníkům:

»Tito jsou již křesťané! Kliďte se! Těm nesmíte ublížiti. Jsou křesťané! Pusťte je!«

Zjev obecně známého a váženého měšťana i mistra v habitě již prve útočníky alespoň na chvilku zarazil. Nyní však křest tak nenadálý je pomátl. Sice spílali a klnuli židům křičíce, že ti obřezanci zůstanou čím jsou, ale aby někoho z nich zbraní udeřeli, toho se přece neodvážili. A jak v tom níže v ulici strhl se pokřik, že hoří, otočili se a již se tam hnali divoko hulákajíce.

»Zastaviti jich nemožno!« pravil Kříž kramář k mistrovi. »Nezbývá než zachraňovati, co se dá zachrániti. Bůh ti vnukl dobrou myšlénku, mistře!« — Obrátiv se k židům a židovkám zvolal:

»Pojďte s námi a nebojte se.«

I vykročil. Houfec nebohých za ním. Za nimi pak ubíral se mistr Jan. Všichni se ohlíželi níže do ulice, kde plameny vysoko vyšlehovaly a dým se valil, kde divoká zběř hnala s pustým smíchem a jekem několik židů z hořících domů prchajících zpátky do plamenů. Ti, kteří kráčeli s Křížem a mistrem Janem, rukama lomili nebo oči sobě zastírali.

Tak bylo v ulici vedoucí od fortny sv.-Valentinské, tak bylo také v nejbližších uličkách a u všech ostatních forten.

Uvnitř Židovského města nepácháno tou dobou sice ještě tolik vražd a násilí, ale zvěsť o nich již tam byla. Zanesli ji tam uprchlíci. Více nežli jejich ústa, vypravovaly o té ohavnosti spuštění jejich vyděšené tváře, jejich nářky a rukama lomení. Ty vyplašily všechny ze stavení jakož i požáry, jež opodál plamenem plápolaly, a jiné, nanovo v různých koncích zažehované. Již všichni poznali, že nastal den obecné zhouby.

Již viděli, že nebude ničeho šetřeno, že ani dvéře jejich domu ani krb nikoho neuchrání. Zapomněli na své jmění, již nedbali o skryté peníze, klenoty a drahé zboží.

Úzkost a láska k životu pudily je ven ze stavení a všichni vidouce, že nelze sebe uhájiti ani se bräniti, hledali útočiště a spásu u toho, jenž byl tolikráte pavézou lidu Israelskému.

Vše se hnalo do synagogy. U dveří její stál šames Temchen, jsa jejich strážcem. Všechny kolem se ženoucí pozorně prohlížeje volal, ptal se ustavičně, neviděli-li jeho Josefa. Ale ani mu neodpověděli. Žádný ve strachu nedbal jeho hlasu. Za krátko byla synagoga plna, všeplnička. Té chvíle nehleděno na místa, na rozdíly věku a pohlaví. Ženy a muži vše pomícháno, jako stádo ovcí za bouře v hromadu sebrané, k sobě se tulící a krčící. Spousta hlasů vznášela se nad pestrou směsí shromážděných a naplňovala prostoru svatyně Hospodinovy. Ti naříkali a bědovali, oni se modlili a hlasem Hospodina vzývali, ti na sebe volali, jiní po svých, jež ve zmatku ztratili, se sháněli. Tu nalezené děti do výše pozvedovali, a děcka plačící a křičící šla z náruče do náruče přes hlavy shromážděných, jež byly v nejživějším pohnutí prostovlasé, kudrnaté, černé i ryšavé, i stříbrem prokvetlé, v kloboucích, v rouchách i v čepicích.

*

U osmihranného sloupu, prostřed prostory, leželo několik omdlelých žen, jež křísili, a stranou, u zdi pomalované hebrejskými nápisy stálo několik starců bílých brad majících přes sebe modlitební rouchu, ztrnulí, nehnutí, mračně zamyšlení, jako na nejhorší odevzdáni, tupě před se hledící. —

Venku byl den, v synagoze však neměli nadbytek světla. Pološero bylo pod mohutnou klenbou a v zákoutích. Několik lamp visících na kovových prutech svítilo; než za nedlouho ztratilo se jejich světlo v záři požárové, jež z hořících v sousedství domů padala sem vysokými, úzkými okny plnými tabulek lemovaných olovem a třásla se rudými pruhy na shromážděných i na stěnách. V záři té chvílemi zablesklo se krumplování na drahé oponě, tam, kde stál »Aron hakodeš«, stánek Boží.

V tom šumu a hluku nikdo neslyšel, jak venku bouchly dvéře, jež šames Temchen v ten okamžik, postřehnuv houf zuřivců právě z protější ulice vyrazivších, přirazil a na všechny západy zavřel. Zavřel a neotevřel, když, sotvaže klíč dotočil, přichvátalo ještě několik opozdilců, když do dveří bili a úpěnlivě prosili, aby jim bylo otevřeno. —

Pak prosebný hlas jejich náhle umlkl. Vykřikli a již hučela bouře zuřivých hlasů. Křesťané byli tu. Té chvíle stál rabbi Abigdor Karo, bledý ve tváři, ale klidný, do klidu se nutící, ve vyvýšeném místě al-memru a jal se promlouvati ke shromážděnému lidu, aby mu mysli dodal. Dlouho však nemluvil.

Jak se venku ozvaly hlasy útočníkův a pronikly do synagogy, jako když na ráz bouře zalehne, strhly se veškerou modlitebnou křik hrůzy, bědování a děsný zmatek. Matky tiskly k sobě děti, přátelé, příbuzní brali se kolem krku, tiskli se v náručí. —

Rabbi sklesl na kolena a rozpřáhnuv ramena svá a pozvednuv zraků ke stánku Božímu, jal se hlasem vzývati Hospodina.

Na dveřích synagogy zahřměly rány palcátův a seker.

»Otevřte!« řvali venku.

Šames Temchen však maje lokty k boku přitisknuté, sepjal žilovaté, chlupaté ruce na prsou; nestál vzpřímeně, byl velmi bled a chvěl se, ale neotevřel. Stál nehnutě, jen oči pod hustým obočím mrkaly jak dunivé rány dopadaly a polonahlas jako pro sebe rychle opakoval:

»Ó, Šadaj!*) Ó, Šadaj!« A zase:

»Ó, Josef! O, Josef, synu můj!«

Palcáty a sekery pracovaly bez ustání, čím dále tím prudčeji a zuřivěji, a v jejich rány zaléhaly kletby a hrozby útočníků. Pojednou sebou šames Temchen prudce hnul. Zapraskalyť dvéře, již se otřásly, již povolovaly. Poslední prask, a v tom vyletěly vypáčeny a proud útočníků valil se do předsíně. V čele všech Ješek Čtyrhranný, se šavlí v ruce. Ale jen pokročil a již se zarazil. Starý žid v liščí čepici, dlouhých, bílých vlasův a takové též brady, postavil se mu zoufale do cesty maje ruce rozpřaženy a volal rozlíceně:

»Zpátky, nečistí! To je —«

Ale v tom už mu čepice sletěla, přes tvář a bílé vlasy vytryskla rudá krev, a šames Temchen nedomluviv skácel se Ješkovi k nohám věrný strážce svatyně Hospodinovy, opodál toho místa, kde před padesáti lety vykrvácel také otec jeho, šames Esjak. —

Spousta hnala se přes jeho tělo dolů do synagogy, otřásající se pronikavým, srdce rvoucím křikem

*) Všemohoucí.

a bědováním. Jak se Ješek černé, dlouhé brady drže zakrvácenou šavli v ruce a druhové jeho ukázali na nejhořejším stupni, vstal rabbi Abigdor Karo a roztrhl roucho své. —

Ale v ten okamžik již nastalo vraždění hroznější nežli bylo prve v ulicích, a svatyně Hospodinova záhy se zalévala krví.

VI.

Jan student, příbuzný mistra Jana z české kolleje, odbyv si ráno téže velikonoční neděle pobožnost v kostele sv. Havla, venku se dlouho neobmeškal, nýbrž vrátil se domů, do české kolleje,*) kdež mu příbuzný mistr byl vymohl příbytek a opatření hned tenkráte, jak se tam sám dostal.

Do poledne, do oběda, při němž studenti mistrům kollegiátům přisluhovali, byla ještě drahná chvíle. Student Jan, jak mu po otci, královĕ ohnivci ve vsi Městečku u Hrádku Křivoklátu, obecně přezdívali »Ohnivec«, svléknuv plášť a pověsiv birytek na dřevěný hřeb otevřel dvířka u nevelikého výklenku ve zdi, na nichž inkoustem bylo hranatou literou namalováno jeho jméno.

Taková dvířka byla tu ještě dvoje a na každých stálo psáno jméno studenta, nynějšího jich majetníka a s Janem obyvatele této komory. Nyní však nebylo z nich doma nikoho. V těch výklencích chovali své »libráře«, nevalné, o několika jen knihách. Jan měl nejčetnější.

Vytáhnuv jednu z nich, bylo volumen české veršovaných legend, usedl s ní na prostou dubovou

---

*) Byla na Ovocném nynějším trhu, a to po levé ruce jdoucímu z Celetné ulice.

truhlu stojící v nohách lože. Okno komory bylo otevřeno, a volně jím vnikal svěží vzduch jarního dne i plné jeho světlo. Všechna ta prostá místnost dřevěného stropu, nemající kromě tří loží a truhel, kromě dosti velikého, ale prostého stolu a dvou hrubých židlí, žádného nábytku, jasněji prohlédla v zářícím proudu zlatých paprsků prvního jara. V nich oživly také barvy dvou nevelikých obrazů na dřevě malovaných, visících nad ložem Janovým. Z nich jeden zpodoboval sv. Augustina a druhý Aristotela mudrce; oba byly dar Chvala, malíře, Janovi.

Než i jinou ještě ozdobu měly holé stěny studentské komory. Nade druhým ložem visely housle, nade třetím pak starý, ale dobrý dosud kobos,*) plný kovových strun.

Student Jan opřev záda o pelesť postele natáhl na truhle nohy ve tmavošedých, přiléhavých nohavicích, volně je přeložil a shrnuv ještě do zadu tmavé a dlouhé vlasy na konci lehko zkadeřené, rozevřel knihu. Bylo na jeho tváři, poněkud smědé, dobře znáti, s jakou chutí se pouští do čtení. V komoře i v domě panovalo hluboké, sváteční ticho. Ruch a šum z ulice zaléhal sem temně, jako vzdálený hukot. Jasněji se ozýval ze sousedství hlas nějaké stařenky, pějící velikonoční píseň, o Kristu, jak nad smrtí zvítězil.

Jan Ohnivec, bylo mu dvacet let, meškal v české kolleji druhý rok, v Praze pak již osmý. Do dvanáctého roku věku svého žil ve Křivoklátských lesích. V těch tělo jeho vzalo dobrý základ. Praha pak ducha pěstila a tím zdárněji, poněvadž hoch měl nad obyčej velikou lásku k učení, ale také i k obrazům. Však nejvíce mu posloužilo, že se nedostal jako většina

*) Cymbál.

žáků do školy ke školmistrovi, aby tu společně s jinými bydlil, nouzi třel a posluhoval.

Zůstaltě s mladým svým strýcem, tenkráte ještě studentem vysokého učení, a skrze něho a s ním dostal se do bytu panice ze Sovojevic v domě Chvala, malíře. Ti všichni tři byli vážní, mladí mužové, stoupenci Miličovi, jejichž hovory, týkající se obecné spousty v církvi i toho, jak přirození Čechové jsou utištěni ve své vlastní zemi a jak cizinci si tu zpupně vedou, velmi účinkovaly na mysl čiperného chlapce.

Také měl přístup do bohaté libráře mladého šlechtice, z níž mu nejmilejší se stala česká, rýmovaná kronika. Bylo to blažených šest let, jež v domě Chvalově strávil. Rád na ně vzpomínal i na málomluvného, přísného Chvala, na jeho hodnou, ale nešťastnou sestru Elšku, nejraději však na jejich veselého bratra Václava, výborného kamenníka.

Na panice ze Sovojevic vzpomínal jako na svatého. Smrt jeho, an zemřel na ránu, již utržil háje mečem cti panny Elšky proti německému studentovi Frovinovi, jeho vlastenecký odkaz, z něhož založena pak česká kollej, hluboký způsobila dojem na mladého Jana, a dojem ten živě zůstal v jeho duši.

Rozhovory v domě Chvalově, čtení rýmované kroniky, probudily v něm živé vědomí národní, jakož vůbec všude se tentokráte probouzelo. V Janovi však zplálo zvláště živě a tím živěji, neboť ve školách i jinde horlivě si všímal a se přesvědčoval, jak cizinci si všude vedou, jakoby oni tu byli pány.

Ještě jsa žákem serval se nejednou s Němci i ve školních škamnách i na ulici. A mimo nadání serval se s nimi také hned prvního roku, když se dal připsati k vysokému učení Pražskému. To již ovšem

nebyl žáčkem, ale statným mládencem, pěkné, jadrné postavy, ne sice krásné tváře, ale příjemné výrazem jaré síly a pěkně tmavýma, jiskrnýma očima.

Ty pak živěji nežli kdy jindy vzplanuly v mladém akademickém občanu, sotva že ho alma mater přijala za svého, a to o beaniích, kdy přijímán byl do tovaryšstva studentského.*) Rozpustilé ty obřady vykonávali na něm a ještě na jiných nováčcích v Karlově kolleji. Nebylo ovšem nic příjemného snášeti vtipy a posměšky starších druhů, jejich štilcování a škubání, když beany obskakovali a obletovali jako ptáci sovu, chechtajíce se jim do očí. Než Jan Ohnivec všecko to trpělivě snášel věda, že to těm starším také bylo přestáti. Mlčel jako dub, aby ještě většího posměchu neutržil, i když ho na zemi porazili, když ho otesávali, provazem přeměřovali na znamení, že jej hloupého, neotesaného beana otesou a okřesou. To dělali jemu i všem ostatním beanům.

Ale krev v něm počala vříti, když zpozoroval, že s ním a s ostatními Čechy hruběji nakládáno nežli s beany německými. A když pak jej a české druhy jali se bolestně holiti a dříti dřevěnou břitvou, tu se již vzpíral. Za to počali naň hůře dotírati (bylať většina Němcův) a také již nadávati i jeho krajanům, a v tom jeden z Němců přinesl smrduté kvasnice, jal se je jimi polévati, druhý pak v ten okamžik kleknuv na Jana, chtěl mu shnilými plícemi telecími, červy již prolezlými, obličej natříti. Ale odletěl jako míč, jak ho Jan prudce odstrčil. A již také stál ohnivcův syn jako svíčka, zardělý, oči jen sršících, s pěstmi zaťatými, volaje na krajany, aby se těm

*) Beanie, za starodávna »slavnost« studentská. Beanové, nastupující studenti universitní, směšnými obřady uváděni do obce akademické.

Němcům nedali, poněvadž je schválně tak potupují, více nežli jiných, a to proto, že jsou Čechy.

Z beanií strhla se v kolleji krutá, divoká bitva. Nežli byl boj dobojován, přišel bedell, za ním pak, poněvadž nic nespravil, sám rektor s několika mistry, a tu teprve studenti poslechli a utišili se.

Jan Ohnivec přišel z beanií s mnohými modřinami a boulemi; také i krev bylo viděti na jeho tváři. Než on byl spokojen vědomím, že nadělal také dost boulí a modřin, a že nejeden Němec okrvavěl. Byly z toho soudy u děkana a senatu, i trest akademického karceru ho stihl. Než neseděl sám, a těšilo jej pak, jak ho krajané mile uvítali, a jak Němcům na čas alespoň sražen hřebínek, tak že o příštích beaniích už se neodvážili nakládati s Čechy jakoby byli nejhorší neotesanci, arcibeani a všech beanův opatové.

Ovšem Jan musil se od té chvíle na pozoru míti a vystříhati se, aby sám nesetkal se za tmy někde v postranní uličce s německými kollegy. Bylť od oněch beanií všem dobře znám a ne milý, jak mu svědčily pohledy Němců domácích i cizozemských. Ale ohnivcův syn se netřásl.

Teď pohodlně rozložen četl chutě pěknou legendu o sv. Hedvice a tak se do toho zabral, že si ničeho kolem ani nevšiml. Nezpozoroval, že temný hluk z ulice stal se hlasitějším, že stařenka v sousedství náhle, prostřed sloky, umlkla, a že se venku na dvorci ozvalo živé rokování.

To stalo se po té tak hlučným, že se i Jan vytrhl ze čtení. Okamžik naslouchal, pak přistoupil chvatně k otevřenému oknu. Ve dvorci shlukla se všechna čeládka kolem pacholíka vrátného, jenž všechen udýchán přichvátav vypravoval, co se děje u Do-

minikánského kláštera i jinde, jak se všude zle chystají na židy.

Jan už od okna odskočil. Vzav birytek hnal se ven, po schodech dolů. Byly točity, úzky a tmavy. Jak jimi seskakoval, zahlédl dole pod nimi v šeru, alespoň se mu tak zdálo, někoho, jenž stoje tam ve tmavém zákoutí, právě byl z něho povyhlédl. Ale hned zase s hlavou ucouvnuv zanikl v temnu. Jan ani nehlesl, jako by nic nepostřehl; ale jak stanul na posledním schodu, náhle se obrátil na levo a hmátl do tmy v zákoutí napřaženýma rukama. A již držel neznámého, jenž se takového útoku nenadál.

Byl velmi překvapen, ano polekán. Než i Jan rozšířil udivením oči. Chytil studenta v suknici s pásem, u něhož visel nožík v nožně a kalamář v pouzdře i neveliká kabelka kožená. Do tváře mu nebylo dobře viděti, neboť měl kuklici notně přes čelo a tváře staženu.

»Co tu děláš?« ptal se Jan zostra.

Neznámý mlčel.

»No, nerozumíš-li? Jsi-li Čech nebo Němec?« ptal se Jan dále.

»Němec —« odvětil cizí student temně.

»Neumím německy,« ohlašoval Jan po latinsku. »Mluv, co tu děláš, co chceš, koho hledáš? Nebo proč se skrýváš?«

Německý student mlčel v rozpacích.

»Ani latině neodpovíš?!« zvolal Jan, když byl okamžik čekal; v tom z nenadání strhl neznámému kuklu do zadu jednou rukou a druhou se ho uchopiv jediným silným trhnutím vyvedl ho na světlejší místo. Neznámý nabyl řeči. Promluvil a — po česku.

»Prosím tebe,« zvolal úzkostně a sepjal ruce.

»Nech mne tu aspoň chvíli. Jen chvilku. Pronásledují mne —«

»Tys čistý Němec — a student asi takový jako Němec. Umíš-li latině?«

»Neumím,« přiznal se Josef, vnuk šamesa Temchena, a pověděl pak na otázky Janovi jsa velice v úzkých, proč se ustrojil do studentského šatu a proč se odvážil do Starého města. Vypravoval, jak se tu mimo nadání zdržel, jak byl houfem až i do křesťanského kostela stržen, kdež proti židům kázali. Odtud se nemohl dlouho ven dostati, a když posléze se domů vracel, že se stal nějak podezřelým, tak že si ho počali tuze všímati, až pak i jeden, byl to helmbrechtný synek měšťanský, jenž chodíval k dědovi i k sousedovi jejich často zastavovat věci a vypůjčovat peněz, na něj jménem pokřikl dobře ho poznav. Proto Josef, aby zmátl několik tovaryšů za ním v patách se ženoucích, zahnul náhle v tuto stranu a skočil pak sem do otevřené kolleje, chtěje se tu jen chvíli ukryti. Josef mluvil upřímně, pravdu, neboť se nadál, že student nebude na něj přece takový, jako rozzuření tovaryši. Také ho snažně prosil a dušoval se, že toho všichni židé tuze litují, co se stalo, a že Šaluna proklínají, ten že všechno o své vůli, sám a na svůj vrub učinil, jen s tím Slemlem řezníkem.

Jan pozorně naslouchal, bystře mladého žida pozoruje. Pak se ho otázal, kam nyní chce.

»Domů, pane bakaláři —« (Jan jím ovšem nebyl). »Domů, nesu noviny, ach smutné noviny, aby se —«

»Přijdeš pozdě — Už jdou na židy —«

Josef zabědoval, nicméně prosil, aby ho Jan pustil. Ten odvětil:

»Poslouchej —«

Oba naslouchali. Do tiché síně dorážel hluk jasněji jako hukot rozbouřených vod valem se hrnoucích. A v to zaječel zvon.

»Zvoní na poplach!« pravil Jan. »Je zle —«

»Pusť mne, probůh tě prosím, pane bakaláři!« žadonil Josef chvěje se u veliké úzkosti.

»Vždyť bys zrovna vrazil do nejhoršího —«

»Ó, mně tu nelze zůstati! Já tu nezůstanu! Pusť mne — Ó, můj dědečku!«

Jan Ohnivec chvilku váhal, pak rozhodnuv se pravil:

»Ať mluvíš pravdu nebo ne, nesmím tě pustit. Pojď se mnou.«

Josef prosil tím úpěnlivěji, pak, vida, že prosí nadarmo, skočil z nenadání velikým skokem ke dveřím, chtěje prchnouti. Ale v tom už ho chytila pevná pěsť. Jan ho držel a nepustil a vedl ho nahoru, kdež ho zavedl do nevelikė komory. Tam ho dobře zavřel. Chvilku naslouchal, jak mladý žid křičí a bije do dveří, pak chvátal ven. Když vykročil na ulici, křičeli tam:

»Hoří!«

»V Židech hoří!« —

VII.

Donát Osvětlo, doktor v lékařství a zvláště výborný chirologus,*) jenž bydlil ve svém domě nedaleko sv. Valentina, měl nejedno pravidlo pro ty, kteří přišli k němu na poradu, aby zůstali při dlouhém zdraví. Dokládal se při všech slavnými doktory a učenými muži, latině i česky.

I samým sebou porady své dokládal, ukazuje na své zdravé tělo, na své plné a rumné líce masitých

*) Ranlékař.

víček a malých oček, na svůj slušný teřich a vychvaluje svou výbornou chuť k jídlu a pití. To všechno bylo prý z toho, že činíval, jak jiným radil, že jedl jenom to, co bylo dobře uvařeno i upečeno, nebo že z nedovařeného stává se žáha a parnost hrubá. Sice také radíval, aby na obědě nikdo nepožíval mnoho rozličných krmí, jak již ctný Seneka radil Lucillovi, rytíři římskému, ale sám míval při obědě na kolikero.

Také radil, aby, kdo může, ryb se vystříhal, ale sám hrubě rád a často popřál si ryb i smažených i suchých i tunných i kaprů bez lupin, před kterými varoval nejvíce. Sice velice vážně říkával a často opakoval, jak učila škola Salernská:

»Coenato parum, non sit tibi vanum
surgere post epulas, somnum fuge meridianum«,

ale jedl jako sedm drahých let a po obědech vždycky, dobře se zavřev ve své jizbici, natáhl se na lože a rád odevzdal se náručí Morfeovu.

Jedno však pravidlo bedlivě zachovával a pilně se varoval, aby ho neporušil, říkaje, to že je svrchované lékařství:

»Smutku a žalosti a zvláště hněvu se vystříhej jakožto od vraha svého života!« Tak že také o tom pravil mistr Avicena, že odtud se stává nemoc, a tak že také praví mistr Ipokras i Galienus i mistr Agvin tak řečený. A písmo svaté samo že praví, že jakož červ stromu a mol rouchu, též smutek mužovu srdci škodí, a Šalamoun: »Duch smutný vysušuje kosti —«

Než této neděle Velikonoční všechno se spiklo, aby plná jeho tvář se zasmušila, aby s čela prchly spokojenost a veselí. Poprvé musil dříve nežli jindy z potulky, na kterou se vždycky před obědem vydával, aby tím teřich svůj připravil ke strávení krmí dříve přijatých.

Vyhnalyť jej houfy shlukujícího se lidu, jejich patrné rozvášnění, jejich prudké řeči a kletby. Po druhé, vstoupiv do kuchyně, aby se přesvědčil, jak hospodyně vše opatřila (byltě vdovec), shledal, že beránek nebude takový, jak se na něj těšil, a to pro roztržitost kuchařčinu, jež přes tu chvíli vybíhala před dům vyslechnout, jak je se židy.

Nicméně, nedbaje bouře venku se shlukující, zasedl pak ke stolu dav dům dobře zavříti a začal jísti. Modlitba jeho před jídlem byla valně roztržita, také již proto, že neť jeho, ze sestry nebožky dcera, nedbajíc jeho zavolání nepřišla ke stolu. Stála ve vedlejší jizbici, odkud bylo lépe ven viděti. Odtud pozorovala všechen shon po ulici. Strýc rozmrzen po druhé jí již nepozval. Jindy by byl tak neučinil a bez své zalíbené Aleny jistě se do jídla nedal.

Než sotva že polévku okusil, byla dobrá a od hojného šafránu, jak on měl rád, krásně žlutá (neboť šafrán zimnici krotí a zapuzuje), počalo se mu čelo vyjasňovati; když polévku dojedl a ústa ubruscem utřel, volněji si vydechl a šedou hlavu po temeni si pohladil. V tom hospodyně přinesla maso v kořenné a libě páchnoucí šalši. Očka doktorova živěji zamrkala — náhle se však obrátil, neboť vedle ozvalo se slabé vykřiknutí neteřino.

A v tom hluk z venku, z temna se ozývající jako daleký hukot bouře jasněji se ozval před samým doktorovým domem a již také bušili na jeho dvéře. Doktor se sice nedal do masa, ale zaklel, jak se jmenovitě na Boží hod zvláště neslušelo, a vyslal hospodyni dolů, co se děje. Přiběhla, že chtějí, aby otevřeli, že je třeba doktorovy pomoci. Nežli co řekl, mihla se světnicí neť Alena a za chvatného běhu oznámila, že jde otevřít. Zdržeti jí nemohl, neboť byla již ta tam. Poručiv, aby sklidili se stolu, vyšel, ven na mazhauz

kamž hosté nevítaní právě vcházeli. Vedla je sama neť. S okna je prve zahlédla a proto jim chvátala otevřít. Byli tři studenti, dva zdraví, třetí raněný, Jan Ohnivec, bez birytku, přidržuje si roucho na hlavě raněné. Dlouhé, pěkné vlasy měl zakrvácené, jakož i sukni.

Alena sice vzrušená, ale nikterak se krve neděsící, přinesla židli, na kterou si raněný sedl. Pak odběhla do vedlejší strýcovy komory a přinesla potřebné náčiní, jakož i hospodyně kovovou mísu čerstvé vody, jak jí Alena poručila. Doktor Osvětlo byl jako vyměněn. Spatřiv raněného zapomněl na jídlo a jal se ránu prohlížeti, vyptávaje se při tom zkrátka, odkud ta rána.

Průvodčí, kollegové Janovi, vypravovali, že ze Židů, že se tam s kollegou sešli, jdouce se podívat, co se tam děje. Vypravovali, jaké tam Boží dopuštění, jak židy mordují až běda —

Zatím doktor ve tmavé sukni a v černých, přiléhavých nohavicích vymýval ránu. Alena držela lesklou měděnici s vodou, stojíc blízko Jana, jenž maje raněnou hlavu skloněnu, aby lékař lépe na ni viděl, nespustil očí s dívčiných pěkných ruček.

Vypravování studentů přerušoval doktor svými poznámkami.

»Měls štěstí,« pravil chirologus raněnému. »Leb je celá — Nu a což židé — Bránili se?«

Studenti dále vypravovali, jak je lid rozzuřený, že bije bez milosrdenství všechno, že židé prchají do synagogy, ale také jako slepí do města, namnoze na svou zkázu.

»Rána bude bez šití, a není s bázní —« v to doktor vyřkl.

»Tu také utíkala jakás židovka mladá, majíc jedno dítě v náručí a druhé vlekouc za ruku,« dále vypra-

voval jeden ze studentův. »A tři chlapi za ní, se zbraní napřaženou.«

»Ták — Aleno, měkkou roušku, pěkně útlou — a vajíčko —«

Hned tu bylo, a Alena dobře vědouc, co s ním strýc chce, rozbila je a bílek oddělivši podala jej strýci. Ten roušku v něm namáčeje se ptal, jak bylo dále —

»A tu náš Jan, tu hle ten, blázen nerozumný, pro židovku nedbal života. Skočil proti těm chlapům, chtěl je zadržeti, ale oni jako zuřiví chtěli jím stranou šmýknouti. Když se nedal a bránil se, mihla se čepel a již ji měl —«

»A pak mně zase oni pomohli,« ozval se raněný usmívaje se. Mínil své dva druhy.

»A ta židovka?« tázala se Alena napjatě naslouchajíc.

»Zatím utekla i s dětmi,« odvětil jeden z průvodcův.

»Tak, tak,« mluvil doktor přikládaje roušku v bílku namočenou na Janovu ránu — »Utekla a tys to odnesl. Za židovku, vida — tys nějak dobrý křesťan — Alenko, koudel sem. A pušku, Alenko!«

Alena obé ihned přinesla.

»A což ti chlapi? Kdo byli?« ptal se doktor cupuje kus koudele.

»Vodáci, odpovídal jeden ze studentů. »Ti se pak otočili, když shlédli křesťanskou krev, a hnali se, klnouce, dále do Židů za jinými —«

»Bolí, bolí?« tázal se doktor přikládaje chomáček koudele na ránu.

Jan maje hlavu sehnutou stiskl sice rty, ale na tu otázku odvětil, že nebolí.

»Již tě pustím, jen ještě trochu prachu —«

Doktor otevřev dřevěnou pušku, na níž bylo napsáno »Sang. draconis«, nabral z ní špetku červeného prášku. Tím koudel a ránu posypal.

»Tak, zatím dost,« pravil, »co dále, ještě ti povím —«

Jan student lehko se chvěl, než přemáhal se, aby nebylo znáti. Že ve tváři pobledl, o tom nevěděl, toho si však Alena dobře povšimla. Co dnes viděla, neviděla poprvé. Byla strýcem od mládí již otužilá a proto ji měl obzvláště rád, že nekřičela jako ženské, když krev uvidí, že nepadala do mdlob nad otevřenou ranou, ale že mu bývala ve všem ochotně pomocna, dobře pozorujíc a všeho si všímajíc, tak že v lecčem i sama dovedla poraditi. Než dnešní příhoda se jí živěji dotekla.

Cítila bezděky větší soustrast s raněným studentem nežli cítívala s jinými. Líbilť se jí hned na první spatření; i to se jí na něm zamlouvalo, že byl tak statný, že, jak u dveří se přesvědčila, druhové sotva ho k lékaři přiměli, an chtěl dojíti domů s ranou neošetřenou, i že nedal ani za mák znáti, jak ho to bolí. Nejvíce však ji dojímalo, proč že tu ránu utržil: aby zachránil židovku, matku a její děti.

A bezpochyby že nadobro zachránil, nebo jak se, když strýc ránu dovazoval, ještě jednou na židovku poptala, pověděli studenti, že se dostala do města, a tam že se jí jistě nic nestalo; tam že jsou u radnice celé houfy uprchlých židů, které tam ze Židovského města někteří z křesťanů přivedli, zachránivše je z rukou drancovníkův.

»Nejvíce jich Kříž, kramář, přivedl, slyšeli jsme,« vypravoval jeden ze studentův. »A jak jim pomáhal: křtil je!«

»Tak!« zvolal doktor Osvětlo. »Židy?! A dali se?«

»Ještě rádi! Ještě sami prosili —«

»Jistě jen proto, aby si pomohli,« mínil doktor, nahnutý ještě nad hlavu studentovou, stíraje krev

s vlasův i s tváře. »Tak — prozatím dost —« pravil vzpřímiv se a jal se omývati si ruce. Jan vstal a chtěje zatím poděkovati, měl se také k odchodu.

Ale doktor Osvětlo nedal mu skoro ani promluviti.

»Jsi ještě sláb, můj milý filosofe heroitský!« zvolal. »Poslechneš, jak poručím. Nejprve sobě odpočineš — a to u mne, ven nesmíš, nyní do toho zmatku. Nejprve se trochu posil; několik krůpějí vína neuškodí, jak dí mistr Ipokras, neboť krve ušlo dost —«

Doktor Osvětlo mluvil latině a česky, jak se mu namanulo, více pak latinsky, když také zval druhy Janovy, aby zůstali na číšku (měltě rád mladé lidi, zvláště studenty), než oba průvodčí Janovi nepřijali chvátajíce opět na ulici, a nedali se zdržeti.

Tak zůstal Jan sám jediný. Doktor zavedl ho do jizby, kde prve počal obědovati a kamž již přinesla Alena poháry červeného vína. Zatím hluk venku se velmi vzmohl, a jak doktor oknem vyhlédl, zasmušil na novo zardělé své líce. Ulicí valil se proud lidí, jedni nahoru, druzí dolů. Hrozná směsice hlasů, výkřikův a volání se odtud ozývala. Mezi chvátajícími nebo v houfy se shlukujícími bylo viděti tu tam některého z drancovníků s uzlem nebo pytlem na zádech, ještě více však židy a židovky, staré i mladé, obklopené lidmi křesťanskými, již byli i jejich stráží i jejich ochránci. Židovky hlasem plakaly, rukama lomily nebo za hlavy se chytaly — muži na pohled klidněji vedle nich kráčeli, ale ve vyděšených, proměněných tvářích bylo znáti, co jejich nitrem lomcuje. A přemnozí byli ranění, krví zbrocení majíce rány své nuzně obvázány nebo si je sukní aneb rouchou nějakou ucpávali.

Hospodyně vstoupivší tázala se, má-li dáti na stůl, Doktor Osvětlo hned neslyšel. Hleděl zasmušile ven, pak pojednou se otočiv pravil vážně:

»Je tam hrozná bída. A jsou to přece lidé —« Veseleji pak dodal: »Nu, a když ty, studente, jsi chtěl dáti za židovku život, dám za židy oběd. Agneško, oběd mi nech, Aleno, jez sama a ucti nejprve hosta, bude-li mu po chuti. Zaveď ho do světničky, tam nebude takového hluku. — Tam si lehni a odpočiň.«

To již Janovi nařizoval.

Zatím vzal na se plášť, do pláště rychle dala Alena ranhojičské náčiní nejnutnější, i koudele, i plátěných obvazů. Netřásla se o strýce, nebála se, jsouc bezpečna o něj, ano neutajila svého potěšení nad tím, že se nad bídnými, štvanými židy slitoval a že půjde jejich raněným na pomoc. Chtěl ke Staroměstské radnici, kamž, jak od studentů byl uslyšel, přivedli židů nejvíce, kdež jich také na podsíni i v loubí sousedních domů je plno, a kdež jich mnoho leží na holé dlažbě ze smrtelné úzkosti onemocnělých i raněných, jako v nějakém špitále.

Doktor Osvětlo dav studentovi z krátka s Bohem odešel. Alena vyprovodila strýce až na schody. Tam jí rozkazy své ještě jednou stručně opakoval. Vrátivši se, pozvala Jana do zadní světničky, kamž nebudou hluk a hlomoz také doléhati. Student byl by raději tu zůstal, neboť tušil, že v té tiché světničce osamotní. Proto se také okamžik bránil tvrdě, že mu hlomoz nic nevadí; než Alena se usmála a řekla:

»Ale když strýček poručil! Musíme poslouchati.« Znělo to pěkně a přece rozhodně dost, tak že Jan už bez odkladu šel za dívkou. Světnička byla v zadu domu, ve dřevěném přístavku; vypadala pěkně a útulně, zvláště nyní, kdy ji pozařovaly zlaté paprsky jarního slunce.

Alena postavivši Janovi víno na stůl, ukázala na koženou tmavou lenošku vedle stojící. Začal pěkně,

bezděky poslouchati. Usedl a opřel hlavu o měkký lenoch, tak, jak mu Alena připomenula.

»Tak,« děla pak, »nyní si rač pohověti, je ti toho třeba.« Zkoumavý zrak mladé lékařky tkvěl při tom na jeho pobledlé tváři a setkal se s jeho pohledem, z něhož nejvíce mluvilo slovíčko, které měl na rtech, kterého se však neodvážil pronésti: »Zůstaň! Neodcházej!«

Než on osaměl. Spočíval v křesle, maje obvázanou hlavu opřenu o lenoch. Hleděl před se, ke dveřím, kterými odešlo statečné děvče, jež strýci tak ochotně, rozumně a bez bázně pomáhalo. Kdož by řekl nebo pomyslil!

I mihla se mu, jak stála před ním pěkně urostlá, štíhlá, světlých vlasů, vážné a přece ne nepohnuté tváře, viděl její drobné, bílé ruce v povyhrnutých rukávech, držící lesklou měděnici, viděl mladou dívku obratně strýci pomáhající, každému pohledu jeho rozumějící. Takové odhodlané a rozumné ještě neviděl. Všecko jí slušelo a nic na odiv nestavěla svého umění.

Pak počal zrak zamyšleného studenta světničkou těkati, po jejích stěnách čistě vybílených, po stropě, na jehož deskách bylo různé malování živých barev: květy podivné a nevídané, ptáci mezi nimi a nejvíce pěkní ledňáčkové. A ticho tu bylo skutečně. Ryk, jenž v přední jizbě tak mocně se rozléhal, sotva se tu ozýval. Nevelikými dvěma okny bylo viděti do nějaké zahrady: mnohé keře nyní sluncem ozářené stkvěly se tam již mladistvými puky, a za vysokými stromy dosud holými promodrávalo se jasné nebe.

Pak od toho Jan odvrátil umdlený zrak. Hleděl opět ke dveřím, kolem jizbičkou, na tmavou skříň v koutě, na knihy urovnané na prkně na zdi. Ránu

počínal teprve nyní cítiti. Lehká zimnice jím potřásala. Přitiskl se více do křesla, přivřel oči, ale nespal. Často je však otvíral, neboť se mu zdálo, že venku se ozvaly kroky. Čekal Alenu. Jednou i prudce sebou hnul a pak i povstal, jak mu připadlo, že dvéře vrzly. Ty však zůstaly nehnuty, a on již také neusedl. Nedalo mu tam. Postavil se k oknu a hleděl ven. Poznal, že přístavek s touto, nyní jeho světničkou stojí na dřevěných sloupech divných zásekův a zářezů pro ozdobu učiněných. Již prve si všiml ještě jedněch menších dveří ve světničce. Poznal, že vedou na pavláčku na boční straně přístavku a že s pavlače je možno po dřevěných schodech přímo sejít do zahrady. Připadlo mu, jak tu je asi pěkně z jara a v létě, kdy všechno je zeleno. Ale hned také při tom viděl Alenu míhající se tam v zahrádce pod starými stromy mezi křovinami. Připadlo mu, aby vyšel ven na pavláčku a tam na sluníčku usedl. Ale trhl sebou a ohlédl se.

Alena stála opodál za ním. Tvář její byla nějak vážnější a starost se v ní zračila. Ptala se Jana, spal-li; když odvětil, že nikoliv, mínila, že i tu je hluk dosti veliký.

»Venku je boží dopuštění,« dodala. »Agneška přinesla hrozné noviny. Třeba to byli židé. Ale není to zvěř divoká. A oni je tak zabíjejí. To jsou křesťané. A pak je strach z ohně. V Židech hoří na kolika místech. Kdyby se tak oheň dostal v naši stranu —«

Jan Alenu těšil, že od ohně sem daleko, pak že není větru, že je ticho v povětří a že oheň dále nepůjde.

»Této světničky by mně bylo nejvíce líto,« řekla Alena s milou přímostí.

Jan přisvědčil, že tu je pěkně, zvláště asi v podletí, když jsou stromy zeleny a všecko v zahradě kvete.

»O, máme tam více zeleno nežli strakato od květův,« odvětila Alena. »Trochu růženého květu převelmi rozkošného, jinak tam samý opich a kozlík, Matky boží slze, šalvěje, kmín a blín i černobýl, boží dřevec, pelyněk a rmen a samé takové apatekářské koření,« dodala usmívajíc se. »Ale také to ráda opatruji. Však ty stoje málo sobě odpočineš,« připomenula pojednou s milou přísností. Poslechl a usedl mluvě o květinách. Zmínil se, že takových léčivých bylin u nich, ve Křivoklátských lesích roste —

»To bych sbírala!« zvolala Alena. »To by měl strýc radost. A jak je asi krásně ve vašich lesích! Slyšela jsem. Král tam tak rád pobývá. Ah, co asi řekne, až se vrátí, až uslyší, co se tu zatím stalo.«

Zase odběhla podívat se, jak je, jmenovitě aby zvěděla, šíří-li se oheň v Židech. Přišla pak dříve nežli prve a usednuvši na truhlu poblíže dveří oznamovala, že oheň se nezmáhá, ale že je v synagoze boží dopuštění.

Tu si Jan vzpomněl na svého zajatce a jal se o něm vypravovati. Alena poslouchala s účastenstvím a mladého žida litovala, že mu je asi velmi úzko.

»Ale přece lépe,« sama dodala, »nežli aby byl šel mezi své. Snad by již bylo také po něm. A jak, prosím tebe, tvá rána? Bolí-li — Nechceš-li býti sám — Hovořím tolik —«

Jan jí nedal ani domluviti, ač to rád slyšel, že měla s ním takové účastenství. Než nechtěl dopustiti, aby odešla. Hluk však, jenž na blízku, v domě samém náhle povstal, ji odvedl. Odkvapila podívat se, co se děje.

VIII.

Jan ji nerad viděl odcházeti. Libílo se mu, když Alena proti němu tam na truhle seděla a vypravovala. Co se asi stalo venku, v domě? Také na svůj byt, na českou kollej si vzpomněl. Co asi dělá strýc Jan a co asi říká, že on, Jan student, nepřišel do oběda domů. Co s tím židem mladým udělají. Trhl sebou a chvatně ke dveřím pohlédl, čekaje Alenu. Než místo ní strýc její chirologus *Donat Osvětlo* vstoupil. Bylo na něm patrno, že je všechen vzrušen, a také se s tím netajil. Rozhorlenosti své dal průchod několika jadrnými slovy, a pověděl, to že by si ani ve snách nepomyslil, jaké věci se dějí. Sice také na židy zahromoval, na to, jak zneuctili kněze a tělo Páně, ale co teď s nimi se děje, toť že je přes příliš.

»Toť dnes božíhodový oběd!« zvolal. »Věru, a hosta jsem také přivedl, a čistého. Pojdiž se podívat, můžeš-li. Je nyní Alenin. A jak je tobě?«

Vedl Jana z útulné světničky. Cestou, v jizbě, napil se z číše na rychlo mu hospodyní přinesené. Pak vyšli na mazhauz. Tam seděla na stoličce o zeď opřená mladičká židovka, děvče šestnáctileté, Malka Šalúnova. Na hlavě neměla žádné rouchy, rozpuštěné vlasy jí volně padaly do čela, po skráních až přes ramena. Šaty měla potrhané a na bledém obličeji místem ssedlou krev a škráby. Bylo patrno, že byla drápy nebo ostrými nehty poraněna. Děvče bylo všechno od sebe, beze vlády, vysíleno a hledělo před se zrakem vyděšeným. Alena u ní klečela, omývajíc ji studenou vodou.

Bylo trapné a smutné podívání na židovské děvče.

»To nemá od našich,« pravil doktor Osvětlo, ukazuje na její poranění, »ale od svých, od židů. Sesypali

se na ni jako kavky a byli by ji rozškubali a za živa snad roztrhali, kdybychom ji byli nevytrhli.«

I vypravoval, co je u Staroměstské radnice prchlých židů, raněných i bez úrazu, většinou na rychlo pokřtěných, jak bědují a naříkají.

»Ale pojednou jeden ze židů, jenž mezi prchlými přecházel, někoho ze své rodiny ztraceného hledaje, přišel až k poslednímu pilíři, kde již nikoho nebylo, kromě nějaké skrčené a do rouchy schoulené dívky židovské. Nikdo si jí dosud nevšiml, proto že ani nehlesla. Žid se k dívce nahnul, promluvil, a když se neozývala, rouchu jí s tváře strhl. A v tom vykřikl. Měli jste slyšeti! Jak by ho nožem bodl. Křičel a svolával svou židovštinou pořád na děvče ukazuje. Až jsme se všichni, nechavše na chvíli raněných, po něm ohlíželi. Vousy se mu ježily, oči vyvaloval a prskal, a také pak, jak se židé sbíhali, děvče uhodil. A teď se vám strhl pekelný křik. Všichni na děvče; kopali je, rvali, bili, škubali, křičeli, ječeli a byli by je roztrhali, jak jsem pravil, kdybychom mu nebyli přispěli na pomoc. Jako sršně byli a nechtěli se dáti ani odehnati, až biřicové pomohli.«

»Proč se židé na dívku tak obořili?« ptal se Jan.

Ani on, ani doktor Osvětlo nepovšimli sobě, jak židovská dívka se počala třásti, jak její obličej se změnil. Ani Alena, obrátivši se v ten okamžik po strýci, toho nepostřehla. Obrátili se však všichni po ní, jak zaúpěla, když doktor pověděl, že to je dcerka toho prokletého žida, jenž kněze kamenem udeřil a všeho toho vraždění je příčinou.

Alena se toho tak zalekla, že bezděky od dívky ustoupila. Dcera toho ohavného žida!

»Vytrhli jsme ji těm zuřivým,« pokračoval Donat Osvětlo, »ale co s ní? Mezi svými nemohla zůstati,

a jiný se jí nikdo neujal. A tak jsem ji vzal s sebou. Snad není taková jako tatík. Čis také házela kamením po knězi?« pojednou se jí doktor přímo otázal.

Malka sebou škubla, otázky nečekajíc upřela na okamžik vyjevené oči na doktora, pak slabě odvětila: »Ne, já ne.«

»Viděla-lis to?«

Zakroutila hlavou.

»Ale tatík tvůj loučel kamení?« ptal se doktor.

Mlčela a sklopila hlavu.

V ten okamžik zvítězilo milosrdenství v nitře Alenině nad odporem, jež prve pocítila k dceři ohavného tupitele. Kynula strýci, aby ji nechal. Ten pak jakoby se rozpomněl, že se chtěl ještě k radnici vrátiti, nachvat šel do jizby douškem se posilnit a kus mazance pojíst prohodiv k Janovi, že mu židé pěkně oběd okořenili. Pak opět odešel nařídiv ještě Aleně, co s tou dívkou židovskou.

Jan zůstal na mazhauze s Alenou u mladé židovky. Ta nepřijala ani jídla ani nápoje, jež jí doktorova neť přinesla. Na otázky odpovídala Malka skoupě, slabým hlasem, tak že Alena ustala se jí vyptávati.

Na chvíli nastalo ticho. Až tu Jan si vzpomněl a otázal se mladé židovky, zná-li nějakého Josefa, mladého žida, jehož děd je sluhou v židovské modlitebně. To dívkou hnulo. Trhla sebou, tvář její oživla a chvatně se otázala, je-li živ.

Jan i Alena překvapeni na sebe pohlédli.

Jan se pro jistotu dále vyptával, kde dnes Josef byl nebo kam šel. Malka pověděla také, v jakém přestrojení, když i na to se jí student otázal. A pak se sama otázala, váhajíc nejistě, kde že nyní Josef je.

»U mne,« odvětil Jan. »A chceš-li, tak tě k němu zavedu, záleží-li ti na něm —«

Než Malka vpadla mu do řeči prudkým: »Ne, ne« a dala se do pláče. A plakala drahnou chvíli. —

Jan, když viděl, že dívka nechce více odpověděti a že jí Alena chystá nějaký šat, odešel opět do zadní světničky. Usedl do lenošky a myslil na mladou židovku i na svého zajatce, a zase na Alenu, jak je dobrého srdce, jak se židovky nic neštítí a jak s ní jedná křesťansky.

Pak přišla Alena.

»Již vím, proč tvého vězně, toho mladého žida nechce viděti. Vyzvěděla jsem na ni. Svěřila se mně —«

I vypravovala Alena, co od Malky slyšela, jak Josef šel na výzvědy a jak ona, Malka, nemohouc se ho dočekati šla do města, aby zvěděla, jak je s otcem. Vypravovala, jak jí dlouho trvalo, než si vymohla vstup do města, a jak již tu pak bylo všechno vzhůru, když se sem dostala. Musila se v zákoutích za pilíři skrývati, až se posléze dostala k radnici. Tam se mezi kotci skrčila všechna rouchou zahalená, až pak přivedli její souvěrce. Připlížila se k nim, mezi ně se neodvažujíc —

Že se chtěla přesvědčiti, je-li mezi nimi také Josef, toho nepověděla, jakož ani toho, že po všechnu tu cestu plnou nebezpečenství a strachu jen na otce a na něj myslila.

»A proč ho nyní nechce viděti?« ptal se Jan, dívě se.

»Je ráda, že je živ a zdráv, viděla jsem to na ní, když jsem jí o něm pověděla. Ale bojí se ho také. Dala se na novo do pláče, když jsem jí řekla, že by mohla s ním mluviti. ‚Ne, ne, on by mne nechtěl ani viděti!‘ zvolala. ‚On by třeba — ne —

Kdyby byl jako všichni. Jsem dcera prokletého, a pro mého otce zahynul jistě i jeho děd —‘ Tak zvolala, bědujíc —«

»Nesnesla by hněvu a opovržení toho žida,« děl Jan. »V tom něco —«

»Ano,« řekla Alena jako v zamyšlení, a zrak její utkvěl na studentovi.

Ale v tom sebou trhla a řekla starostně:

»Tobě není dobře.« Vidouc, že chce popírati, doložila: »Nebraň se, vidím to, nepřemáhej se, prosím tebe, aby nemělo zlých účinků. Lehni si a odpočívej si. Strýc snad již dlouho nebude — zatím se ještě přijdu podívat —«

Jan osaměl. Rána na hlavě počala opravdu účinkovati. Cítil to po všem těle. Hluk z ulice sem do světničky ponenáhlu slaběji doléhal. Zdálo se, že tam děsný zmatek ochabl. Ale ne valně. Alena, jak přes tu chvíli k oknu se šla podívat, viděla zástupy lidí proudem se ulicí ženoucí, nicméně nezvučelo z nich tolik bouře. Bylyť to již většinou houfy zvědavých, kteří se chodili dívat do Židů, jak tam řáděno.

Častěji nežli k oknu byla by Alena raději zaskakovala do světničky v zadu, kdež odpočíval raněný student. Přemohla se však. Jen dvakráte u něho se na okamžik ukázala, aby se přeptala, jak mu je, a chce-li něco. Dojímal ji. Litovala ho, jak tak seděl v lenošce s obvázanou hlavou, bledý, bolest svou přemáhající. Zdálo se jí, že na ni čekal, a nepochybovala, že ji rád viděl, když vstoupila. Pak, to se již na zahrádce ukládalo pode starými stromy šero a jen v jejich vrcholech zářilo ještě denní světlo, přiběhla Alena po třetí oznamujíc, že se strýc už vrací.

»To půjdu,« pravil Jan a usmáv se dodal: »Ale již tak nepospíchám. A zdráv odtud neodejdu —«

Alena nic neřekla a jen nachový zákmit mihl se jí jasným, bílým čelem. V tom doktor Donát Osvětlo vstoupil. Ptal se Jana, jak mu je, a pravil, nyní že již je v ulici a na rynku volněji, že houfy se již vyzuřily a biřicové že jsou na strážích. Zároveň nařizoval Janovi, co má s ranou činiti, a že se na něj přijde zítra podívat. Alena se až v duchu usmála, s jakou horlivostí student ujišťoval, že nebude tak zle a že přijde sám se ukázat. Ale ráda tomu byla.

»A přivedu také toho mladého žida,« dodal. — I bylo tak ujednáno, i že zatím ta mladá židovka u něho, u doktora, zůstane. Jan podal mu ruku i Aleně a srdečně děkoval. Aby jej někdo doprovodil, jak chtěl Osvětlo, a jak také neť jeho domlouvala, toho nepřijal a nedopustil tomu.

Na ulici, zvláště však na Staroměstském náměstí, jmenovitě před radnicí, byl dosud náramný ruch. Lidé přicházeli ze Židův, i brali se tam, většinou samí zvědavci; mezi nimi se také ukázal tu tam nějaký drancovník s kořistí se vracející nebo celý houfec jich, jenž krví umáchaný a začazený divě pokřikoval, jako by z vítězné bitvy se vracel.

Největší bída panovala před samou radnicí, v jejím loubí i v kotcích před ní, kde na holém dláždění nebo jen na rouchách seděli a leželi ranění židé, obklopení svými příbuznými a známými. Podívaná byla na ně žalostná, ani bědovali nad ztrátou svých milých, svého jmění i pro bolesti, jež na těle trpěli.

Množství křesťanů stálo zvědavě a nečinně nad nimi, jiní jim přisluhovali a pomáhali je ošetřovati Požáry v Židech většinou byly již uhašeny nebo hasly a jen dým a těžký zápach z nich, větrem zanášen šířil se i v těchto končinách.

Jan se tu dlouho nezdržel. Ani nemohl. Rána se citlivěji ozývala a zimnice jím potřásala. Když došel domů, zastal strýce svého, mistra Jana, an právě také přišed svlékal se z mistrovského svého hávu umazaného, potrhaného, od vody promočeného. Mistr sám byl velmi unaven, všechen zpocen, vlasy mu lpěly na čele.

Užasl velmi, jak spatřil synovce svého s obvázanou hlavou. Než vyjasnil vážné líce, když uslyšel, jak tu ránu utržil, a podal Janovi ruku, řka: »Dobřes učinil.«

Ale ten se hned ptal, kam že dali zajatého žida, nebo jak se navrátil domů, nejprve zamířil do komůrky, do níž zavřel Josefa. Toho tam však nebylo. Žádný o něm nevěděl, až pak po mnohém sem tam vyslýchání a vyzvídání vyšlo na jevo, že vrátného pacholík ho pustil.

Chlapec totiž hned po té, jak Jan odběhl, přišel nahoru, a tu prý, jak vypravoval, volal na něj nějaký student, aby mu otevřel, že ho sem ze žertu zavřeli; a když také chlapci ukázal a slíbil stříbrný, pěkný groš, hoch otevřel.

Jan se dosti mrzel, než vinu dával jen sobě, proč že byl tak neopatrný a příliš chvátal a neřekl nikomu v domě, koho na komoře zavřel. Mladý žid byl ten tam. Nebyla to žádná hrubá ztráta, než k vůli té mladé židovce, kterou u Osvětlů chovali, nebylo to Janovi jedno. Vlastně k vůli Aleně. Na ni vzpomínal a myslil. I pak, když ulehnuv upadl v horečný spánek, viděl ji u prostovlasé, otrhané a vyděšené židovky, a zase jak koudel mu na ránu klade, a pak se mu opět kmitlo, jak Alena majíc rukávy ohrnuty drží bílýma rukama rudě lesklou měděnici, pomáhajíc svému léčícímu strýcovi. — —

IX.

Josefovi, vnuku šamesa Temchena, podařilo se uprchnouti. Vyklouznuv z komory bral se chvatně po schodech dolů, jako by za kolegou pospíchal; tak chlapci pověděl. Venku se však zastavil a chvíli se rozhlížel i rozmýšlel. Z těch, kteří ho stopovali a stíhali, nebylo tu nikoho. Pro ty mohl odejít. Ale bylo jinak zle. Slyšel zvon bijící na poplach, slyšel, že hoří, a již také se vyvalily sloupy černého dýmu.

Ze všech stran a ulic lidé se sbíhaly a všechno se hrnulo směrem k Židům. Nikdo si studenta nevšiml a nepozoroval, podobá-li se židu čili nic.

Josef poznal, že sám je dosti jist. Ale jak je u nich doma! Jak je s dědem! Chtěl k němu proniknouti, aby stařec nebyl sám a opuštěn. Josef tušil, věděl, kde ho najde, že na synagogy prahu, jenž je svěřen jeho stráži. Tam asi také vzal starou, hluchou tetku, pomýšlel Josef — doma jí samotné nenechal. Mladík byl všechen pobouřen. Strach, lítost i hněv lomcovaly jeho nitrem.

Všechen vyjeven, hledě jen směrem k Židům, hnal se v před, na sebe již nedbaje, o sebe se nestaraje. Potom z blízka spatřil všechnu tu bídu a hrůzu. Viděl plameny požárů, viděl černé mraky dýmu nad svým rodištěm, a v tom pekle plamenův a spousty živé ďábly s krvavou zbraní, a zoufalé, prchající, hynoucí, zmírající své souvěrce. Josef jen na okamžik ve fortně, nyní vybité, zanesen sem dravým proudem, se zastavil. Rozhlížel se.

Chtěl k synagoze. Odvážil se tam přímo. Než nešlo to, jak se domýšlel. Co krok byla překážka, nejvíce v drancovnících samých. Chvílemi nastala v úzké ulici taková zácpa, že nebylo možno ku předu. Josef trpěl nesmírně. Divoké záští a zlost ho pojaly a zase

lítost. Byl by nejraději, kdyby tak měl v ruce nějakou zbraň, aby mohl bíti do těch krvežíznivců lakomých — a zase by je byl nechal, aby přispěl na pomoc svým souvěrcům, jejichž výkřiky se žalostně, pronikavě kol rozléhaly a o smilování a pomoc prosily.

Dvakráte také Josef, kde mohl, pomohl. Snesltě zapomenuté ve stavení jednom nahoře dítě a dal je matce dole hořekující a raněné; po té vyvedl z hořícího stavení starce退 poloslepého a tam opuštěného. Tím vším se dlouho zdržel a nemohl k synagoze, jak na ni stále myslil, proniknouti. Již změnil také svůj směr. Skrze domy, jejich divné dvorky a zadky, jsa těch podivných staveb povědom, pronikl do sousední uličky. Jeho studentský oblek mu až do té chvíle prospíval, neboť nikdo neměl pokdy, aby se mu díval do tváře, nad to židovsky málo rázovité a kuklicí pozahalené.

Než v sousední ulici bylo ještě hůře. Nemohl nikterak ku předu. Za to přišla pomoc jeho souvěrcům. Kříž kramář a mistr Jan z české kolleje, později také několik měšťanů přichvátali přispět. Josef vida, jak se přičiňují, stal se bezděky jejich pomocníkem; teprve pak, když první houf odváděli do města, on sám obrátil se zase dále do Židů. Byl už všechen umazán, šat jeho tu tam krví potřísněn, místem roztrhán. Od rána téměř nepojedl, po celý den byl v napjetí a ve hrozném rozechvění. Únavy však necítil.

Bled hnal se ku předu, za drancovníky. Viděl požáry, jak dobře hádal, poblíže synagogy. Jejich staveníčko bylo také jistě v plamenech. Ale synagoga ještě stojí! A tam je děd, tam jsou všichni! V tom zaslechl pronikavý hlas volající o pomoc. Zněl z kamenného domu, starého sice, ale výstavného. Znal ho, patřiltě bohatému Merklovi, jenž přál jeho dědovi a často mu dary posýlal.

Josef nemohl se ubrániti; chvatně vešel do stavení. Po všechnu tu nebezpečnou a hroznou cestu co krok skoro uhodil na mrtvolu nebo na několik, u domů, na prahu, nejvíce však na ulicích ležících jako po bitvě. S počátku se jich děsil a vyhýbaje se jim obcházel. Ale pak už nebylo možno. Tak také nyní došed domu Merklova a chtěje do něho proniknouti, musil chtěj nechtěj přeskočit několik těl u samých dveří ležících.

Ve tmavé síni starého domu pak byly jiné nesnáze. Leželyť tu vybité skříně a truhly i rozmetaného náčiní různého, děsné stopy toho, jak drancovníci tu řádili. Josef byl před tím několikráte v tomto domě a proto věděl, kam se obrátiti. Přelezl všechny ty překážky a dostal se vypáčenými dveřmi do přízemí, do klenuté jizby, odkud, jak se domníval, vycházel hlas volající o pomoc. Hlas ten patrně umdléval, a když se Josef dostal ke dveřím, už se ani neozval.

Prostřed jizby stál kamenný sloup a na tom sloupu spočívalo klenutí. V jizbě samé také Boží dopuštění; všechno vybito i rozbito. Prostřed té spousty mezi zničeným, rozmetaným nábytkem, mezi rozmetanými rouchy mužskými i ženskými, barev nejrůznějších, stál u sloupu uvázaný starý žid, dlouhé bílé brady. Ale vlastně již nestál, nýbrž byl do kolenou skleslý. Kdyby nebyl rukama a u pasu tuho provazy ke sloupu uvázán, byl by k zemi padl. Bělovlasá hlava sklesla na prsa, oči byly zavřeny, obličej všechen sesinal, rty změnily barvu.

Opodál v koutě u mohutného, dubového stolu byla uvázaná mladá, krásná židovka, prostovlasá, bez svrchních šatů. Klečela, majíc ruce do zadu ke stolu uvázané. Bylo zřejmo, že sebou smýkala, ač se jí tím provazy do rukou více zařezávaly, aby se dostala k uvázanému dědu svému. Na kus i stůl odsmýkala,

ale pak bolestí i slabostí přemožená ustala a volala jen o pomoc. Ne pro sebe, ale pro starce, kterého viděla, jak oči zavírá, jak hlavu na prsa spouští.

Proto volala, křičela, myslíc, že umírá. Kolem rozléhala se však bouře, a v ní zanikal mdlící hlas upoutané dívky. Četné postavy hnaly se kolem, ale žádná nedbala a neslyšela. Mnohé se u domu zastavily, vidouce však, že již tu vybíjeno a drancováno, spěchaly dále. Pak hnaly se valem okolo; to hrnuly se na synagogu.

Dívka na chvíli samou hrůzou umlkajíc začala po té na novo o pomoc volati. Pak už nemohla. V tom vešel Josef. Rozhlédnuv se, ihned pomáhal. Vytáhnuv nůž rozřezal nejprve provazy, jimiž byl uvázán starý Merkl, a položil ho na podlahu, ustlav mu nachvat pohozenými šaty. Pak osvobodil Rechu, vnučku Merklovu; nabyvši zase hlasu ptala se, je-li děd živ, a prosila jen, aby děda křísil. Josef načerpal na dvorci vody, jal se starce umývati a křísiti. I podařilo se mu, ač teprve za drahnou chvíli, že otevřel oči. Pak na udání Rešino sehnal trochu vína ve sklepě, na který neměli drancovníci ani času; to starci dobře posloužilo, než i Recha měla třeba posily, a také Josef, jehož hrdlo bylo vyprahlo, ovlažil se několika doušky.

Ani Merkl, ani jeho vnučka nepoznali Josefa šamesa Temchena, neboť hrůza zkalila jim zrak. Také již ve přízemní jizbě nevelikých oken šero se počalo ukládati. To také připamatovalo Josefa, aby šel. Recha ho pro Bůh prosila, aby neodcházel, i starý Merkl ho žádal, aby u nich zůstal, slibuje mu bohatou odměnu a dokládaje, že mu ti nečiští sice mnoho vzali a zkazili, ale proto že mu přece ještě dosti zůstalo, protože byl pevný a nepověděl, co kde má všechno ukryto, i když ho ke sloupu uvázali a bili, aby pověděl.

Josef však nezůstal a jen slíbil, že zase přijde. Zavedli ještě Merkla do zadní světničky a pak také Rechu tam sprovázel. Chtěla nejprve sama, ale byla tak slabá, že nemohla státi na nohou, a Josef více nesl nežli vedl mladou dívku, na níž, kdykoliv se na ulici ukázala, krásně a bohatě oděná, všechna spanilá, hleděl on, chudého šamesa vnuk, jako na něco vyššího. Nyní polonahá opírala se o něj. On však té chvíle toho nedbal maje mysl v synagoze.

Když posléze vyběhl z domu Merklova, nastal už soumrak. V úzkých uličkách Židovského města se tmělo. Hlubokým šerem tím probělávala se i černala těla padlých. Místem pronikala zář požáru.

Josef kráčel v před jakoby v nějakém děsném, mátožném vidění. Padlých bylo čím dále tím více a když vyšel na volnější prostoru u samé synagogy, tu div nezkameněl.

Opodál dohořívalo několik stavení. Kolem synagogy ozářené tím děsným svitem ležela těla jako nasetá, tu jednotlivě, tam v kupách. Mezi nimi po různu sem tam nějaká bloudící postava, opodál houfce zvědavých křesťanů. Křik drancovníkův a vrahů vykonavších děsné toto dílo, zazníval pustým ohlasem víc a více zanikaje, jak zacházeli a se vzdalovali.

Josefovi se třásla kolena a napadala ho taková tíhota, že myslil, že se zalkne. Než přemáhal se a šel mezi padlými i raněnými přímo ke dveřím synagogy. S počátku se shýbal, aby rozeznal, mysle si, kdyby snad —

Děsil se té myšlénky, ač nemohl doufati, že by děd byl ušel obecné zkáze. Když se dostal až ke vchodu, u něhož včera v noci děd na něj čekal, spatřil kupu pobitých, i dál — Zář dohořívajícího ohně vrhala na ně kmitavé, děsné světlo. Mladý žid pocítil, že se

mu kalí oči; kola se mu před nima dělala, a pojednou sklesl jako bez ducha na zemi. Omdlel.

Byla noc, když se probral z těžkých mrákot. Hlavu měl pustou a nemohl se vzpamatovati. Vše mu připadalo jako mátožné, škaredé vidění. Nad ním zamračená nebesa, v nich ztrácel se vysoký, kamenný štít synagogy, kolem padlí lidé a černá spáleniště, na nichž tu tam ještě doutnaly a čadily ohořelé trámy. Dýmalo z nich ještě a vítr dým ten i zápach kol kolem zanášel. Hrozným tím sousedstvím se Josef posléze vzpamatoval.

Zasténal, zaúpěl, ale hlas jeho zanikl neslyšán.

Pak se sebral a bezděky zaměřil nejprve k tomu místu, kde stával dědův dřevěný domek. Teď z něho byla hromada uhlí a ohořelých trámův. I třešňový strom v koutě na dvorku byl všecek ohořelý a zničený. Po dědovi a po staré, hluché tetě ani památky. Zármutek a lítost znova prudko, vší silou zmocnily se mladého žida. Zaštkal a plakal usedavě nad spáleništěm, žalostivě volaje svou tetu a ještě častěji nebohého děda.

Pak se odtud plížil matným krokem, až se dostal, kudy a jak nevěděl, k domu bohatého Merkla. To si dobře pamatoval, že ho Merklova Recha prosila, aby jich neopouštěl, a že jí řekl, že přijde zase. Nyní se mu stal dům jejich útulkem. Neměltě, kde by hlavy své složil.

V domě byla čirá tmá. Jisté, že tam nerozžehli ze strachu. A hluboké mrtvé ticho všude. Když se Josef posléze prodral do první jizby, kde byl osvobodil starého Merkla i krásnou jeho Rechu, uslyšeli ho v zadní jizbě, ale neozvali se. Teprve když se Josef ohlásil, poznali ho po hlase a pozvali ho, aby šel dále. Tmou dohmatal se do jejich jizby a sklesl tam na podlahu vedle chatrného lože ze šatův, rouch,

na němž ležel Merkl. Tomu u nohou seděla schoulená Recha halíc se do nějakého šátku.

Starý žid posadiv se ne bez namáhání na loži vyslýchal Josefa. Ten vypravoval, co viděl a slyšel. U vypravování sám chvilkou ustával, neboť vyrušován byl výkřiky Rešinými a kletbami starého Merkla. Než jedno potěšné bylo jisto z jeho zpráv: že drancovníci ze Židovského města odtáhli, a že touto dobou není žádného nebezpečenství. To ukojilo starého Merkla tak, že vyzval dceru, aby si lehla a spala, neboť do té chvíle ani oka nezamhouřila.

Také Josef měl si odpočinouti. Ustoupil od lože a skrčil se opodál v koutku. Unavení tělesné i z prudkých dojmů jej přemohlo. Upadl v těžký spánek.

Když se probudil, svítalo. Starý Merkl byl již vzhůru. Na jeho žádost Josef, jenž k němu jako k bohatci a příznivci svého děda měl velikou úctu, sehnal, co bylo možno ve stavení sehnati k jídlu a čerstvé vody přinesl. Podávaje džbán bělobradému židu pohlédl maně na Rechu dosud spící. Denní zásvit padal na její bledou, ale krásnou tvář, na husté a černé vlasy plnými proudy uvolněné, i na obnažené rameno, jež z nich se jako bílý květ probělávalo.

Než mysl mladého žida byla u synagogy. Odešel tam; sám Merkl ho tam posýlal, když mu Josef pověděl, že tam chce, aby dověděl se nových zpráv. Mnoho se tam nezměnilo, ba místo to stalo se ještě hroznějším tím, že přicházeli rozplašení židé, aby vyhledali své ztracené příbuzné. I ozývala se všechna prostora před synagogou i ve přilehlých uličkách pláčem, výkřiky a nářkem těch, již mezi pobitými hledali a nacházeli své příbuzné.

Nejhůře bylo v synagoze, jejíž podlaha byla krví zalita a stěny s hebrejskými nápisy krví vysoko postříkány. Odtud židé, zhoubu přečkavší a z úkrytu ven

se odváživší, odnášeli raněné i mrtvé; těch nejeden byl od drancovníků svlečen do naha. —

Josef se ani do vnitř nedostal. Shledal se s dědem hned u vchodu. Tvář šamesa Temchena byla zohavena ranou i nohama drancovníkův, ale vnuk ho dobře a jistě poznal. Když ho sám ven vynášel, nesli kolem dva muži nějakého těžce raněného v černém rouše, jenž měl hlavu na chvat rouchou obvázánu. Byl to rabbi Abigdor Karo.

X.

Jan Ohnivec se druhého dne úplně nevyznal, když se ho strýc, mistr Jan, ptal, jak mu je. Beželoť mu o to, aby strýc neřekl, že mu pošle pro ranlékaře. Chtěltě student sám si k němu dojít, a to zrovna k Donátovi Osvětlovi, ačkoli nebyl nejbližší. A tak se k němu vydal před polednem na cestu, třeba že mu nebylo nejvolněji.

Ale chtěl viděti chirologovu neteř a pomocnici a proto nedbal své rány. Také měl záminku, aby pověděl, co se stalo s mladým židem za studenta převlečeným, kterého zavřel a který mu utekl. Cestou pozoroval hnutí v lidu, pocházející ještě z událostí včerejšího dne. Všude si o nich vypravovali tu v menších tam u větších skupinách, i o tom, jaké vzatky tam byly, jakou kořist si mnozí přinesli ze Židovského města, kteréž nyní biřicové u bran hlídali, aby se snad nestrhla nová nějaká bouře. Velikou pozornost, místem i značnou veselost a smích budil chlap jakýsi, jenž měl na sobě podivnou kazajku bez rukávův.

Byla patrně na rychlo spíchnutá, z látky předivné a neobyčejné: z pergamenu, a to veskrze popsaného písmem hebrejským, černým, rudým i krásně a bohatě malovaným barvami živými i zlatem. Pergamen ten byl

posvátný Mojžíšův pentateuch tak nákladně i úzkostně přepsaný. Chlap onen urval jej a odnesl ze stánku Božího i s drahocennou, krumplovanou záslonou, ze které, stočiv ji, pás si udělal.

Jan se nikde nezastavil aniž naslouchal, pospíchaje do domu doktora Donáta Osvětla. Tam se mu stalo, jak si přál. Ranlékaře nebylo doma, neteř jeho však zastal. Uvítala ho mile a po ráně se dotazovala. Zapíral bolest a ránu činil nepatrnější. Byl by rád, kdyby ho Alena zavedla opět do zadní světničky ve přístavku zahradním, kdež se mu včera tak líbilo.

Alena však zůstala v přední jizbě. Hned se na zajatého žida ptala, a řekla uslyševši, že prchl:

»Však by stejně nemohl mluviti s tou naší židovkou —«

I vypravovala, jak Malku nemohli upokojiti, a jak ráno chtěla mermomocí ven, do radnice, aby spatřila otce. Doktor Osvětlo nechtěl dovoliti věda, že to marno. I klekla před ním na kolena, pak i Alenu na kolenou prosila, aby se za ni přimluvila. V tom že přiběhla dívka, sloužící, a na nic se neohlížejíc, ve chvatu, hned ve dveřích křičela, že ten starší žid, jenž házel na kněze a na Tělo Páně, že se ve vězení oběsil, že ho našli mrtvého, když ráno k němu vstoupil žalářník, visícího na řemenu.

Alena až sem dopověděvši na okamžik ustala. Bylo znáti na její vážné tváři, jak trapně jí to dojalo.

»Jak to židovské děvče uslyšelo,« Alena dále vypravovala, »vykřiklo, až mně krev stuhla, a padlo na podlahu, až si čelo o cihlu narazilo prudkým pádem. Nemohli jsme ji ani vzkřísiti —« Opět se zamlčela, pak pokračovala: »A bylo by skoro lépe bývalo. Co má ubohá —«

»Co je s ní teď?« ptal se Jan.

»Je v horečce — a bude stonati, tak aspoň strýc pravil. Mám starost. Strýc jí tu nechce. A je mi té židovky přece líto.«

»Je-li pravda, že ten neznaboh, její otec, sám si —«

»Ano — zoufal. Co hrůzy a krve pošlo z jeho záští proti křesťanům!«

»Bál on se také trestu, proklatec. A to děvče —«

»Je tak nešťastné a zdá se mi jinak hodné. Lituji je velmi. Byla by s ním veliká nesnáz. Proto ho strýc nechce.«

Jan věděl poradu, a sám měl v duchu radost ze svého nápadu, neboť mu zajišťoval, že mu bude lze sem opět přijít. Navrhl, že to poví strýci Janovi, kollegiátu, ten že se za děvče přimluví u Kříže, kramáře, nebo ještě lépe, že by je mohli přijati v klášteře u sv. Anežky, kde je sestra Chvala malíře.

Na doktora Osvětla nečekal, ochotně však sklonil hlavu, když ho Alena, starostná o jeho ránu, vyzvala, aby tak učinil. Nechtěla ho, když strýc tak dlouho nešel, bez vyšetření rány pustiti. Dnes mu bylo při tom ještě mileji nežli včera, když stála opodál, drže lesklou měděnici v rukou. Dnes stanula mu blíže, chýlila se k němu, dotekla se jeho vlasů prohlížejíc jeho ránu. Byl by tak kdo ví jak dlouho seděl. Ujistila, že se rána nezhoršila, a že se brzo zhojí.

»To nerad slyším,« pravil.

»Proč?« tázala se udiveně Alena, od něho odstupujíc.

»Protože — protože, panno Aleno — nebude mně páně strýcovy pomoci třeba a nebudu míti žádné cesty a záminky do toho domu.« Řekl tak vesele jako by žertem, ale oči vážně dotvrzovaly ta slova. —

Alena se na okamžik zarazila, lehký ruměnec mihl se jí lícem, pak rovněž žertovně odvětila:

»Abys se dal opět poraniti.«

»Však jsem už, panno Aleno, raněn, ale nejen na hlavě —«

»Koudele máme dost a rudého prachu —«

V tom vešel doktor Osvětlo. Nastala nová řeč o ráně, ale ne o té, o které by Jan rád byl s Alenou dále rozprávěl, nýbrž o té na hlavě. Doktor souhlasil pak s návrhem Janovým stran Malky Šalunovy tvrdě, že jí v domě míti nemůže.

Jan Ohnivec přišel druhého dne opět, aby hlavu chirologovi ukázal a vyřídil, že se strýc Jan kollegiát ujme té mladé židovky.

»Může z ní býti křesťanka,« pravil mistr, »a může Bohu pak sloužiti a modliti se, že se Pán Bůh nad ní smiloval a nedal jí trpěti za hříchy jejího zlotřilého otce.«

Už dne příštího přišel Jan s novinou, že strýc vymohl v klášteře sv. Anežky, že mladou židovku přijmou.

Odpoledne si také pro ni přišli. Byla nemocna, velmi nemocna. Horečka ji schvátila. Když ji odnášeli všechnu jako bez sebe, řekl doktor Osvětlo:

»Nevím, nevím, nebude-li dříve pohřbena nežli pokřtěna.«

Alena ji velmi litovala a požádala také Jana Ohnivce, aby, doví-li se něco od strýce o nebohé dívce, jim také pověděl. Jan byl této žádosti velmi rád a slíbil přeochotně. —

Josef pochovav děda svého, mrtvolu staré své tety nenašel, neboť bezpochyby uhořela, vrátil se do domu bohatého Merkla a tam také na jeho vyzvání zůstal. Žid ho přijal i z vděčnosti, že jej i dceru zachránil, i z lítosti nad jeho a děda jeho osudem.

Ostatně nebyl mu Josef nikterak na překážku nebo na škodu. Pracoval za dva, odklízeje rumy a všeliké stopy po divokých drancovnících, čistě stavení a dohlížeje na dělníky, kteří upravovali porouchané stavení bohatého žida.

Zatím také v ostatním městě Židovském uklízeno. Mrtví pochováni, ranění opatřeni; na spáleništích nastal čilý ruch. Rum a trámy odklízeny, nová stavení budována. Ale ne všude. Mnohé spáleniště zůstalo opuštěným a pustým, neboť nebylo ruky, která by je odklidila. Odpočívalť majetník na mnohých z nich v popeli a v uhlí, zahynuv tu sám v plamenech, nebo zahynul v synagoze anebo na ulici s veškerou svou rodinou. Také spáleniště po domku někdy šamesa Temchena zůstávalo spáleništěm. Josefovi nezbylo po dědovi nic, nežli to pusté místo. Na stavbu nemohl ani pomysliti. Také toho prozatím nebylo ani třeba.

Měltě dobrou službu u starého Merkla. Byl jeho služebníkem a pomocníkem. Než starý dobrodinec jeho děda nejednal s ním jako s člověkem služebným, ale spíše jako k rodině příslušným. A Recha byla na Josefa zvláště vlídnou jednak pamatujíc, jakou jim šamesův vnuk oné hrozné noci službu prokázal, jednak ho litujíc, pro jeho trudný osud. Nedivila se z počátku, že je Josef tak velice sklíčen a zasmušen. Ale on i pak zůstával zasmušilým a rád vyhledával samotu. Postihla ho několikráte, an kdesi v koutě sedě hleděl do země ani ne tak smutný jako zamračený.

Býval tak zabrán v myšlénky, že ani Rechy opodál naň hledící nepostřehl. Po každé chvilku tak pozorovavši hezkého vnuka šamesova, tiše odešla, litujíc ho, zároveň si však také přejíc zvěděti, co mu je, nač tak myslí, na děda-li pořád a mrtvou tetku.

Kdysi se jí pojednou kmitlo, není-li tak zamyšlen pro dceru neblahého Šaluna, neboť jak se k nim Josef dostal, vypravoval o ní obšírně a zmínil se pak několikráte o ní; také ji litoval a po ní pátral a se doptával, to věděla, ale marně. Josef nenabyl o Malce žádných bezpečných zpráv. Ale vzpomíná na ni asi a rmoutí se pro ni.

Když tato myšlénka Reše připadla, pocítila nemilé bodnutí. Nač myslí na dcerku toho nešťastníka, jenž tolik zlého zavinil a způsobil! Myslí-li opravdu?

Jednou po té ho stihla, an zalezl do zahrádky za stavením, jež byla vlastně kousek trávníka stíněného jabloní a lipou, nyní mladé, svěží zeleni; byloť počátkem května měsíce. Usedl na kámen za lípu k lískové houštince a oddal se myšlénkám. Tu Recha chvilku ho pozorovavši tiše k němu přistoupila a mírně i laskavě se ho zeptala, nač myslí.

Trhl sebou a pozvedna k ní tváře své hleděl jí užasle do tmavých, velikých očí. Pak odvětil:

»Rmoutím se —«

»A proč? Pro děda-li, nebo tetku?«

»Ovšem že se pro ně rmoutím, ale nyní jsem na ně nemyslil.«

»A na koho?« ptala se Recha chvatně.

»Na koho?« opakoval Josef jako by se rozmýšlel, pak pojednou řekl: »Na pomstu« a valně se zamračil.

Recha žasla.

»Chceš-li se mstíti?! Ty?!«

»Mstil bych se — ale čekám ještě na spravedlnost.«

»Na jakou?«

»Na křesťanskou.«

To odpovídaje stál již a opíral se o kmen lípy. »Tolik krve prolili, tolik nevinných lidí povraždili!«

pokračoval. »Tři tisíce! A více! Slyšíš-li, tři tisíce našich lidí! A co se stalo těm vrahům a lotrům křesťanským? Byli-li potrestáni? Byli-li zvěšeni, kolem lámáni, za živa čtvrceni, jak by zasloužili? Byli? Nebyli. Nic se jim dosud nestalo, ano, co ještě udělal pan podkomoří královský, čistý pan Huler! Aby všechny židy v královských městech zjímali a je pozavírali a všechno, co mají, aby jim zabavili a vzali. Tak to nařídil, a zrovna ten den po vraždění našem. Dřel bez nože, ale loupil jako ti všichni nečistí zde u nás — on dvořenín a králův podkomoří!« Oči Josefovy jen sršely, a čím dále tím rychleji a pohnutěji mluvil. »A našim také pěkně nahradil! Je horší nežli ti vodáci a všechna ta luza nečistá, nebo co si nakradli u nás a naloupili, všechno musili vrátit. A když vrátili, co musili, komu to dal? Vrátil-li on to židům? Všechno si nechal pro královskou komoru, ale z těch tří tun stříbra jeho vak dostal asi nejvíce. Je-li to spravedlnost? Nevolá-li to o pomstu?«

»Čekají na krále, až se vrátí,« řekla Recha.

»Již by tu měl býti! Neměl-li hned přijeti, jak uslyšel, že tři tisíce jeho poddaných a sluhů nevinně povraždili? Ale nepřijel, nepřijel. Já čekám, a tři tisíce zavražděných. Král bude snad trestati. Musí — a jestliže ne —«

Josef se zamlčel. Recha nespouštějíc s něho zraků opakovala:

»A jestliže ne?«

Mávl rukou a pravil:

»Nemluvme o tom. Počkejme!«

Recha odcházela ze zahrádky zamyšlena. Toho se nenadála, že by Josef se obíral takovými myšlénkami. Než uvolnilo se jí a pomyslila si:

»Na ni nemyslí. A je statečný!«

Po tu dobu, co Josef meškal u starého Merkla, chodíval skoro denně do bytu rabbi Abigdora Kara, přeptat se, jak je raněnému. Rád slýchal, že se těžké jeho rány hojí. Když Josefa poprvé k němu pustili, sklesl u jeho lože a dal se do pláče. I rabbi byl dojat a klada vyhublou ruku na pěknou, kučeravou hlavu vnuka věrného, oddaného šamesa, těšil ho srdečnými slovy, chválil nebožtíka děda a sliboval uzdraví-li se, že se Josefa ujme. Josef pak, dokud rabbi ležel, nepřestal k němu chodit, a byl rád, že smí seděti poblíže lůžka učeného rabbi a naslouchati jeho slovům. O svých myšlénkách, o tom, jak myslí na pomstu, se však ani slovem nezmínil. Jednou si také rabbi vzpomněl na Malku, dceru Šalunovu, a tázal se na ni.

Josef se zarazil, jak její jméno uslyšel, ale pak jen zkrátka odvětil, že zmizela, že snad také zahynula. Tu se na okamžik zamlčel, pak řekl:

»Nebo utekla z Prahy, je-li na živu —«

»Proč by utíkala?« ptal se rabbi.

»Protože by tu neobstála. Roztrhali by ji —«

»Nebo je tu v některém křesťanském domě a snad již křesťankou,« řekl zasmušile rabbi; podivil se, jak šamesův vnuk sebou na ta slova škubl a na něj pohlédl. — —

Malka byla v křesťanském domě, a ne daleko. Ležela v nemocnici kláštera sv. Anežky a tou dobou se již sbírala z nemoci své. Poprvé ji zavedli do zahrady, a to utěšeného, krásného dne májového, kdy stromy se mile zelenaly mladistvou zelení i trávník, kdy nejeden keř a nejeden záhonek libě prokvétal.

Mdlým krokem došla bledá, židovská dívka až k lavičce pod košatou jabloň, a když tam usednuvši se rozhlížela kvetoucí, zelenou zahradou, zatopenou paprsky májového slunce, když dýchala čistý, vonný

vzduch, jímž poletovaly mušky i motýlové, když slyšela zpěv ptactva a bzučení v povětří, ve trávě, kdy pozorovala mladý, osvěžený život, plný hnutí a hlasu, ladu i klidu při všem ruchu, tu se jí zalily oči slzami, a bezděky, ani nevědouc, sepjala na klíně ruce.

U ní stála vážná, mladá ještě jeptiška, sestra Benigna, někdy Elška, sestra Chvala, malíře, jež na doporučení bratra svého i mistra Jana z české kolleje se nešťastné, mladé židovky ujala se zvlášní pečlivostí. Nyní ji pozorovala ne bez pohnutí, vědouc, čí je dcera a co již vytrpěla. Chvíli stála mlčky vedle, a teprve když Malka se hnula, pravila:

»Děkuješ asi Pánu Bohu! A máš zač. Jen děkuj a modli se, že tě zachránil a že ti takovou milost prokázal. A prokáže ti ještě větší —«

Malka těmto slovům dobře nerozuměla: myslila si však, že ji propustí, až se uzdraví. Tvář její se vyjasnila a pohled její plný vděčnosti utkvěl na vážné, mírné tváři jeptiščině. Netušila, že již hned tenkráte, když ji přinesli do kláštera, bylo ustanoveno, že bude k tomu vedena, aby přijala víru křesťanskou. —

XI.

Kříž, kramář, nezapomněl na hovor, který hovořil v neděli o Veliké noci ve svém domě s mistrem Janem z české kolleje, třeba že toho hovoru nedokončili pro neblahou bouři židovskou tak náhle se strhnuvší. Mistr Jan uhodil určitě a jasně na to, nač on také myslíval, a proto pevně utkvěla slova učeného muže v mysli rozšafného obchodníka.

»Není místa, není kazatelny, kdež by slovo Boží ne způsobem mnišským, ale *svobodně* naším jazykem

mohlo býti hlásáno, aby lid došel pravého poučení a všeliká neřest pokárání —«

Tak řekl mistr Jan a měl pravdu, smutnou pravdu. Kříž ji těžce nesl. Ale kollegiát ten také řekl:

»Kdo by nám takové místo dal, kdo by nám takovou kazatelnu zřídil, ten věru učinil by skutek Bohu milý a posloužil by svému jazyku —«

To nešlo Kříži, kramářovi, z hlavy. Sice již tenkráte zmínil se mistrovi, že by zřízení takového stánku Božího on sám a sám nemohl podniknouti, poněvadž se obával, že by z arcibiskupství k tomu nedali svolení, totiž jemu samému. Než přece dále o tom přemýšlel a také s mistrem Janem se i o tom rozhovořil. Uvažovali sem tam, až ujednali, že počkají, až se král navrátí, že budou hledati nejprve rady a podpory u některých z jeho dvořanův, o nichž věděli, že podobně smýšlejí jako oni. Kříž, kramář, doufal nejvíce v bohatého pana Jana z Milheima, radu králova, pána na Pardubicích, dobrého známého svého, jemuž byl nejednou prostředníkem ve věcech peněžných a obchodních, a jenž byl smýšlení velmi zbožného a mravů přísných.

Mistr Jan se zase chystal ke svému příznivci, bývalému nejvyššímu lovčímu a purkrabí Křivoklátskému, panu Jírovi z Roztok, po té hofmistru králové, zesnulé před třemi lety.

»Naději mám dobrou,« pravil Kříž mistru Janovi, »pan Jan z Milheima je za dobré s některými ze dvora arcibiskupova, jej tam mají ze všech radů králových za nejmírnějšího a proto nejraději, a pan Jíra zase —«

»U krále také mnoho zmůže a jistěť proti tobě a tvé kapli nebude,« doplnil mistr Jan.

Oba v toužebné mysli vídali, jak by krásné bylo, a Kříž, kramář, jenž přivra oči rád myslíval o věčných věcech, o božství, začasté nyní vídal kostel s jeho

velikou pomocí vystavěný, neveliký sice, ale čistě zbudovaný, s krásným na stěnách malováním, aby ti, kteříž písma neumějí, aspoň na stěnách vidouce četli, v němž by kázali a Bohu sloužili kněží zákonu věrní, nelakotní, nesmilní, svým zrcadlo a příklad nejlepší, v němž by se nesměli jako jinde smáti, v němž by se ženy nevadily a se nehanily, postrkujíce jedna druhou se stolice, v němž by panoše nehleděli, kde jest pěkná, kam ona se obrátí, aby oni tam za ní a prve se jí poklonili nežli tělu Božímu; tam by nesmělo býti, aby žáci obrátili kukly kožišné a tancovali, a aby se jim lidé dívali a smáli, mnějíce, že to jest v ustavení. Takové nekázně, takového a jiného ohavenství jako her v kostele by v novém kostele netrpěli.

Kříž, kramář, vídal v duchu, jak v novém kostele každý chválí Boha, ten čtením nebo zpíváním, onen modlitby vzdáváním nebo hříchu želením, a v duchu také slýchal, jak žáci krásně zpívají a ne jen ledabylo, jako jinde, jen aby úkol odbyli, jak na varhany libě hudou, jak kněz káže a vytýká spravedlivě a neohroženě obecné mravů spuštění, jak by nesměl v žádném jiném kostele. —

Mistr Jan se pustil ještě dále.

U Chvala, malíře, stejně s ním a snad ještě přísněji smýšlejícího, býval často návštěvou a tomu se také svěřil, nač Kříž, kramář, pomýšlí. Málomluvnému malíři se oči zaleskly, když o tom uslyšel, a v radosti své, jak byl, ihned, bez rozmýšlení zvolal:

»A já kapli nebo kostel nebo co bude vymaluju —«

Myslil, že zadarmo, beze vší odměny. Jan mu rozuměl a tiskl mu ruku. Ale v tom, jako by si vzpomněl, zvolal:

»Toť by Václav —«

»Ano, máš pravdu. Ó, bude stavěti s největší radostí. Toť by byla novina pro něj!«

»Ať ukáže, co umí. Zeptáme se ho, myslíš-li —«

»Ano, a chválím ho, třeba že jsem bratr. Však zeptej se na něj v huti, co umí —«

»To víš ty nejlépe. Jen jedno-li umí,« dodal mistr.

»A co?«

»Prozatím mlčeti —«

I na to Chval přisvědčil a proto mu pak, když mladý kamenník a stavitel se na večer vrátil domů, pověděl, o čem se jedná, a že mistr Jan hodlá ho Křížovi navrhnouti za stavitele, když by došlo ke stavbě nového kostela nebo kaple.

Václav vesele si prsty luskl a byl pak samá otázka chtěje jmenovitě věděti, brzo-li již počnou se stavbou; a třeba že uslyšel že ještě mnoho vody uplyne, že teprve se o věci mluví, nevydržel, a šel hned příštího dne, ale hodně záhy z rána, na Skalské městiště a ke sladovně Kříže, kramáře, kamž neměl ovšem daleko. I prohlížel si vše a také měřil, doma pak již začal místo rozdělovati, počítati, přeměřovati —

Kdykoliv se pak z hutě vrátil, sedl si sám do komůrky a rýsoval křidou na desce a pak i pérem na papíru. Mladému umělci při tom oči zářily a líce se od samé horlivosti rděla. Pracoval s velikou chutí, a že dílo jeho jej těšilo, svědčily písničky, jež si při něm přizvukoval. —

Mistr Jan pro tuto záležitost se denně přeptával, kdy se král navrátí. Očekávalť s ním také pana Jíru z Roztok. A mistr měl štěstí. Král s komonstvem vrátil se v polovici května a usadil se opět dole ve městě ve svém dvoře, kamž z české kolleje bylo takřka několik krokův. Zrovna druhého dne po královĕ příchodu, když šel mistr Jan v novém tabardu do kolleje Karlovy, potkal pana hofmistra zesnulé královĕ, jedoucího právě do královského dvora.

Pan Jíra sám zahlédl mistra a také hned u něho koně zarazil, aby několik slov s ním promluvil. Té příležitosti mistr Jan užil a požádal svého příznivce, aby směl k němu přijít.

Když hofmistr uslyšel, že mistr má něco velmi vážného, povolil, aby hned nazejtří přišel do králova dvora, pak pokynuv vlídně rukou na pozdrav, bodl koně a zmizel za nedlouho ve bráně královského paláce, rozlehlé to stavby s věží a mnohými výstupky a krásně tesanými pavlačemi.

Sotva že tam pak vstoupil do přízemní chodby, vstříc mu zavznělo temné rachocení rolniček, a když došel ke schodům, vedoucím do hořejšího ponebí, zahlédl výše na nich muže divně ustrojeného, jenž pohvizduje sobě nyní se zastavil, an příchozího spatřil.

Onen na schodech, byltě šašek krále Václava, měl na sobě přiléhavé uzounké nohavice z drahé látky, ale z různě barevných pruhů sešité, a to tak, že každá nohavice jinak vypadala. Kabátec jeho byl také úzký, širokých však pytlových rukávů barvy pomerančové, majících vespod po řadě rolniček. U čapky šaškovy trčely veliké oslí uši, čapka pak sama do předu vybíhala v podobu kohoutí hlavy.

»Jdeš-li se již zase toulat!« zvolal vesele pan Jíra na sestupujícího.

Oholená, osmahlá, nemladá tvář šaškova, ostrých rysův a dosti značného nosu, se vyjasnila, když poznala příchozího, a hned se také rozšířila ústa k úsměvu, tak že mu bylo viděti načernalé a neúplné řady zubův.

»Jdu,« pravil, »jdu hledat veselí —«

»Jaké?«

»Svatební. Ženicha máme, nevěstu máme, ale veselí nemáme —«

»Tak — A z Němec jsme ho nepřivezli?«

»Protože je tam po čertech veselo!« a šašek se zachechtal. »Měšťany stloukli a knížata pak měli dobrou vůli a my s nimi. Za to nám nevěstu přidali —«

»Zač, ty prázdnopěvče, utrhačný šeptáku, ty německý šprechýři?«

»Že král nechal měst, jichž se držel, a ona jeho, a že se chytl knížat a že ti ho jednou také chytnou, ale pustí ho až na českých hranicích a on se již nebude míti na koho chytnout, a pak mu smeknou —«

»A jak tys se s Němkyněmi smlouval?« ptal se žertem pan Jíra šaška, neváže jeho slov.

»Šlo mně to líp nežli jemu teď po česku,« odsekl šašek.

»Co blábolíš?!«

»Ten mluví česky, ten mluví česky, a oba si nemohou porozuměti — Tomu —«

»Komu?«

»Králi, prosím tebe, králi, již mu z toho rudne čelo, a tomu —«

»Povíš-li přece!« prudčeji zvolal pan Jíra a žertem napřáhl ruku. Šašek se však rychle uhnul, až rolničky hlasitě zarachotily, a odpověděl:

»No, budeš míti z něho také radost — z pana Jindřicha —«

»Z Rosenberka?!«

Šašek šklebě se upíral na okamžik škodolibě zrak svůj na tvář páně Jírovu a pravil:

»To jsou noviny nové, je-li pravda?«

»O čem tam jednají? Co chce Rosenberský král?« s úštipkem se ptal zemanský milec králův.

»Králi rudlo čelo, a ten druhý král, ten z blat, měl je jako mrak. A já, mudrc, měl jsem toho dosti. Či bys více chtěl?« dodal kvapně přistupuje k hofmistrovi, jenž kolem stoupal nějak se zamysliv. »Vyhnali mne; toho je také dost, na rozum. Vidíš z toho,

že nejednají o ničem moudrém. Ale chceš-li, já tě přijmu místo krále. On teď nemůže —«

To řekl s takovou komickou vážností, tak při tom nastrojil svou beztoho směšnou tvář, že pan Jíra neodolal a ohlédnuv se na šaška níže stojícího zasmál se, vida jeho posunky, vypjatá prsa, žádné břicho a tenké nakřivlé nohy a pokyn ruky, jako by pana Jíru propouštěl.

Pan Jíra stoupal ke komnatám královým, nevšímaje si už šaška, jehož rolničky na širokých jako pytle rukávech hlasně rachotily, jak stoupal se schodů po své zvůli. Když někdejší nejvyšší lovčí a Křivoklátský purkrabí vstoupil do předsíně královy, zastal tam kněze nevelikė postavy v plném hávu kanovnickém. Seděl na vyřezávané židli bez lenochu, maje hlavu v zamyšlení pochýlenu. Tvář jeho poněkud žlutavé barvy vypadala jako uvadlá, ale byla výrazu duchaplného. Kvapně se pozvedla, a tmavé, bystré oči oživly, když spatřily vešedšího dvořana. Ten knězi se uklonil a přímo k němu zaměřil. Kanovník vstav šel mu dva kroky vstříc.

Dva nejpřednější dvořané dvou největších mocí v království se vlídně a zdvořile vítali, ač pánové jejich nežili v lásce a míru, ač i je samé různily náhledy a neměli se také v lásce. Malý kanovník bystrých očí a výrazné tváře, doktor Johánek, generální vikář arcibiskupův, dal se vážně, s důstojným klidem do hovoru s nejvyšším lovčím, jehož statná, zdravá postava mužně sličné, kvetoucí tváře, oděná přiléhavým kabátcem aksamítovým tmavozelené barvy, mocně vynikala nad malou postavu kanovníkovu.

»Přicházím k Milosti královské stran zpurného panoše Dětřicha z Makova,« pravil generální vikář mírně, ano lahodně.

»Jeho Milost arcibiskupská není zajisté v Praze —«

Kanovník porozuměl.

»Je, ale Jeho Milost opět ochuravěla —«

»Ano, časté posty a těla přílišné mučení, ve kterém Jeho Milost neustává; není divu, že tělo všeho toho nemůže snésti,« prohodil pan Jíra.

Mluvil vážně, ale z tónu bylo znáti, že ani nemluví s účastenstvím a o kajicnosti arcibiskupově s vážností, nýbrž že mu jí v duchu nechválí. Rychle pak k těmto slovům dodal:

»Ale duch Jeho Milosti při tom neumdlévá. Jeť ustavičně bojovný —«

Generální vikář pevněji pohlédl lovčímu do očí a řekl klidně, ale určitě:

»Jeho Milost arcibiskupská hájí jen svého práva —«

»Pak má Jeho Milost mnoho nepřátel, neboť je ustavičně ve přích a sporech —«

»Aby uhájil moci svého velebného úřadu. Ano, a žel, má mnoho nepřátel,« opakoval kanovník významně hledě na pana z Roztok. Ten se jen usmál a řekl:

»Ano, i mezi kněžími, vždyť i s nimi se soudí —«

Další hovor byl přerušen, neboť opona vedle se rozhrnula a z ní vystoupil hlavu pod ní nachyluje statný pán nejlepšího věku, bohatě, ano nádherně oděný, v kabátci otáhlém, aksamítovém, višňové barvy, v jehož polích zlatou nití naznačených leskly se drobné, krásně krumplované pětilisté růže. Jak se nahýbal, zrudly mu krk i čelo; nebo byl tak rozčilen. Než jak spatřil generálního vikáře, vyjasnil líce a hluboko se uklonil, i několik vlídných slov mimochodem k němu promluvil. Ale v tom již, jak doktor Johánek zacházel záslonou do komnaty královy, zasmušil pán Rosenberský líce a ukloniv se jen z lehka, kráčel slova nepromluviv s hlavou hrdě vztyčenou kolem králova milce, vladyky z Roztok.

Ten však pevným pohledem odpověděl hrdému pánu a sprovodil jej seběvědomým úsměškem.

»Zle asi pochodil,« pomyslil si pan Jíra. »Odtud ten hněv. Ale příliš hlavu zvedá. Jindy byl i k nám zemanům dvornější. Toť něco vře — Ten a ten —« a to myslil pana z Rosenberka a generálního vikáře, »tiť se k sobě hodí. Každý z nich chce moc a vládu, ten pro čestné církve, ten pro obecné dobro. Oni se mají při tom nejlépe a obec, a církev — hm — Každý jiný je křivokradí a zlorádce, každý vede zámysly ke své vůli v těch úřadech a v té moci, po níž oni žízní — protože jedná svědomitě a — jim překáží —«

Pan z Rosenberka nešel dlouho sám. Vystoupiv z předsíně do přilehlé komnaty, kterou se vycházelo na chodbu, potkal v ní nejvyššího sudí zemského v království Českém, pana Ondřeje z Dubé a na Zlenicích, jenž bezmála již třicet let zastával znamenitý tento úřad. Byl pán bílých vlasův i knírův i takové brady, ale statné ještě postavy. A hlavu pěkně vzhůru nesl. Nebyl však okasale, po modě oblečen, ale ve dlouhé sukni, jak za jeho mladších let se chodívalo, kdy ještě sloužil nebožtíku císaři starému, věrně jsa mu oddán, jako nyní synu jeho, králi Vácslavovi.

Starý pán ihned postřehl nakvašenost starosty rodu Rosenberského, jenž se s ní netajil a příčinu její pověděl. Byl krále uvítat z jeho německé cesty a za té příležitosti naznačil, jak on i všichni jeho druhové z rodů starých, panských těžce nesou, že jich král tak nedbá, že jim také ani nepověděl, že se hodlá oženiti, že tak učinil bez jich rady a vědomí, ač se to týká veškeré země a jejího dobrého, a tak že často bývá. Však zvláště cítil pan z Rosenberka, že král nejednal s ním tak vlídně a laskavě, jako ho vídal jednati s jinými, zvláště s těmi milci svými zemanskými,

o jejichž rodech sotva kdo do nedávna věděl, ano, že již proto, co on, Rosenberský, jen naznačil, byl král z horka nakvašen a hrubě nemilostiv.

Starý pán naslouchal těmto stížnostem pozorně a shovívavě, pak jal se pana Jindřicha chlácholiti.

»Král je zemdlen cestou a ještě více jednáním s Němci. Vím, jak nechutě tam jel, jak ho tíží ty německé zmatky. A víš-li, jej starosti hned vzmohou. Jde do díla s chutí nejlepší, záhy však ochabne a omrzí se. Přišels v nevhodnou chvíli, to jest mluvils ne v čas. Král chce míti pokoj. Je unaven ne jen dnes, ale často teď. Víš-li, že loni opravdu chtěl vrátit Němcům korunu? Tak ho omrzela, neboť je příliš těžká. Němci ji ztěžují, Vlaši také, volajíce ji na pomoc; tu papež římský, tam papež francouzský chce také od ní pomoc. Jak se všem zachovati? Král má vůli nejlepší, i úmysly — a když jich neuznají, rozhněvá se, omrzí se —«

»Proto je císařem a králem, aby vládl a se staral,« odvětil pan z Rosenberka.

»Ano, pane bratře — ale on do těch starostí byl příliš záhy uveden. Od malička ho cvičili a učili ve všem umění, že neměl žádné zvůle, a nad to ho nebožtík císař, jinak slavné a žehnané paměti, příliš záhy k vládě naváděl. Vidím jako dnes Jeho Milost jako chlapce šestiletého v ornátě královském, an před ním klečí bradatý Konrad, Olešnický vévoda, přísahaje mu věrnost a přijímaje od něho vévodství v léno. Takovou podívanou míval královic často, a nežli dospěl, všechna sláva panovnická ho omrzela. Dali mu ji příliš záhy a jedl ji velkou lžicí. Musil. Odtud nechutenství časté a unavení. Než nyní bude, doufám, lépe —«

»Myslíš-li, pane sudí? A proč?«

»Smrt nebožky královny těžko nesl, vím to, a proto také býval divný. Královna Johana byla zbožná, hodná paní, a mladý král v lecčem jí učinil po vůli. Měl ji rád, a proto ho tak velmi soužilo, když skonala, a to tak divnou smrtí.*) Teprve letos, a to je již třetí rok, mohli jsme se mu zmíniti, že je nutno, aby se oženil. O vyvolené nevěstě slyšeti jen samou chválu. Proto králi i nám dobře, tuším.«

Pan z Rosenberka se pořád ještě chmuřil; slova pana z Dubé valně neúčinkovala. Zastaviv se, jak komnatou sem tam přecházeli, pravil:

»Nebude lépe, věřiž, a to do té chvíle ne, dokud budou u něho ti jeho zemanští miláčkové. Dokud ti mu nepřestanou raditi a našeptávati. Ale nechť — až upadnou na váhu oni a pánové zemští urození — uvidíme, kdo více váží. A jak zpyšnili! Měls viděti, jak mne změřil ten novopečený pán na Krakovci.« **)

Nejvyšší sudí chtěl něco říci na jeho obhájení, v tom však vešel maršálek dvoru královského Jan Čúch ze Zásady, také panu z Rosenberka tak milý jako pan Jíra. Proto ustali oba páni v dosavadním hovoru.

Pan z Rosenberka si stěžoval, jak nemilostivě s ním král jednal. Což by však této chvíle říkal, vida ho stěží mrzutost svou tajícího a hněvem již již se zapalujícího. Hněval se na arcibiskupa Jana z Jenšteina, hněval se však i na jeho generálního vikáře doktora Jana z Pomuku. Malý kanovník však věrně se zastával pána svého, když král pověděl totéž, jen

*) Královna Johana zemřela 1386 na Karlšteině, kdež ji pokousal jeden z králových psů, když vstávala v ložnici v noci dne 31. prosince.

**) Pan Jíra z Roztok byl povýšen králem Václavem do stavu panského a obdržel od něho hrad Krakovec.

že ostřeji, jako prve pan Jíra byl doktorovi pověděl, že arcibiskup se nemůže s nikým srovnati, že má ustavičné pře a nezvede-li se mu, že naříká na bezpráví.

Generální vikář hleděl králi vysvětliti, že se arcibiskup lehkovážně nesoudil ani s konšely Staroměstskými o přívoz přes Vltavu, ani s Litoměřickými o práva poddaných Roudnických, jak byl král vytkl. Kanovníkovy odpovědi krále dráždily. Měl je už za vzdor.

»Nač toho vymlouvání!« zvolal pojednou rozhorleně osmadvacetiletý panovník. »Ze všeho jen my pak máme svízele. Neví-li arcibiskup kudy kam, uhodí svého protivníka církevní kletbou. Nemám-li, nemusím-li pak žádati, aby takovou kletbu, jelikož nespravedlivou, stavil? Učiním-li tak, křičíte, že světská ruka vpadá mocí v soudy duchovních, a viníte svého krále.«

»Milosti, panoše Tvé Milosti, Dětřich z Makova,« zaváděl kanovník řeč k jádru věci na oko klidně a mírně, »hrozné zádavy a škody páše na zboží Jeho Milosti.«

»Proč jste mu nedali náhrady, jak žádal. Pak arci, řádně odpověděv, hledal náhradu holdem.«

»Je-li to však právo, je-li to po právu, Milosti královská?« odvětil kanovník důtklivě. Král, jemuž unylé modré oči jen planuly, jak přecházel, náhle se zastavil a změřiv pohledem malého ale srdnatého vikáře řekl:

»Kněže kanovníče, vám jen to po právu, co je vám vhod. Já Makovského nehájím, protože je v mých službách. Ale na slepo ho také neodsoudím. A abys viděl, nechť rozhodne někdo z vašich. Biskup Litomyšlský. Ten buď rozhodčím v té při! Ať jde právo před se. Uvidíme. Ty však, kněže kanovníče, smělý

jsi a věz, by neměl arcibiskup tebe a rádců takových jako jsi ty, jistěť by tolikerou pří ani sebe ani nás nesoužil.«

Král se po těch prudkých slovech obrátil.

Doktor Jan chvilku ještě stál čekaje, pak vida, že je propuštěn, uklonil se a mlčky odešel. Líce jeho nějak sežloutlo a tmavé, bystré oči byly jako jehly.

Když po té vstoupil do královské komnaty pan Jíra z Roztok, stál král, pohlazuje si prudko plavou svojí bradku, proti oknu. Líce jeho se živě rdělo. Shlédnuv milce svého postoupil mu vstříc a zvolal polo mrzutě, polo zlostně:

»Nemáš-li také nějaké pře« —

Pan Jíra se usmál.

»A nečeká-li ještě někdo na mne. Nechce-li, abych jej vyslechl.«

»Ano, Milosti. Slyším, že na předdvoří stojí starší obce židovské a prosí —«

»Tak, to ještě! Ti bradáči znamenaní!« zvolal král nedav mu ani domluviti. »Ještě také ti. Všechno se již spiklo. Tam v Němcích stěží jsme to na chvíli sklížili, a teď zase tu to počíná. Nechť si jdou k podkomořímu,« zvolal prudčeji. »Ostatně jsem již rozhodl. Stříbro jim nebude vydáno. Je majetkem komory, jako oni jsou její sluhové.«

»Ale notně jim žilou pustili.«

»A kdo začal? A koho mám trestati? Ti nejhorší vražedníci uprchli, jak mi oznámeno. Zmizeli prve, nežli jsem přijel.«

»Ano, báli se Tvé Milosti. A pak, což židé sami nezačali? Není-li to do nebe volající, tak potupiti tělo Páně? A mniši se také přičinili,« odvětil pan hofmistr králové.

»Arciť, lid byl rozpálen, rozeštván. Slyšel jsem. Soud tu těžký. Koho chytiti nejprve? Ale kdybys byl

slyšel toho kanovníka a pak Rosenberského. — Ten doktor Johánek! malý, ale sporý. Jako křeček. Odmlouval by! Slyšíš-li, zle odmlouval. A Rosenberský! Div že nehrozil. Vida, pyšné pány! Ale dost! Teď toho mám do syta! Toť libé odpočinutí po trampotách v Němcích.«

»Tady Tvá Milost novým neujde.«

»Tedy jim utečeme!« zvolal král, jehož tvář se vyjasňovala.

»Přicházím v zelené barvě, Milosti,« podotkl významně bývalý nejvyšší lovčí.

»Dobřes učinil. Ta mi nejmilejší.«

»Ale v lesích.«

»Ano, a nyní v podletí! Jaká tam teď krása! — A není tam ani pyšných pánův ani zpurných kněží, vládychtivých. A tak, pane Jíro, nač otáleti.«

»Zítra, ráčíš-li poroučeti.«

»Ano, zítra, a z lesů pak na svatby.«

O židech se již ani nezmínili. Zapomněli.

Tou dobou již vyšel pan Rosenberský z králova dvora, ne sám, nýbrž s generálním vikářem, doktorem Janem z Pomuku, kterého se ještě dočekal v komnatě před královskou předsíní. Zase prudko hovořil a vykládal, touže na krále. Nyní neměl tu pana Ondřeje z Dubé, jenž ho chlácholil a jemu to vymlouval. Kanovník ochotně poslouchal a také souhlasil, třeba že tak prudko a přímo nemluvil; opatrně a s rozvahou, za to však důtklivě na krále si potoužil.

Venku, na předdvoří královského dvoru, dále jich nepustili, stáli ještě starší obce židovské, v kloboucích s rohem na vrchu a ve pláštích žlutým kolem na rameni znamenaných. Poselství vedl učený talmudista rabbi Abigdor Karo, jehož dlouhé vousy, jindy krásně černé, silně prokvetaly. To od onoho

strašného dne o Veliké noci křesťanské, kdy viděl zkázu svých i potupu svatého místa, kdy také sám byl těžce raněn, po čemž mu zůstala veliká jízva na hlavě. Také tvář dosud chorobně bledá svědčila, že vážný ten muž dlouhý čas si poležel. V poselství byl také bělobradý Merkl, Rešin děd. Židé stáli tu dlouho, majíce naději, že budou ke králi puštěni. Ale musili opět a opět čekati, neboť přišli páni, a těm nevolní sluhové královské komory, jejíž majetkem byli oni i všechno jejich jmění, musili vždycky ustoupiti a čekati.

A čekali a čekali, trpělivě, tiše a nehlesli ani, třeba že nejeden sluha nebo podkoní nebo bujné nějaké pachole*) kolem jdouce z nich si úsměšek stropili nebo je potupili.

Venku přede dvorem královým obcházel opatrně mladý žid, na oko jen tak ledabylo; za tím však oči jeho střežily bránu královského domu, a neušla mu ani noha buď vcházející nebo vycházející. Vnuk šamesa Temchena, Josef, čekal na poselství svých souvěrcův.

Nemohl se již ani dočekati a byl všecek vzrušen. Konečně! Tam, hle, vysoká postava rabbi Abigdora Kara, za ním ostatní všichni zasmušilí, a tu, hle, starý Merkl poslední z brány vychází. Stráže s oštěpem v ruce tam stojící se jim smějí, lidé se zastavují a po židech se ohlížejí.

»Nu, jak bylo, co říkal král?« dotazoval se chvatně zosef starého Merkla.

»Nic — nic — Ó, šadaj! Ani nás k němu nepustili.«

»Tak jste králem nemluvili?!« zvolal Josef.

»Ani jsme ho neviděli —«

*) Páže.

»A trest —«

»Nebude nic — nic —«

»A stříbro?«

»To zůstane v královské komoře, ani hřivny nevrátí. Tak to řekl podkomoří, pan Huler —«

Josef se více neptal. Oněměl úžasem, strnul. Toho se nenadál. Když krásná Recha doma se děda dotazovala, kde že zůstal Josef, stařec nevěděl, leda to, že Josef od králova dvora s nimi šel, ale pak že se jim cestou ztratil. Teprve pozdě odpoledne ho spatřila, a to zase vzadu na zahrádce u houštiny pod lipou. Byl opět tak zamyšlen a zamračen jako býval. Nyní se až lekla. Vzpomnělať, co jí posledně řekl o pomstě. Ptala se ho mírně, kde tak dlouho byl. Pohlédl na ni jako by ze snu vytržen a také tak odvětil, že ani neví, kudy chodil.

Když pan Jíra z Roztok se vrátil od krále, vyhledal přímo pana maršálka, pana Jana Čúcha ze Zásady, a požádal také pana Pluha z Rabšteina a Bořivoje ze Svinař, kteříž z milců byli právě nejblíže, aby k nim přišli. Důvěrně jim sdělil, co byl u krále slyšel. Nejčastěji pak v živém rokování po té ozývalo se jméno pana Jindřicha z Rosenberka a některých jeho panských přátel.

Odpoledne téhož dne přišel sluha z králova dvora do české kolleje pro mistra Jana, že pan hofmistr králové přeje si s ním promluviti.

Mistr Jan se divil, neboť teprve na zejtří byl vlastně pozván; nelenil a šel.

»Jeho Milost král zítra vyjede na Křivoklát do lesů. Pojedu s ním,« oznamoval pan Jíra, »a tak bych nemohl s tebou mluviti, jak jsi sobě vyžádal.«

Mistr děkoval za lásku páně, že na něj tak pamatoval, a přednesl pak, o čem s Křížem, kramářem, rokoval. Milec králův vážně a pozorně naslouchal.

Pak vloživ ruku mistru na rameno řekl: »Pilně se staráš o obecné dobro i našeho jazyka. Vím a chválím ti to. I toto. Jistěť je ušlechtilé a bohulibé. Je třeba místa, kde by se mnichům a pyšným kněžím velikým povědělo po pravdě. Kostel našeho bratrstva*) takovým se nestal. Na leckoho se bratrstvo ohlíží. Ale v tomto novém kostele — ano — tu rukou dáním, že pro to budu. Jen aby arcibiskup svolil. Král svolí, doufám na jisto. Ale mějte strpení. Neníť nyní chvíle, abych se mu o tom zmiňoval.«

Dále rozprávěl pan Jíra s živým účastenstvím o zámyslu Křížově, a dodal, že král je unaven, že bude lépe vyčkati, až nastane vhodná chvíle.

»A to bude nejspíše až po svatbách. Ostatně uvidím,« dodal s úsměvem. »Do té doby však nezačínejte nic.«

Ještě si také vzpomněl na mistrova strýce, králova ohnivce v ohnivém dvoře, otce studenta Jana, pak mistra laskavě propustil. Mistr Jan odcházel spokojen. Když byla tenkráte ta bouře na universitě mezi Čechy a Němci a on, Jan, pana Jíry z Roztok také prosil o přímluvu u krále, podobně odvětil a slíbil a — splnil. Jeť milovník pravdy i přirozeného svého jazyka. S veselou tou novinou pospíchal mistr Jan přímo do výstavného domu Kříže, kramáře. —

Májové jitro sotva se budilo, a již ozývalo se nádvoří králova paláce ržáním i dusotem pěkných, bujných koní, na nichž dvořané, vybraná králova družina, seděli čekajíce. Všichni byli dobré mysli vědouce, že jedou na Křivoklát do lesův, a tam že bude veselo. Jediný šašek v oslích uších sedící na strakaté kobyle zíval, hrozně zíval, až nejbližší sousedy nakazil a ostatní rozesmál, jak ústa otvíral, se šklebil

*) Obruče s kladivem.

a zvětralé, prořidlé zuby ukazoval. Nezmlkli ani docela, když sestoupil mladý král, čerstvý, veselý, s houpavým pérem na birytku, provázen panem Jírou z Roztok.

Trubka zahlaholila, jezdci potrhli uzdami, a vyjeli dunivým klenutím brány ven do ulic dosud tichých, ve hlubokém stínu a lehké mlze, dál ke bráně městské, ven na svěží povětří, do orosených luhů, k lesům, do krásy zářícího jitra májového.

XII.

Donát Osvětlo, v lékařství doktor, všechno zase měl po té bouři židovské, jak míval a miloval, svatý pokoj přede vším, všechen řád a pořádek v domě od jitra až do večera, od vrat domovních až do kuchyně i do jizbice, ve které po dobrých obědech hřešil proti přikázáním a radám mistrů školy Salernské.

Chodil jak obyčejně před jídlem na toulku, dobře jedl, dobře pil a ustavičně zažehnával největšího nepřítele, jak on říkával, lidského zdraví, a to smutného ducha, jenž vysušuje kosti.

Pak, když »vrchové stromův a větve z lůna země pokrm hojný braly«, když pak kvetly a se zelenaly, když »země byla okrášlena travami, kvítím a bylinami«, nastalo tu nové utěšení, to že se počal pilně svou zahradou obírati, přehlížeje, jak se daří lékařské jeho byliny a květiny, jak na květ ženou, co bude semena, lístky a puky ulamuje, suše je a v prášky upravuje. Toť bylo jeho nejhlavnější; na krásu květův a rozmanitost barev ani tak mnoho nedal, jakož i valně a pozorně nenaslouchával, jak se starých stromů ptáci libě zpívali, leda když v sladkého zvuku hlasy přehudujíce jej uspávali, an za horkých dnů ležel ve

stínu bradou vzhůru, zardělý, maje prsa rozhalená, na bujně zeleném, travném koberci maje podušku pod hlavou.

Za to s jeho neteří bylo jinak. Po té bouři židovské zůstal jí v duši neklid; než nermoutila se pro něj. Ba bylo ji vždy milo a pěkně, když si na studenta Jana vzpomněla. A vzpomínala čím dále tím častěji. Nejvíce, když vstoupila do zadní jizbice v zahradním přístavku na sloupích. Tam, když se podívala na staré, tmavé křeslo, hned se jí zjevil hezký, statný student s obvázanou hlavou, nebo jej zase viděla u okna hledícího na zahrádku, o níž mu vykládala. Ale pak, když se tam zelenal Boží dřevec, šalvěj, vrátič, opich, i rychle rostoucí, štěstí nesoucí posed a všeliké jiné byliny a pak, když se také rozkvetl růžený květ převelmi rozkošný, zase jinak Alena na Jana vzpomínala a na něj se těšila, neboť k nim chodíval. Tenkráte, když byl raněn, nepřál si, aby se mu rána tak hned zahojila. Obávalť se, že jakmile by se mu zacelila, že zavřel by se mu také dům doktora Donáta Osvětla.

Rána se zacelila a Jan chodil přece.

Bylo nejprve skrze to židovské děvče, jehož se doktor ujal a jež se dostalo prostřednictvím Janovým a strýce jeho mistra Jana do kláštera sv. Anežky. Jan chodíval k Osvětlovi podávat zprávu, jak se mladé židovce daří. Doktora to zajímalo, protože by byl rád zvěděl, jaký průběh a konec bude míti nemoc toho žíděte, jak on říkal.

Alenu to také zajímalo, a ještě více nežli strýce; ona se o Malku i pak starala, pilně se dotazujíc, jak jí je a jak je s jejím křtem. Zvědělať od Jana, že počali Malku, když se pozdravila, poučovati a vyučovati u víře křesťanské a že děvče nic se nebrání a nevzpírá,

ale že je tichá a pokorná. Jediné, co se strýci, mistru Janovi, jenž Malku učil, tuze nepodobalo, bylo, tak Jan, student, u Osvětlů vypravoval, že je často zamyšlena a smutna.

Doktor mínil, že může to žídě býti rádo a Pánu Bohu děkovati, že s ním tak je, nač by ještě vyvádělo a nějak tesknilo. Alena však mu odporovala, míníc, že i židě cítí a že ta dívka nemůže zapomenouti na to, co se stalo, jmenovitě s jejím otcem.

»A kdo ví, co s tím, víš-li?« dodala obracejíc se k Janovi.

»S tím mladým židem v žákovském kroji, kterého jsem tak nešťastně zavřel. Kdož ví. Běželo jí o něj velmi dle všeho, a snad je také pro něj smutna teskníc po něm —«

Janovi byla by ani ta mladá židovka nezpomohla, to jest, nebyl by dlouho k vůli ní k Osvětlovi do domu chodil, kdyby si ho byl doktor sám neoblíbil.

Doktorovi, jenž rád měl mladé lidi a zvláště studenty, nějak zvláště se v něm zalíbilo. Statný, přímý mladík, jenž rád zažertoval a se zasmál, byl mysli jeho vhod, a také zase proto, že nebyl žádný helmbrechtník a větroplach, jenž se pořád ohlíží po vinären a pivnic znamení, žádný pochlebník a dvornomluvný německý šprechýř. Na takové lidi jakož i na Němce vůbec měl doktor Donát Osvětlo spadeno.

Jak na německé mistry a doktory v řeči došlo. nikdy dvorných slov nehledal, a to proto, že mu zkazili, jak on tvrdil a jak pravdě bylo podobno, cestu na stolici v kolleji, po které toužil a na kterou se tolik připravoval.

»Však kdyby to dnes bylo, třeba že ještě mají velikou moc!« říkával. »Ale což, tenkráte, kam se člověk v kollejích podíval, všude samý Němec. Při-

rozeného Čecha k ničemu nepustili, všude buď Bavor anebo Sas, jeden horší druhého, a kde se jeden usadil, hned kolik Švábů přivábil, nebo teplé hnízdo své hned zase pro Němce chystal. Na nás jen funěli a se potrhovali. A nebyla to větší lumina nežli my, mnoho jich nebylo de gratia divina, ale dosti těch, nad něž horších nebylo in arte medicina —«

To Janovi také valně prospělo, když se Osvětlo dověděl, že Jan to byl, jenž se o beaniích tenkráte první na Němce obořil a shnilé plíce jim o nos a ústa otřel a krajany své k odporu vyzval.

»Teď již je jiný vítr,« mínil Osvětlo. »Však ono jim (myslil Němce) pořád po vůli nepůjde. Povolí ještě více, proto že jsou v neprávu —«

Také Janovi prospělo, že byl dobrým posluchačem. Doktor Osvětlo totiž rád vykládal, a když mu Němci stolici profesorskou zkazili, vykládal kollegiu neúplnému, nejprve Aleně, neteři, nebo přizvanému studentu nějakému chudému, nyní také Janovi, časem samému, časem oběma, Janovi totiž a Aleně. Byly to rozmilé výklady, když šedovlasý doktor hrubě tělnatý, zdravých rumných lící, oděný tmavou sukní, v černých přiléhavých nohavicích stál na zahradě mezi záhony bylin a květin a bezděky se rozpovídav vykládal kvetoucí panně ve světlém oděvu, a statnému jonáku jiskrných očí, dlouhých tmavých vlasův, oděnému v přiléhavý kabátec tmavozelené barvy. Výklady ty bývaly dosti dlouhy a začínaly obyčejně o rostlinách. Než doktor Osvětlo snadno se uchýlil, buď že si na něco vzpomněl anebo že ho Jan třeba jen slovíčkem na něco zavedl.

Vykládal třeba o černobýlu, že je, jak již staří mistři děli, máti všeho koření, tu opět o angelice a bedrníku, jaká jejich přirozenost, ale v tom třeba přišlo o tom, že se pod sluncem zlato rodí, pod měsícem

stříbro, pod Merkurem, hvězdou, rtuť, a Mars že čistec plodí, a za chvilku se třeba vrátil k houbě a vyložil, že je samcem i samicí, a samice že roste na stromě a že jako by šlojeřík*) nesla na sobě (tu doktor o ženském rodě zažertoval, že je marnivý i na houbě), a v tom již zbloudil až pod oblaka, aby vyložil, jen tak mimochodem, ano se namanulo, od čeho jsou barvy duhové nebo jak se dělá kamení v povětří z dušnosti a mlny a z vláhy větrové a proč dolů padá.

Tyto výklady se Aleně málo líbily a ještě méně Janovi, a to proto, poněvadž strýc vykládaje o povětří, slunci a podobném, stál a upřímo na své posluchače hleděl. Ale když mluvil o květinách a bylinách, což bylo jináče!

Tu jen chvilku stál, pak zase popošel nebo se k záhonu nebo keři sehnul, ukazoval, sám prohlížel a tu Jan jda s Alenou za ním nebo stoje vedle mohl na své ze všech nejmilejší kvítko často pohlédnouti. A ono se také rádo po něm obracelo.

Pohledy jejich se setkávaly, pak již jejich ruce někdy o sebe zavadily, někdy, když se učený doktor k záhonu nahýbal, se i stiskly.

Někdy se těmito výklady Jan dost dlouho zdržel, až do soumraku, a tu pak musil s doktorem pojísti. Že bývaly jarní večery vlažny, zasedl doktor na pavláčku zahradního přístavku, odkudž viděl do tmící se zahrady, do černých stínů pod stromy i na stromů košaté koruny tiše šumící nebo bez hlasu v soumraku se u vlnitých obrysech rozkládající.

Tak se stalo zřídka, jen asi třikráte, ale Jan na ty večery dlouho vzpomínal a nezapomněl.

---

*) Závojík.

*

I tu se doktor Donát rozpovídal a zvláště posledního večera, kdy Jan s ním a s Alenou tam meškal a ještě s jedním chudým studentem, který uměl všelijaké žertovné průpovídky a skládání, a kterého si doktor ke stolu zvával, měl veliký výklad, a to o nebesích, o hvězdách i o měsíci.

Ten stál v úplňku, jasný a krásný nad zahradou, za vrcholky rozložitých stromů; na něj hleděli všichni upřeně, i kolem také, jak Donát Osvětlo ukazoval svou plnou rukou krátkých masitých prstů. Tak se zabral do své nebeské pouti, že si ani nevšiml, jak Jan tiše židličkou blíže k Aleně vedle strýce sedící přisedl, jak pod stolem chopil se její ruky a stiskl její prsty.

To bylo, když strýc právě ukazoval hvězdu, jež ether slove, na níž přebývají andělé na pomoc lidem stvoření, aby je od ďábla ostříhali. V tom skokem nadobyčejným, že se o ďáblu zmínil, jal se ihned, nechav hvězdy andělské, o pekle vykládati, že je na konec světa stvořeno a že je s vrchu užší a uvnitř velmi široké a dna nemá, jak o tom mnozí mistři praví.

Tu Jan se chopil pod stolem Aleniny ručky a již ji nepustil. Ani on ani ona o pekle neposlouchali, ani pak, když strýc peklo opustiv pustil se do výšin nebeských, o nichž také rád badal a vykládal.

Janovi bylo jako u pěkném vidění. Cítil libý žár proudící mu rukou do těla, a ještě nikdy snad se mu tak Alena nelíbila, jako v tu podvečerní chvíli, kdy měsíc ozařoval její líce k němu a ke hvězdám obrácené. Tam také Jan hleděl, ale kdeže byl! Co mu po všech tělesech všeho firmamentu přetvrdého!

A jak toho večera doktor Osvětlo zkrátka mluvil! Se vším byl hned hotov a právě když Jan, nahýbaje se, aby, jak doktor ukazoval, lépe viděl, dotekl se ramena

Alenina, trval výklad nejkratčeji. Sotva že ucítil líbezné teplo kulatého ramínka, již doktor Osvětlo spustil ruku, ukončiv výklad o hvězdě yades. —

Za to dlouho nemohl Jan doma usnouti a pořád cítil v ruce své ručku Aleninu a viděl její tvář v zásvitu měsíčném, její úsměv i milý pohled, jež mu říkaly: »Jsem také ráda! Jest tak pěkně!«

Brzo po té, když nesl do domu Osvětlova novinu, vypočítal si to tak, aby nezastal doktora zrovna doma; přišel nějakou chvilku dříve, nežli lékař domů chodíval. Alena se nemrzela. Jindy byli by déle hovořili o tom, co Jan zvěstoval, že Malka, židovská dívka, je již ke křtu připravena, že křest bude v kostele kláštera sv. Anežky co nevidět konán, a že kmotrou bude dcera Kříže kramáře.

Než Jan měl jiné starosti. Chtěl té chvíle užiti k tomu, nač se již dávno připravoval. Chtěl nabyti jistoty. Tušil, že jej Alena ráda vidí a snad i ráda má, někdy byl i o tom přesvědčen, ale chtěl míti jistotu. Proto ji nyní poprosil, aby přijala tu ten lísteček (byl pěkně složený a růžovou pentličkou ovázaný). —

Alena se zarděla, na okamžik váhala, ale přijala a na rychlo uschovala. Janovi živěji srdce tlouklo, když lístek podával. Než po té cos řádného a rozumného promluvili, byliť oba nějak v neklidu, přišel strýc doktor. Uslyšev novinu, stvrdil neteři, co řekla, že se půjdou na křest podívat.

Alena sotva se mohla chvilky o samotě dočekati. Když byla volna, seběhla dolů do zahrady a tam v nejzazším koutě pod starými stromy přečetla Janův list. (Uměla čísti, strýc doktor ji naučil.)

Rýmováno! A jak krásně psáno! Aj hle — tu také:

»Ach, má panno jediná,
šťastnáť jest byla hodina,
když jsem se s tebou oznámil
a častokráte s tebou mluvil.
Neb tvé promluvení
jest mého srdce utěšení.
Také když jsem s tebou seděl,
tesknosti jsem žádné neměl.«

Ah!

Aleně se mihl večer na pavlači zahradního přístavku, kdy se zarazila, an ji Jan směle za ruku vzal a směle, strýce se nic neboje, ruku její ve své ruce podržel.

A dále četla také:

»I vzpomeň na věrného sluhu svého
a řkouc: ‚Milý nestýšť sobě mnoho!'
Chci na tom dosti míti.«

A tu, hle, něco níže:

»Dejž to, Bože, věčný králi,
bychom se vždy milovali.
Dej odpověď dobrotivě,
učiň se mnou milostivě,
já služebník tvůj věrný
tobě po vše časy poddaný.«

Četla a četla chvatně a hned byla na konci, kdež stálo:

»Buď té tento list dán,
jenž jest srdce mého pán,
po níž mé srdce vzdychá
a v tesknosti usychá.
Finis Epistole.«

Toho odpůldne, když doktor Donát Osvětlo probudil se po obědech ze spánku, nemohl se své neteře dovolati. Stála v zahradě pod stromem držíc v ruce Janův list.

»Nač ho posýlal!« pomyslila si. Než proto jí nemrzelo, že Jan tak učinil. Sice uznávala, že toho nebylo třeba, ale v duchu jí nicméně lahodilo. Slýchala, že studenti posýlají pannám pěkné lístečky a listy rýmované. Přála si kolikráte takové psaníčko viděti, zdáloť se jí pěkným, a tu je má sama. Pěkné je. Jak hezky všechno řečeno! Znovu je přehlížela, nečtouc ho od začátku do konce, ale toliko některá místa, jež se jí zvláště líbila.

»Dejž to, Bože, věčný králi,
bychom se vždy milovali.«

Ano, ano, jen aby si tak vždycky přál. A tuhle:

»Jenž jest srdce mého pán,
po níž mé srdce vzdychá
a v tesknosti usychá.«

Vida, vida, ale nebývá na něm viděti. Než k vůli strýci. I ano, má ji rád, má ji rád!

Než tuto:

»Dej odpověď dobrotivě,
učiň se mnou milostivě.«

Jak mu má dáti odpověď? To jí přece naplňovalo starostí. Tolik stýská, jak mu jen odpoví. A co?

Proto strýc doktor tak dlouho musil volati, nežli se neteře své dovolal. Tak byla v myšlénky zabrána.

Odpověď zamilovanému studentovi namanula se pak sama sebou. Když Jan za nedlouho po té pospíchal do domu Osvětlova, aby oznámil, že za týden už budou křtiny Malky, mladé židovské dívky, nezastal

žase doktora doma; ale také Aleny nebylo nahoře v jizbě. Od dívky uslyšel, že je v zahradě. Dívka chtěla pannu zavolati; nežli však dořekla, byl už Jan ten tam a za chvilku zastavil se náhle u svém rychlém kroku před Alenou na konci zahrady pod starými stromy, lipou a ořechem. Stanuli těsně proti sobě a okamžik na se hleděli pohledem jasným, zářivým.

Jan chopiv se Aleniných rukou, ptal se:

»Četla-lis?«

Pokývla usmívajíc se hlavou.

»Nuže? Co díš?«

»Však víš —« odvětila a v ten okamžik přestala býti rozvážnou, rozumnou. Zarděla se, a Jan měl na rythmy, s kterými se dosti nahmoždil, nežli je sehnal a sepsal a své upřímné vroucí city do té obvyklé, tehdy suchopárné formy vlil, prostou, krátkou, ale nejhezčí, protože nejpravdivější odpověď.

Pak měl i její stvrzení, to nejsladší, při němž se mu hlava zatočila a všechna krev rozehřála, když Alenu objal a políbil; jak se stalo, jak se tak odvážil, ani sám nevěděl. A ona, co se namyslila, jak mu odpoví! Však se pak na sebe, když byla sama, mrzela, jak to dopadlo s odpovědí, co si Jan pomyslí. Ale blažena byla.

Tam pod lipou a ořechem dlouho nestáli, neboť za chvilku (jim to bylo za okamžik) ozval se dívčin hlas. Alena se lekla. Strýc přišel. Mrzelo by je, kdyby je tu zastal. Než rozumná hospodyně volala vidouc, že doktor přichází, a rozumějíc, že by ti mladí v zahradě nebyli rádi, aby je tam samotné stihl. Tak nežli doktor zvolna vystoupil na hořejší palác, byli tam Alena i Jan, a ten se již vzpamatoval, že mohl konati své poselství stran Malky židovky, oznamuje den i hodinu, kdy bude pokřtěna. Vypravoval, co od strýce o židovské dívce mladé slýchal, jak je mírná

a pokorná i vděčná, jen toho smutku a tesknoty své že se nemůže zbaviti.

Doktor Donat Osvětlo mínil, že když to tak je, že nějaký lektvař upraviti bylo by asi marno, ale že se po křtinách na ni podívá a s ní promluví.

To dobře tušil, že jí žádný lektvař nepomůže. Malka byla jako odevzdána a zdánlivě klidna. V klášteře se uzdravila, a po těžké nemoci se sebrala, ač nenabyla té svěží a zdravé podoby, jaké byla před neštěstím, jež ji stihlo. Zůstala líce hubeného, přibledlého. Křesťanům v kláštere byla vděčna. I na Alenu si začasté vzpomněla, jak ji přijala, když ji vlastní krajané jako málomocnou vyhnali, jak jí vymyla rány, kteréž jí zasadili souvěrci, a jak jí dala nové roucho za její, jež jí také rozedrali.

Když po té v těžkou nemoc upadla, jak ji tu opatrovali, až se uzdravila! Její souvěrci byly by ji ležeti nechali a zahynula by — Snad by jí bylo lépe — Mezi své nesmí, nepůjde, nemůže — Což by jí zase vyváděli! A otec — Ubohý otec! A on! Josef! Ten velmi často jí přicházel na mysl. Je na živu. Ale děda mu jistě zabili; šames Temchen je pryč, i stará teta Josefova. Co on asi dělá? Je-li v Praze? Vzpomněl-li na ni kdy? A jak? Kdyby ho aspoň mohla jednou spatřiti a s ním promluviti, kdyby věděla, že on by s ní mluvil a se od ní neodvrátí spatře ji nebo mluvě s ní, že by jí netupil a jí nevyčítal otce a všechno to hrozné neštěstí. To bylo její jediné, nejvroucnější přání. A to se jí nesplňovalo. Sedajíc ve své komůrce nebo na zahradě sama vždy se o tomto zamyslila —

Jiného přání neměla. Neštěstí, které ji stihlo, ji otupilo, a pak s ní tu nakládali ne jako s židovkou, dcerou Šalúnovou, nýbrž dobrotivě, a zvláště sestra Benigna. Přicházel učený pán, mistr Jan mu říkati

slýchala, a ten mluvil s ní, Malkou, tak mírně a vlídně a tak hezky vykládal a sliboval ducha utišení a upokojení, že Malka mu pozorně naslouchala, až posléze se prohlásila na jeho otázku, že bude křesťankou —

Nečinila tak bez vnitřního odporu a uvažování a neřekla to radostně a z plného přesvědčení; často, přečasto o samotě po tomto rozhodnutí, myslila na otce, jenž pro svou zášť ke křesťanům tak bídně zahynul, i na Josefa i na rabbi Abigdora Kara — Lekala se chvíle křtu, a přece nemohla těm křesťanům říci: »Ne,« neměla tolik síly — Byli na ni tak laskavi a hodni, lepší nežli vlastní její lidé, a také se bála říci jim nyní, že nebude křesťankou —

Tak se přiblížil den, kterého měla býti pokřtěna. Večer před ním, v hodinu neobvyklou, přichvátal Jan student do domu doktora Osvětla. Ten i Alena nemálo se divili, že přichází touto dobou, podivili se však ještě více novině, s kterou přišel.

Měl ji od svého strýce, mistra Jana. Ten před chvíli se vrátil z kláštera sv. Anežky všechen vzrušen a pohněván tou židovskou všetečností a smělostí. Člověk jakýsi mladý v přestrojení, ale byl to žid, jak se pak ukázalo, vloudil, se Bůh milý ví, jak, do zahrady klášterské a tou až k okénku přízemní komory u domku starého zahradníka. Ta komůrka byla bytem Malky židovky, jež dosud nekřtěná nesměla do vlastního kláštera.

Na toho mladého vetřelce přišel starý zahradník právě v ten okamžik, an žid přivolav dívku k okénku, živě jí něco domlouval. Zahradník na něj uhodil, co že tu chce, a to hned už opodál, ještě domku svého nedošed, a tak mladý, mrštný žid měl dosti času, aby uskočil a prchl. Na hlas zahradníkův trhl sebou jako zajíc a byl ten tam za nedalekou houštinou.

Nežli starý zahradník se probral ze svého překvapení, nežli doběhl pro lidi, byltě na chůzi hrubě chatrný, vetřelec mohl zahradu několikráte přeběhnouti. Také již byla chvíle soumraku a tak se mu snáze prchalo v záštitě temných už křovin a ve tmavém stínu starých stromův. Zahradník se marně namáhal. Vetřelec byl ten tam a zmizel dle všeho postranními vrátky, k nimž si jistě nějak klíč opatřil.

Pak teprve, po této marné štvanici, vzpomněli si na Malku, zastali ji u okna všecku bledou a patrně vyděšenou. Toho netušili, jak všecka rozčilená s velikým napjetím naslouchala jejich hlasům a nazírala do šera zahradního, nemají-li již toho, kterého stíhali. Netušili, že se modlila, aby ho nedostali, a když se s nepořízenou k ní vrátili, že si vydechla, že se jí uvolnilo.

Mistru Janovi, kterého zavolali, pověděla jen tolik, že nepoznala toho mladíka (bálať se o Josefa, že by jej stíhali), ale že jí říkal, aby šla s ním. Více neřekla, zvláště to ne, že Josef jí vášnivě vyčítal, co učinila, jak se zkormoutil, když uslyšel novinu městem kolující, že bude mladá židovka, dcera toho zapeklitého žida Šalúna pokřtěna, že mistr Jan z české kolleje ji na víru obrátil. Také to zamlčela, jak se jí srdce pro Josefovy výčitky bolestně sevřelo, a zase jak byla první okamžik, když ho u okénka poznala, potěšena, že k ní přišel.

Mistr Jan na ni dost naléhal, ale nevyznala, kdo ten mladý žid byl. Zůstala na svém, že ho neznala.

»To byl jistě ten, kteréhos věznil!« zvolala Alena, když Jan až sem došel u svém vypravování.

»Ano, hned jsem si pomyslil, a také jsem strýci pověděl.«

»A toť by ďas byl v tom židáčkovi!« zvolal doktor »Toho měli chytiti a čistě přiskřípnouti. Jeť to nějaký zapeklitý —«

»Anebo —« vpadla Alena, ale již se zamlčela.

»Nuže?« ptal se strýc, upíraje tázavě na ni svůj zrak.

»Nebo je v tom veliká milost. Zamiloval si tu dívku.«

Alena si pak o samotě kolikráte na tu židovskou dívku vzpomněla a ještě na loži před usnutím pomyslila si, co asi teď dělá, že se jistě rmoutí, má-li toho mladého žida ráda. —

A Malka se rmoutila. Slova Josefova ji tížila. Dal jí řečí svou, tuze jí přitížil. Uvedl jí otce na mysl a všechno protivenství souvěrcův. Ani mu nemohla říci, proč se tak rozhodla. Ó, že zahradník tak záhy přišel! A kdyby byl nepřišel? Byla by šla? Nač na to myslí! Je tu a zůstane tu, a zítra bude křesťankou.

Nespala celou noc, plakala také a zase se modlila. Začínala po křesťansku, jak se již teď dlouho modlila. Ale dnes nemohla modlitby křesťanské dořikati. Jen začala a již slyšela Josefa. Bylo jí trapno v těch rozporech a pomoci nebylo žádné.

Upadla posléze, všechna jsouc zmožena, v nepokojný spánek, z něhož ji probudila sestra Benigna, nesouc bělostné roucho křestní. Pak ji zavedli do kostela; zavedli, neboť ona sama o své vůli nic nečinila, nebyla s to. Viděla zástup lidí, kmotra, mladou, bohatou a krásně oděnou kmotru, dceru Křížovu, mistra Jana, zahlédla také tu dívku, která se jí tak dobrotivě ujala a množství jiných tváří. Ale vše se jí míhalo.

Malka byla bleda, kráčela krokem matným, jako chorá, a odpovídala hlasem slabým. Vypadala jako oběť a nic jí pak ani dárky nepotěšily, které od kmotry obdržela. Alena hleděla na ni s účastenstvím, v duchu ji litujíc, a doktor Donát Osvětlo řekl, když z kostela vycházeli: »Z té, to nemysli, nebude žádná pravá křesťanka!«

XIII.

Bylo po hlavních žních.

V tu dobu vrátil se král Vácslav s družinou do Prahy. Přijel tentokráte dříve nežli jindy. Vypravovali si, jak je zvláště dobré míry a vesel. Divu ovšem nebylo. Mělť před svatbami. Proto se také dříve navrátil, neboť ještě toho měsíce srpna měl vstoupiti v stav manželský.

Povídali si po Praze, že tentokráte bude bohdá jinak, nežli když se poprvé ženil, v Norimberce, kdy byl ženichem ani ne desetiletým a kde mu hned po oddavkách nevěstu vzali a dali mu ji teprve až za šest let, aby s ní jako s manželkou svou žil.

Nyní bude jinak. Králi osmadvacet, nevěstě dvacet. A Žofie bavorská, jak šel jeden hlas, je krásna, hodna a velice zbožna, a králi se prý, jak ji v Chebu byl shlédl, velice zalíbila. Proto asi byl na Hrádku Křivoklátě jakož i nyní ve svém dvoře vesel. Tam bylo až bujné a rozpustilé veselí. V lesích meškal král s dvořany po celé téměř dny a večer při poháru; tu prý měl veliké slovo králův šašek, ale ještě větší pak nový králův kejklíř Žito.

O něm nyní po Praze více skoro mluvili nežli o králi samém. Vypravovali si v krčmách i v hospodách, v domácnostech i na ulici, jaký to divný člověk, jistě že s duchy ve spolku. Ukázal se prý králi poprvé na Hrádku, když večeřel s pány, když byli hodně veseli. Kejklíř ten, nebo spíše kouzelník, přišel z nenadání, nehlášen a stráž ho nechtěla pustiti. Ale jen mrkl, ani prstem nehnul, už stuhli všichni žoldnéři, jak stáli ve bráně i u dveří králových, i dveřník královský také. Všichni, kdož Žitovi chtěli brániti, stuhli. Přimrazil je.

A to divné! Ke krali šel v soukenném obyčejném šatě, hrubě sešlém, v nohavicích s podešvy, a když stanul před králem, byl v sukni hedvábné, pestrýc nohavicích a nosatých střevících, když pak odcházel přede všemi, nepřevlékaje se, hned se zase změnil a měl na sobě poutnický plášť.

A pak jaké kousky na Hrádku před králem a pány vyváděl! Šaška králova notně vytrestal, když šašek si počal z něho tropiti žert. Bylo zrovna při obědech. Jeho Milost král seděl s panem Jírou a s panem hofmistrem u tabule; byl také u ní královský podkomoří Zikmund Huler, i titulární patriarcha Antiochenský, Václav Králík z Buřenic, kněz bystrý, vtipný a veselý, jenž od krále čekal pořád nějaké biskupství skutečné a ne titulární.

Sašek s kejklířem seděli u jiného stolu v téže komnatě. Jak si šašek kejklíře pro kratochvíli pánů dobíral, pojednou vyděšeně vykřikl, neboť an sahal po rybách v šalši, ruce mu u prstů tuhly a tuhly, až se v kopyta proměnily. Král i páni žasli, ale pak se dali do smíchu, vidouce rozšklebenou šaškovu tvář, a když se dost nasmáli, poručil král Žitovi, aby šaškovi kopyta odčaroval. Ten tak učinil, ale nastojte, z kopyt volské paznehty mu učinil!

Zvěst o tomto a jiných kouscích kejklířových doletěla z Hrádku do Prahy ještě dříve, nežli se král s dvorem navrátil. Když přijížděl, nevyhlíželi lidé nyní ani tak jeho, jako nového kejklíře, a hned ho poznali ti, kterým se poštěstilo shlédnouti krále i jeho komonstvo.

Ten vedle šaška na strakaté kobyle jedoucího, sedící na vysokém vraníku, osmahlý, černých, dlouhých vlasů s kroužky v uších, oděný v černý plášť, ten vysoký a silný, tenť jistě kouzelník Žito.

K vůli němu pak mnozí schválně obcházeli králův dvůr, aby ho zahlédli. Ale on na ulici nevycházel. Vypravovali o něm, že pořáde jen něco kutí ve svých jizbách v rohové věži a že jen v noci vychází, a když ve dne, to že všechen přeměněn, nejen přestrojen, ale k nepoznání přeměněn.

Na královy svatby pak se teprve všichni počali jak náleží těšiti, když se roznesla zpráva, že z Bavor vypravil královské nevěsty strýc, lantkrabě z Rejna, mnoho vozů do Prahy, povídali až dvacet, a na těch že je mnoho rozličných příprav kejklířských a kejklířů, honcův i kolců nemalý počet, to že budou nejen kolby mezi rytířskými kolci, ale také zápasy kejklířské. Až z toho hádky povstaly. Čechové Žitem se chlubili, však že ten Švábům ukáže, a Němci se zase svých krajanů zastávali. Už bylo i na ulicích znáti, že nastávají veselé, slavné dni, neboť valný počet hostí do Prahy přijížděl.

Přibývali ze zemí české koruny páni korouhevní rytíři i možní vladykové z Pražského okolí, přibývali, páni z Němec, kupců pak a kramářů z různých zemí se zbožím všelijakým shlukovalo se jako much za parna. A co všelikých mastičkářův a kejklířů, kteří krámce své tu tam po ulicích rozbíjeli a křikem a všelikými kejkly kupce si nadháněli! Což po krčmách a hospodách zpěváků se rozezpívalo a hudců se rozehrálo, aby domácím i cizím učinili milou kratochvíli!

Na Staroměstském ryňku lešení a pavlače dřevěné stavěli a šraňky dělali kolkolem okolu, v němž mělo býti zápaseno. Bylo tu zahalečů různých ustavičně, měšťanův i studentův i všelikých helmbrechtů, kteří se dívati na dílo to vydrželi drahné chvíle a třeba hodiny. Dívali se a vypravovali si, jak tu bude herolty volán dvůr a ten dvůr že bude trvati až do osmi dnův a tu že se budou stavěti rytířským během, jakžkoli,

kolbou, honbou, zápasem, kamenem anebo dřevem házením, šermem i skokem, též i kejklířstvím —

A zase již měli Žito, zase již vypravovali o něm, jak všechen přeměněn ven vychází mezi lid a poslouchá, a nejednou ohlíželi se po někom a pozorovali ho domnívajíce se, že by on to byl. Jako onehdy také několik Němců, byli pasíři a helméři, nespustili očí s černě oděného, obtloustlého starého pána. Byl to doktor Donát Osvětlo, jenž před obědem vyšel si na toulku a díval se veliké nádherné pavlači k těm turnajům, kterou zřizovali pro dvůr zrovna u rathouzu.

Němci tak dlouho na něj oči vyvalovali, pošťuchovali se a jiných přizývali, aby se šli podívat, až se doktor rozehřál a náhle se obrátiv na ně se zprudka rozkřikl:

»Myslíte-li, že mám tolik podolků jako vy očí? Což mne chcete uřknouti, neomalenci?«

Jen se tak rozkřikl a zvědavci ustupovali a mnozí se i křižovali, když doktor Osvětlo uličkou v zástupu náhle se rozestoupivším bral se klna latinsky i česky, že ti Němci nikde mu pokoje nedají.

Již nyní, nežli zápasy v okolu nastaly, konaly se jako den mnohé potyčky před šraňky, mezi diváky. Potyčky namnoze slovní, nekrvavé, mezi Čechy a Pražskými Němci o to, kdo tu zvítězí, domácí-li, přirození Čechové, nebo sousedé z říše. Časté potyčky ty i pranicí a zhusta krvavou se zakončovaly, tak že měststí biřici, majíce z toho mnoho nesnází a protivenství, diváky již předem od šraňků rozháněli. —

Pak přijely skutečně vozy z Němec, z říše ohlášené, jež poslal strýc královy nevěsty, lantkrabě od Rejna. Nebylo jich dvacet, nýbrž jen deset, ale všechny byly plničky všelikých příprav kejklířských a kejklířův a honců. Hned také roznesl se letem hlas o jednom

z těch německých kejklířů, mužíku sice nevelikém a slabém, ale v pravdě zázračném.

I vypravovali o takových kouscích jeho, že Žito se mu vyrovnati nemohl.

Doktor Osvětlo, když o tom od Jana, studenta, uslyšel, nemálo se zlobil a hrozil, jen aby se nelekali, však že on Žito deset takových přemistruje, a rozesmál se hned, když si vzpomněl, jak on sám houf Němců jen Žitovým jménem poplašil a rozehnal.

Den po té, když první německé vozy přibyly, přiharcovali rychlí poslové, jeden ráno, druhý dopoledne, aby zvěstovali, kdeže již je nevěsta se svým dvorem a komonstvem. Po obědech otevřely se brány dvora králova a jimi vyjel král v překrásném, drahém kabátci aksamítovém višňové barvy, zlatem krumplovaném, s dlouhými od ramen splývajícími rukávy širokými, drahou kožešinou lemovanými a kolem krále a za ním dvořané jeho rovněž krásně odění. Napřed na ozdobených koních jeli hudci a trubači a bubeníci, všichni opentlení a kvítím ozdobení, a všechen ten krásný průvod jel ulicemi lidu plnými vstříc nevěstě, sprovázené Mnichovským knížetem Janem, jejím otcem, a strýci jejími knížaty Štěpánem a Fridrichem.

Slunce zapadalo, Praha tonula v zlatorůžové záři, když se král vracel po boku své nevěsty. Před městem s nosítek vystoupivši, usedla na bělostného, opentleného koně dlouhé hřívy, ozdobeného řemením bohatě kovaným. Kolem ní a krále bavorská knížata, královi dvořané, bavorští páni, velký průvod komonstva v nádherných, třpytících se oděvích barev živých a veselých.

Tou dobou čekalo již dlouho všechno vysoké učení na krále a jeho nevěstu, jsouc shromážděno na Staroměstském náměstí při vchodu do Celetné ulice.

V čele rektor magnificus v hedvábném birytě, v bohatém hábitě s hranostajovým límcem přes ramena, s lesklým, zlatým řetězem, maje po boku písaře university.

Za rektorem dle obyčeje a řádu stáli mistři v theologii, doktorové v právě duchovním, doktorové ve právě civilním, po nich mistři v medicině se svými děkany; za těmito doktory stál děkan fakulty artistské, za nímž se řadili licenciáti v theologii. Po nich teprve mistři sedmera svobodných umění a bakaláři theologičtí, všichni po pořádku, jak jeden každý byl na doktora povýšen. Za těmito jmenovanými stáli bakaláři fakulty právnické, lékařské a poslední v učeném zástupu bakaláři svobodných umění.

Kolem nich pak, kde jaké místečko bylo, samí studenti všech fakult ve svých sukních studentských a pláštích. Hovor všude, prve nežli ohlášeno, že se král blíží, panoval velmi živý a byl různých jazyků. Tu latinský, tu německý, tam český a polský i jinaký.

Jen jeden student, bylo mu asi dvacet let, stojící na kraji, poblíže mistrův a doktorů, nemluvil. Byl chudě, ale pečlivě oděn. Zřejmá byla na něm snaha, že chtěl i ve svém chudobném, obnošeném oděvu pěkně vypadati. Hubená, výrazná tvář jeho zdobená mladičkými, chmýrnými vousy, byla obrácena k rektoru, k mistrům a doktorům. Pohled studentův těkal po učených pánech, hubených i tlustých; ale ne tak po jejich vážných, rumných aneb zvadlých a vráskovitých tvářích, jako po širokých, řasnatých hábitech a tabardech misterských s hedvábnou podšívkou, po kožešinných, drahých jejich límcích a hedvábných birytech. Nejdéle tkvěl s velikou zálibou studentův pohled na těžkém, zlatém řetěze rektorově, jakož i na velikém jeho prstenu, jenž

se na masitém prstu páně leskl a svítil, jak se ruka jen trochu hnula.

Lesk a sláva doktorův a mistrů, jejich habity a ozdoby oslňovaly studenta jindy velice hovorného, jenž nezkazil žádného veselí, jenž byl při každé kratochvíli, při všech hrách a každém skákání o hodech a svátcích i studentských mumrejích.

Druhové jeho živě vespolek rokující posléze si ho povšimli, jak se odmlčel, a jeden z nich, byl to Jan, syn králova ohnivce, volal na něj:

»Jene! Jene! Kam hledíš? Kdes oči nechal?«

Ale Jan jako by neslyšel.

»Jene! Ty Hus! Slyšíš-li!«

»Řekněte mu, že tu máme šachy. Hned se obrátí,« dodal druhý.

V tom se student Jan, Hus řečený, obrátil.

»Nač tak hledíš?« ptali se ho.

»Kam bych se postavil mezi panstvem,« odvětil vesele.

Dali se do smíchu a ptali se ho, které místo si tedy vybral.

»Tam to!« a ukázal na rektorovo.

Dali se na novo do smíchu.

»To bys musil dříve několik kop těch Němců vyhnati!« zvolal Jan Ohnivec. Ale v tom se někdo z tohoto klubka českých studentův ozval:

»Kam pak půjdeme?«

»K bílému jelenu,« ozvalo se najednou několik hlasů. »Bude tam Tkanička.«

»Haha, Martin Tkanička s křídlem! To půjdeme!« vítaly hlasy toto oznámení. V tom se ozvaly zvony, ozval se hlas hromového volání a jásavých pokřikův. A jako když vítr náhle do lesa zalehne a hlasným šumotem ho oživí, tak v zástupech učených i ne-

učených kolem strhl se hlučný šum a bylo veliké pohnutí.

Přemnozí na špičky vystupovali, krky natahovali; od zadu, jako když se hrne příboj vln, přicházely nárazy odtud do předu se tlačících. —

Jásot a křik blížil se po zástupech, jakož i veselé troubení a hudení hudcův ozývalo se čím dále tím jasněji. Se všech věží hlaholily zvony, lid jásal a vítal nevěstu i hosti milého krále, za něhož se mu dobře vedlo a jenž o pracovný lid měl péči. Průvod mohl nesčetnými zástupy ulice zacpavšími jen zvolna ku předu.

Zraky všech hledaly královu nevěstu a našedše ji, od ní se ani neodvracely, pokud ji bylo viděti. Bylať velmi sličná tváří i nádherným, třpytícím se šatem a již na pohled milá.

Studentům se také na ráz zalíbila.

Dávali to na jevo stručnými, urvanými výkřiky, ale výmluvně, nadšeně její spanilost velebícími.

»Umí-li také česky?« zvolal Jan, student z Husince.

»Jak by neuměla!« odvětil prudce Jan Ohnivec. »Česká králová!«

»Učí se,« dodal jiný hlas.

»Hleďte, jak mile hlavou kyne a se usmívá. Jak pěkně děkuje —«

Ale v tom již nic neviděli, an je proud poněkud stranou strhl. Krásná králova nevěsta i její stkvělý průvod zmizely jim za živou zdí zástupu a za jezdci, po stranách průvodu jedoucími.

Recha Merklova, jež také vyšla se podívat na nastávající královou, vracela se k večeru s nepořízenou domů. Do předu ji, židovku šatem znamenanou, nikde nepustili, a ze zástupu nebylo téměř nic viděti,

Vstoupivši do otcovského domu nezastala tu ani děda, ani Josefa, o němž nic nevěděla, že před nějakým časem vnikl do klášterské zahrady, že mluvil s Malkou a že chtěl zmařiti její pokřtění. Neřekltť o tom nic ani jí ani jejímu dědu.

Nenašedši Josefa v jizbě, zaměřila do zahrady, kdež rád o samotě sedával. Ze Starého města ozýval se dosud temný hluk až do tohoto zákoutí. Josef seděl pod lipou u houštiny, jako obyčejně. Neměl však hlavu sklopenu, neseděl hluboko zamyšlen jako jindy. Hleděl před se upíraje zrak do prázdna.

Poslední zásvit padal na jeho přibledlou tvář a čelo polozakryté hustými temnými kučerami.

A mluvil! Polonahlas, dosti však zřetelně.

Jak tak nehnutě, strnule seděl a do prázdna mluvil, zdálo se, jako by měl nějaké vidění.

Recha stanula tichounko ve vrátkách a napjatě naslouchajíc slyšela:

»Zdaliž kdo vypoví všechna protivenství, jež nás stihla?

Hanbou se zardíváme pro mnohá příkoří a ponížení, jež nám způsobili; nelze nám vypsati všech ohavností a ukrutenství, jichž se na nás dopustili.

Pro ně zapomínáme na všechno neštěstí, na všechna protivenství časů bývalých.

Ni otce, ni matky, ni děti jejich nešetřili, aniž se smilovali nad kojencem.

Žalem se srdce zachvívá a pláčem se oči zatmívají pro hrůzy ty, a duše má běduje pro muže, kteří zahynuli, i ženy, i starci i obec všechna —

I ty, kteří se utekli do synagogy, i ty zasáhl v domě božím krvavý meč nepřátel — —«

Umlkl jako by pohnutím.

Recha dojata chvilku mlčela, až pak tiše a mírně zavolala:

»Josef!«

Mladý žid se rychle obrátil a spatřiv dceru svého pána vstal, však nepromluvil.

»Cos to říkal, Josef?«

»Selichu —«

»Ty-lis ji skládal?«

»Ne, Abigdor Karo —«*)

»Proč si ji říkáš teď — počkej až v den smíření —«

»Proč bych čekal? Proč bych si neříkal slova moudrého rabbi, proč bych nepobádal ducha svého a nebudil srdce?«

»A nač?«

»Zdaliž jsem ti již neřekl? Ku pomstě.«

»Josef! Nač myslíš! V záhubu se vydáváš. Kdybys byl před chvílí viděl krále a jeho dvůr, rytíře vyzbrojené, žoldnéře a všechnu moc křesťanskou. Co zmůžeš? Co bychom zmohli my všichni. Nezbývá-li —«

»Nežli mlčeti, aby nás dále kopali? A zapomenouti na všechnu prolitou krev? Ne!« mladý žid mluvil čím dále tím prudčeji. Na okamžik se odmlčev počal pak mírněji, ale temně: »Myslíš-li, Recho, že se na ně jako rozzuřený býk vrhnu? Ne, ale budu jako hmyz, jenž štípne, kde může. Udělá malou ránu, ale jed do ní pustí. Budu jim škoditi, budu jim jejich dílo ničiti, seč budu. A králi především a všem jeho — Ale nač mluvím. Budu mlčeti, a ty, Recho, mlč také —«

»Josefe, ty se zahubíš!« zvolala dívka, a to takovým hlasem, že bezděky na ni upřel překvapeně zrak. Chtěl odvětiti, co že na něm záleží, ale na ten hlas jinak odvětil.

---

*) Žalozpěv jeho se zachoval.

»Tys dobrá, Recho, a přál bych ti, abys byla šťastna —«

»A což ty? Na sebe nemyslíš?«

»Nemyslím, vždyť víš, nač,« odvětil tvrdě a zachmuřeně.

Byl rád, že se ozval v tu chvíli hlas starého Merkla; Recha musila domů. Teprva za chvíli se za ní odebral a pak, když nastala noc a všichni ulehli, odešel kradí ze své komůrky na chodbu, odtud na dvorek a otevřev si tiše branku vykročil opatrně ven do tmy a bral se labyrintem uliček Židovského města, kdež byl vzduch za té srpnové noci těžký a plný puchu. —

Myslil, že ho nikdo neviděl. Ale Recha nespala, myslíc naň, a tak ve hlubokém tichu nočním zaslechla, jak dvéře na chodbě vrzly. Hodivši na se rychle roucho, vyběhla bosa na chodbu a zahlédla pak, sama jsouc ukryta černým stínem pavláčky a schodův od této dolů do dvorce vedoucích, Josefa, an tiše a kvapně dvorec přeběhnuv zmizel zadními dvířky.

I k těm se pak Recha odvážila a ven nahlédla. Než Josefa již nespatřila. Zaniklť v temnu. Zaražena, majíc hlavu plnou myšlének i starostí, vrátila se na lože. Kam odešel? Co zamýšlí? Vrátí-li se? Nebo není-li to poprvé? Než kam by chodil? A kdyby se nevrátil?

Sličná vnučka starého Merkla se velmi zarazila nad tou myšlénkou. —

V Židovském městě bylo ticho.

Za to ve městech Pražských, zvláště pak na Starém veselili se a velmi hlučně, třeba že již bylo pozdě na noc. Krčmy a hospody byly dnes všechny ještě otevřeny, a otevřenými jich okny i dveřmi, neboť bylo teplo až dusno, proudila rudá záře do temna ulic s ohlasy živých, hlučných hovorů i veselých zpěvů a

hudby. Tu cymbál zvučel a housle, tam pištec hrál na pronikavou píšťalu, tam křídlo drnkalo ku veselému zpěvu.

Dnes v předvečer velikých slavností bylo leccos dovoleno. Rychtář se žilou v ruce, maje v průvodu několik žoldnéřů, nechodil ulicemi, aby zastavoval ty, kteří se brali bez luceren, aniž dorážel na krčmáře, aby zavírali, že minula již dávno jejich chvíle.

Nejeden »zmožený« z krčmy se vraceje sklesl na kamennou lavičku a odpočíval, jakož se na stupních chrámových probělávaly pleny venkovanek anebo bělavé, šerkové sukně sedláků, kteří tu, majíce uzlík pod hlavou, přespávali teplou noc, nenašedše místa v hospodách, přeplněných cizinci a možnějšími hostmi.

Náramné veselí bylo v krčmě »u bílého jelena« vedoucí z Uhelného trhu do ulice sv.-Martinské. Bylo tam nejvíce studentů, samých Čechů, většinou z kolleje artistské a žáci mistra Jana a staršího Mikuláše z Litomyšle, kteříž oba jsouce horliví přívrženci směru Miličova v duchu jeho s kathedry mluvili a živého ohlasu docházeli.

Nedaleko dveří, na kraji nenatřené lavice seděl Martin Tkanička a hrál na křídlo a zpíval a pil, ani mu studenti a jiní hosté dávali, co hrdlo ráčilo. Kdykoliv někdo ze studentů přinesl mu korbel na zavdanou, luskl prsty nežli se napil, a utřev knírky i bradku opakoval jazykem trochu již těžkým: »Jako student! Dnes jsem zase student!«

A kollegové jeho ze škol byli již teď mistry a doktory, a mistr Jan, s nímž před osmi lety bloudil v Křivoklátských lesích, zasedl dokonce na stolici v kolleji a učil! A on, Martin Tkanička, pořád ještě se bál scholastika a nesložil ani examina školmisterského! Pořád vše chodilo po starém u něho, bál se ženy, které posléze utekl, a žil ustavičně ve strachu,

aby ho ona a zlá tchyně, hospodyně faráře Bohuňka, jenž mu s ní tu svou dračí dcerku vnutil, nepřepadly a domů nezavlekly. Tak to pořád chodilo, a také on pořád chodil do krčmy a pil a zpíval, jen to se změnilo, že byl ještě hubenější, že byl opravdivá tkanička. Ani bradka, kterou tak rád posukoval, mu nezhoustla. —

Také již neměl těch nohavic cihlové barvy a kabátce barvy papouškové, nýbrž oděv tmavé barvy. Na Tkaničku s velikým patrně zalíbením hleděl jeden z hostí blíže dveří, ze strany druhé, sedící mezi Pavlem Šantem, pekařem, a ševcem Mikšem, černovlasý, osmahlého líce, jiskrných očí. Ty se s Tkaničky skoro ani nespustily. Přehlížel si ho i když hubený zpěvák zpíval i když pije pozvedl a napjal dlouhý, tenký, suchý krk velikého ohryzku, a smál se, i když Tkanička zpíval písničky pijácké šprýmovné i smutné milostné, při nichž oči všelijak smutně obracel a jimi kroutil.

A smál se také, když na žádost rozjařených studentů, novým duchem v kollejích vedených, lakotným mnichům a farizejským bekyním nepříznivých, spustil písničku o těch, které »mají pokorné pláště, sprostněť velmi kráčejí, ale srdce v zlostech omáčejí«.

Krčma hlaholila veselým smíchem a pokřikem, když Tkanička zazpíval o bekyních:

»Zavíjejíť se v roskop
jako v německý hunškop,
zdáť se jim v tom duchovenství,
ano na mnohých pokrytství —«

V tom ve dveřích stanul nový, nemladý host ve tmavé umlené sukni a v nohavicích takové barvy. Ale jak pokročil, bylo znáti, že tu není na první zastávce, ale že již vymetl asi drahně krčem.

Také jeho otylá tvář žlutavé barvy od holených vousů do polovice zamodralá výrazem svým i kalné modré oči svědčily o tom. Byl bez čapky a vlasy měl rozcuchány. Jak vrávoravým krokem vstoupil, postavil se před Tkaničku naslouchaje a hlavou pokyvuje; něco bručel, jako by si pozvukoval. Jeho příchodem nastal v krčmě šum. Všichni se ohlíželi po novém hosti, krky natahovali, dotazovali se; šum se stal pak hlasitějším a ruch živějším, když někdo polonahlas oznámil:

»To je Loysa.«

Teď teprve se každý po pozdním hosti ohlížel.

»To je on?! To je Kojata?«

»To je ten?!«

Zraky všech se obrátily po Ludvíkovi Kojatovi, do nedávna faráři u sv. Jana v Podskalí, na toho, o němž šel jeden hlas, že jest jeden z nejhorších, že žádné svátosti neudělí zadarmo, ni posledního pomazání, jenž vymáhal za zvonění a za vše nekřesťanské platy a nechával mrtvoly chudých třeba dva dni,*) dokavad nějaký dobrý za mrtvolu nezaplatil anebo mezi lidmi nesebral plat lakotnému, bezcitnému faráři, jenž ke křtu až deset, ano dvanácte kmotrů připouštěl, jen aby darů bylo více, a jenž ani na faře nebydlil, nýbrž ve svém zvláštním domě, aby mohl lépe nepravosti páchati, po nocích se toulati, v kostky hráti v lehké společnosti, a opíjeti se a prohrávati, až za časté se domů přivrávoral bez sukně, beze všeho.

»U bílého jelena« byli dosti rozveseleni a byli by v náladě své přijali lecjakého kmotra z mokré čtvrti. Ale toho tu! To tak bylo něco pro studenty.

»Cože tu chce!«

»Ať si jde tam, kde se opil!«

*) Mrtví pochovávali se tenkráte hned za prvních 24 hodin po smrti.

»To ho jistě u Glasera vyhodili.«
»Ať si jde k Pletlové!« *)
»A proč není ve svém vlastním hampejzu!« **)
»Ven s ním!«
»Krčmáři, slyšíš-li!«
Tak volali u stolu nahlas a čím dále tím prudčeji. Ale Ludvík Kojata jako by neslyšel. Stál před Tkaničkou s hlavou pochýlenou nemoha postihnouti, o čem zpívá. Až najednou sebou škubl, roztáhl ruce, které mu dosud mdle visely, oči vyvalil a rozkřikl se na Tkaničku:
»Mlčíš-li, ty lháři utrhačný!«
Tkanička nenadále a tak surově vyrušen se zarazil.
»Já ti dám, zpívati o bekyních. A takhle! Je tupiti!«
Ale v tom už se ozvala bouře ze všech stran a koutův.
»Zpívej! Dále zpívej!« křičeli na Tkaničku.
»A já poroučím, mlč!« křičel Kojata. To byl olej do ohně. Krčma byla vzhůru a proti němu. Než on se nelekl. Obrátil se po hostech a měřil je vyvalenýma očima. Tvář jeho nabyla výrazu tvrdého.
»Víte-li kdo jsem, vy partéky hladové!« křičel blábolivě do vřavy, jež se kolem něho strhla. Mnozí vyskočili na lavice, jiní ze zástolí ven se drali, naň, na Kojatu. Strhla se bouřka, do níž Kojata křičel nadávaje.
V tom, nikdo si toho nevšiml, mihla se planoucí lojová svíčka nad stolem u dveří, a hned se odtud zablesklo a blesk ten zasvítil a spadl zrovna před křičícího Kojatu pěstí hrozícího, a rozžehl se v ne-

*) U Markety Pletlové a Hensla Glasera často hrával a býval o všechno, i o oděv obehrán.
**) Měl ho ve svém domě pod klášterem sv. Kateřiny proti škole sv. Apolinaříše.

vídaný, divný plamen ssinalý, jenž syčel a dýmal, a prudkou září osvítil celou krčmu. Všichni byli oslněni ohromeni, jak se všechno zahalilo hustým dýmem.

Když posléze zář uhasla a dým se rozešel, vzpamatovali se hosté »u bílého jelena«. Každý se sbíral ze svého ohromení, hleděli na sebe, jali se vespolek dotazovati. Vystřízlivěli všichni. Ale jak ustrnuli, když vzpomněli na faráře Kojatu! Zmizel, byl ten tam.

První všech pomyšlení bylo, že přišel pro něj sám rohatý. Nejeden z hostí se křižoval, nejeden se ohlížel po birytu nebo po své čapce. Ten, jenž první se ven dostal, první se navrátil křiče a volaje, aby šli se podívat. I vyhrnula se všechna krčma ven podívat se, co se stalo.

Před prahem na ulici ležel Ludvík Kojata jako bez sebe. Oči měl vyvaleny a kručivě stenal.

»Ani čert ho nechtěl!« vzkřikl někdo.

»Má toho dost! Bude pamatovati.«

Nechali ho tam, jak ležel, leda že ho krčmář zatáhl o několik domů dále. Hosté se vrátili do jizby a žasli na novo. Teď teprve si vzpomněli, že tu není zpěváka. Martin Tkanička zmizel. »Utekl!« mínili mnozí, než většina se shodla v tom, že ne, že neutekl, že nemohl. A ještě jeden host scházel. Ten černovlasý, osmahlý, v plášti, který seděl mezi pekařem Šantem a ševcem Mikšem, nedaleko dveří.

Teď teprve jako by blesk udeřil. Teď počali chápati. Ale žasnouti nepřestávali. Totě nějaký kouzelník! Všem se kmitlo na mysli a mnozí také najednou vyslovili: »Žito!« Pavel Šant, pekař, jenž zrovna vedle něho seděl, trnul nejvíce, a soused jeho švec byl skoro bez sebe.

Ano, to byl Žito, králův kejklíř. Kdož jiný?

Však se jim hned zdálo.

Kojatu potrestal. Ale Tkanička! Co je s Tkaničkou?

Nyní nabývalo vrchu mínění, že zpěvák utekl. Několik studentů vědělo, kde přebývá. I vydali se tam na spěch. Marně však tam šli. Nenašli ho, nedočkali se ho.

Hosté »u bílého jelena« se dnes divně rozcházeli. Když vykročili na ulici, byla prázdna. Kojata se zatím vzpamatoval a zmizel.

Když se společnost příštího večera »u bílého jelena« zase sešla, Martina Tkaničky tam neshlédla. Krčmař i ti, kteří po něm za dne se vyptávali a sháněli, nepořídili nic. Od včerejška doma se ani neukázal, a nikde. Tkanička byl ten tam; zmizel na dobro.

Ten kouzelník si jej vzal, Žito. Kdož jiný, nežli on. Ale proč? Nač? Proč raději toho zlotřilce Kojatu neodnesl? Ubohý Tkanička! Co se s ním asi stalo!

XIV.

Když bylo po Malčiných křtinách, řekl bohatý Kříž, kramář, že by si to děvče židovské vzal do domu. V klášteře tomu nebránili, ale Malka, jíž dáno na křtu jméno Anna po kmotře, dceři Křížově, zarazila se velmi, když jí to sestra Benigna oznámila, kam se dostane. I prosila pak jeptišku i abatyši, aby ji tu nechaly, že by z kláštera tuze nerada, že je jí tu nejlépe, a prosila tak dlouho a úsilovně, až její prosba vyslyšána.

Líbiloť se abatyši, že dívka ke klášteru tak přilnula, a sestra Benigna se také za ni vřele přimlouvala, na to ukazujíc, že tu bude míti Malka lepší pokoj před svými souvěrci, nežli by ho měla ve městě, v domě přístupnějším, a že by stále o ni ukládali, až by ji vylákali a ke své víře opět přivedli. To mnoho

vážilo, a sám mistr Jan byl pak rovněž toho mínění a Kříž to také uznal.

Tak Malka zůstala v klášteře a nechali ji za služebnou starému zahradníkovi, jehož žena již kolik let stonala nemohouc se z lože ani hnouti.

Malka opravdu do města nechtěla nechtíc se setkati se svými bývalými souvěrci. Nikdo však netušil, že také měla ještě příčinu jinou. Když onoho večera před křtinami starý zahradník překvapil toho vetřelce, řekl tento Malce takřka již na skoku a v útěku:

»Přijdu zase. Čekej mne tu —«

Proto po křtinách se tolik lekla, že by měla z kláštera. Josef jí řekl, aby tu čekala. Bylo jí to jako poručením. Myslila, že musí tak učiniti. Sem si našel přístup. A zahrada je veliká, možno se v ní ukryti. Tak zůstala a — čekala.

Čekala každého večera, dlouho do noci, třeba že uznávala, že Josefovi nebude možno, aby zase tak brzo přišel. Na zahradu pouštěli teď dva psy — Čekala i lekala se. Čekala v komůrce, na loži nebo sedíc u okna, jak jen šlo, aby podezření nevzbudila. Byla by ráda, kdyby Josef přišel, a zase se ho bála, jeho výčitek i toho nejvíce, že by jej mohli chytiti. Trnula pomyšlením tušíc, co by udělali židovi, jenž se odvážil do zahrady jeptišek a jenž nad to ji, Malku, již vábil, aby upustila od křesťanské víry.

Čekala na něj každého večera a myslila na něj za dne —

To bylo její nejmilejší vzpomínání. Jinak měla samý trud ve vzpomínkách. Ráda si uváděla na mysl Josefovu tvář, ráda si připomínala, jak se jí tenkráte večer, před tím hrozným svátkem Velikonočním, ujal, když ji s potupou hnali uličkou, když na ni pokřikovali, před ní plvali a ji šťouchali —

Přijal ji vlídně, a když se třásla zimou a pohnutím, půjčil jí tam u synagogy svůj plášť a zahalil ji do něho. Přimluvil se za ní u svého děda a rabbi, doma s ní mluvil vlídně a slíbil jí, že se na jejího otce přeptá.

Odešel a více ho pak neviděla, až večer přede křtem. Pak uplynulo mnoho dní. S počátku Josefa ovšem nečekala vědouc, že již z opatrnosti nemůže — Ale pak by již byl spíše mohl. Počítala, přijde-li, nezapomene-li; nebo snad ji zavrhl, protože přijala víru křesťanskou —

Za tu dobu byla pořáde velmi horlivou, pracovitou, úslužnou, tak že starý zahradník si ji oblíbil a jsa s ní spokojen, sestře Benigně ji jen chválil. Již nabýval důvěry k mladé křesťance a počal věřiti, že nebyla s tím židem tenkráte srozuměna. Proto jí tak nehlídal a přál jí více volnosti, i do zahrady ji pouštěl. Jinam nesměla.

Malka si také za tu dobu získala oba psy, kteří na noc byli pouštěni, tak že ji na slovo poslechli jako starého zahradníka. Teď po dvě noci za sebou vždycky tolik štěkali, ale ne dlouho a po každé v jednom místě, a to u branky, vedoucí do sousední, zelenářské, jen oplocené zahrady, také ke klášteru příslušné.

Třetí noci, když psi zase štěkali, vstal zahradník bruče a klna, aby se podíval. Ale tu se mu Malka nabídla, že se podívá. Staroch rozespalý, jemuž se do rosy nechtělo, důvěřuje té holce, svolil, aby šla se podívat a přišla povědět, co je.

»Jsou to beztoho jen takoví noční tuláci a helmbrechtníci a kostkáři; po hampejzích se to toulá. Teď toho užijeme nežli bude po králových svatbách — Celé noci prochodí ta chasa, a psi se uštěkají —«

Malka šla a schválně hlasno volala psy, kteří posléze se utišili a k ní přiběhli. Volala pak nahlas, všechna jsouc rozechvěna:

»Kdo je to?«

»Já —« ozval se hlas. »Ty-lis to, Malko!«

Kolena se jí zachvěla a srdce tak zabušilo, že až na okamžik jí hlas v hrdle uvázl. Poznalať Josefa po hlase, jako on ji. Pak na ni zavolal, aby uvázala psy. V tom už uslyšela drolící se kaménky ze zdi, pak se vyhoupl na ni černý stín, mihl se skokem ke stromu nedaleko stojícímu, chytil se za jeho větev a bezděky se pohoupav spustil se do koruny, na kmen a dolů. Byl to Josef. Třásla se a nemohla ani promluviti a neodpověděla ani, když přistoupiv k ní řekl zkrátka:

»Jdu pro tebe!«

Těšila se na něj, čekala na něj toužebně každý večer, ač také ji pojímala divná úzkost při myšlénce, že přijde. Tušila, co bude chtíti. Teď, když to řekl, lekla se tak, jako by se toho byla nenadála.

Nemohla ani promluviti. Hleděla mu do tváře nemohouc očí ani odvrátiti. Jen se chvěla.

»Půjdeš-li?« promluvil zkrátka. Znělo to vážně.

»Hned?« odvětila tiše a bázlivě.

»Hned.«

»Ach, Josefe — hned! Ani bych se nesměla navrátit do stavení? Tak náhle. Nemohl bys počkati do zítřka?«

»Ani chvilku! Chceš-li opravdu — půjdeš hned —«

„A kam? Naši mne roztrhají — budou na mne plvati — Oh, já se jich bojím!«

»Budeš se mnou. Neboj se. Nebo se ti odtud nechce? Zapomnělas na otce?«

»Oh, nezapomněla —« a Malka sklopila hlavu.

»Tedy pojď. Nepůjdeš-li hned, zůstaň si tu na vždycky. Vícekráte již pro tebe hrdla svého neod-

vážím. Ale pak budeš prokletou — otec tvůj nebude míti v hrobě pokoje, ani máti, a všichni ti budou klnouti —«

»Josefe!« a v třesoucím se hlase bylo znáti dusený pláč. Více nemohla říci. Chvilku stál mlčky, jako by čekal. Pak pojednou se obrátil a přistoupil ke stromu, jako by chtěl odejíti jak přišel. Chytla jej za ruku a řekla:

»Pojď —«

Vedla jej několik kroků dále podél zdi, až přišli k malé brance, zavřené příčným trámcem a železnou závorou. Pověděla, že odtud přijdou do zelenářské zahrady jen plotem ohrazené. Odšoupl trámec do otvoru ve zdi a odrazil závoru. Stanul v otevřené brance, jako by čekal, až Malka vstoupí.

Na okamžik znova váhala.

»Kam mne povedeš?« ptala se zkroušeně, bázlivě.

»Nestarej se. Když tě vyvedu, nenechám tě. Postarám se o tebe —«

Řekl to mírně a vážně. Prve cítila, že musí poslechnouti nemohouc se ubrániti jeho moci. Nyní tato slova a zvuk jejich byly ještě mocnější. Plaše se ohlédla do tmavé zahrady, kde bylo ticho. Teď psi se dali do štěkání.

»Nepřestanou,« pravil Josef; stanul u nich, ruka se mu několikráte za sebou rychle mihla. Malka slabě vykřikla, psi zavyli a svalili se do trávy, o niž Josef na rychlo otřel nůž z nožny u pasu vytržený a vzav dívku za ruku vyrazil s ní ven do sousední zahrady. Psi brzo utichli. V klášterské, tmavé zahradě nastalo hluboké ticho —

Až teprve po chvíli ozval se z daleka, z konce její hlas volající:

»Anno! Anno!«

Pak se hlas ten blížil. Ale nikdo neodpověděl. Za chvíli kmitlo se rudé světlo v hloubi zahrady ve tmě starých stromův a křovin a houpajíc se přicházelo blíž a blíže ke zdi. Pak bylo viděti starého, bělobradého zahradníka, jenž nesa světlo ve svítilně, kráčel zarosenou travou i stezkou přes tu chvíli Annu volaje nebo oba psy. Svítil sem i tam, až se zarazil. Zaslechl temné, bolestné zakňučení. Šel po hlase; zář jeho svítilny padla na psy. Jeden byl již natažen, ztuhlý, druhý dodělával. Věrné zvíře vydalo ještě bolestný hlas, otočilo oči po svém pánu křečovitě sebou škubajíc; zahradník úžasem strnulý hleděl na psa, hleděl kolem, až pak zaklel, div že se nebe neotevřelo.

To klel mladou, pokřtěnou židovku, že jej tak ošidila. —

Recha, vnučka starého Merkla, nemohla dlouho usnouti, když Josef tak tajemně odešel. Posléze ji spaní přemohlo. Pak se pojednou vytrhla a nemohouc se vzpamatovati hleděla kolem sebe. Nevěděla, byl-li to sen anebo pravda. Naslouchala. Ano, kroky a šeptavý hlas. Vyskočila; toť asi Josef! Naslouchala bedlivěji.

»Jdi tudy, v pravo jsou dvéře, to je má komora. Tam si lehni. Lože je u okénka. Ráno pro tebe přijdu. Chceš-li vody?«

Odpověď nebylo slyšeti.

Dvéře vrzly, někdo vešel do komory, někdo se pak vracel chodbou zpět a šel jistě na pavláčku. Bylo znáti po hlase a skřípání dřevěných schodův.

Pak nastalo ticho a nic se již neozvalo. »To byl Josef!« pomýšlela Recha. »To byl jeho hlas. Koho si to přivedl? Přenechal mu své lože — A sám tam nezůstal. Šel si lehnout na pavláčku. Proč tam nezůstal? Mohlť si lehnouti na podlahu. Na pavlači

bude k ránu chladno. — Zarazila se ve svých myšlénkách. Ženská! Je-li to ženská! Chtěla rychle ven se přesvědčit. Koho to vodí! Zastavila se však u prahu. Josef je jistě ještě vzhůru — A ta — nebo kdo to je — také. Žádnému nic neřekl, ani dědovi! Nebo náhodou někoho potkal? Není možno. Proč pak z domu vycházel? To si zúmyslna vyšel. Než proč tak tajně?«

Netušila, že to Josef schválně zatajil obávaje se, kdyby úmysl svůj prozradil, že by jej zdrželi, že by ho starý Merkl i Recha nepustili ze strachu před křesťany.

Recha již neusnula. Asi třikráte vyšla ze své jizbice až ke dveřím Josefovy komory a naslouchala tam za dveřmi. Ale nezaslechla ani hlásku. Svitalo již, když opět vyšla, a tu zticha, zlehounka pootevřela dvéře. Jak jimi nahlédla upírajíc zraky na lože u okénka, div že nevykřikla. Dívka! Cizí dívka tam ležela, ustrojená. A v šatě křesťanském!

Ranní zásvit padal na ni okénkem zalepeným měchýřem. V matném tom světle vypadal bledý dívčin obličej, vroubený uvolněnými tmavými vlasy, ještě bledší, jsa výrazu smutného, usouženého. Dlouhé, černé řasy zavřených víček mu velmi slušely.

Recha však nedadouc se hnouti jímavým zjevem mladé dívky, upírala na ni veliké své tmavé oči zkoumavě, přísně. Již nedbajíc, aby cizinku neprobudila, otevřela dvéře do kořán a vstoupila za práh. Pocítila odpor k ní; chtěla ji probuditi a nepomyslila, že jí spánku je zajisté třeba, že byla unavena. Chtěla se jí otázati, co tu chce. Zaslechla za sebou kroky. Josef stanul za ní. Nepohlédla naň tak jako jindy, mírně, laskavě, usmívavě, jako činívala. Na okamžik mu hleděla do tváře; zůstal klidným.

»Kdo je to? Tys ji přivedl!«

*

»Přivedl. Je našinka.«

»Kdo je to?«

»Nešťastná. Křesťané jí velmi ublížili.«

Nepozorovali, že v ten okamžik Malka se probudivši, hlavu nadzvedla.

»Ah — snad —« zvolala Recha živě, »snad to není —«

»Je to Malka Šalúnova.«

Malka sebou trhla a prudce se na loži vzpřímila, jak Recha její jméno uslyševši, vykřikla. Hned se obrátila po ní, po Malce; v pohledu bylo tolik odporu, jako ve hlase a ve slovíčku, které vyslovila.

»Ta!« a odvrátivši se ustoupila za práh, ven na chodbu a jako by tu Malky nebylo, Josefa se prudce otázala: »Proč jsi ji přivedl? Ví-li o tom děd?«

Josef byl klidný a pevně hleděl do tváře Rešiny. »Kazím křesťanské dílo,« řekl a oči jeho živěji zasvitly.

»Tos pěkně začal!« zvolala Recha posměšně a odkvapila nahoru k dědovi. Josef vstoupil do komory; Malka stála vedle lože. Byla bleda a smutným pohledem uvítala vnuka šamesova. Vzbudila v něm upřímnou lítost zjevem svým jako tenkráte, když ji večer před tím hrozným vražděním přivedl od synagogy do bytu svého děda a tam na ni hleděl všecku žalostí sklíčenou.

»Nermuť se!« pravil těšivě.

»Já to věděla,« odvětila smutně, ale jako odevzdaně a povzdychla si. Řekl jí, aby chvilku počkala, a šel ke starému Merklovi. Ten ho nevlídně uvítal, věda již od své vnučky, jakého hosta jim přivedl. Zostra Josefovi domlouval, co to učinil, a že nic neřekl, jaké by mohlo z toho pojíti protivenství, když nic jiného, ví-li, že tu běží o jeho vlastní, Josefovu hlavu. Na to odvětil vnuk šamesa Temchena:

»Vím, všechno jsem uvážil. Ale nechtěl jsem nechati naši krev křesťanům.«

Marně žádal, aby tu Malku aspoň na první čas nechali. Starý Merkl nechtěl o tom ani slyšeti.

»Kdyby to byl někdo jiný. Ale Šalúnovo dítě. Šalúnova dcerka!«

Recha sice mlčela, než ve tváři bylo znáti, že s dědem úplně souhlasí.

Malka dole čekajíc měla pořád na mysli, jak ta hezká dívka opovrženě na ni pohlédla, jak vykřikla uslyševši, že to je Šalúnova dcera. Ó, kdyby ji Josef odtud již vyvedl! Pryč! Pryč! A nechá-li ji, opustí-li ji!? Ale ne, vždyť jí slíbil, že se o ni postará, že jí neopustí. Kdyby jen mohla u něho neb alespoň na blízku mu zůstati! U něho je jí volněji, je jistější; ale jak osaměla, živěji cítila tíhu svého neštěstí, jak je opuštěna ode všech, opuštěna v opovržení. —

Josel přišel a přinesl jí něco jídla. Zase řekl, aby chvilku počkala a kvapil k učenému rabbi, příznivci dědovu, stěží Merkla uprosiv, aby na tu chvilku nechal Malku v domě. Abigdor Karo vyslechl Josefovu novinu vážně a vyslechnuv ji zamyslil se. Nic se nehněval jako starý Merkl a Recha, nic nevytýkal, ale pochválil horlivost Josefovu; na konec však řekl, že ani on, ani Malka nejsou tu jisti a pro svou a pro veškeré obce židovské bezpečnost, že musejí pryč z Prahy.

»Budou tě stíhati a budou tě zajisté tady hledati —«

Josef mínil, že by se mohli na čas skrývati — ale Abigdor Karo znova všechno uváživ zakroutil hlavou a nepovolil. Josef ctil učeného muže, byl mu oddán a věděl, že s ním dobře smýšlí. Toho, co nyní uslyšel, se nenadál; zarazilo jej velmi, ale neodmlouval.

Vyslechl ještě mnohou radu a když rabbi napsal mu několik lístečků hebrejskou literou, měl se k odchodu. Abigdor Karo mu dal něco peněz a propustil ho žehnaje mu.

Josef se vrátil do Merklova domu. Vstoupiv do komůrky zastal Malku na loži sedící.

»Vstaň a pojď, vydáme se na cestu,« pravil.

Malka se až lekla nad tou novinou.

»Půjdeš-li také,« ptala se ostýchavě, skoro bázlivě.

»S tebou, ovšem. — Nenechám tě přece —« řekl a ve tváři mladé dívky svitlo, jako když chmurou paprsek proskočí. Byla na cestu připravena. On pak ještě vzal do uzlíku jedny šaty a dřevěné pouzdro na vážky, jež divnou náhodou zachované nalezl pod kamením na spáleništi dědova domu, a zaskočil ještě ke starému Merklovi.

Ten se s ním lépe rozloučil nežli vnučka. Vytýkal mu sice znova jeho nerozum, ale posléze mu přece dal něco peněz na cestu. Recha však sotva že Josefovi ruku podala. Všechna se změnila. Hleděla na něj zachmuřeně, pak se odvrátila. Dolů nesešla. nechtíc té, k vůli které se odvážil takového nebezpečenství, a k vůli které z Prahy, od nich, odcházel, ani okem spatřiti.

Bylo krásné, letní jitro, když Josef s Malkou, berouce se odlehlými uličkami, vyšli z královského města. —

XV.

Doktor Donát Osvětlo měl nyní svůj čas a pořádek všechen roztržitý. To pro svatby královy. Svedlyť tolik lidstva do Prahy, že bylo na ulicích pořáde jako v úle, a v nejbližším sousedství, na Staroměst-

ském rynku, byly hluk a vřava od ranního šera až do noci. Na obvyklé své vycházky, aby měl lepší chuť k jídlu, doktor nemohl. A klid jeho domu byl také ustavičně rušen. Toho hluku všude, zpěvu a výskání a ještě více za dne toho troubení, bubnování a píšťal pronikavých hlasův!

Dusot koňský ani neumlkal. Což tu přejelo všelikých jezdců, zbrojnošů, sluhův a panošků vystrojených, co zemanstva a rytířů, v plátech a plném brnění sjíždějících se na Staroměstský rynk ke slavnému turnaji a ke všelikým zápasům!

A jak bylo před tím, když král se svou nevěstou a nesčetným komonstvem ubírali se koňmo do chrámu na oddavky! Toho lesku, té nádhery a toho hluku kolem a radostného vítání mladého, milého krále! —

Pak šla radovánka za radovánkou, nevídaná kratochvíle za kratochvílí a nejen v den svateb, ale den po dni, jak bylo určeno na celých osm dnův.

Doktor Osvětlo přišel z pořádku a neměl se do něho tak hned dostati. Nicméně tentokráte nepřišel z klidu duševního, nemrzel se, aniž se hněval. Naopak, měl z toho všeho nemalé potěšení a těšil se zvláště na Staroměstský rynk; ani ne tak na zápasy kolbou, kamenem anebo dřevem házením, ale na to všeliké kejklířství. Nemohlť se Žita dočkati, zdaliž také on se veřejně ukáže.

Mrzeloť ho, jak hlas šel, že ti němečtí kejklíři jsou praví kosové, že ten hlavní z nich, takový malý, suchý, zkazil Žitovi, když při obědech chtěl jemu a druhům jeho totéž učiniti, co byl na Křivoklátě učinil královu šašku, to jest, když chtěl jim ruce změniti v kopyta koňská a paznehty.

Ale dnes druhý den po královых slavných svatbách chechtal se doktor z plna hrdla, když mu ten

jeho student, čtverák veselý, kterého si rád ke stolu zval, vypravoval, jak se Němcům odsloužil za to, že mu ten veselý kousek zmařili. Zrovna při tabuli druhého dne, když jedli, strhl se pod okny křik a německé volání, a tu oni, ti dva nejhlavnější němečtí kejklíři, sedíce poblíže okna, ven nahlédli, co se děje —

Ale nastojte! Nic nebylo, jen jalový pokřik nějaký, a když chtěli ti kejklíři zase odstoupiti, nemohli hlavami zpět. Okno jim nestačilo. —

Tu Alena sama, dosud nějak roztržitě naslouchavši, upřela tázavý pohled na studenta a usmála se, když strýc se chechtal a řehtal, uslyšev, že měli pojednou na hlavě mocné jelení parohy, že pro ně nemohli zpět oknem do komnaty a jak sebou prý škubali a parohy se trkali. Všechen dvůr se prý náramně smál a král nejvíce.

Než Alena byla zase hned jako na trní. Vědělať, že strýc za chvilku vstane, že půjdou se podívat na kratochvíli na Staroměstském rynku. Těšila se na ni, ale nejvíce proto, že měl s nimi jíti Jan. A ten nyní nešel. —

A již strýc vychechtav se vstal, a Alena marně vymýšlela, jak by ho zdržela, než v tom, jak byli ve dveřích, přikvapil žádaný. Jan velice spěchal oznamuje, proč se zdržel. Přišlať strýci taková novina! O Malce, mladé židovce, vypravoval, co se v klášterské zahradě zběhlo, jak tam byli nad tím všichni poděšeni, jak se strýc, mistr Jan, velice hněval, i Kříž, kramář, že jsou všichni jednoho mínění, že židé dívku ukradli, nemohouce snésti, že se stala křesťankou.

»A žádné stopy?« zvolal doktor, zapomenuv na cestu.

»Skoro žádné. Jediné je to jisto, že v tom je jistě ten mladý žid, kterého již jednou v zahradě

chytali. Jistěť ten, kterého jsem také já zavřel, tenkráte o velikonocích.«

»A což nehledali jich v Židech?« ptal se doktor.

»Hledali. Ale což v tom zmatku nynějším. Každý jen myslí na kratochvíli. Ten židák si to dobře vyhlídl. Čas má velmi příhodný. A pak sotva koho na radnici sehnali, aby v Židech hledal. Kříž, kramář, sám vyslal několik lidí stíhat mladého žida, ven, za Prahu —«

»A ten je třeba zatím v nějaké skrýši v Židech.«

»Možná — ale starší se dušovali a zapřísahali, že o tom nic nevědí, a jeden z nich, starý Merkl, bohatý, udal, že to je jistě vnuk jejich zabitého šamesa, že toho synka měl u sebe v domě a že ho nyní nemá, protože ten synek zmizel. Také skutečně v domě jeho nic nenašli. Strýc i Kříž, kramář, míní, že židé tentokráte mluvili pravdu. Jsou přehnáni od Velikonoc a mají strach, aby se jim opět něco nestalo —«

To již Jan cestou vypravoval, jak sestupovali se schodů, dokládaje, že Kříži, kramáři, nějak velmi na tom záleží, aby kmotřenku své dcery vyrval ze židovských rukou.

Doktor Osvětlo vzpomněl si v tu chvíli také na Martina Tkaničku, o jehož přepodivném osudu byl slyšel od veselého studenta Mikuláše, svého častého hostě. Jan odvětil, že nic nebylo slyšeti, že neví, co se stalo s nebohým školmistrem a zpěvákem. Doktor si však dobře povšiml, že Jan takto odpovídaje naň mrkl a úkosem se na druha podíval, jako by říci chtěl, že ví, ale že před tímto —

Když vyšli z domu, dostali se hned do tlačenice, tak že oba studenti měli co činiti, aby doktorskému příznivci a jeho neteři proklestili cestu na Staro-

městský rynk do domu jeho přítele, jenž ho sem s Alenou pozval, aby měli volnou podívanou na kratochvíle a hry.

Alena se nemálo na to vše těšila, jakož i na to, že se na vše bude dívati s Janem. A hle! Mohlť se pěkně vedle ní postaviti, kdyby byl jen chtěl, dobře by se bylo hodilo, zrovna do výklenku postranního okna. Ve druhém okně stál přítel strýcův, bezdětný, se svou manželkou a nějakou starší paní. A to ne. Jan ji nechal s tím mluvkou veselým, studentem Mikulášem, a on sám se postavil do třetího okna se strýcem.

Z dola z náměstí zazníval sem nahoru mocný šum a hluk jako proudění velikých vod, a z hlomozných těch hlasů chvilkami jasněji vyrážely výkřiky, řehtot koní, troubení a zase rolniček zvonění, jak jimi ozdobeny byly přikrývky a kropíře mnohých rytířských hřebcův. Lidstva všude jako maku. Okna kolem do kola plno hlav, i v malých okéncích štítových i na střechách zříti zvědavé. A což se jich dole na náměstí shromáždilo! Hlava vedle hlavy, že hnutí nebylo. Všechno se tlačilo k okolu prostřed náměstí, kdež turnaj a hry konány, nebo ke tribunám kolkolem zřízeným a většinou již plným urozených diváků. Sedělyť tam už paní šlechtické a slečny, seděli tam páni i rytířové domácí i vznešení cizí hosté. Čím kdo urozenější a vzácnější, tím blíže seděl vysoké pavlači v čele rynku u samého okolu, hojnými, drahými koberci ověšené a kvítím ozdobené, kamž čekali Jeho Milost krále a jeho mladou, spanilou manželku, její příbuzné a všechen dvůr.

Toho lesku všude a barev nejrozmanitějších! Co všude nádhery v oděvích, což tu paní a slečen v aksamítových šatech utáhlých a rozkošně vykrojených, což tu šviháků v sukničkách kratinkých, přiléhavých,

v pasu stažených, jako chrt tenkých, a v prsou zase mocně vycpaných!

A toho hemžení dole v okolu, ve šrancích. Rytířové v plném brnění v helmech kolčích seděli na koních vyšperkovaných a pokrytých drahými kropíři od krumplování jen se blyskotajícími, čekajíce, až na ně řada dojde.

Alena hleděla, hleděla, ale ne s takovým živým účastenstvím a s radostí. Ani se tak nezasmála šaškům strakatě oděným, kteří se tam v šrancích proháněli všeliké směšné kousky provádějíce. Přes tu chvíli se však ohlédla do okna, kde Jan se strýcem stál. O čem si to povídají? Toť něco je, jistě něco důležitého. Tak se dívala sem i tam, k oknu jen po očku, a sotva poslouchala svého společníka veselého, jenž jí to i ono s okna ukazoval, o tom i onom vypravoval, a posléze zas o Žitovi, královĕ kouzelníkovi, jak onehdy prodal bohatému pekaři dvanácte vepřů, vymíniv si však při tom, aby vepřů do vody nehnali, a jak pekař po té nedbaje toho, dal vepře s jinými vehnati do řeky, a jak rázem z dvanácti vepřů plavalo po vodě dvanácte víchů senných.

Alena se již počala mrzeti Mrzela se na svého společníka, vlastně však proto, že Jan pořád ještě něco strýcovi vykládal. Což to tak důležito, že nemohl toho odložiti?

V tom zahlaholilo troubení a hlasné bubnování.

Dvůr!

Bral se u stkvělém průvodu a zasedl na nádherné, krásné pavlači v čele okolu u Staroměstské radnice. Král s královou, její příbuzní, nejvyšší úředníci zemští a rádcové královi, z nichž jemu nejblíže seděl maršálek mladé králové, statný pan Jíra z Roztok.

Bouře jásotu vítala mladého krále a jeho choť.

Mikuláš student nechal historie o Žitovi a pekaři, a hleděl ven, jakož i Alena v ten okamžik na Jana zapomněla. Všechno se nachylovalo z oken, aby lépe viděli, i doktor Osvětlo i Jan. Jan té obecné i Osvětlovy pozornosti také užil, aby změnil místo. Alena dobře postřehla, že mžikem stanul v jejich výklenku, zrovna za ní; ale neviděla ho. Naschvál upřeně hleděla před se, kdež se už vyvolávání heroltův ozývalo, kdež kolci ku prvnímu zápasu určení kopí s kotouči rytířsky podvrhli, požehnavše se svatým křížem.

Srazili se, jen jiskry z nich prchaly, již nejednoho odnesli vazačům ve šraňcích čekajícím. Již po kolcích rytířských na koních přišli zápasníci opěšalí, a neť doktorova hleděla ustavičně s velikým účastenstvím na zápasy.

Ale když pak na vyvýšené podium vystoupil ten kejklíř z Němec se svými pomahači, tu již živě s Janem rozmlouvala. Nic se nezmínila, proč že hned nepřišel, proč zůstal se strýcem, a neptala se, co mu tak důležitého vypravoval. Čekalať, že začne sám.

Než Jan mlčel, ani slovem o tom se nezmiňuje. Vedle v oknech bylo přes tu chvíli slyšeti výkřiky údivu nad kousky, které tam ten německý kejklíř prováděl, a ve výkřiky ty ozvalo se přes tu chvilku po latinsku nebo po česku zaklení doktora Donáta Osvětla.

Divil se, žasl, musil nechtě, a proto měl zlost, že ten Němec vyvádí tak hrozné věci: meče polykalť i oheň horoucí, a druhové jeho tělo skrucovali, jako by ani kostí neměli. I byl z toho doktorovi strach, že Němci vyhrají, že jich Žito nepředělá.

Ale pak! Jak se zasmál, zachechtal a bezděky ven otevřeným oknem se nachyluje, jako stržen jak

se dal do mocného tleskání! A hned se zas do světnice obracel chytaje společníka svého za rukáv, aby se jen podíval. Jmenoval ho Janem, ale byl to Mikuláš student, jenž, kopa čiperná, dobře vida a věcem rozuměje, tam z toho okna, kde Alena byla, se vytratil, věda, že nyní, když je tam Jan, na historii svou o pekaři, Žitovi a jeho vepřech by měl ještě menšího slechu. Jan a Alena zůstali samotni.

Z dola, z náměstí, s pavlačí panských, s oken, se střech, odevšad zazněla bouře hlasů: tleskání, pokřiky, volání, smích a zase tleskání, a to v ten okamžik, jak se tak Donát Osvětlo rozveselil.

Vjížděl z pod královské pavlače ze Staroměstské radnice do šraňků průvod neobyčejný. Dvoukolový vůz hrčel do okolu, tažený čtverospřežením — kohoutů.

První pár byli skuteční, velcí kohouti, druhý pár přistrojený byl větší, třetí nad něj větší, a čtvrtý všech byl největší. Kohouti mocných hřebenů, rudých a mocných laloků, plní lesklého peří a jakých mohutných ohonů! Vykračovali si vážně, důstojně, jako by věděli, že vezou něco neobyčejného.

Sedělatě na voze postava nad obyčej mocná a silné, nadpřirozené velikosti, s hlavou velikou, škrabošky velmi umělé, v oděvu volném, nádherném a lesklém.

Za ní stála na stupátku postava se škraboškou ne tak nádherně, ale strakatě oděná, šatů zase velice upjatých, vysoká, neobyčejně suchá, tenounkých nohou, všecka k smíchu.

Kohouti kokrhali, křídloma plácali jedouce zápasištěm kolem do kola. Kolem zvučela bouře hlasů, tleskání a smíchu, odevšad, i s pavlačí vysokého panstva.

»Žito! Žito!« znělo odevšad.

»To je Žito!« volali dole na sebe.

V ten okamžik doktor Osvětlo stanuv za neteří svou chytil Jana za rukáv a všechen nějak rozradován zvolal:

»Máš pravdu! Je to, jak jsi povídal!«

Hned zase chvátal na své místo, aby nic nepropásl. Teď mělo nastati pro něj to nejhlavnější, nač se tak těšil. Ale v ten okamžik Alena podlehla zvědavosti nemohouc se již déle opanovati.

»Cos povídal? O čem to strýc mluvil?« ptala se. Ale div divoucí, nedostalo se jí odpovědi, jaké se na jisto nadála.

Jan odvětil nějak s vytáčkou, že byla řeč o Žitovi a Martinovi Tkaničkovi, o němž, že tak podivně zmizel, Alena také věděla. Ptala se ještě jednou, ale on více nepověděl, než že se domýšlí, že Žito odnesl Tkaničku, a teď že si strýc myslí, že tam ten tenký za vozem čarodějovým, to že je Tkanička, že to jiný ani býti nemůže. Pohlédli bezděky ven, kde podivný vůz s podivnějším ještě spřežením dokončoval svou dráhu u podia, na kterém prve němečtí kejklíři provozovali své dílo. Nyní tam, jak čaroděj objížděl, postavili několik zastřených stolkův a divných a různých věcí. —

»A o tom jste tak dlouho se strýcem rozprávěli?« ptala se Alena, jejíž zvědavost byla velmi vzbuzena.

Řekl, že jen o tom, ale dobře vycítila, že nemluví pravdu. Zasmušila se. Mrzelo ji ne tak to, že se nedověděla toho, čeho se nadála, jako to, že Jan jí nedůvěřuje mysle, že by snad tajemství nějakého nesmlčela.

Proto se již ani slovem o tom nezmínila.

Také pak nebylo ani pokdy, neboť čaroděj obrovské postavy, v těle mocný, nádherně oděný, jal se provozovati podivné kousky, při nichž mu ten dlouhý, hubený, jako nit tenký sluha pomáhal.

Byly to kousky znamenité, podivuhodné, z nichž měl doktor Osvětlo veliké potěšení, přes tu chvíli na hlas volaje:

»To je! To je!« a zase mlaskl mezi zuby. »To je! Čáry, učiněné čáry!«

A pak zase:

»Kde pak ten Němec! Tohle je něco jiného —«

Než pojednou nechal všeho spokojeného vykřikování a mlaskání.

A všech se zmocnilo veliké překvapení — ano úžas.

Ten kejklíř německý, vůdce a hlava svých druhů, malý, suchý a tenký, z ničeho nic vystoupil nezván na podium a všecko to, co zakuklený Žito dělal, udělal po něm hravě, snadno, až Češi z toho oněměli a Němci domácí i cizí dali se do jásání, nic nedbajíce, že se sám král zamračil nad porážkou svého kejklíře. Darmo Donát Osvětlo v okně klel, darmo pokřikoval:

»I ty jeden Němče! Shoďte ho! Upalte ho, toť je opravdový čaroděj! To je pomocí ďáblovou!«

Zatím obrovský čaroděj Žito stál klidně stranou, jako by toho všeho nedbal, že ho soupeř překonává a zahanbuje. Pojednou, když německý druh jeho dokončiv ukláněl se směrem ke královské pavlači, tleskl Žito rukama, teninký, dlouhatánský famulus jeho skočiv chytil Němce od zadu a podal jej svému pánovi.

Ten pak, nežli kdo se nadál, Němce si urovnal přitisknuv mu ruce k bokům a skroutiv jej jak potřeboval, otevřel ohromná ústa a jal se ho požírati.

Nová bouře jásotu, mocnější, ohromnější nežli předešlá.

Davy, jmenovitě české, křičely, jásaly, tleskaly, když Žito kejklíře, nedbaje toho, jak nožkami mrskal, do sebe soukal, až ho sesoukal. Jen škorně vyplil.

Jásání znovu zabouřilo, když tenký sluha královského kejklíře, jenž jako by neobyčejným jídlem tím zmožen, na stoličku usedl, jal se pronikavým, tenkým hlasem volati, že je pánovi po tom Němci zle, a když hned po té dva pacholci přinesli na podium veliký džber plný vody, a když Žito nad něj se postaviv vyvrhl neobyčejné, těžké sousto, které ho patrně silně tlačilo.

Doktor Donát Osvětlo už plakal od samého smíchu, prohýbal se chechtotem, a jak Němec do džberu žblunkl, jak voda vystříkla, jak všechen umáchán ze džberu lezl a voda z něho jen crčela, chytaly se doktora od samého smíchu křeče v prsou, a slzy prolévaje, chechtaje se volal přerývaně:

»Ne — toho — nevydržím — Žito — Žito —«

Dále nemohl.

A všechno Staroměstské náměstí zvučelo jediným, ohromným smíchem.

Studenti jazyka českého smáli se a jásali nejhlasněji a tleskali nejprudčeji, jak měli radost nad kouskem a vítězstvím Žitovým. Někteří z nich, a byli to ti, kteří chodívali k »bílému jelenu«, nezapomněli také na kejklířova teninkého famula. Již hned prve, jak se objevil, živě o něm rokovali, ano, všem hned připadlo, že to je asi Tkanička Martin.

Dosti krky napínali, dosti se ke šraňkům tlačili, aby jej lépe mohli viděti. Ale nedotlačili se a pro nával nedobře viděli i také proto, že tvář tenkého pomocníka byla zastřena škraboškou. Za to někteří z nich vytrvali i když všichni ostatní po Žitově kousku, jímž

kratochvíle dnešního dne byla skončena, se rozcházeli, an dvůr a všechno panstvo také se rozejelo.

Studenti čekali u radnice, kam králův kouzelník na voze kohouty taženém zase odjel. Než nedočekali se nikoho. Nespatřili ani jeho, ani famula (že to byl Tkanička, o tom měli již pevné přesvědčení) z radnice vycházeti. Snad je přehlédli, když odtud tolik lidí vycházelo, snad nastavší soumrak očekávané zakryl anebo si Žito zase začaroval —

Tou dobou se vracel doktor Donát Osvětlo s Alenou domů vyčkav, aby měl cestu pohodlnější, až se na náměstí uvolní. Studenti, Jan a Mikuláš, šli s ním, neboť si je pozval na večeři. Nyní měla Alena, čeho si prve přála. Jan šel po jejím boku. Ale teď si toho dost nevážila. Šli sami dva kousek před strýcem a jeho společníkem, a přece neť doktorova byla nějak zamlklá. Jan se jí pak už ptal, co se jí stalo. Popřela, řekla že nic, ale oči její za té odpovědi pohlédly na něj vyčítavě.

Z té své zamlklosti neprobrala se ani pak u stolu když strýc rozradován nad tím, jak Žito tomu Němci nasolil, vesele rozprávěl a přes tu chvíli se smál, aby hned po té zase s hostmi svými uvažoval, jak to Žito asi udělal, jak si toho Němce upravil a pěkně pomačkal, aby jej mohl pozříti.

Alena chtěla Jana vytrestati. Mrzela se na něj, že jí nic neřekl, že k ní nemá dosti víry, že jí něco tají. Ale pak se pojednou lekla. Bylo to, když od stolu pro něco zaběhla, do malé, útulné světnice v přístavku na sloupích do zahrady hledícím. Vzala velikou, cínovou mísu, lesknoucí se v záři voskovice, kterou na stolek postavila; ale v zamyšlení držela mísu v ruce a nešla —

Zahleděla se otevřeným oknem ven do teplého, srpnového večera, do stmělé zahrady, kdež za zčer-

nalými jako v jedno slitými korunami starých stromů probleskovala zář měsíce. Pojednou sebou trhla. Jan, uživ dobré míry a veselosti doktorovy, vykradl se ven za Alenou. Vzav ji zlehka kolem pasu klonil se k ní a ptal se jí, co se jí stalo, proč se na něj hněvá —

Chtěla se mu vyvinouti, chtěla jej ještě více potrestati, ale on přivinuv ji pevněji vtiskl jí, bránící se, políbení na rty a pravil jí:

»To na rozloučenou —«

Hned zapomněla na hněv; upřela na něj užaslý pohled.

»Odejdu,« pravil.

»Kam?«

»Nejprve asi domů —«

»A pak?«

»To ještě sám nevím.«

»Kdy se vrátíš?«

»To také nevím.«

»Ty nic nevíš! Nebo nechceš pověděti!«

»Vím, že se proto na mne hněváš. Aleno! Víš, že pro tě bydlím v plamenné touze a té nebudu míti nyní umenšení. Měj lásku s věrou! Ty jsi mé utěšení, pro tebe všechno konám. Nevím sám mnoho, ale věřiž, že to bude možná pro naše dobro, ač-li v pravé lásce přebýváš. Alenko! Věřiž! Dnes ještě sám nic nevím, ale až se vrátím, k tobě první pospíším, abych ti zvěstoval. A nyní se nehněvej! Mámť dosti tesknosti, že mi není s tebou býti, že musím —«

Opět se sklonil, opět ji celoval.

Alena se nebránila, po několika však polibcích se mu vyvinula, aby se otázala, co přece zamýšlí. Ale v tom ozvaly se volání a kroky staré hospodyně — Mladí se odtrhli a Jan kvapil zpět. Za chvilku přišla za ním Alena. Toho večera již spolu sami ne-

mluvili. Druhého dne přišel jen na chvilku a nemohl se s ní ani rozloučiti, jak by chtěl. Příštího dne se neukázal, ani pak. Odešel tedy. Když se Alena strýce zeptala, kam, odvětil, že domů k otci. — —

XVI.

Před otevřenými vraty »ohnivého« dvoru ve vísce Městečku stanuli Josef, vnuk šamesa Temchena a Malka Šalúnova. Bylo v neděli po slunce západu v srpnu měsíci. Na výšinách a po hřbetech okolních lesů rozlévala se ještě denní zář, tu v údolí však ukládaly se již stíny valem hustnoucí. Lesnaté stráně halily se v modravé šero, víc a více se tmící. Mezi roztrousenými chatami neveliké vísky bylo ticho. Také v ohnivém dvoře ani hnutí.

Malka i její průvodce byli velmi ušlí; že konali cestu namáhavou, o tom svědčil jejich oblek i bosé Malčiny nohy. Přišliť z lesův a nyní jako plachá, bojácná zvěř stáli před vraty neznámých lidí. Měli hlad a proto musili ze šera úkrytů lesních. Josef se pozorně rozhlížel, naslouchal, pak vešel do nádvoří. Malka za ním. Jak šli po záspi, pes na řetěze prudko štěkal, ale jak vkročili do síně, umlkl.

Odtud bylo dveřmi do kořen otevřenými viděti do světnice. Seděl tam samojediný starý muž u velikého, obrovského špalku, jenž mu byl za stůl. Starý muž hustých, silně prokvetlých vlasův a takové dlouhé brady měl mocné, osmahlé ruce sepjaty a hleděl do země. Husté, sivé obočí viselo mu nad sklopenými víčky jako houštiny. Osmahlý, vráskovitý obličej vypadal jako by spal. Že pes štěkal, že na síni stanuli hosté, toho si starý Šíp, králův ohnivec, ani nevšiml. Josef chvíli čekal a pozoroval. Ten drsný stařec v košili širokých rukávů na huňatých prsou rozhalené a

v úzkých, přiléhavých nohavicích se patrně modlil. Chvilkou bylo slyšeti, an šeptal, nějaké slovo hlasitěji vyražené a povzdechy. Josef čekal nechtěje vyrušovati. Malka se bála.

Než hlad byl mocnější. Druhý den již nic nejedli. Jak Josef do světnice vkročil, králův ohnivec se vytrhl z modlitby. Prudce pozvedl hlavu a jak žida poznal, uplivl se a tvrdě zvolal, co tu chce, ať zůstane za prahem. Josef ani nehlesnuv poslechl a mluvil za prahem, ze síně, pokorně, poníženě. Vypravoval, jak zbloudil se sestrou v lesích, jaký mají hlad a jak jsou zmořeni a prosil o sousto chleba alespoň pro zmořenou sestru. Starý ohnivec vstal a přistoupiv blíže prohlížel si nezvané hosti. Déle nežli na Josefovi utkvěl jeho zrak na bledé tváři mladé židovky.

I byl jat milosrdenstvím. Vzal z police pecen chleba, rozkrojil ho a dal jim dobrou polovičku a jal se jich dále vyptávati. Josef odpovídal hbitě a jistě; ze všech těch odpovědí nebylo ohnivci nic podezřelého. Jen toho si povšiml, že mladý žid se přece nějak zarazil, když na svou otázku se dověděl, že je v Městečku nedaleko královského Hrádku Křivoklátu.

Ale hned zase jistě odpovídal a poprosil pak, aby tu směl se sestrou zůstati přes noc. Ohnivec váhal a prohodil tvrdě, aby mu tak za nocleh otrávili studnu nebo dobytku učarovali.

Josef se dušoval a ujišťoval, ať ho »pán«, jinak ohnivci neříkal, prohlédne, on sám že by se vyspal třeba v lese (to neřekl, že již tam nocovali), ale že mu jde o to, aby sestra, které není dobře, se vyspala pod střechou.

K vůli ní také ohnivec svolil. Byloť na mladé dívce zřejmo, že jí není volno. Když odcházeli do kolny u stavení, jim za ložnici vykázané, přidal ohnivec Malce ještě hrnek mléka. Josef zatím ze dvou otepí

slámy ustlal lože na zemi v kolně, sám pak chystal si na otepi třísek, jichž tam bylo narovnáno.

Nežli se však, všechen jsa unaven, natáhl, nastal mezi ním a Malkou spor. Nabídlať mu mléko, které jí ku chlebu přidal starý hospodář. Josef ho však nechtěl a mrzel se posléze na Malku, co že mu jídlo vnucuje, že on má na chlebě dosti, a jí že je více třeba. Malka ve všem vždy Josefa poslušná, tentokráte nepolevila, dokavad se s ní nenapil. Pak se Josef uložil a dříve nežli se nadál, upadl v tuhý spánek.

Byl nesmírně unaven. Z Prahy brali se s počátku dosti jistě, neboť se Josef domníval, že v tento čas, kdy byly v Praze samé radovánky, nebudou míti kdy, aby je stíhali. Za nedlouho se však přesvědčil, že se mýlil. Od potulného souvěrce v odlehlé krčmě jakési se dověděl, že se rozjelo z Prahy několik jezdců, kteří se okolím projíždějí, všude pátrajíce po mladém židovi a mladé dívce židovské.

Malka, jak přišla z kláštera od starého zahradníka, neměla šatů židovských. Toť bylo pro ni s velikou výhodou. Než obličej její, třeba že sličný, neutajil, jakého je původu. A Josef obleku zcela křesťanského neměl. Byli tedy pořád v nebezpečenství. On nejvíce. Věděl, že kdyby ho polapili, běželo by mu o hrdlo. Proto opustil směr, kterým se prvotně vydal, mířil na jih, k Budějovicům, a hledal ochrany v nepřístupných, lesnatých končinách. Tak se dostal, skrývaje se ve hlubokém temnu Křivoklátských hvozdů, po mnohém strádání až sem.

Slabou Malku všechny ty cesty namáhaly nad míru. Od chůze bolely jí nohy i všechno tělo, jak byla zmožena. Také musili hlad i žízeň snášeti. A ona snášela všechno trpělivě, s velikým sebezapřením. Přemáhala se a když Josef se jí ptával, je-li unavena, může-li dále, zapřela, že je uondána, a chutě sama zase vy-

kročila, až často jí bylo tak, že myslila, že se unavením a mdlobou skácí.

Přemáhala se k vůli Josefovi. Věděla, v jakém jsou nebezpečenství, a zvlaště on, co by se s ním stalo, kdyby ho chytili. A všechno to pro ni učinil! Pravda, když tak někdy jí řekl, aby počkala, a ona někdy pod keřem anebo pod skalou zůstala čekajíc, kdy on se zatím rozhlížel nebo cestu hledal, vzpomněla si na klášter, ale nelitovala, netoužila zpět po jeho míru, klidu a pohodlí. U Josefa bylo jí nejlépe. Všechno by snesla, jen aby jí neopustil. Té tajné bázně nemohla se zhostiti. Časem ji napadala, když sama byla a on meškal na výhledech; také se v duchu tázávala, proč to všechno činí, zdaliž jen proto, aby nezůstala křesťankou, a bude-li možno, aby s ním zůstala? Lekala se toho okamžiku, kterého, až ji na nějaké bezpečné místo zavede, ji opustí. Proto jí bylo milejší, když si zacházeli, když bloudili.

Co mohla na té cestě, sama učinila. Starala se mu v lese o lože, mech a listí na ně sbírajíc, studánky hledala i lesní plody jemu na občerstvení, jahody, borůvky i maliny. Josef ani nevěděl, jak Malka často, když usnul, nad ním bdí, na jeho tvář zamyšleně oči upírajíc.

Cítil, jak je uznalá, jak mu je vděčna a všechna oddána. To umírnilo jeho mysl, tak že začasté přemohl se stajiv svou rozmrzelost nebo zapřev unavení a konejšil ji, když ona si nahlas před ním vyčítala, že to všechno k vůli ní, jaké má k vůli ní nesnáze a nebezpečenství. Choval se k ní jako bratr k sestře, ač když v samotě lesní nebo pod skalou odpočívali, někdy upřel na její tvář kradí zrak a pozoroval ji i všechnu její postavu v prvním, panenském rozkvětu. A jednou večer, kdy Malka již spala, jako vždy dále, stranou na svém mechovém loži, vábilo jej a táhlo,

aby vstal, aby se k ní připlížil a na ni se podíval. Sedl již, seděl chvilku, ke stromům, mezi nimiž Malka spala, zraky své upíraje. Ale přece nevstal. Přemohl se. Vzpomněl si, jak je v jeho moci, jak je mu oddána, jak mu slepě důvěřuje. Uvažoval, jak by jí ublížil, on sám snad nejvíce, více nežli všichni. Vzpomněl si také, jak je hodna, jakou by byla hodnou, dobrou ženou. A hezká je také, třeba ne tak jako Recha. Ale je milejší.

V tom se již opět položil, zamhouřil oči a obrátil se.

V kolně ohnivého dvorce nemyslil na nic takového. Byltě příliš zmořen. Nasytiv se jakž takž chlebem a mléka se napiv usnul hned, jako by jej do vody hodil. Zapomněl i na starost, která se v něm probudila, když prve uslyšel, že je tak na blízku Hrádku Křivoklátu.

Za to však Malka nemohla usnouti. Bylo jí, jako by měla tělo všechno rozlámáno, na prsou jí bolelo a nohy pálily i bolely. Ležela upírajíc oči své děrou ve střeše na kus nebe a hvězdu tam se třepotající. Bylo pozdě večer; všude kolem ticho. Ale jak tak nehnutě, tiše ležela, rozeznala jednotvárný, tichý hlas, jenž neumdléval a stále stejně zněl. Byl to hlas vody, a jak ho poznala, bezděky rychle na loži usedla.

Vábil ji ven. Připadlo jí, jak by bylo dobře pro její rozbodané, na patě rozpukané nohy, kdyby si je vykoupala. Pak že by jistě usnula. Ohledla se po Josefovi a vyšla ven. Před kolnou byl trávník, za ním křoviny a stromy a pod těmi, z černých stínův, ozývalo se hrčení potoku hlubokým tichem letního večera.

Cesta ji vedla kolem samých oken hlavního stavení. Okna byla otevřena a osvětlena; zář z nich padala na nejbližší strom, křoviny a trávník. Pod okny se Malka shýbajíc zastavila. Byloť jí divno, že se

ozývaly hlasy ve světnici. Poznala hlas toho nevlídného a přece ne tvrdého starce, a ještě jeden, mladý. Najednou sebou trhla a zastavila se na novo, jak již chtěla k potoku vykročiti. Zaslechlať něco o Praze. Byla na útěku lekavá a opatrná. Vystoupila na špičky, natáhla hrdlo, aby do vnitř pohleděla. Pak se pojednou rychle skrčila, chvilku čekala, a již, na ochlazující vodu v potoce zapomenuvši, pospíchala zpátky do kolny.

Za nedlouho po té vystoupil odtud tiše Josef a přikradl se k oknu, u něhož prve Malka stála. Chvilku naslouchal, pak přitiskl se ke zdi, snažil se, aby co nejlépe viděl do jizby. Viděl a přesvědčil se, že se Malka nemýlila.

Zbudivši jej všechna polekaná, vypravovala mu, že je ve světnici ten student, který byl tenkráte o tom krveprolití Velikonočním u doktora, jenž měl tu hodnou dívku, dceru nebo co byla, jejž po té asi třikráte spatřila v klášteře s mistrem Janem, jenž jí křesťanské víře vyučoval a jej také zahlédla o svých křtinách s tím tlustým doktorem a s tou milosrdnou dívkou. Josef ho nyní poznal okamžitě, že to ten student, který jej v domě české kolleje tenkráte o té řeži Velikonoční chytil a zavřel.

První pomyšlení vnuka šamesova bylo, aby skočil do kolny a vzav Malku uprchl. Ale zůstal chtěje se přesvědčiti, nehovoří-li tam o nich. Než ti tam měli jinší věci na starosti. Ale ani teď Josef neustoupil od okna. Krčil se, ucho nastavoval, naslouchal bedlivě, napjatě, sotva dýchaje. Ale pak rychle uskočil do kolny, kdež Malka seděla v otevřených dveřích rozechvělá, na novo se lekající, co že se stalo.

Jistě nic dobrého. Bylo zřejmo z toho, jak Josef přiskočil a chvatně zašeptal:

»Nic naplat. Musíme odtud. A to hned.«

Lekla se velmi. Než mlčky vstala, vzala svůj uzlíček a měla se k odchodu, ačkoliv si nic neodpočinula. Ba s nohami bylo ještě hůře. Bolely teď ještě více nežli prve. Ale ani nezasteskla, ani nehlesla, aniž se ptala. Poslechla vždy, jak jen Josef řekl, a čekala, až ji vysvětlí, proč tak učinil.

Nešli do dvorce a nádvořím ven, nýbrž kolem kolny, zadem k lesu, jenž se hned za »ohnivým« dvorem rozkládal. Pes jal se štěkati, ale Josef nedbaje hnal se ku předu, do lesa. Malka za ním. Nemohla mu stačiti. Ohlédl se po ní a volal na ni tlumeně, ale ostře:

»Pospěš si. Mohlo by býti tuze zle!«

Za chvilku zanikli oba mezi kmeny lesa v pustém černu.

XVII.

Šíp, králův ohnivec, hned tenkráte, když mu žena uprchla, lidem se vyhýbal a žil samotářsky. Zasmušilá jeho tvář se nikdy nevyjasnila. Staral se o hospodářství, pracoval do úpadu a jediné, čeho si přál, bylo, že ob čas vyšel s kuší nebo s tenaty do lesa. O samotě doma buď sedal jako výr, jak sousedé říkali, zasmušilý, zamyšlený, nebo se modlil buď doma nebo ve veském kostelíku, začasté sám a sám do pozdního soumraku.

Jediná společnost byla mu milá: příbuzného Jana, bakaláře, když o vagacích v ohnivém dvoře meškal. Jan čítal strýci z evangeliáře a zjevení sv. Jana, kterémuž badavý ohnivec nejraději naslouchal. Nabývalať mysl jeho od jakživa hloubavá tím čtením posily a potravy. Tak zůstalo i pak když nabyl jistoty svého domnění, že žena uprchla k vůli mladému, sličnému

arcibiskupovi, když zvěděl jaké byly smutné její osudy a jak, litujíc a toužíc po jeho, Šípově, odpuštění, zaživši mnoho sklamání a zkusivši mnoho bolesti zemřela v klášteře.

Ba po té ještě více se oddal přemyšlování a hloubání o sobě, že toto vše, co jej stihlo, je Boží trest za hříchy, kterých se dopustil; také teskně uvažoval, jak je všechno kolem plno hříchů, že přijde a přijít musí od Boha veliká pokuta. Jana bakaláře, který se mistrem a pak kollegiatem stal, tu již o vagacích ovšem nemíval. Za to tu býval vlastní syn, student, jenž mu musil předčítati. Najčastěji z apokalypse, kteráž blouznivé již zbožnosti jeho a hloubavé mysli byla nejvíce vhod.

Jedinou měl naději a mysli utěšení do budoucnosti. Ještě když hajným býval, na to se těšíval, že jediný jeho synek se bude latině učiti, že jej spatří v misterském talaru se zlatým řetězem na hrdle. Pak, když ho to neštěstí stihlo, nemyslil tak na slávu misterskou, jako na to, až uvidí Jana ve kněžském rouše u oltáře, až jemu samému, vlastnímu otci svému, radostí div slze neronícímu, podá Tělo Páně, až uvidí jej na kazatelně, an hájí pravdy Boží a zákona a potírá všechny nepravosti a marnosti světské, an s velikou výmluvností káže a hlásá, co on, neumělý otec jeho, jen v srdci cítil a v mysli tušil, slov pro to nemaje.

I podobalo se, že naděje ohnivcovy budou splněny. Byltě chlapec jeho zbožný a v učení horlivý. Společnost pak jeho, do které se v Praze dostal jsa ještě žáčkem, ušlechtilý totiž panic ze Sovojevic, přítel jeho Jan a malíř Chval, působili na chlapce nejen ve směru národním, ale i také v náboženském.

Vliv Jana bakaláře, později mistra kollegiata, a pak také čtení jmenovitě mistra Mikuláše z Litomyšle,

obou to horlivých stoupenců Miličových, způsobily, že Jan, Šípův syn, byl neméně horlivě s těmi, kteří stáli o nápravu obecných zlořádů v kněžstvu a v církvi, vůbec jakož horlivě se zastával svého přirozeného jazyka.

Mladý student vedl si ve všem rozhodně a k činům hned odhodlaně. Odpůrcem mnišské vlády a zlořádů v kněžstvu panujících byl až vášnivým. Snad toho příčinou bylo nejen jich poznání, ale také to, čeho se dověděl o otci a osudech své macechy.

Neslyšel o nich hned. První, co jej uvedlo, aby přemýšlel o maceše a otci, bylo, že mu strýc Jan poručil, aby doma otci nic neříkal, že byl ve dvoře arcibiskupově, i to že se arcibiskup po otci ptal, a ten že pak, když se dověděl, že synek jeho obdržel od arcibiskupa několik zlatých penízů, že si je na synkovi vynutil a plivnuv na ně, ven, oknem do bláta, zahodil.

I ptal se tenkráte strýce bakaláře. Ten však nepověděl. Než Jeník nepřestal uvažovati. Vzpomněl na leckteré slovo, které doma padlo; vzpomněl na hněvy otcovy a jeho spory s uprchlou macechou. Z toho ze všeho zůstal mu v mysli nepokoj a tížilo jej to k vůli otci, poněvadž viděl, že ten se nějak velmi trudí. Teprve když dospěl, uslyšel o všem.

Proto zanevřel ještě více na arcibiskupa, na velikou moc kněžskou a na to, jak jí zneužívají. Ale to také bylo z části příčinou, že opustila jej touha, kterou jako chlapec míval, aby se stal knězem. Opustila jej však také proto, že živá jeho mysl, toužící po činech, libující sobě ve změnách zatoužila po životě volnějším a rozmanitějším, zvláště pak od té doby, kdy poznal neteř doktora Donáta Osvětla.

Rozhodoval se již ve svém nitru, že nepřijme svěcení, a byť otec se hněval sebe více. Nyní přišel v ne-

obyčejný čas jej navštívit. Přišel již samý večer a starý ohnivec ihned si pomyslil, že se něco sběhlo. Nevyptával se však, čekaje, až Jan začne sám. A ten, sotva že něco pojedl, usedl vedle otce a jal se mu vypravovati divné věci. S počátku starý Šíp ani dost málo nechápal, proč mu toto vše povídá.

Jan vypravoval o svatbách královských, zmínil se o veliké při nich slávě a velikém účastenství. Králův ohnivec poslouchal s počátku klidně, zachmuřeně, ale když syn líčil královskou nádheru a slávu, nějak nepokojně posedoval. Záhy však se upokojil a naslouchal pozorněji, když Jan se zmínil, že všichni se s králem radovali, jen arcibiskup že se sotva ukázal. Jen v kostele, pokud bylo nutno, jinak ne.

»A proč?« vpadl ohnivec synu do řeči. »Je-li hněv mezi ním a králem?«

»Je a jistě dosti tuhý, ač ho právě tento čas není tak viděti. Ale nejen arcibiskup, ale také páni.«

»Jakže! A kteří?«

»Mnozí, ale nejvíce pan z Rožmberka. Tenť ani na svatbách nebyl. Schválně, zúmyslně. A ještě několik pánův. Ani se při dvoře neukázali. Ale co nejhoršího, v Praze byl — pan z Rožmberka —«

»Jakže! A králi se ani o jeho svatbách nepoklonil!«

»Ani se neukázal. A také nikde jinde. Meškalť v Praze jen tajně.«

»A proč?«

Jan pokrčil rameny a odvětil:

»Kdož ví. Na krále se hněvá a ostatní páni s ním. Co v Praze dělal? Jistě nic dobrého. Alespoň ne pro krále.«

»Byl-li v Praze. Je-li pravda.«

»Je. Já jej sám viděl,« odvětil Jan určitě. »A byl také v arcibiskupském dvoře.«

»U arcibiskupa!« zvolal ohnivec živě a husté, sivé obočí, jak hnul čelní koží, prudce se do výše vyšvihlo. »U arcibiskupa!« opakoval. »Oh, toť nebylo nic dobrého pro krále. Ale jak ty — mluv — Jak tys zvěděl —«

V tom Jan vida, že louč dohořívá, vstal, neodvětiv a odraziv dlouhý, kroutící se již uhel, vzal čerstvou louč a zažehoval ji. Ale než ji zažehl, obrátil se kvapně po otevřeném okně, neboť zdálo se mu, že tam něco zaharašilo. Louč ani nezastrčiv přistoupil k oknu a vyhlédl ven. Netušil, že jak vstal, aby nastrčil novou louč, polekal naslouchajícího pod oknem vnuka šamesa Temchena, jenž v ten okamžik velmi opatrně do jizby nahlížel.

Josef domnívaje se, že student, který jej znal, jde k oknu, dal se na útěk, ale porazil v tom chvatu nějaký trámek o zeď u okna přikloněný, jehož pád za večerního ticha bylo ve světnici slyšeti.

Jan odstoupil od okna.

»Zdálo se mně, jako by se byl někdo u kolny mihl,« pravil obraceje se po otci.

Ten seděl nehnutě, zabývaje se v mysli tím, co byl o mocném pánu Rožmberském a arcibiskupovi slyšel. Na slova synova pozvedl hlavu, hleděl naň okamžik, a pak se ho ptal, co povídal. Jan pověděl na novo.

»Kdož by to byl,« odvětil ohnivec nedbale. »Snad ten noclehář.«

Jan se naň ptal. Uslyšev, že to žid, zapomněl, co byl vypravoval, a živě se otázal, je-li mlád a sám. Když otec pověděl, že to nějaký mladík židovský s dívkou, luskl Jan prsty a běžel ke dveřím. V tom se ozval venku psí štěkot a prudce.

Jan nedbaje úžasu otcova, vyskočil na hrubou lavici táhnoucí se podél stěny a strhl tesák tam vi-

sící. Otec jej zdržoval, aby pověděl, co je, kam má namířeno.

»Neptej se a pojď raději se mnou, chytit tu šelmu nečistou, židovskou.«

Vyrazil ven, na síň a tou zadními dveřmi ke kolně. Pes na řetěze štěkal jako zběsilý.

Starý ohnivec vyšel za synem. Zastal jej v kolně každý kout prohledávajícího.

»Hnízdo je prázdno,« zvolal, spatřiv otce. Ten užasl vida obě lože prázdna. Nečistá čeládka prchla. Nevěděl proč, nevěděl také, proč je Jan tak stíhá, ale tušil, že to je nějaký nebezpečný zlotřilec ten mladý žid.

»Nebudou daleko,« zvolal sám starý. »Běž zatím ven, tudy, však počkej — vezmi smolnici — Přijdu hned za tebou.«

Chvátal do klenuté komory, kdež v truhle vedle ohnivcových, rudých šatů ležely také smolnice. Zažehl jednu a podal synovi. Pak vzbudil dívku a poručil jí, aby šla vzbudit souseda, aby s pacholkem sem hned přišel stíhat zlotřilého žida a židovku, a vzkázal sousedovi, kam se mají dáti a jak honiti. Sám pak strhl se stěny oštěp a odvázav bílého, vlčatého psa pustil se za statek do lesa, v němž Jan byl již zmizel.

Jak běželo o žida, dal si soused ihned říci. Přiběhl nejen s pacholkem, ale i se synkem, výrostkem, obuškem ozbrojeným. V ohnivém dvoře nastalo pak ticho. Jen z lesa za chvilku bylo slyšeti ohlas pokřikův a psího štěkání. Hlasy však se vzdalovaly a zanikly za nedlouho docela. Děvečka zůstala na záspi sedíc na hrubé lávce a čekala.

Bylo již půlnoci, když se vrátil nejprve soused se svými nic nepořídiv.

»Jako by se byla po nich země slehla,« děl soused. »Toť sám rohatý je s nimi —«

Za chvíli po nich přišel šedý ohnivec, zamračen a mrzut. Zlobil se na sebe, že to plémě na nocleh vzal a pak že marně je honil. Les a noc velmi jim sloužily. Nepochodí-li Jan lépe. — Než ten zrovna s takovou se vrátil jako otec divě se, jak jen mohl ten mladý žid zmizeti a jim uniknouti.

Mrzelo jej více nežli otce, že nic nepořídil, a tím více, poněvadž mu připadlo, že ten židáček snad pod oknem naslouchal. Než tomu se pak sám usmál. Ať by poslouchal! Což by mohl takový bídák, jemuž je se ukrývati jako štvané zvěři?!

Notně se znaviv usedl opět vedle otce, jenž čekal na vysvětlení. Jan nejprve o Josefovi a Malce vypravoval, a když starý ohnivec uslyšel, že Josef unesl tu pokřestěnou dívku, zle se zlobil na vnuka šamesova i na to, že ho nedostali.

»To mu neslevíme!« zvolal pak. »Však ze světa nebude a také ne beze stopy. Zítra uvidíme. Jsi-li však, Jene, unaven,« pojednou dodal, »jdi si lehnout. Zítra dopovíš —«

Ale Jan nešel. Chtěl se zbaviti těžké úlohy, chtěl ještě dnes míti jistotu.

I začal zase o tom, jak byl pan z Rožmberka tajně v Praze a také v arcibiskupově dvoře, a to tak tajně, že o tom u dvora králova neměli ani tušení, a že on, Jan, první jim o tom podal zprávu. Tu pohlédl ohnivec překvapeně na syna, jenž pojednou zase nechav i Rožmberského pána i arcibiskupa začal vypravovati o Martinu Tkaničkovi a připomínati otce, pamatuje-li se na něj, jak jej před lety viděl v krčmě »u bílého jelena«, když jej, Jeníka, poprvé vedl do Prahy, jak tam, ztrativše Jana, zabloudili, a jak je

pak odtud vedl ten Martin Tkanička a onen opilý, holohlavý farář.

»Z té Sodomy a Gomorrhy,« zahučel ohnivec. Pak již počal chápati, proč mu syn tolik o slavnostech v Praze a o královĕ kejklíři vypravoval, i o tom, jak se ten prožluklý Martin Tkanička, Janův dobrý známý, pojednou z krčmy ztratil. Že tam sám také byl, o tom Jan pomlčel vĕda, v jaké ošklivosti má otec krčmy Pražské. Dále vypravoval, jak mĕl Martina Tkaničku ustavičnĕ na mysli, že mu to nedalo pokoje, že obcházel králův dvůr, jsa toho přesvĕdčení, že nešťastného zpĕváka unesl ten nový králův kejklíř. Než to obcházení nebylo nic naplat, ponĕvadž se nemohl do dvora dostati. Až šťastná náhoda mu pomohla.

Strýc, mistr Jan, kollegiat, mĕl dodati dvořenínu královu panu Hanuši z Milheima obraz nové kaple, kterouž dotčený dvořenín hodlá se zámožným kramářem Křížem postaviti. Nákresy ty byly od mladého kamenníka Václava, bratra Chvala, malíře, a pan Hanuš již na nĕ ten den čekal. Že však strýc právĕ toho dne náhle ochuravĕl a nechtĕje, aby vznešený a mocný pán, jenž se plánu Křížova a jeho tak vřele a obĕtivĕ ujal, nadarmo čekal, poslal jej, synovce Jana, s tĕmi kresbami.

Tak se Jan dostal do králova dvora, a pojal myšlénku, hned jak se tam ubíral, než úkol svůj vykoná, že se vynasnaží, aby se dostal na tu stranu, kde stála vĕž a kdež, jak se povídalo, mĕl kejklíř Žito svou zastrčenou tajemnou dílnu. Dobrou záštitou byly mu kresby a lístek strýcův, svĕdčící panu Hanušovi z Milheima. S tím se prokázal u brány a vsude, kdež jej zastavovali; po té jej všude pustili. Sic všude mu ukazovali, ve kterou stranu se má dáte aby došel pana z Milheima, než Jan schválnĕ za-

bloudil a pořáde mířil chodbami v stranu tu, kde, jak se domníval, byla věž.

Tam byly chodby čím dále tím tišší a opuštěnější —

Pojednou vedly jej schody někam dolů, ale ne do tmy, nýbrž do nějaké místnosti nevelikým oknem poněkud osvětlené. Pod schody před tou síní byla kovaná, vysoká mříž a za mříží viděl dvoje tmavé dvéře okované, kteréž kam by vedly, ovšem nevěděl. A ticho tu bylo a nějak pusto. Tabulkami okna padalo žlutavé světlo, nepronikající dosti šero za mříží v koutech panující.

Jan se chvilku ohlížel, naslouchal; pak na dubových schodech u zdi se skrčiv čekal, maje zrak jen k těm černým dveřím obrácený. Umínil si, že tu chvíli počká, nepřijde-li někdo, nevystoupí-li někdo z těch dveří nebo neuslyší-li tam nějaké hlasy.

Chvíli bylo ticho, až hrobové. Pak se studentovi zdálo, jako by tam za dveřmi se ozvaly rány, jako když někdo něco kladivem nebo sekerou zatlouká. A zase ticho, až v tom kohout zakokrhal. Jan se divil, že až sem je kohouta slyšeti. Než kohoutí hlas se ozval nanovo, jeden, druhý, několik najednou a ne venku, nýbrž tam za dveřmi.

V tom se dvéře otevíraly. Jan se zarazil, ačkoli nebyl bázlivcem. Ale Žito a čarodějná jeho moc, ve kterou věřil jako všichni, mu v ten okamžik nahnali strachu. Dvéře se otevíraly zvolna, a jimi nejprve něco černého se ukázalo; nesly to dvě obnažené, jako hůlky suché ruce dlouhých, vyzáblých prstův.

A nad tím černým, kulatým, mocným tělesem ukázala se hlava pocuchaných vlasů, hubených tváří na tenkém, dlouhém krku, a pod tím tělesem, to byl černý, železný hmoždíř hrubě veliký s paličkou, vy-

kročily tenounké nohy, na jejichž nejistém, trhavém kroku bylo znáti, že hmoždíř je nosiči příliš těžký.

Dvéře za ním zapadly a on mířil s břemenem svým do druhých. Ale nedošed jich postavil je prudce na zemi a skočil po hlase ke mříži. Ozvaloť se odtud polohlasné:

»Martine! Tkaničko!«

Jan zavolal.

Tkanička měl patrně radost i strach. Jana znal dobře, bylť příbuzný dobrého jeho někdy druha Jana, jenž se za sešlého kolegu Tkaničku nikdy nestyděl, ani když se stal mistrem ani pak když kollegiatem. A tu mu ještě leckdy nějakým grošem vypomohl. Proto mu byl Tkanička všechen oddán a proto zvláště rád viděl jeho příbuzného Jana. Byl by každého od »bílého jelena« rád viděl, z Jana však měl největší potěšení. Ale strach byl s ním.

»Co tu děláš?« ptal se kvapně Jana.

»Tebe hledám. Jsi-li u Žita?«

»Jsem — ale pro Bůh, utec! A tiše! Bylo by zle —«

»Ne, chci s tebou mluviti. Dalo mně to práce,« odpovídal Jan tlumě hlas.

»On je doma!« Tkanička myslil svého mistra. »Utec — nebo — počkej — Dnes v noci půjdu do města —« To již jen šeptal. »Kdy, nevím — ale čekej u branky — Jen pro Bůh mlč — Slib mně to —« a Tkaničkova dlouhá, tenká, nahá ruka (mělť košili až po ramena vyhrnutou) protáhla se mřeží.

Jan mu stisknutím ruky slíbil, že bude mlčeti, a šeptal, že tedy bude na něj v noci čekati. Po té sebral famulus čarodějův hmoždíř a zmizel ve druhých, černých dveřích; Jan pak uháněl nahoru, potěšen, že se mu tak povedlo.

Pana Hanuše z Milheima pak již snadno našel a odevzdav Václavovy návrhy ke stavbě nové české kaple, vrátil se domů. Strýci pověděv, jak u dvořenína pořídil, nesmlčel také, že se setkal s Martinem Tkaničkou. Strýci to mohl říci, a ten sám, jsa již prve dychtiv zvěděti, co se s jeho někdejším druhem stalo, vybídl Jana, aby tedy v noci šel a čekal na ztraceného školmistra a zpěváka.

Jan šel pro jistotu hned, jak se smrklo. A nečekal ani tuze dlouho. Hned, jak se setmělo, vyšel ze dvora v plášti všechen zahalen Martin Tkanička. Zočiv Jana dal mu znamení, aby se hned k němu nepřidával. Teprve na Staroměstském náměstí se zastavil; a tu se k němu student přibočil a uslyšel pak věci, jež byly podivu hodny.

XVIII.

Nejprve o tom vypravoval, jak tenkráte v krčmě »u bílého jelena« zmizel, jak, když všichni byli oslněni neobyčejným ohněm a jeho pronikavou září, jak on, Tkanička, všechen nad tím užaslý ucítil, že jej někdo chopil za pás a že jej nese jako štěně za hřbetní kůži. Když se pak trochu vzpamatoval, byl již na uhelném trhu, a tu že někoho vedle sebe viděl, jenž mu opakoval, aby mlčel a šel, že se bude míti dobře. Poznav toho podivného muže z krčmy, kterého si již před tím byl všiml, dostal strach a poslechl. A tak rychlým krokem šli, až zmizeli v nějakých dveřích.

Tkanička všechen zmámen, a poněvadž bylo v noci, ani dobře nepoznal, kde jsou. Jen věž, kterou nad sebou spatřil, zdála se mu jako ta na králově dvoře.

Dále Tkanička vypravoval, jak ten, jenž jej unesl, je veliký kejklíř a beztoho že také čaroděj (při tomto

se pokřižoval), ale že s ním, Tkaničkou, opravdu dobře nakládá a že se u něho má, tak že se jak živ neměl, co krmí dobrých pojí a co vína znamenitého vypije, a za to vše že nemá mnoho práce, že jen pomáhá mistru a tu tam že mu něco opíše — Jediné, co mu schází, je, že nesmí ven. Že by byl všechen šťasten, kdyby alespoň jednou za týden směl k »bílému jelenu.«

Když se Jan Tkaničky ptal, proč že ho Žito nikam nepouští, odvětil nový famulus kejklířův, že proto zajisté, aby všechno zůstalo v tajnosti, zvláště k vůli těm německým kejklířům, aby se nic nevyneslo, dokud nebude po kratochvílích. Když se pak Jan ptal, co tak všechno v těch sklepeních mají a co dělají, zatřásl Tkanička hlavou a děl, aby se ani neptal, že přísahal, že nic nepoví o tom, co se tam dělá a připravuje. A když se Jan tázal, proč jej si právě Žito vybral a vzal, odvětil vypjav prsa:

»Protože jsem se mu zalíbil; a před tím mu pomocník umřel — Sám všechno nezastane —«

»Tak se naučíš čarovati —«

»Bohda, bohda — a tu pak nejprve tchyni a pak po ní hned ženu začaruji,« odvétil Tkanička směje se.

»A o duši se nebojíš?« děl vážně mladý student.

»Nebojím, protože se nikdy tak nespustím, abych měl spolky s ďáblem —«

»A on — Žito — má?« ptal se Jan tichým hlasem.

Tkanička se po té zastavil a vážně, ale jen aby sobě vážnosti dodal, odvětil, on že nic neví, ale mistr že sedá v noci sám vedle v komůrce a odtud že je slyšeti divné hlasy, jako by dva spolu rozmlouvali —

Když až sem Jan dospěl u svém vypravování, otec jej vyrušil; zvolalť chvíli se již mrače:

»Toť jsou čisté spolky! Jistě není také bez hříchův. Ale proč vyšel ten tvůj Tkanička, když jej čaroděj tak hlídal a nikam nepouštěl. A že jej zrovna v noci pouštěl! Nelhal-li ti ten helmbrechtník ničemný —«

Nelhal. Hned povím. Mně bylo také divno a zeptal jsem se ho. Tu mně Tkanička pověděl, na to nepřísahal, jak řekl. Za dne, prve nežli jsem přišel, řekl mu, že jej v noci někam pošle a že se mu musil zadušiti, že se nikde nezastaví, zvláště ne v krčmě a nikde a že se hned vrátí. Pak se ho ptal, ví-li, kde je dům pánů z Rožmberka. Tkanička myslil, že tam jej Žito pošle.«

»A kam jej poslal?« ptal se ohnivec, naslouchaje již se živějším účastenstvím.

»Také mně to šelma neřekl, když jsem se ho ptal, kam jde. Jen se usmál a děl, že nesmí říci, že také nepoví, že se na to zaklel, ale na to že se nezaklel, že nikoho nevezme s sebou. Liška prohnaná. Tak jsem přece zvěděl. Šli jsme až k řece, ke přívozu a tam zaplativ za malý člun, vsedl do něho a mne vzal místo převozníka. Vesloval jsem a jeli jsme až k arcibiskupově zahradě —«

Husté obočí ohnivcovo opět se do výše prudce pohnulo, a z pod něho živěji zasvitly zachmuřené oči.

»Zarazil jsem u břehu, Tkanička pak vystoupil po schodech nahoru ke dvířkám v zahradní zdi — Slyšel jsem, jak tam zaklepal, jak se po té nějaký hlas ozval a hned na to Tkaničkův. ‚Oves', povídal —«

»To bylo heslo! Tajné spolky! S ním! S arcibiskupem králův sluha!« zvolal prudce ohnivec. »Rozumělis, hochu!«

Jan přisvědčil, že mu to bylo hned divno a že proto bedlivěji pozoroval. Co tam Tkanička dělal, nezvěděl, ale jistě nesl nějakou zprávu psanou, protože,

nežli z loďky vystoupil, z pod suknice něco bělavého a složeného vyňal.

»Byl tam dlouho?«

»Ne, vrátil se záhy. Pak vsedl do loďky a jeli jsme zpátky. Ptal jsem se, co tam dělal, kdo tam byl, ale Tkanička nic neřekl. Měl veliký strach ze Žita, svého mistra. Nechtěl ani slyšeti, jak se bál, a jen se pořáde ptal na známé, abych mu vypravoval, jak bylo, když zmizel, a co dělá ten a onen, co farář Bohuněk, a vím-li něco o tchyni a ženě. Chtěl jsem s ním jíti až ke královu dvoru; on však nedopustil. U rathouzu jsme se rozešli a on vzdychal, že se mu přece jen stýská, a ještě více zasteskne, třeba že se tam měl tak dobře. Navrhl jsem mu, aby se v noci vytratil, alespoň na chvíli, že na něj počkám a pak že si pohovoříme. Tu on, jak měl strach, děl, že to tedy zkusí, abych na něj čekal. A udal chvíli —

Já pak chvátal domů a sotva jsem se rána dočekal. Pořád jsem měl na mysli to tajné poselství od králova kejklíře do arcibiskupského dvora. Hned mi napadlo, když tkanička rozkázal, abych k arcibiskupově zahradě loďku nařídil, že v tom něco je. Strýc Jan žasl, když jsem mu ráno pověděl. ‚To jdi,‘ pravil, ‚to jdi a čekej!‘ A šel pak v noci také, se mnou.«

Sivý ohnivec již nehleděl netečně před se jako prve, když slyšel o Pražských slavnostech. Nyní nespustil se syna očí. Ten dále vypravoval, jak Tkanička opravdu přišel a jak strýc Jan jal se mu domlouvati, aby pověděl, tu že běží o něco zlého, snad proti králi, když jeho sluha jedná tajně s jeho nepřítelem, ať na to pamatuje, a sebe že by mohl také v záhubu uvésti, kdyby vše propuklo. Strýc Jan by byl tak jako tak všechno u Tkaničky zmohl, ale jak tohle řekl, milý Martin se tuze zalekl. I vyzpovídal se, že včera, když

byl s poselstvím, zatím někdo byl u Žita, nějaký pán a tajně, že jej zrovna potkal, když jej Žito, také tajně, pouštěl zadní brankou, kterou on, Tkanička, se také vracel, a že ten pán byl dle všeho, jak se mu zdálo, pan z Rožmberka. Co chtěl, toho že on neví. Více nepověděl, protože nevěděl. Než slíbil strýci Janovi, že si nyní všeho dobře všimne, když běží snad o krále, toho že on neučiní, aby byl nápomocen jeho nepřátelům.

Toto vše vypravoval Jan hlasem již utlumenějším zavřev všechna okna.

»Strýc Jan hned nazejtří ráno,« pokračoval, »šel k panu hofmistrovi králové, panu Jírovi, a když se vrátil, byl nějak spokojen a vyřídil mně, že mám k panu hofmistrovi přijíti. Když jsem tam přišel, pochválil mne pan Jíra a pak mně uložil, abych na jisto vyzkoumal, je-li v Praze pan z Rožmberka. U dvora o něm nevěděli, myslíce, že schválně na svatby nepřijev mešká venku na svém zboží. Úkol páně hofmistrův nebyl nesnadný, když jsem již od Tkaničky zvěděl. I přesvědčil jsem se na vlastní oči, že pan z Rožmberka je v Praze. Z večera jsem jej zahlédl, an tajně ze svého domu vyšel. Stopoval jsem jej až do dvora arcibiskupova.«

»To se něco děje!« zvolal prudce králův ohnivec.

»Ještě nic. Ale chystá se bezpochyby, jak mně strýc vyložil.«

»A co?«

»Takhle. Tu je král a jeho rada zemanská, králi zvláště milá, jako pan Jíra a ti ostatní. A tam je arcibiskup se všemi mnichy a přemnohými kněžími a s ním jsou pyšní, mocní páni starých rodů. Král chce býti opravdu králem a páni i arcibiskup zase toho nechtějí snésti, ale aby vedle krále panovali. Král a pan Jíra a všichni z rady chtějí staviti nepořádky kněžské, a

odtud hněv vysokých kněží; ale chtějí také, aby bylo právo pro všechny v celé koruně, a to se zase nelíbí pánům, kteří chtějí míti všechnu zvůli a největší práva a utiskovati jiné.«

»A tak jim jsou pan Jíra a všichni z královy rady zemanského rodu trnem v oku a rádi by je vystrnadili, aby mohli králem orati. To je to, rozumím. Proto ty tajné spolky pana Rožmberského s tím prokletým dvorem nad řekou, hříchů plným.«

Starý ohnivec zaťal bezděky pěsť. Jan dále vypravoval:

»Pan Jíra byl velice povděčen. Pochválil mne a podaroval a pak se mne pojednou zeptal —«

Tu se Jan zamlčev pohlédl na otce; ale hned pokračoval:

»Nechtěl-li bych ke dvoru, do jeho služeb.«

Starý Šíp se na ta slova velmi zarazil. S počátku tomu ani dobře hned nerozuměl.

»To abys byl — dvořenínem?« tázal se zvolna.

»Ano.«

»A což školy?«

»To by asi přestalo.«

»A svěcení,« dodal ohnivec oči se syna nespouštěje.

»Toho by ani nebylo. Pan Jíra mínil, abych —«

»A ty?« otázal se ohnivec kvapně, vpadnuv synovi do řeči.

Ten však přímo neodvětil.

»Také si zavolal strýce,« děl, »a ten nebránil; mínil, že —«

Smělý jinak a rozhodný Jan jako by nemohl snésti otcova pohledu, sklopil na okamžik oči; ale pak rozhodně řekl:

»Já také. Nejsem k tomu. Nebyl by ze mne kněz jakým bych chtěl a měl býti.«

Starý ohnivec vstal. Byl velice vzrušen. Jediný syn, jediná jeho útěcha rázem se mu ničila. V tiché dosud jizbě nastal prudký hovor. Otec i syn nedbali, že louč dohořevši pohasla. Žádný jí nerozžehl. Hovořili v šeru, v zásvitu pozdě vycházejícího měsíce. Jan otci hleděl vše vymluviti. Nejvíce se kryl panem hofmistrem králové, jeho mocnou vůlí, a strýcem mistrem Janem, kollegiatem. Dotýkal se také toho, že ve službách páně Jírových jinak může působiti proti arcibiskupovi, v jehož moci nebude, jako kdyby se stal knězem.

Starý, robotný man byl oddán králi, zvláště však panu Jírovi někdy nejvyššímu lovčímu, svému příznivci. Jeho vůle, jeho jen přání rozhodovaly. Že si právě jeho jediného syna! Nebýti vůle páně Jírovy, zle by byl Jan pochodil. Než i tak nedobře se měl; otec mu prudce vytýkal, že se mu nechce na kněžství, že se jistě pokazil jako všichni tam v tom hříšném Babyloně.

Bylo již téměř na úsvitě, když se otec se synem rozešel. Jan si šel lehnout do komory. Otec ulehl ve světnici, nemohl však usnouti. Nesvolil ještě, bránil Janovi, ale cítil že je po všem veta, když si pan Jíra toho přeje a zvláště, když sám Jan nechce. Ten kdyby chtěl, bylo by jinak. Mohl by on, Šíp, doběhnouti k panu hofmistrovi a prositi ho. Ale nač prositi? Nač nutiti syna, aby z něho byl takový kněz jako většina jich, jako onen lysohlavý, zpustlý farář v té krčmě, jak jej tam před lety shlédl. A takovým a podobným by se mohl Jan státi, když by nevzal z lásky na se kněžského roucha. Raději ať je čímkoliv nežli nehodným sluhou Páně.

Ale těch snův a nadějí, které do něho kladl. Veta, po všem veta!

Jan dlouho nespal. Ne tak pro rozhovor, který měl s otcem, jako pro jinou starost. Sotva že nastal jasný den, již ozbrojen tesákem a oštěpem maje pacholka a vlčatého psa za společníky vydal se do lesa, aby stíhal toho smělého žida unesšího dívku z kláštera. Nejprve hledali stopu a našli ji hned za kolnou; dále však v lese zmizela úplně, a nadarmo se honili a slídili po lese celý téměř den. Žida nedostali. Zatím starý ohnivec naň tak nezapomněl, třeba že měl starostí plnou hlavu.

Polapiti takového žida, jenž unáší nově pokřestěnou dívku, toť věru bohumilý skutek. Tak myslil, a proto poslal k nejbližším hájným zprávu, jaká zvěř se jim v lesích potlouká, a aby dále oznámili. Sám pak také vydal se do lesa, kdež mu ve všech starostech vždycky bylo přece jen nejvolněji.

Pozdě odpoledne sešel se se synem, jako on nic nepořídiv. Promluvili o židovi, o stíhání, ale více nic. Šíp nepromluvil toho večera skoro již ani slova; byl zachmuřen a zamyšlen. Ráno pak, když Jan, připraven již na cestu do Prahy, před ním stanul, aby mu dal s Pánem Bohem, starý vstal náhle z lavice, a pravil:

»Počkej, vyprovodím tě —«

I vyprovázel jej, slovíčka však nepromluvil. Vyprovázel jej kus, za Městečko, daleko Pražskou stezkou, za les, dál a dále, až stanul s ním před Pražskými branami. A pořáde zachmuřeně mlčel a nepromluvil, až v domě české kolleje. Tu se ptal nejprve na mistra Jana. Nedopustil, aby s ním syn dříve mluvil nežli on. Zašel do jeho jizby a tam meškal drahnou chvíli. Když odtud vyšel, byl velmi zasmušilý.

Mistr Jan, na kterého tolik dal, byl pro Jeníka. Vyložil Šípovi, že syn pro kněžství se jak náleží nehodí, jsa ducha živého až bojovného. Co že by také

měl, nežli aby byl za drahný čas chudým oltářníkem a že by z té chudoby, jsa ve společnosti jiných zlé příklady mu dávajících, třeba se lecčeho dopouštěl, jako většina nynějších kněží, což by jej, Šípa, hnětlo a soužilo nejvíce. Mistr Jan vyložil mu, jaké štěstí vlastně Jan má, poněvadž si ho přeje takový pán do svých služeb; aby tedy nekazil synovu budoucnost, a Jeník že ve službě své bude moci dobré věci více posloužiti nežli kdyby byl oltářníkem a třeba i kanovníkem. Kázání že všechno nespraví, že je nutno takovým, kteří stojí o nápravu, mocné podpory takových pánů proti přemocným, vysokým kněžím. — A tu za příklad uvedl mistr Jan svůj a Kříže kramáře plán stran nového kostela, v němž by se jen česky a v duchu v pravdě křesťanském kázalo a mluvilo proti všelikým zlořádům vůkol panujícím.

I vypravoval mu, jak pan Jíra vymohl již, právě těchto dnů, svolení u krále a jak druhý dvořenín, pan Jan z Milheima, dosáhl zase povolení arcibiskupova, a to skrze své známé, a že nebýti těchto pánů, jejich přímluv i podpory pana z Milheima, že by Kříž kramář i on, mistr Jan, sami sotva co byli pořídili. —

To všechno starý králův ohnivec, mlčky naslouchaje, v duchu uznával. Ale když všechno vyslechl, obrátil zasmušilou tvář po mistru Janovi a řekl jen:

»A spása duše jeho? Neutratí-li ji za dvorskou službu?«

Mistr Jan vynasnažil se i v tom jej uspokojiti. Ukázal mu jak jsou i při dvoře pobožní a o spásu duše své dbalí, a že on, mistr Jan, bude míti Jeníka ustavičně na očích, ostatně že je Jeník opravdu hodný a třeba že knězem nebyl, že bude horlivě bojovati vždy a všude proti obecným nezřízenostem a přílišné moci velikých kněží, zvláště arcibiskupově. —

Toto Šípa upokojilo nejvíce. Neřekl sice nic, ale mistr Jan viděl, že svoluje. Jeník o tom pak zpraven velice se zaradoval. Chtěl otce městem provésti a leccos mu ukázati. Ale ten nešel nikam, jenom do kostela kláštera sv. Anežky, a dlouho se tam modlil za ženu, tu někde odpočívající, i za spásu svého syna.

Nazejtří pak, záhy z rána, vydal se na cestu do své lesní samoty, do ohnivého dvora, zbaven poslední své naděje a útěchy. Uznával sice všechno, co mu mistr Jan vyložil; než syna svého byl by přece raději viděl v sukni kněžské nežli v lesklém kabátci dvořanském. —

XIX.

Z toho zase měl doktor v lékářství Donát Osvětlo veliké potěšení, a neteři jeho oči se radostí i pýchou zaleskly, když nedlouho po té, kdy se od otce vrátil, vstoupil Jan do jejich domu ne již v plášti studentském, ale v otáhlém kabátci z jemného sukna šedomodré barvy s krásným bitým pasem, všechen zušlechtěn a zjinačen, pěkným, novým šatem a birytkem pérém ozdobeným.

Doktor Osvětlo dával zřejmě na jevo své potěšení a Jana pochvaloval, Alena, ač všechna rozradována, mlčela. Teprve pak, když na chvilku osaměli, a to v jizbě v zahradním přístavku na sloupích, stanula před ním a pohlédnuvši po jeho urostlé, statné postavě a do jeho přímé, mužně hezké tváře, neutajila se a řekla:

»Tys věru dvořenín —«

Než dlouho se jím netěšila. Záhy po svatbách královýcb, když cizí hosté se již rozjížděli, vypravil se dvůr z Prahy, na Žebrák a pak na Křivoklát. Tam zavezl král mladou paní svou, aby v ústra-

ních těch strávili libánky. Ve družině jejich byl také hofmistr králové, pan Jíra z Roztok a s ním nový jeho služebník mladý Jan, syn králova ohnivce. Jan nejvíce byl zaměstnáván v kanceláři páně Jírově, konaje někdy při tom důležitá poselství.

V domě doktora Donáta Osvětla bylo nyní tišeji a smutněji, alespoň pro Alenu. S Janem se udobřila hned, jak se byl od svého otce vrátil. Oznámilť jí, jaké rozhodnutí se stalo, jaká s ním změna, jaká z ní klíčí mu naděje, že bude mu jednou možno, aby o její ruku požádal. Ukojil také Aleninu zvědavost, neboť když bylo vše rozhodnuto a jisto, pokud se jeho samého týkalo, mohl jí říci, co tenkráte o té veliké kratochvíli na Staroměstském rynku pořáde tajně strýcovi povídal, jak přišel Tkaničkovi na stopu a tím také něčemu podivnému, o čemž, jistoty nemaje, tolik hádal, že to něco důležitého.

Všechno na vlas Aleně nepověděl, nýbrž jen tolik, co svěřil jejímu strýci, totiž obecně to, že arcibiskup o něčem tajně jedná s panem z Rožemberka, a že mají na dvoře královč tajného pomocníka, jenž jim zprávy dodává, a to že je čarodějný, nevěrný Žito.

Na doktora Osvětla se Jan spoléhal, Aleně důvěřoval; nicméně musila mu svatě slíbiti, že bude mlčeti jako hrob, tak že se na toto jeho naléhání vážná strýcova pomocnice až zamrzela.

Co Jan meškal při královč dvoře mimo Prahu, bylo v domě doktorově ticho, ač ne smutno. Aleně se často po Janovi zastesklo, než nedala před strýcem ani dost málo znáti, těšíc se v duchu na brzké shledání a pěknou do budoucnosti nadějí, neboť nežli Jan se dvorem na Točník odjel, vážně o tom s ní promluvil a vypočítal, kdy bude asi jeho žínkou. —

Doktor Osvětlo tou dobou nabyl jistoty o tom, co mu poslední dobou počalo svítati: že student Jan nechodí k vůli němu do jeho domu, nýbrž vlastně k vůli Aleně. Kdyby byl dříve na to připadl, kdož ví, jak by bylo dopadlo, byl-li by Jan Alenu tak často vídal. Ale nyní si mládence příliš oblíbil a pak viděl jeho budoucnost, a tak se s Janem rozcházel jako se svým. Často o něm s Alenou rozmlouval, často si na něj vzpomněl. Jinak zachovával svůj obvyklý pořádek. Jen v jednom se poněkud stala změna.

Před obědy chodíval na toulku, den co den, aby mu lépe chutnalo, a to obyčejně přes most do Menšího města. Nyní však denně zamířil do ulice sv. Filipa a Jakuba,*) ne tak aby se tudy procházel, ale aby se díval na stavbu. Stanul obyčejně opodál farního kostela sv. Filipa a Jakuba,**) nedaleko hřbitovní zdi, a pozoroval ruch a hemžení na vedlejším Skalském městišti, jak tam základy kladli, jak z nich pak rostly vůčihledě pilíře a zdi, pozoroval mladého mistra kamenického Václava, jenž všechnu stavbu tak horlivě vedl, a o němž tolik slyšel od Jana, nyní dvořáka, díval se a pozoroval s účastenstvím i v duchu se radoval, jak ten český kostel roste. —

Také jej zajímalo a těšilo pozorovati ty, kteří se chodili jako on často na stavbu dívat. A byli mnozí z nich, kteří tak nečinili z pouhé zvědavosti, jen tak, aby čas prolelkovali. Přicházeliť z upřímného účastenství, těšíce se ze stavby a nemohouce se takměř ani již dočekati jejího dokončení. Mnohé z nich doktor Osvětlo znal, i byl s nimi znám, s některými se tu, na stavbě, seznámil.

---

*) Nynější Betlémský plácek.

**) Stál v rohu mezi Betlémským pláckem a Liliovou ulicí proti domu u Halánků.

Nejčastěji tu Kříž kramář býval a s ním mistr Jan z české kolleje. Pan Jan z Milheima, meškal-li v Praze, denně se tu ukázal. Ob čas přišel i vážný, učený Matěj z Janova, o němž se doktor Osvětlo dověděl od mistra Jana, svého příbuzného, že píše nyní, nechav na čas latiny, dvě knihy jazykem českým, ale že již teď, kde ty traktáty ani nejsou řádně dopsány a opraveny, se po nich dotazují arcibiskupův official, »nullatenus et omnitenus ecclesiarum canonicus«,*) jak mu mistr Jan žertem říkal, Mikuláš Puchník, a generální vikář Jan z Pomuka, a že se nemohou dočekati, aby mohly české spisy ty ohledati.

»Arciť,« řekl doktor Osvětlo, »protože již z nich teď dosud nedopsaných čijí ducha Miličova. Pane, nevím, propustí-li je na světlo Boží, nám do rukou —«

Někdy s učeným horlitelem Matějem z Janova přišel také vážný zeman, slušně vysoký, lehko zkadeřených vlasův i plné, krátce přistřižené brady valně prokvetlé, muž výrazné tváře, vážných a přece mírných pohledů, z nichž prohlédaly ušlechtilý duch a ladná mysl.

Starý doktor v lékařství, muž učený, měl z toho upřímné potěšení, a trhl sebou, když mistr Jan na zemana ukázav řekl:

»Tentoť je náš vladyka, literatus, jenž skládá ty líbezné knížky —«

»Tóma ze Štítného!« vpadl mu kvapně doktor do řeči, a již jak byl přímý, beze všeho přistoupiv k vladykovi ze Štítného chopil se jeho rukou, a nedbaje jeho překvapení potřásal jimi a děkoval mu za

*) »Nikde — a všudebylých kostelů kanovník«. Byltě Mik. Puchník mnohoobročník čili hromaditel beneficií.

líbezné jeho čtení. S potěšením také hledíval na mladého mistra Václava, jenž stavbu navrhl a nyní také vedl, jak horlivě a upřímně si hledí svého díla, neodcházeje z kamenické huti a z lešení po celý Boží den, oháněje se čiperně a bystře, poroučeje, vyměřuje, tu sám se díla chápaje. Začasté bylo viděti po jeho boku staršího jeho bratra, malíře Chvala, jenž zase kolem až příliš vážně hleděl, vše zkoumal a radil svým málomluvným způsobem.

Doktor Donát Osvětlo míval také radost, když zahlédl u staveniště houfec studentů na dílo hledících. Čím byl větší, tím více starého pána těšilo. Mínilť, že se těší z nové stavby a že jsou, a hrubě se nemýlil, žáci nového ducha, stoupenci směru Miličova a upřímní milovníci přirozeného jazyka svého, kterým a jen tím bude v nové kapli kázáno.

Jediné, co jej zlobilo a vždycky podráždilo, bylo, když zaslechl, že se Němci novému kostelíku smějí, jaká to jen kaple a jak se pochlubují velikým kostelem Týnským, jenž tou dobou rostl ze spousty lešení jako obr.

Stavba toho roku daleko nepokročila, neboť uhodily časné mrazy. Alena byla jim ráda. Nemohlať se tentokráte zimy dočekati. Na zimu přijede král se svým dvorem najisto do Prahy. A Jeník také. Proto se těšila. Nyní jej zřídka kdy viděla. Meškaltě se svým pánem tu na Křivoklátě, tu na Točníku. Dvakráte jen přibyl do Prahy s nějakým poselstvím.

Tu se ho také Alena zeptala, když poprvé přijel, dostal-li v Křivoklátských lesích tu křtěnou mladou židovku a jejího průvodce, když všichni hajní, jak byl Jeník před tím vypravoval, po nich bedlivé pásli a je střehli. I byla ráda, když uslyšela, že mladí židé unikli, že se dostali jistě ven z lesů. Slyšela to

ráda, poněvadž Malce přála, majíc s ní útrpnost, a pak také proto, že byla přesvědčena, že ti dva lidé se mají tak rádi, a že ten mladý žid dívku z lásky unesl —

Za to doktor Osvětlo, když na chvíli s mladým dvořenínem osaměl, ihned se ptal na kejklíře a čaroděje Žito, jak s ním je a s tím jeho tajným a zrádným jednáním. Dověděl se, že nyní je ticho, že kejklíř Žito hledí si jen svého, stroje králi a dvoru jen kratochvíle.

»Snad něco postřehl,« dodal Jeník, »nebo není mu dosti volno. Křivoklát i Točník jsou těsny, tu není možno, aby tak nepozorovaně jednal —«

»Však on asi teď nebude nikde pozorován —«

Mladý dvořenín se usmál a děl:

»Ovšem, toť se rozumí. Nejvíce já však s tím mám —«

»Tak teď nic —«

»Nic. Nic se nehýbá. Zdá se mně však, že to je všechno zúmyslno, že se něco chystá, nebo že již je něco smluveno a ujednáno. Jeť mi to všechno náramně podivno —«

»A což Martin Tkanička. Tloustne-li?«

Jeník se zasmál.

»Ten?« zvolal. »Ten jaktěživ nestloustne. Má se dobře, sám si to chválí, ale myslím, že je sušší nežli býval.«

»A proč?«

Samým strachem. Ze Žita měl tak jako tak vždycky dosti strachu. A nyní teprve, kdy ví, že tajně jednal s královými nepřátely. Má strach z krále, má strach ze Žita. Ten jej bedlivě pozoruje, jak se mně onehdy svěřil —«

»Mluvíváš-li s ním?«

»Před světem nikdy. Žito nesmí tušiti, že jsme dobří známí. A pak je Martin jenom famulem — toť u dvora nejde. Jen tajně se s ním scházím, a tu mně podává zprávy. Onehdy mne probůh prosil, abychom jej z toho pustili, še strachy trne a uschne, že špatně spí a že mu ani pivo tak nechutná. To jsem mu všechno věřil, až na to pivo, nebo pívá dost a dosti, hledaje v tom svou útěchu.«

»Nepustili jste ho —«

»Kdež pak! Pan hofmistr již Žitovi nevěří, a myslí najisto, že je něco smluveno —«

»Ví-li o tom král?« ptal se doktor.

»Ani slova. A nesmí věděti. Tak pan hofmistr poručil. Jak by Jeho Milost měl jen podezření, náhle by se rozzlobil, a Bůh ví, co by pak ve zlosti udělal. Všechno by se na ráz pokazilo.«

»Je pravda. Toť opatrno. Jen aby vás ten kejklíř nepřelstil. A ty, milý brachu, měj se na pozoru.«

Jeník jen hlavou pohodil a usmál se.

Na stuhlou zemi napadalo sněhu, vánoce přešly, nastal veselý masopust. V ten čas byla Praha velmi vesela, ozývajíc se svištěním ozdobných, nákladných saní, zvuky rolniček a zvonců, večer pak zpěvem i ohlasem píšťal i různých nástrojů hudebních. Veselé mumreje všude provozovány, ulicemi pobíhaly divné maškary ve dne i večer za světla svítilen i planoucích pochodní, jejichž záře třásla se na sněhu ulic i na vysokých štítech zasmušilých domů nebo plašíc husté šero klenutých podsíní kolem pláckův a náměstí.

Nejveseleji však bylo v královĕ dvoře. Král vrátiv se ze svých zamilovaných hradů, kdež do syta užil honův a štvaní zvěře, slavil masopust zvláště vesele, aby mladá králová užila kratochvíle.

V ten čas měl královský kejklíř Žito a tím i také jeho famulus Martin Tkanička plné ruce práce, zvláště v předposlední den masopustu, kdy měl konán býti ve veliké síni dvora králova na Starém městě veliký mumraj.

Toho dne byla Alena velmi znepokojena. Jeník, jenž nyní skoro denně přicházel a včera byl slíbil, že přijde zítra odpoledne nebo před večerem, před samým mumrejem, nepřišel. Toť bylo jistě něco zvláštního, že zůstal. Pospíchalť vždycky a udělal si pokaždé pokdy, jen aby s ní mohl třeba několik jen slov promluviti.

Že Jeník nepřišel, toho příčinou byl Martin Tkanička. Ten celý den před večerem mumrejovým pracoval, chystaje různé věci k večerním kejklům a sobě také ozdobuje oblek, jen že byl všechen chlupatý, od hlavy do paty, maje prapodivnou škrabošku divokého výrazu. Chystalť Žito také tanec »divokých lidí«, kteří měli býti všichni ve chlupatých, přiléhavých šatech.

Tkanička sedě v klenuté jizbě plné divných strojů, rouch, lahviček, nádob lesklých a okřínů, prohlížel si podivný svůj oblek a v duchu pomýšlel, jak mu v něm bude horko, co si to mistr vymyslil, a co že je, že teď má pokoj, že se nikam nehne, aniž ho, Tkaničku, někam s poselstvím pošle. A již dávno, jak o svatbách králových, tu nikdo u Žita nebyl. Čije-li ten něco, nebo je-li tak chytrý, že on, Tkanička, nic nezpozoroval? Ten synek ohnivcův, jak jen se s ním sejde, pořád naléhá, aby pověděl, ví-li co. A co by řekl, když Žito věru teď nic nedělá, nežli že své kejkle chystá a připravuje.

Ale v tom sebou hubený famulus trhl. Rozhrnulať se tmavorudá koltra, zastiňující vchod do nějakého přístěnku, a zpod ní vyšel ramenatý osmahlý muž

v černém obleku. Měl černé, lesklé vlasy až na ramena splývající, černou, úzkou bradu. Oči černé jako uhel svítily pichlavým leskem. Hleděl zachmuřeně a neusmál se ani, když dlouhonohého, tenkého Tkaničku spatřil s chlupatým oblekem.

»Obstarej jídlo a pití tam tomu,« řekl Zito zkrátka, a kynul za koltru do přístěnku. »A žádnému se nezmiňuj ani slovem, že tu někoho máme. Budeť to čistý mumrej. Nesmí nikdo nic věděti.«

»Aha,« povídal si Tkanička v duchu. Nechav opičího obleku, sháněl studené maso pečité a víno, dychtiv jsa zvěděti, koho tam mistr má. Jistě pana z Rožmberka. A jak ho tajně přivedl! Nikdo o tom neměl ani potuchy. Ale pak se Martin div neuplivl, když vstoupiv do přístěnku zahlédl tam žida. Jistěť, žida. Kde že se tu vzal a nač ho pán má? K mumreji snad, aby se páni židovi smáli. Ale není to starý, opeřený žid slintavý a prskavý, nýbrž mladík slušně hezký. Co s tím? Nebo to nějaký pomocník čarodějný? Nutno-li to také Jeníku Ohnivcovi pověděti? Ano, ale jak? Nyní nebylo hnutí. Nesměl ani na krok. Než v tom, jak se do klenuté jizby vrátil, nařizoval mu Žito, aby podkonímu nic neříkaje sám Žitova koně osedlal. Zároveň dal kejklíř famulovi ovčí kožich, aby jej schoval pod žlab, ale aby se hned vrátil.

Martin do konírny zrovna letěl. Nebyla daleko, měltě Žito s několika dvořany menší konírnu zvláště, nicméně pospíchal. V konírně si svůj úkol odbyl záhy a letěl po schodech nahoru na nedalekou chodbu, kdež měl Jeník svou jizbici. Byla mu schválně tak na blízko vykázána. Pro štěstí zastal mladého dvořana doma. Martin všechen udýchán rychlými urvanými slovy mu pověděl, co je, že se snad Žito buď chystá na odjezd, protože po obědě si nějaký tlumok chystal, nebo že chce toho židáčka vypraviti. A již byl opět

Tkanička dole. Jeník byl zprávou jeho velice vzrušen. Nejvíce ho ten žid překvapil. Žid! Žid! A mladý. Že on!

Jeník sebou až trhl, když si vzpomněl, že ten mladík židovský je asi vyslechl, tenkráte ve dvoře otcově. Ale ne! Není možno. Vždyť nic neslyšel. Nebo jen málo. Co asi slyšel? Darmo se Jeník namáhal, aby se rozpomenul, co asi tenkráte právě otci vypravoval. Hleděl se upokojiti, že to není možno, aby to byl ten žid, než mysliti naň nepřestal, i když pak se ubíral k panu hofmistrovi, aby mu pověděl, co Tkanička donesl. O svých pochybnostech a obavách stran mladého žida však neřekl nic.

Pan hofmistr králové byl také novinou překvapen. »Sad se něco chystá,« pravil, »právě dnes. Dobrý pozor — zvláště na něj, na Žito. Ukládám ti, abys ho ani s očí nepustil.«

V tu chvíli žasl Tkanička na novo. Když se vrátil a vstoupil za rudou koltru do přístěnku, aby sklidil nádobí, bylo tam prázdno. Žid zmizel. Aby byl na koni odjel, nebylo možná. Byloť ještě za dne, a kdyby žid odtud na koni vyjížděl, bylo by příliš okaté. Mistr sám seděl stranou u malého stolku ve výklenku okenním, a převažoval tam nějaké prášky nebo co dělal. Do rukou mu nebylo viděti. Tkanička by byl milerád opět do konírny odskočil, aby se přesvědčil, je-li tam mistrův kůň čili nic.

Než nebylo možno, poněvadž Žito za chvilku poručil, aby se všechno chystalo na mumrej.

Smrákalo se již a v klenuté jizbě širokého, ale nevysokého okna, plného tabulek olovem lemovaných nastalo šero. Ticho jindy tu vládnoucí dnes porušeno, neboť venku na chodbě a na schodech čekali mladí služebníci, kteří jsouce ustrojeni za divoké muže, majíce v ruce lesklý terč a paličky, měli provésti divoký

tanec, jak je byl králův kejklíř dříve již nacvičil. Žito sám vyšel oblečen jako jindy v černém oděvu a plášti. Za ním kráčela nějaká dlouhá opice tenkých nohou, ve škaredé škrabošce, nesoucí v ruce pochodeň.

Sbor »divokých« v chundelatých oblecích a pitvorných škraboškách dal se do smíchu, když i v kožešině hubeného náčelníka svého spatřil. Tkanička maje pochodeň v jedné a blýsknavý kovový terč ve druhé ruce, postavil se v čelo chlupatého houfce a vedl jej, jak Žito nařídil, po schodech nahoru a chodbami ku veliké síni. Na chodbách hojnými světly osvětlených bylo nadobyčej živo. Služebníci i dvořané sem tam pobíhali, ze síně se ozývala veselá, hlučná hudba.

Venku bylo tma a mrzlo.

Všude se zastavovali a smíchu se neubránili, když spatřili houfec »divokých mužův« a jejich pitvorné škrabošky. I ohlíželi se za nimi, zvláště za jejich vůdcem, dokavad nezmizeli v komnatě, přilehlé ku veliké síni. Tam divoši musili zůstati. Žito byl s nimi. Ze sálu zaléhal sem ohlas zvučné hudby, a když na chvíli umlkla, hlučný šum a směs hlasův i slabý chřest stříbrných rolniček na pásech šviháckých mladých dvořanů.

Divoši v komnatě seděli u korbelův a proto tuze nespěchali. Za to Žito byl nepokojný. Chodil ke dveřím do síně vedoucím, koltru rozhrnoval, pak opět stál, před se hledě upřeně nebo zase přecházel a nevšímal si ani několika mladých dvořanů, mezi nimiž byl také Jeník Ohnivec, kteří za divými muži až sem pronikli, a smějíce se je pozorovali a hubeného vůdce jejich škádlili.

V tom přišel služebník oznamuje, že již čas. — Divoši se vzchopili a seřadivše se brali se divnými skoky do sálu. Všichni se hrnuli za nimi. Jen Jeník Ohnivec zůstal. Nejprve také za nimi mířil. Když

však postřehl, že Žito nevešel do síně, nýbrž vkročil do vedlejší komnaty, zůstal a pustil se za chvilku opatrně za ním. Ve druhé komnatě ho již ani nezastal, a nikoho. Seděli tam prve někteří z dvořanů při číších, ale jak ohlášen tanec divokých, odebrali se do sálu. A tak bylo i ve druhé komnatě. Stoly, poháry, číše opuštěny. Za to ze síně zaléhaly do tichých komnat divoký zpěv divochů, řinčení jejich kovových terčův a smích dvořanův.

Jeník nedbal ničeho. Jen po Žitovi pásl. Ten jako stín kvapil z jedné komnaty do druhé. Znal se tu všude výborně.

»Jde do královy —« pomyslil si Jeník, a tím opatrněji a dychtivěji bral se za ním. A kutečně! Zastal kejklíře v komnatě kde prve seděl král. Znal jeho stůl i královo bohaté náčiní. Čaroděj stanuv u stolu opatrně se ohlédl. Nespatřil nikoho. Jeník byl za dveřní koltrou a díval se, dech taje, jen skulinou. V tom sebou trhl a chtěl skočit, aby sevřel kejklíře za hrdlo.

Ten však vykonav co chtěl, chvatně se vraceje zpět do jizby, ze které byl přišel, vrazil na Jeníka. Zalekl se ho velmi, ale hned rozehnal se a uhodil ho nežli se mladík nadál, silnou svou pěstí. Jeník zavrávoral a sklesl u zdi. Teprve za chvíli probral se ze svého omámení. Prvním jeho bylo, že sebrav se vstoupil do vedlejší komnaty, aby se podíval na královský stůl. Jako by do něho udeřilo. Stál jako zkamenělý a vytřeštěným zrakem hleděl za okamžik na místo, kde prve viděl králův veliký zlatý pohár drahokamy zdobený na podstavci ze slonové kosti uměle vyřezávané. Pohár byl pryč i zlatý podnos, na kterém stál. Odnesli to králi a král se napil!

Než hned se vzpamatovav skočil Jeník ke dveřím, přímo do síně, k podiu, na kterém seděl král s krá-

lovou a s nejpřednějšími dvořany. Dvěma skoky byl na schůdkách. Ti, kteří neblíže stáli, ohlíželi se, co ten mladík vyvádí. Ostatní, všichni zajati divadlem před nimi ve veliké síni, hleděli upřeně na bláznivé skoky a divá proplétání divokých mužů. Na štěstí se v ten okamžik, jak Jeník na schůdky k podiu vrazil, hofmistr králové ohlédl. Postřehnuv služebníka svého vstal okamžitě. Poznal, že se stalo něco neobyčejného. Ihned ani se neohlásiv králi, vedle něhož seděl, rychle vstal a již stál proti Jeníkovi.

Ten jen ze sebe vyrazil: »Jed! V královĕ číši. Pan Jíra ducha nepozbyv chvatně se vrátil ke králi. Ten před chvilenkou, chtěje se napiti, žádal pohár. Číšník pro něj skočil a nezpozoroval za koltrou vedle ležícího Jeníka, kterého Žito právě byl srazil. Král přichýlil číši ke rtům a začal píti zrovna v ten okamžik, kdy milec jeho, pan Jíra, tak z nenadání a prudce vstav chvatně pryč odcházel. Proto král, divě se, přestal píti a drže číši v ruce, hleděl za ním.

Ale v tom pan Jíra k němu se vrátiv sklonil se k němu a pošeptal s chvatem, patrně rozčilen:

»Nerač píti. Rač se mnou, prosím hned,« a vzal králi číši z ruky.

»Já již pil!« zvolal král, upíraje s úžasem zrak na hofmistra, počínaje tušiti, proč neměl píti.

»Ale málo, chvála Bohu. Proto rač jít, abys užil pomoci.«

Toho si už všimlo všechno okolí královo. Králová vyvstala a všechna ulekána přistoupila ke svému zblednuvšímu manželi. Dole ještě divoši tančili a divoký svůj rej prováděli. Většina diváků nic nepozorovala, až teď si povšimli, že na povýšeném místě, kde král seděl, nastalo nemalé hnutí, ano až zmatek.

»Král odešel. Volali lékaře. Král šel do své komnaty. Králi namíchali. Král je otráven.«

Tak se rozneslo sálem i přilehlými místnostmi. Strach pojal všechny a nastal všeobecný, veliký zmatek. Divoši přestali tančit a Martin Tkanička jak byl, utíkal ze síně. Ohlížel se po mistrovi, ale nadarmo. Sběhl nejprve dolů, do jejich obydlí a dílny zároveň. Černá mříž byla zamčena a za ní tma a ticho. Martin bušil a volal. Nikdo se mu však neozval. Pojednou si vzpomněl na osedlaného koně a ovčí kožich. Otočiv se chvátal do konírny. Zatím byl měsíc vyšel a jasně svítil na dvorek a zasněžené kol zdi a budovy palácové. V odlehlém tom dvorku bylo živo. Tkanička zahlédl u dveří konírny muže s dvěma zápasícího. Chvilku stál rozvažuje a nevšímaje si, jaký pitvorný stín vrhá na sníh ve svém divošském obleku. Chtěl i odtud utéci, jakmile poznal, že ten dvěma se bránící není nikdo jiný, nežli sám mistr jeho — Žito.

Zůstal však, když viděl, že právě podlehl, že jej ti dva řemeny vážou. Byli ze stráže královy. Teď teprve postřehli také Tkaničku. Kdyby nebyli o tanci divochů věděli, byli by se jistě pokřižovali a snad uprchli. Jeden z nich zavolal Tkaničku. Martin se bál mistra i spoutaného. Proto jen zvolna se blížil a ostýchavě udal své jméno, když se ho tázali, kdo je. Ale jen dořekl, a již jeden z těch strážců po něm skočil. Nežli se Tkanička nadál, ležel na zemi ve sněhu a ucítil, jak ten hrozný dráb kleknuv jej štilcuje a nadávaje mu zrádců pekelných ruce mu váže. Zmaten, vyděšen, hrůzou jat, nemohl Martin hned ani promluviti. Když se pak dušoval, že je nevinen a prosil, aby ho pustili, nadarmo. Musil vstáti a tak jak byl v chundelatém obleku svém dáti se do kroku.

Ze dvorku vedli jej se Žitem na hlavní nádvoří, do brány, kdež se k nim přidalo několik jiných stráž-

ných oštěpy a meči ozbrojených. Odtud je vedli Celetnou ulicí dolů, na Staroměstský rynk, zrovna do radnice. Bylo pozdě na noc, kolem na náměstí pusto. Z ulic ozýval se hlas zpěvu a hluku. Martinu Tkaničkovi zuby cvakaly, ne tak zimou, jako strachem. Mistr jeho však prostovlasý, neboť za rvačky ztratil čapku, s obličejem od ran žoldnéřů krvácejícím, kráčel mlčky vedle svého famula. Vítr rozvíval černé jeho dlouhé vlasy. Kejklíř hleděl zamračeně do země nedbaje štilců a nadávek svých průvodčích.

U Staroměstské radnice chvíli čekali. Když stráž královská s dráby a rychtářem něco ujednala, vedli je do nádvoří a z toho do černých, nevysokých dveří. Dva drábové městští jim svítili pochodněmi, které přinesli. Vešli do tmavého sklepa, odtud po schodech dolů do jiného sklepení tmavého. Stěny jeho místem od pochodní učouzené byly nenatřeny. Martinu Tkaničkovi se kolena zatřásla, když vstoupil do hrozné té místnosti. Bylať to mučírna. Poznal ji po žebřících, kládě, palečnicích a jiných děsných přístrojích.

Co se to stalo?! Proč ho sem vedou, jej, jenž vlastně jim všechno pověděl na tohoto zrádce? Má-li on nevinný s ním trpěti? Martin Tkanička jal se nahlas myšlénky své vyslovovati. Prosil, aby ho ušetřili, aby ho na žebřík nenatahovali, aby alespoň jej vyslechli a počkali, až přijde služebník páně hofmistrův, mladý Ohnivec, ten že všechno dosvědčí.

Jak toto vyřkl, trhl sebou Žito dosud mlčky stojící. Blýsknavý jeho pohled zarazil Martinovi další řeč. Tak se ještě bál svého mistra. Nemohl té chvíle již ani na nohou státi. Sklesl na nějaký hrubý špalek, všechen zdrcen. Kolem rozhlédnouti se ani neodvážil. Trnul a strachy usychal, když vyděšený zrak

jeho utkvěl na některém z hrozných nástrojův, a nic nedbal smíchu a hrubých žertů, které si z něho a z jeho chlupatého obleku drábové tropili. Zatím usedl Žito na kládu a seděl chvíli s hlavou do země pochýlenou. Pak pojednou ji pozvednuv, zběžně na dráby pohlédl a spíše velitelsky nežli prosebně řekl, aby mu ruce rozvázali, odtud že jim přece neuteče, když ho jich tolik hlídá.

Drábové však měli strach z volných rukou kejklířových; neučinili mu po vůli, a čekali, jak jim bylo nařízeno. —

XX.

Když hofmistr králové, pan Jíra z Roztok, od Jeníka se dověděl, že si dal Žito koně osedlati a kožich pod žlab uchystati, a že má podivnou návštěvu, žida, jenž tajně k němu přišel, poručil Jeníkovi, aby každý krok Žitův pozoroval. Kromě toho poručil pan hofmistr dvěma strážcům, aby tajně u konírny čekali a když by Žito chtěl ujeti, aby jej spoutali a zavedli na Staroměstskou radnici a zrovna do mučírny, aby však tam počkali, až on nebo někdo jím vyslaný přijde. Sám nyní nemohl. Meškal u krále s lékařem.

Předsíň královy komnaty byla plna. Čekalo tam mnoho dvořanů, mezi nimi skoro všichni milci královi. Vznešená společnost byla velmi rozčilena. Pořád ještě nemohli se vzpamatovati z leknutí, které se všech zmocnilo po děsné té zprávě, která se prve bleskem rozlétla sálem. Hovořili o úkladech, o traviči, pohlíželi ke komnatě královĕ, jak tam asi je. Několi-

kráte odtud sluha pro něco vyběhl. Řeči s ním však nebylo; spěchal.

V tom vstoupil mladý služebník páně hofmistrův, jehož jméno té chvíle teď zhusta jmenovali. Rána pěstí, kterou mu Žito dal, nic mu neublížila. Jak se král do svých komnat odebral, Jeník Ohnivec jal se sháněti Martina Tkaničku. Nemohl ho však nalézti. Pak dal vypáčiti mříž, vedoucí k bytu Žitovu. Dílnu kejklířovu prohledal, jak náleží. Po židovi však nebylo ani památky jakož i po písemnostech. Jen různých prášků hojně nalezl a divných přístrojův a nádob. Pak všechno zase jak náleží zavřev, poručil jednomu ze sluhů hofmistrových, aby tu u dveří hlídal a nikoho nepouštěl, a chvátal ke svému veliteli. Sotva že vkročil do předsíně, shrnuli se dvořané kolem něho, aby vypravoval. Byl v nesnázi. Nemohlť všechno říci. V ten okamžik vystoupil pan Jíra z královy komnaty a s ním pan Čúch ze Zásady. Oba oznámili shromážděným, že v číši byl skutečný jed, jak se lékař přesvědčil na králi samém. Že však chvála Bohu bude pomoc, neboť pro štěstí nevypil král celou číši. Králi že je dosud zle, ale že bohdá bude zdráv, že bylo štěstí, že mu mohl býti dán hned protijed.

V tom zahlédl hofmistr Jeníka Ohnivce v pozadí za pány stojícího. Přistoupiv k němu, položil mu ruku na rameno a zvolal:

»Bůh tě pozdrav! Kdyby tebe nebylo, již bychom sotva měli svého milého krále —«

Zraky všech obrátily se na mladého dvořenína. Mnozí k němu přistupovali a ruce mu tiskli. On však nemaje času, aby se děkoval a oddal se radostným citům, oznámil hofmistrovi, co vykonal a co se stalo se Žitem. Pan Jíra pokynuv mu a příteli Čúchovi ze Zásady, ustoupil nimi do vedlejší komnaty.

Za chvíli po té vrátil se pan Čúch opět ke králi, pan Jíra však zahalen pláštěm a provázen Jeníkem Ohnivcem vyšel tajně ze dvora králova a mířil zrovna ke Staroměstské radnici. — —

Divně se skončilo masopustní veselí, jež tak hlučně a fraškovně bylo se počalo. Z veliké síně hosté se plaše rozprchli nechavše stoly, pokryté náčiním, poháry plnými ještě vína a sladkými konfekty všelikými. Nejedna židle byla převrácena, nejeden plášť a nejedna roucha tu zapomenuta, ležela na podlaze nebo přes židle, vedle pohozených škrabošek.

Ve dvoře královĕ málo kdo dnes spal. Každý očekával, jak bude s králem. Ten nejprve v bolestech se svíjel, ale pak se mu víc a více uvolňovalo. Lékař přišel v čas a uhodil na pravý protijed. Tak míjela zdlouha a smutně noc v královském sídle, a Praha kolem hlučně se veselící netušila, že té masopustní noci měla přijíti o svého zalíbeného krále.

Zimní den se počínal rozbřeskovati, kdy ze Staroměstské radnice vyšel hofmistr královĕ, pan Jíra, provázen Jeníkem Ohnivcem. Za nimi jako chundelatá opice pláštěm přikrytá kráčel všechen skroucen Martin Tkanička. Všichni tři zašli do králova dvora. Nejprve ke komnatám královým zamířili. Pan Jíra vešel ke králi, Jeník pak vyslechnuv, že je králi lépe, chvátal s Tkaničkou do své jizbice.

V tu chvíli vynášeli ze Staroměstské radnici dva pacholci mistra ostrého meče tělo jakési, přikryté tmavým pláštěm. Byl to plášť králova kejklíře Žita. Pacholci mířily ke kamennému mostu a patrně chvátali. Nevešli však na most, nýbrž pustili se přímo ke břehu řeky, kdež zanikli s břemenem svým v husté mlze. Za chvilku se však vrátili, ale bez břemene. Jen plášť,

jímž mrtvé tělo bylo přikryto, nesl jeden z pacholků volně přes rameno přehozený.

XXI.

Doktor Donát Osvětlo pochutnával si ráno na dobré pivné polévce. Byl již den, ale kolem v ulici všude ještě ticho. Mluvil o tom s neteří míně, že dnes to ticho dlouho potrvá, když všude vyspávají. A v tom již klep, klep — Klepadlo u domovních dveří bušilo mocně a prudce. Alena myslíc v ten okamžik na Jeníka, jak asi on strávil noc za té slavné kratochvíle ve dvoře královĕ, byla nerada tomuto vyrušení. Nechutně vešla na mazhauz podívat se, kdo tak záhy přichází. Ale hned poskočila a kvapila ke schodům, na nichž zahlédla Jeníka.

Všechna rozveselena přivedla jej do světnice ke strýci. Ten se zasmál a pravil žertovně, že Jeník asi ani oka nezamhouřil, když tak vypadá. Alena si toho hned prve všimla, že je ubledlý. A byl nějak jako všechen unavený, ochablý, nikoli však smutný. Jak ustrnuli, když začal vypravovati, co se té noci událo a v jakém je král nebezpečenství.

Doktor Osvětlo se ihned vyptával, jaký byl jed, co lékař proti němu dával, jak bylo králi, vrhl-li a jaké měl bolesti. Na všechny ty hojné otázky mohl Jeník jen málo odvětiti. S jistotou však věděl, že králi bylo v noci lépe nežli teď, že se mu nyní nějak přitížilo, a že si pořáde naříká na velikou palčivosť, která nitro jeho jako oheň pálí a smáhne —

V tom doktor Osvětlo sebou škubl. Co uslyšel! Ten mladý dvořák, Jeník Ohnivec, jenž vlastně krále zachránil, zmínil se o něm, o doktorovi, hofmistru

panu Jírovi a ten pro něj, pro doktora, posýlá; věru posýlá!

Donát Osvětlo snažil se zůstati klidným. Ale jak zůstati! Milý král byl a je v nebezpečenství, a on, doktor Donát Osvětlo, jehož nechtěli Němci připustiti na stolici misterskou, je k němu, ke králi, povolán! Hned musela Alena přinésti nejlepší kožich a habit doktorský a již jmenoval také po latinsku pušky s prášky, které mu neť, jakoby lékař byla, všechny dobře přinášela; zatím on z nich po několika dávkách vybíral, aby s sebou měl. Po té provázen mladým dvořákem vydal se na cestu do králova dvora. Kráčel nad obyčej rychle.

Alena zůstala v nejistotě, všeho se nedověděvši. Jeník nemohl se pozdržeti. Ale radost měla. On, vlastně on krále zachránil! A strýc, jak bude nyní hrd, že byl u krále! Jen aby mu pomohl.

Dopoledne bylo Aleně jako nekonečné. Strýc přišel teprve před samým obědem. Ale sám. Ptala se po Jeníkovi. Že musil zůstati u hofmistra, že je co dělati, že stíhají mladého žida, bezpochyby toho ničemníka, který tu pokřestěnou dívku unesl.

»A což král?« ptala se Alena.

Doktor Osvětlo mávl rukou a svraštil čelo.

»Zlá věc — ulehčilo se mu, pravda. Ale té palčivosti! Je sice mírnější, je, o něco, ale přece jen zůstala —«

»Tedy se pozdraví král, neumře —«

»Jak by umřel — medicamentum dobré bylo — ale té palčivosti!«

Vytáhnuv několik popsaných knih zavřel se s nimi do jizbice ve přístavku zahradním a dal se do nich. I četl, a četl, až i na oběd zapomněl. On, doktor Donát Osvětlo!

Záhy odpoledne přišel Jeník. To ještě seděl doktor se svými mistry Salernskými a Bůh ví jakými a studoval, jak by potřel tu královu palčivost. Prve nežli jej Alena zavolala, Jeník ji pojal za ruce a zahleděv se do jejích pěkných, mluvných očí pravil vzrušen a blažen:

»Alenko, teď se již nebojím, jak bude —«

V tom jí ruce pustil, ale v tom ji také úžeji k sobě přivinul a všechnu zlíbal. Pak když doktor přišel, pověděl na velikou jeho radost, že poslední lék, který král přijal, byl to od doktora Osvětla samého, nejlépe účinkuje a že se po něm králi značně uvolnilo, až králova medika patrně mrzelo. Jeník přišel vlastně pro Osvětla, že však se dostavil dříve, učinil tak k vůli Aleně; měl ještě pokdy, aby dopověděl a doplnil, co ráno byl napověděl, jaké nebezpečenství hrozilo králi a jak bylo odvráceno. Vypravoval, jak on, Jeník, s panem hofmistrem králové šli ještě za šera do Staroměstské radnice a jak tam zastali toho zrádce zapeklitého, Žito, a Martina Tkaničku, kterého drábové neblahým omylem jako kejklířova pomocníka až sem zatáhli a na smrt poděsili. Kdyby nebylo ve chvíli tak vážné, jistě byli by se smíchu neubránili, jaké měl neblahý suchý Martin neštěstí, a jak vyskočil ve svém chlupatém šatě divošském, když zahlédl Jeníka Ohnivcova a pana Jíru po schodech dolů, do mučírny sstupující, a jak panu hofmistrovi, sklesnuv mu u nohou, kolena objal, pro Bůh jej prose, aby měl slitování a zeptal se jen pana Jeníka, s jehož strýcem, mistrem Janem, kollegiatem, on, Martin, studoval, jak se ráčí Jeho Milost pamatovati, když tam na Jivně je ráčil zavříti dáti — tenkráte před lety —

Tak jedním proudem kejklířův famulus mluvil a umlkl teprve, když pan Jíra zkrátka mu řekl, že tu

je omyl, že se mu nic nestane, naopak že bude odměněn za svou věrnost.

»Kéž byste v ten okamžik byli kejklíře viděli,« vypravoval dále Jeník, »jak na Tkaničku i na nás se podíval; jako bazilíšek. Ale mlčel. A mlčel i pak, když pan Jíra na něj uhodil, proč že Jeho Milosti jedu namíchal, proč že se takového lotrovství dopustil, kdo jej navedl, kdo ho k tomu vyzval, a co u něho dělal ten žid —«

Na to a na jiné ještě věci se ho pan Jíra ptal. Ale když Žito tvrdošijně mlčel, kynul hofmistr katovi, jenž zatím zburcován byv s pacholky v zadu čekal, a odevzdal mu kejklíře. Tkanička zalezl do kouta, aby nemusil viděti, a Jeník, tak se vyznal, nerad také byl té chvíle ve službě. Než pomyslil, že to pro dobro Jeho Milosti krále a celé země a tak přemohl svůj odpor. I chopil se péra, aby zapsal, co Žito na mučení vypoví —

Alena statně vždy strýci svému pomáhala, i když rány zašíval a neměla nikdy mžitků před očima. Nyní však, jak bylo zřejmo, nebylo jí volně. Než uznávala, že tak musilo býti, že jiný nemohl kejklíře vyslechnouti nežli důvěrník králův, a že si k tomu nikoho té chvíle nemohl vzíti nežli Jeníka, jenž měl ve všem takové účastenství.

Ten dále vypravoval, jak Žitovi rozvázali ruce, aby ho na žebřík natáhli.

»Jak mu ruce rozvázali a cítil, že je volný, počal si je ohmatávati a sebe také od čela až po kolena, tak, že pan Jíra čije nějaké v tom kejklířství mu poručil, aby nechal toho šermování. Tu se pacholci Žita chopili a vlekli jej na žebřík. A pak to začalo. Trápení bylo nemalé, ale kejklíř první vydržel a ostatní pokazil, zmařil —«

»Jak že!« zvolal doktor všechen užaslý. Připadloť mu ihned, že Žito stropil nějaké čarodějstvo. Byl však sklamán a zaklel, když od Jeníka uslyšel, že za nedlouho bylo na kejklířovi znáti, že si učinil, co na králi chtěl spáchati.

»Otrávil se!« zvolal doktor.

»Otrávil. V tom nás ošidil. Jistěť na všechno ten lotr pomýšlel, na koně, na útěk i na to, kdyby se mu úplně nezdařilo. To věděl, jaké by mu nastalo trápení. Proto měl jed u sebe, a jak mu ruce uvolnily a on jimi komihal —«

»To si začaroval jed zpod sukně do dlaně a odtud do úst,« vpadl mu doktor do řeči. »A jistěť vzal jed dobrý. Účinkoval záhy a prudce asi —«

»Ano, tak že nebylo s ním možno mluviti —«

»Tak se hofmistr nic nedověděl.«

»Jako nic. S počátku Žito mlčel, pak když by byl na skřipci povolil a promluvil, přišly nové bolesti; i počal se svíjeti, a za nedrahnou chvíli vypustil duši. Všechno bylo nadarmo. Byl notně potrestán a sám se potrestal, ale což naplat, když se hofmistr nedověděl nic, ale nic, ani kdo kejklíře podplatil —«

»Nebo jej najal a schválně ke králi poslal. Tomu jistěť za delší dobu nevěrně sloužil,« mínil doktor. »Co se s ním stalo —«

»Umřel v mučírně, v ukrutných bolestech. Pan Jíra poručil co nejpřísněji, aby o všem mlčeli a nikomu ani slovem se nezmiňovali, o tom, co se tu té noci stalo. Také poručil, aby mrtvé tělo kejklířovo tajně pochovali, a to hned, té chvíle ještě. Pak jsme odešli. Hofmistr byl mrzut. Nadálť se, že se doví pěkných věcí na Rožmberka i na arcibiskupa a jejich společníky. Ale nenesl si nic.«

»A což Martin,« ptala se Alena.

»Tkanička? Oh, ten byl nejveselejší. Ten z mučírny nějako utíkal a mne se pak ani nespustil a pláště mého se držel, aby ho snad zpátky nevolali. A jak byl blažen, když mu pan Jíra poděkoval a slíbil odměnu. Ale pak, když jsme byli sami, přece se vyznal, že má dosud strach, a to z nebožtíka Žita, to že přece byl jen čaroděj a s čertem ve spolku, že se mu snad přece zjeví; takové a jiné hrůzy strašpytelské měl —«

»Kde je nyní?«

»V mé jizbě —«

Jeník znova žádal, aby mlčeli, strýc i neť, aby nikomu nic neříkali.

»Nedivte se,« dodal, »až se roznese, že Jeho Milosti kejklíř pojednou zmizel, že v jeho dílně minulé noci, zrovna když nastala půlnoc, strhl se hrozný lomoz, pak jako by dva spolu se potýkali a tuho, po té jako by jeden úpěnlivě prosil a druhý se smál. Pak že nastalo ticho jako v hrobě a ráno nadarmo hledali kejklíře Žita. Zmizel. Čert jej unesl. Vzal si jej s sebou do pekel —«

»Diabolus! Diabolus!« opakoval si doktor Osvětlo; vstal, aby se odebral do dvora králova. Jeník Ohnivcuv odešel s ním.

XXII.

Toho večera, kterého se počaly v králové dvoře pestrý mumrej a hlučné taneční veselí, čekala Malka dcera Šalúnova, na Josefa, a to ve chladnem brlohu nepatrného, velice sešlého domku dřevěného v Židovském městě. Odpoledne Josef odešel řka, že má cosi důležitého, že se Malka podiví, až jí přinese tu novinu. Tázati se ho neodvážila. Nebylo jí tak o tu no-

vinu jako o něj. Věděla ť, že podniká nebezpečné věci, chtěje se vymstiti křesťanům a zvláště králi za strašlivé krveprolití v Židovském městě a za smrt svého děda.

Byla sama ve své skrýši, neboť Rybla, stará židovka, jež je přijala, meškala v sedničce blízko dveří domovních. Malka byla ve straších. Z těch skoro ani nevyšla, když byla s Josefem. A přece po něm stesknila, přece nemohla býti bez něho.

Když tenkráte v noci prchli spolu z Ohnivého dvora, potloukali se kolik dní po Křivoklátských lesích. Za dne se zdržovali v nějakém doupěti jako dravá zvěř, jsouce v neustálém nebezpečenství. Jednou poblíže nich hnal se ten starý, bradatý muž ze dvora, a příštích dnů dvakráte byli již skoro v rukou hajných. Proto pak jen v noci hleděli se dále dostati; ale tu často bloudili a trvalo proto kolik dnů nežli se vyprostili z lesního bludiště. Pak se musili na novo ukrývati, a teprve za mnoho dní, zkusivše hladu a všelikých svízelů, dostali se do Budějovic. Tam měla Malka strýce a ten se jich ujal. —

V Budějovicích se však Josef roznemohl po tolikerém rozčilení, strádání a namáhání. Malka ho opatrovala a ošetřovala jako matka.

Když se pak zotavil — to již nastala zima — vydal se na cestu. Ani strýci Malčinu ani Malce neřekl, kam. Strýci oznámil, že jde za obchodem, a že až pořídí, se tu u nich zastaví.

Malce, když Josef odešel, počalo se stýskati U něho byla ustavičně v myšlenkách. Vzpomínala na něj, kudy za těch mrazův a metelic chodí, a že si pokoje nedá. Tesknila velmi. Před tím, když nebezpečně stonal, chvěla se o něj, a nyní novou měla bázeň. Poznala živě, jak jí utkvěl hluboko v srdci,

jak mu je oddána, že není na světě člověka, kterého by měla raději než vnuka šamesova.

Věděla, cítila, že on jí tak rád nemá; a přece po něm toužila, přece by raději šla po jeho boku za těch zimních bouří, nežli aby tu v teple u strýce seděla. Chtěla býti u Josefa, aby mu byla podporou, aby jej varovala, prosila, kdyz by se nešetřil a příliš namáhal, an byl po nemoci zdraví vetchého. Mladá dívka ani netušila, že Josef bera se proti Vltavě hornatou, do sněhu zapadlou krajinou, na ni častěji myslí, nežli by se byla nadála. Poznal již dříve její vděčnost a oddanost a nyní za své těžké nemoci teprve. Poznal, že kdyby jí nebylo, byl by asi bídně zašel. O její lásce k němu věděl, třeba že se ani slůvkem o ní nezmínila, ano se tajila ze strachu. Nyní, když tak často si na ni vzpomněl, řekl si, že příliš si uvykl na to hodné děvče. A zdála se mu také hezčí nežli jindy. Uvažoval, jak by bylo dobré, kdyby měl tak oddanou, věrnou společnici. — I Recha se mu nejednou kmitla myslí, jak byla k němu laskava. Snad že ona také. — — Ale kam by myslil, on chudý, žebrák! Ona, vnučka bohatého Merkla! —

Tak putoval, až stanul před branami hradu Rožmberského. Odháněli ho, fenami mu hrozili a šašky si z něho tropili, ale on nepřestal volati, že chce mluviti s pánem hradu, že mu nese důležitou novinu. Posléze jej pustili, a tu v komůrce ve bráně — dále ho nepustili — přijal jej hrdý velmož Rožmberský. Tu mu tajně oznámil, co pod oknem Ohnivého dvora vyslechl, že u dvora králova vědí, že on, pán z Rožmberka, byl o svatbách královských tajně v Praze, že tajně chodil do dvora arcibiskupova a tam vyjednával. —

Pán z Rožmberka hrubě se zamračil a uhodil na žida, mluví-li pravdu. On sám však nejlépe věděl,

že to je pravda. A co mladý žid vypravoval, jak nabyl této zprávy (že s Malkou prchal, zatajil), znělo také pravdivě.

Aby lepší víry došel, neutajil Josef svého záští a své touhy po pomstě, a udal příčinu, proč sem přišel, proto že je, ač jen bídný, opovržený žid, také nepřítel králův, proto že král nechal bez trestu ono děsné krveprolití židovské.

Josef vracel se druhého dne spokojeněji z lesnatých končin hradu Rožmberského. Pán a vladař jeho obdaroval jej hojně, dal mu napsati na cestu lístek, jenž mu dobře posloužil v končinách panu Rožmberskému poddaných, i u všech jeho známých a přívrženců, a druhý ke královu kejklíři, svému dobře placenému donášeči. Josef se takto dostal nepřímo do služeb velmožného pána. Jimi mohl hověti své pomstychtivosti i nadíti se hojné odměny. Vraceje se zastavil se v Budějovicích u strýce Malčina. Sotva jej rozradovaná dívka uvítala, pozval ji do komůrky vedle jizby, že jí něco důležitého poví. Oznámil jí, že dobře pochodil, že míří do Prahy a že by ji rád vzal s sebou.

»Vzpomínal jsem na tebe cestou a uvažoval, že se k sobě hodíme, že nám bude lépe pospolu,« pravil, a vida, že Malka jako s nebe spadlá se rdí nemohouc ani uvěřiti, vzal ji za ruku a řekl:

»Malko, chceš-li býti mou ženou? Půjdeme do Prahy, tam nám rabbi Abigdor Karo požehná —«

Malka se radostí dala do pláče. — — — Strýc její také nebránil, a tak za několik dnů, vykonavše cestu s menšími strachy a nesnázemi, vkročili za soumraku do Prahy. Josef vyhledal nejprve úkryt, kamž zavedl svou nevěstu, a pak šel po svém, ke královu

kejklíři s důležitým poselstvím. Co v listu bylo, nevěděl, jen tušil, i to, že není první, který Žitovi jest poslán. Pak u kejklíře poznal, že je také něco již ujednáno.

Malka čekala a čekala, strachujíc se o Josefa. Šel něco nebezpečného dle všeho podniknout. Kdyby jej zastihli nebo jen poznali, již toho by bylo dost. Utratili by ho k vůli ní, že ji z kláštera odvedl. — Venku tmavý večer a mrzlo. Kolem bylo ticho. Malka napjatě naslouchala, až pojednou slyšela temné hlasy, pak kroky; Josef přichází! On! Vstoupil se světlem v ruce, vstoupil rychle, nějak vesele a oči se mu leskly. Postavil kahan na špalek a objal Malku.

»Raduj se se mnou, dcero Šalúnova! Raduj se! Hodina trestu se přiblížila! Ten, jenž netrestal vrahův otců našich a nedbal krve nevinně prolité, ten této noci umře. Umře — brzo — za nedlouho se bude svíjeti v bolestech — Umře!«

Josef byl rozčilen a přecházel nízkou, nevelikou komůrkou jako v kleci. Opakoval slova: »Raduj se! Raduj se!« a zase počítal a hádal, kolik asi je hodin. Na otázky polekané Malky posléze se zastavil a pravil:

»Uslyšíš, zítra uslyšíš a uvidíš, jak bude Praha poděšena, jak budou naříkati. Uvidíš!« Ale pak jako by se rozhodl, zvolal:

»Však, proč by má nevěsta neměla věděti! Slyšíš: Tys má nevěsta a věz, čím sňatek náš bude zveleben: Této noci král umře! Jistě umře. Bude otráven.«

Malka vykřikla, až to Josefa popudilo.

»Ty-li se lekáš!« vzkřikl, »má nevěsta?! Nemáš-li se se mnou radovati? Ty, dcera Šalúnova?«

Málka jej chlácholila řkouc, že jen proto se děsí, že má o něj, o Josefa, strach, poněvadž se vydává, on, beztoho již stíhaný, v takové nebezpečenství. Josef však, rozjařen divokou svou radostí, nedbal nebezpečenství a zapomněl také, že má míti zítra svatbu. Teprve po chvíli oznámil, že byl, od kejklíře králova se vrátiv, u rabbiho, a že Abigdor Karo se sice velice divil a jemu radil, aby se tu dlouho nezdržoval, než tolik mu přece svolil, že sňatek jeho s Malkou požehná, a to hned zítra.

Tu novinu očekávala Malka. Jak se zaradovala! Než rmoutilo ji, že Josef tak málo o tom mluvil, že za chvilku začal opět o králi a jeho smrti. Pak pojednou se vzchopil a oznámil, že musí ven dle úmluvy. Dle jaké však, neřekl.

Malka ho prosila, aby nechodil. On však jí neučinil po vůli. Zastrkuje dýku za pás pravil prudce:

»Není možno, není možno! Musím. Nic se neboj, ale ven nechoď ani na krok, zůstaň tu a čekej!«

A již byl venku. Malka naslouchala krokům jeho rychle se vzdalujícím, a když utichly na dobro, sklesla na chudé lože a dala se do pláče. Co jde učinit! Krále zabit! A sám sebe snad zahubit! — —

Rybla, stará židovka, jež popřála Josefovi za dobré zaplacení úkrytu, probudila se náhle za ranního šera. Někdo tloukl na dvéře. Vyhlednuvši spatřila nějakou štíhlou ženskou, tváře šátkem zahalené. Ohlásila se, že je Recha, vnučka staréhlo Merkla. Rybla ji pustila do síně a zvala dále. Znalať bohatého Merkla i jeho sličnou vnučku. Ta, všechna během udýchaná, ptala se, je-li tu Josef, vnuk nebožtíka šamesa. Stařena na okamžik váhala, než rozváživši, že té dívce možno důvěřovati, anať přicházela ve jménu svého děda, v jehož domě Josef býval, řekla pravdu, že

še tu skrývá, že však pozdě večer odešel a dosud se nevrátil.

»A ona, ona —« děla Recha kvapně. Černé její oči se živěji zaleskly.

Málka, míníš-li — jeho nevěsta. Ta je smutna, že se nevrací, má strach o něj. Jak by ne! Nevěsta —«

Recha však jí vpadla do řeči. Vtisknuvši stařeně několik stříbrných do ruky řekla chvatně:

»Tu máš a mlč, a neříkej jí nic, že jsem tu byla. Ale Josefovi řekni, ale nezapomeň, a hned, jak přijde, aby ihned, slyšíš, ihned přišel k nám, k dědovi, ale hned, aby ani do tvého domu nevstupoval. Že má děd něco velice nutného a důležitého. Nezapomeň! Nepouštěj ho ani, ale pošli jej k nám, hned, bez odkladu. A mlč! Ještě ti dám. Jen j í nic neříkej!«

Odkvapila. Rybla hleděla všechna udivena za ní, jak to děvče přilétlo jako sojka, a zase již pryč, a jak byla nějak prudká. Pak zavřela opatrně dvéře a vrátila se do své špinavé, nízké jizby počítajíc dar Merklovy vnučky. Ta od bídného, nachýleného domku mířila ne domů, ale k jiné výstavné, rozlehlé budově. Zprávy o Malce, Šalúnově dceři, nabyla Recha včera pozdě večer, když děd se vrátil domů. Byl u rabbiho a od toho se dověděl, že tu je Josef, že si přivedl dcerku neblahého Šalúna, že ji chce pojati za ženu. Zprávy té nemohl zatajiti své nejmilejší vnučce, když se týkala vnuka šamesova, jenž je zachránil a u nich pobýval. Recha div nevyskočila ze stolice, když uslyšela zprávu tak nenadálou. Bodlo ji, že to děvče nepatrné má dostati Josefa. Nenáviděla jí již proto, že k vůli ní Josef z Prahy odešel, aby ji vyrval z rukou křesťanských. Již tenkráte žárlivost jí namlouvala, že

Josef Malku nejen proto odvádí, ale také proto, že ji má rád. — Když pak od souvěrce, jenž z Budějovic k jejímu dědu přišel za obchodem, uslyšela, že Malka je u svého strýce a Josef pryč, že není nic slyšeti, že by to děvče bylo jeho vyvolenou, tu se jí uvolnilo a počala zase jinak na Josefa mysliti a vzpomínati.

A pojednou zaslechla od děda takovou zprávu!

Ihned jala se dotazovati, kde je Josef, kde ona, Malka. Od děda uslyšela, a ten to měl od rabbi Abigdora Kara, že Josef zavedl Malku ke staré Ryble, tam že ji ukrývá. Staroch se nenadál, jak pobouřil tou novinou nitro své vnučky, a žasl by, kdyby ji pak viděl sedící v její komoře, mající loket o koleno opřený, prsty mezi rty ku zaťatým zubům vražené, kdyby spatřil její temné oči divně se lesknoucí, do prázdua upřené. Rozmýšlela se, co učiniti, jak té Malce pokaziti, aby se nestala Josefovou ženou.

Nebylo to nesnadno, ale Josefa zničiti přece nechtěla. Kdyby tak on padl křesťanům do rukou, veta by bylo po jeho životě. Krve jeho nechtěla. Toho se děsila. Tak dlouho uvažovala, dlouho zkázu Malčinu chystala, až pak se přece rozhodla.

Ža časného jitra zimního vykonávala, co v noci zosnovala. Přesvědčivši se, že Malka se skrývá u Rybly a že tam Josefa není, chvátala ven ze Židovského města, ale ne daleko. U fortny rozlehlého a výstavného kláštera svaté Anežky se zastavila, a tu mocně a chvatně zabušila. Chvěla se rozčilením. — Chvíli stála ve sněhu čekajíc, až se pak okénko otevřelo. Oznámila, že nese důležitou novinu o té mladé židovce, o Malce, která pokřestěná byvši uprchla z kláštera, ale aby ji hned vyslechli, že je potřeba si pospíšiti. —

Nadálať se, že z kláštera ihned na její udání pošlou k Ryble, odtud že Malku odvedou a zavrou

do kláštera. Tam ji budou pak jinak střežiti, tam bude Malka zavřena a nestane se Josefovou ženou. Ať ji potrestají, ať ji zavrou, proč pomýšlela ona, dcera prokletého, tak vysoko, proč se chtěla státi ženou jeho, jenž pro ni, pro sličnou Rechu, neměl ani pohledu laskavějšího, ani slova, a to k vůli té Šalúnově dcerce!

Od fortny donesena zpráva mladé židovky do kláštera. Trvalo drahnou chvíli, nežli přišlo svolení, aby Reše otevřeli. Vešla, počínajíc se lekati. Vzpomnělať na starého, zbožného děda, co by řekl, kdyby jí tu viděl. I to jí připadlo, kdyby si ji tu nechali, kdyby ji tu zavřeli, aby se stala křesťankou.

Vstoupila váhajíc do jizby ve fortně, kdež jedna ze starších sester za abatyši ji přijala. Ale když tu došla řeč na Malku, oživla opět Rešina vášeň. Strach její byl ten tam a hbitě udávala, kde Šalúnova dcera se ukrývá.

Ta v úzkostech sotva si sedřimla. Měla smutnou noc před svatbami. Strávila ji v úzkostech o svého ženicha a s obavou hleděla ku dveřím, když zaslechla venku kroky. Bylo již ráno. Josef to byl, zdráv, bez pohromy a vesel, spokojen! Nejásal, protože neměl přímé, určité zprávy, ale byl spokojen a vesel, poněvadž byl přesvědčen, že se stalo, po čem toužil. V noci obcházel králův dvůr. Čekal u postranní brány, kterou měl Žito vyjeti, jak bylo ujednáno, kdyby se úklad nezdařil. Ale tam se kejklíře nedočekal. Propásti ho nemohl, hlídalť příliš bedlivě. Tedy se všechno zdařilo! Radoval se v duchu netuše, že, když na smluveném místě přecházel a čekal, na druhé straně branou vyvedli kejklíře zaprodavšího se královým nepřátelům.

Mladý žid byl pak tím více ještě přesvědčen, že se vše podařilo, když zpozoroval, že hosté příliš záhy

ze dvora králova vyjíždějí, a to v tak neobvyklý čas. Pozoroval, jak všichni živě vespolek rokují, jak jsou rozčileni. Připlížil se pak až ke hlavní bráně a tu třeba jen z pozdálečí zpozoroval neobyčejný ruch ve dvoře královĕ. Lidé sem tam pobíhali jako zmateni. Jen to mu bylo divno, že neuslyšel ani jediného výkřiku, žádného znamení smutku. Jistěť ještě všechno tajili. —

Zkřehlý, přestydlý vrátil se ráno do své skrýše. Rybla mu vyřídila, jak jí Recha uložila; ale Josef neposlechl, zvláště když na stařeně vyzvěděl, co Recha o Malce řekla.

»Proč by ta neměla věděti?« pomyslil si. Toť jistě nějaký Rešin vrtoch. A že by starý Merkl ji, svou zamilovanou, poslal pro něj, chudého vnuka šamesova, a ne svého sluhu? Opět se tázal, proč by to neměla Malka věděti? Vzpomněl, jak se k ní Recha zachovala, když ji z kláštera vyvedl a v noci v domě Merklově ukryl. Proto neposlechl a vstoupil do komůrky Malčiny.

Ta vidouc jej neporušeného a spokojeného zaradovala se velmi. Ihned snášela, kde jaká teplá roucha byla, a tou jej zahalovala, aby se zahřál, a pobízela jej, aby si odpočinul, že zatím mu polévku u Rybly uvaří. Poslechl. Namahání ho přemohlo. Strávil téměř celou noc venku a nyní v tom brlohu, jenž se mu zdál býti teplým, přišlo na něj spaní. Ulehl na Malčino lůže a za chvilku usnul. Spal tvrdě. Malka přišla s polévkou, ale vidouc Josefa tak libě a pevně spáti, nechtěla jej vzbuditi, a proto zanesla jídlo zpět. Pak vrátivši se usedla u nohou svého ženicha a hlídala ho.

Hleděla naň, pozorovala ho s láskou a radovala se, že dnes, ještě toho dne, dnes na večer bude jeho ženou. Nikdy by se byla toho štěstí nenadála. Jen aby Bůh dal a Josef více se nedával v nebezpečenství.

Zarazila se; vzpomněláť na krále. Josef se vrátil vesel a řekl jí, že je po všem, že král už —

Děsila se té myšlenky. Co on, Josef, jaké on měl v tom účastenství? Vždyť nemohl ke králi; jak by se k němu on byl dostal! Snad jenom pomáhal? Ale přece. A pak k vůli ní je tu znamenán. Oh, tu nesmí zůstati. Půjdou ven z Prahy, usadí se v menším městě.

Mladá nevěsta, zapomenuvši na všechno, malovala si, jak u nich bude, jakou budou míti domácnosť, jak bude Josefa ošetřovati a naň šetřiti.

Mrazivého jitra jasné světlo padalo jen slabým zákmitem do bídné komory, plné divného haraburdí, a na žebřík u tmavé díry vedoucí na půdu.

Ale Malce se tu líbilo. Bylo tu tak ticho, klidno, a jí bylo tak pěkně, milo.

Ne však na dlouho. Venku se ozvaly prudké mužské hlasy. Malka vyskočila jako vyplašená srna. Naslouchala, pohlédla na Josefa. Ten spal jako zabitý. Vyběhla po několika dřevěných schůdkách do vedlejší jizby, odtud na síň. Tam zaslechla, jak Rybla u domovních dveří s někým rozmlouvá. Mluvila schválně velmi nahlas, křičela, aby dala do zadu znamení. Byla patrně překvapena, polekána, nenadálať se ničeho. Dlouho však nemohla zdržovati těch, kteří přišli ve jménu Jeho Milosti krále. Venku před sešlým domkem, obstoupeným žoldnéři královými, sběhl se zástup židovského lidu v kožiších, pláštích, v beranicích a divných kuklách a čepcích, jak to vše po ránu chvatně na sebe hodili.

Toť něco nebývalého! Že z rathouzu biřici přicházeli do Židovského města přes tu chvíli, to nebylo nic zvláštního. Ale králových žoldnéřů tu nikdo nikdy neviděl. A nějaký pán v pěkném kožíšku je vede a jim rozkazuje. Co je? Co má Rybla? Bohpomozi,

král se patrně hněvá! A on je prudký. Aby tak něco zase na Židovské město trhlo!

Tak rozumovali v houfu židovském. Pak výkřik z něho se ozval, když žoldnéři se chtěli opříti do dveří. Ale v tom Rybla vyděšená je otevřela. Dvořenín v kožíšku a několik žoldnéřů vrazili do stavení. Ostatní zůstali venku.

Malka jak s hrůzou poznala, že se sem dobývají ozbrojení muži, na okamžik ztrnula. Ale hned byla skokem v komůrce a chytivši Josefa za rameno, burcovala jej ze spaní. Mladý žid se ihned vzpamatoval.

»Je zle! Nezdařilo se!« vzkřikl a zaklel. »On zůstal! Král zůstal! Vše je zrazeno!«

Malka ho prosila třesouc se, aby pomýšlel na útěk.

»Stavení je obstoupeno,« volala chvějícím se, pláčem sytým hlasem. »Tudy nemůžeš. Kudy jen! Ó, Bože, kudy! Oni tě zabijí.« Plačíc sevřela jej křečovitě do svého náručí. Hned se však odtrhla od něho a volala:

»Pro mne nejdou. Na mne nedbej, jen se zachraň. Jdi, utec na půdu, na střechu a tudy někam. Já je zdržím.«

Josef také myslil v ten okamžik, že jen pro něj jdou, že se úklad na krále nezdařil. Netušil, co Recha učinila, a že na její udání poslali na rathouz pro biřice, aby odvedli Šalúnovu dcerku z její skrýše. Biřicové berouce se do Židovského města, setkali se tam se stráži královskou, stíhající mladého žida, jenž byl spatřen u toho zrádce Zita. Syn ohnivcův byl při té četě, i Martin Tkanička. Jak se Jan dověděl, kam biřicové městští míři, zaradoval se a zvolal:

»Jsme na dobré stopě. Již toho prokletého žida dostaneme. Pojďte!« Vedl je tam, kam vlastně biřicové chvátali, k obydlí staré Rybly. A vrazili do něho. Prohledávali židovčinu jizbu, vrazili do druhé a tam

zastali mladou dívku židovskou, bledou, třesoucí se, stojící u nízkých dvířek, nachvat různými balíky a divným haraburdím zarovnaných. Jan by ji byl stěží poznal. Dlouhoť ji neviděl a před tím jen několikráte. Ale jak sebou trhla, když ji jménem na zkoušku oslovil, jak promluvila, byl přesvědčen, že to je ta dívka, kterou vyučoval jeho strýc, mistr Jan. Zapírala, že o nikom neví, a nepověděla ani pak, když žoldnéři na ni doráželi a zbraní hrozili.

»Tu jsou dvéře!« vzkřikl jeden z nich, jenž sem tam byl v temné jizbě hledal.

»Do nich! Tam bude!« zvolal Jan. Ale v tom ozval se venku křik; Jan zaslechl své jméno. Volali jej.

»Jen do těch dveří!« vzkřikl ještě na žoldnéře, ven spěchaje. Tam bylo zvláštní divadlo. Žoldnéři postřehli, že se došky na střeše hýbají, že s nich prší sníh. I sehnali ihned žebřík, jiní kvapili do stavení, aby odtud vnikli pod střechu. Těm se skutečně zdařilo. Postřehli prchajícího, do došků zalezlého, a on, jak křik uslyšel, a jak žoldnéři do došků kopími bodali, vyrazil ven na střechu, chtěje se snad skokem na sousední střechu zachrániti. Ale jen vyrazil, již proti němu lezl žoldnéř po žebříku. Josef stoje zabořen ve střeše byl bled jako stěna. Vlasy padaly mu do čela a do tváře. Vypoulený zrak jeho těkal sem tam, jako by spásu hledal; pak postřehnuv zástup vyděšených, křičících a ječících souvěrců, vnuk šamesa Temchena na ně zvolal něco po hebrejsku, a v tom, vytrhnuv dýku z pasu, vrhl se na žoldnéře, jenž klna po něm již již sáhal. I nastal na střeše divoký zápas. Sníh prášil kolem a sypal se dolů záhy zbarvený rudou, teplou krví. Zápasící byli v tuhém křížku. Kolem ozýval se křik židovský i žoldnéřů. Z těch dva kvapili druhu svému na pomoc. Nežli však dolezli nahoru, zápasníci ještě

jednou do výše se vypjali snažíce se jeden druhého dolů metnouti. Ale v tom se převáživše letěli střemhlav oba dolů.

Vnuk šamesa Temchena spadl ve spod. Silně krvácel a byl bez sebe, když Jan a žoldnéři k němu přistoupili. Syn ohnivcův volal na Tkaničku, jenž zůstal venku, netlače se nijak do popředí.

»Je to on! Je to on!« křičel Tkanička. »Ten byl u něho, ten, ten, poznávám ho.«

»A já ho také poznávám,« děl Jeník a poručil, aby Josefa odnesli, ale aby měli naň dobrý pozor a vzkřísili jej. Pak kvapil Jeník do stavení. Tam uzřel smutné divadlo. V jizbě u dveří, prve na rychlo zarovnaných, nyní do kořán vyražených, ležela na zemi Malka, bez sebe, krvácejíc. Žoldnéři oznamovali, jak nechtěla ode dveří a když ji pryč odstrkovali, tu že se bránila jako divoká kočka. Zoldnéři rozvztekleni, že taková židovka se opovážila, bili ji a jeden z nich vrazil jí do žeber kopí. Ve vedlejší komoře nenalezli nic, jen díru vedoucí na půdu. Tam našli i žebřík, který žid prchaje vytáhl za sebou nahoru.

Že toho mladého žida dostali, z toho se syn ohnivcův radoval. Ale zasmušil se, když tu krvácející dívku spatřil. Vzpomněl si při tom hned na Alenu.

Na jeho rozkázání odnesli Malku do přední světnice, kdež jí ránu ihned obvázali a měli o ni všechnu péči. —

O tom všem, ač se dopoledne událo, nedověděla se Alena, neť doktora Osvětla, nic, ačkoliv její nejmilejší, Jeník, syn ohnivcův, při tom byl a v tom účastenství měl, a ačkoliv záhy odpoledne toho dne k doktorovi přišel a tam všechno o Žitovi a Tkaničkovi, a jak bylo na mučení, vypravoval. Jednak pospíchal, poněvadž přišel pro doktora, ku králi, jednak čas ne-

stačil, poněvadž toho tolik měl o Žitovi a jeho nástrahách. Také čekal, jak vše dopadne.

Když pozdě odpoledne doktor Donát Osvětlo šel od krále, čekal již naň Jeník. Byl mrzut. Vyprovázeje doktora nádvořím vypravoval, jak se ničemným spiklencům dobře daří.

»Ničeho se nedovíme — ničeho. A pan z Rožmberka i v arcibiskupově dvoře budou si mnouti ruce. Pan Jíra je všechen rozvzteklen. Žito se na mučení otrávil, a ten židák, z něhož bychom byli leccos dostali, ten se dosud nevzpamatoval. Ta haluzna židovčina nebyla tak vysoká, ale židáček padl nešťastně.«

»Pro sebe šťastně.«

»Nějak si mozek otřásl, a pak maje několik ran silně vykrvácel,« pokračoval Jeník. »Rač se naň, prosím, podívati. Ještě ty. Pan hofmistr si toho přeje.«

Šli do radnice, kdež ležel ve sklepení Josef, vnuk šamesa Temchena. Měl několik obvazův, i také jeden na hlavě. Oči jeho byly na půl přivřeny; ležel nehnutě, a tichým sklepením ozýval se jeho chrčivý dech.

Doktor Osvětlo sklonil se ku mladému židu, chvilku jej pozoroval, pak obrátiv se k Jeníkovi řekl:

»Z toho již nedobudete ani slova. Již mu v hrdle hrají. Za chvíli bude po něm.«

Když vyšli ven, požádal Jan doktora, aby se šel také podívat na Malku, aby to učinil k vůli Aleně, ta že mladé židovce přála. Doktor učinil mu po vůli. Jeník šel s doktorem do židovského stavení hned u brány židovské, kam dal Jeník Malku přenésti. Tam zastali mladou dívku na slušném loži rannou horečkou zmítanou. Židovka, jež ji opatrovala, rozplakala se lítostí vypravujíc pánům, co činila ta dívka, když nabyvši vědomí, po Josefu, svém ženichovi, se sháněla. »Srdce mně usedalo. Kámen by se byl nad ní ustrnul.«

Jeník zachmuřeně naslouchal a bedlivě sledoval doktora, ránu dívčinu prohlížejícího.

»Rána je zlá,« řekl Donát Osvětlo ven vycházeje. »Nebylo by sice nemožno, aby z toho vyšla, ale nevím, nevím —«

Nicméně poručil židovce, aby si poslala k němu pro lék a masť. Alena sama to připravovala dle návodu strýcova a sama to Malce donesla a na ránu přiložila, jak se od strýce dověděla, co se stalo. Oznámilť jí to na žádost Jeníkovu. Alena přišla zpět teprve samý večer domů, litujíc velmi nebohou Malku.

»Pořád blouzní o svatbách, o ženichovi, o Josefovi,« vypravovala Alena s upřímným účastenstvím. »Nebohá, měla asi před svatbami.«

Druhého dne se jí pro ni až oči zakalily, jak uslyšela, že Malka, dcera Šalúnova, dověděvši se nešetrností některých zvědavých, že Josef je v rukou křesťanských, mrtev, strhala v noci obvazy a že dopoledne skonala.

Tou dobou Recha, vnučka starého Merkla, bědovala, rukama lomila i vlasy sobě rvala hořekujíc: »Já jej zabila! Já jej zabila! Ó, Josef! Ó, Josef!«

XXIII.

Do předsíně ku královým komnatám vstoupil maršálek králové pan Jíra z Roztok a za ním služebník jeho Jan, syn ohnivcův, v otáhlém kabátci, všecek pěkně vystrojen, tak že bylo se milo podívati na mladého dvořáka přímé, osmahlé tváře a jasného, jiskrného zraku. S nimi zároveň tam vkročil Martin řečený Tkanička v nových nohavicích cihlové barvy a ve světle zeleném kabátci, v nosatých střevících, všecek okasalý.

Pan Jíra jim pokynul, aby počkali, sám pak vstoupil do komnat králových, odkudž po chvíli vyšel komorník, ohlašuje oběma v předsíni čekajícím, aby pokročili. Oba byli vzrušeni, více však Martin Tkanička. Ten v rozčilenosti své řídkou bradku si ustavičně posukoval. Prošli nádhernou komnatou, prošli druhou a zastavili se až ve třetí, kde zastali krále. Tkaničkovi se až oči oslnily. Oknem padala sem plná zář březnového slunce, a v ní lesklo se bohaté zlacení na kožených čalounech, v ní živě stkvěly se také jejich barvy, i koberců i dlažiček ozdobných, jak pod nimi sem tam vyhlížely.

V měkkém křesle vysokého, bohatě vyřezávaného lenochu na hedvábném polštáři maje také takový pod nohama seděl Václav v obšírné župici podšité lehounkými, drahými kožemi. U nohou ležel mu veliký krásný pes dánské odrůdy.

Mladý panovník byl po nemoci ještě bled. Modré, unyle hledící jeho oči vlídně spočinuly na synu ohnivcově, jenž předveden panem Jírou sklonil před svým králem koleno. Rovněž tak činil Tkanička, ale se strachem. Cítilť, jak dánský hafan na něj upírá své lesklé, krví podlité oči; mrknuv v úzkosti po něm postřehl také, jak pes vstávaje cení na něj bělostné tesáky, a v tom uslyšel také temné zavrčení jako blížící se bouřky hlas.

Toho v úzkosti své ani nepostřehl, že král pozoruje ho se usmál a mrkal na svého nejmilejšího pana Jíru, jenž prve nežli Jana sem předvedl, krále připomenul na Tkaničku, co mu již byl o něm vypravoval, jak se dělo na Jivně s hubeným tím studentem a jak král postihnuv ho později v krčmě u bílého jelena, i tchána jeho, faráře Bohuňka, je po té osvobodil od jejich zlých ženských.

Král byl k Janovi a k Martinovi velmi milostiv. Od Jana dal si znovu vypravovati, jak postihl kejklíře, an jed do poháru králova sypal, Tkaničky se pak ptal také na Zita, co jinak dělal ten zlotřilec. Pak oběma poděkoval, že dali na jevo takovou věrnost, a proto že si ponechá Martina i dále ve svých, ale lepších službách, a Jana že si také na panu maršálkovi vyžádal. Ostatek že jim pan hofmistr poví a úkoly jejich ustanoví. Pak sáhnuv na stolek vzal krásný aksamítovy váček, hrubě dlouhý, barvy višňové, plný zlaťákův, dal jej Martinovi »za přestálé strachy«, jak děl usmívaje se. Po té sáhl po lesklém, železném klíči pěkně kovaném a podávaje ho Janovi řekl:

»Ve dvoře není místa pro všechny dvořany, a ty nyní nemůžeš bydliti jako žák v burse nějaké. Vezmi klíč, je tvůj, i zámek k němu i dům k tomu zámku —«

Jan byl jako u vidění. Rděl se překvapením a rozčilením, padl na kolena a nemohl ani slova promluviti.

Král usmíval se jako pan Jíra a se zalíbením hleděl na výraz té nelíčené radosti a toho překvapení. —

Když pan hofmistr králové dal jim pokynutí, odešli. Vycházeli ven z komnat jako radostí opilí, a v tom radostném nadšení nedbal Tkanička, že danský hafan zavrčev prudčeji dal se za ním do štěkání.

Martin se radoval, že je služebníkem královým a ne již prostým famulem kejklířovým, a potřásal aksamítovým váčkem, v němž zlaťáky jen chřestily, a Jan stanuv na předsíni, jal se prohlížeti klíč. Shlédl ceduličku na něm a na té bylo napsáno:

Dům ‚U dvou pštrosů‘ blíže kostela sv. Valentina, vedle domu ‚U srdce‘. —

Ten tedy jeho! Má dům, má vlastní dům a má nyní, kam by svou Alenku uvedl. Tam budou spolu!

Pan Jíra z Roztok u krále zůstal. Ne však na dlouho sám, neboť za chvilku dostavili se také maršálek králův pan Jan Čúch ze Zásady, Chval ze Rzavého a na Kostelci, purkrabě Vyšehradský a s nimi Vyšehradský kanovník Václav Králík z Buřenic.

Milí rádcové královi zasedli na stolice kolem křesla. Rada jejich se takto dnes poprvé zase sešla od oné neblahé kratochvíle masopustní, jež měla býti osudnou králi i jim. Král, jemuž pan Jíra teprve po tom úkladu všechno pověděl, žádal nejpřísnější vyšetření. Nyní pan Jira podával zprávu. Králi nebyla nejmilejší. Nic se vlastně nevyšetřilo. Žito se otrávil ani slova nevypověděv, a tak také ten žid mladý, jenž měl jistě zase panu z Rožmberka donésti rychlou zprávu.

»Ale je tu svědectví toho famula!« pravil král, chmuře čelo.

»Ano, Milosti — ten viděl pana z Rožmberka, a také Jan ohnivcův. Ale toho je málo na soud. Neníť důkazův. A pak pan z Rožmberka by ani k soudu nepřišel. Neuznáváť zemanské vlády, jak říká, a jiné že v tomto království není —«

Pan Jíra odmlčev se pokračoval:

»Na nás, Milosti, měl a má namířeno. Snad kdybys nás ráčil propustiti, nebylo by až na jed došlo. My pro svatý pokoj tvůj a země —«

»Dost, pane Jíro, nač těch řečí! Vás bych pustil a pustil bych také svou moc. Pak by vládl on a ti zpupní páni, a já abych poslouchal! Oh, ještě jsem král, a dobře vím, kdo se mnou a se zemí dobře smýšlí! Oni chtějí vládnout — a ti tam v arcibiskupském dvoře — však — hle, my jsme zapomněli.

Ti také o všem věděli. Neslť tam Tkanička v noci psaní —«

Král mluvil poslední slova již s namaháním, a bylo znáti, že mu v hrdle vysychá.

»Ale zdaž nebudou zapírati?« ozval se maršálek pan Čúch. »A jak na ně! Jsouť vyňati ze světského soudu. Té svobody si nedají porušiti. Hájíť ji i při takovém lotru, jako ten žák, jenž kostel vyloupil —«

»Jakže!« chtěl král zvolati, ale zasípěl. »Proklatě! Té palčivosti. Rychle něco na svlažení —« Hlas mu selhával.

Maršálek oznámil komorníkovi, a ten přinesl chvatně stříbrnou konvici, z níž nalil do poháru víno. Král si statně nahnul, aby schladil palčivost, na kterou si poslední čas, od toho osudného mumreje masopustního, často naříkal. Za pohárem tím vypil brzo druhý. Na ubledlém líci královĕ proskočily rudé skvrny. —

»Nedají si poručiti —« opakoval po té. »I při takovém lotru jí hájí. Mají příliš velikou moc! A ještě nemají dosti!« To již mluvil prudčeji. »Ještě jim překážím! Jed na mne — Hahaha —«

Napil se opět. Oči se mu již leskly, a řeč byla chvatnější, výrazu hněvivého, prudkého.

»To ti velicí kanovníci!« pokračoval. »Však je dobře znám. Ale přistřihnu jim křídla. Arcibiskupství je příliš veliké. A potřeba jiných lidí! »Králíku!« vzkřikl pojednou, »sem přistup a nastav ruku!«

Mladý kanovník, zvláštní králův milec, tak učinil.

»Tak!« zvolal král a podal mu prudce svou pravici, až tlesklo. »Tu máš ruku mou, že budeš biskupem. Biskupem budeš, a v Čechách, ať velicí kanovníci i s arcibiskupem dělají cokoliv. Budeš. Na mou čest!« Napil se znova a chvatně.

Vstoupil králův podkomoří, pan Huler, oznamuje, že tu je poselstvo od arcibiskupa, dva kanovníci, kteří přišli, aby právu arcibiskupskému byl vydán ten zlotřilý žák. Tam že patří a ne právu světskému. Jak jen podkomoří oznámil, že přišli kanovníci, král trhl sebou prudce.

»Svatý Bože!« vzkřikl. »Toť neslýcháno! Té smělosti! Ještě sem jdou ti traviči, kteří se proti mně spolčili. Máš-li toho žáka, Huleře?«

»Mám, Milosti —«

»Tedy mu dej ihned hlavu sraziti,« zvolal prudce král, nedada podkomořímu ani domluviti. Milci byli tou náhlou prudkostí překvapeni. Žádný z nich se však neozval, jediné kanovník králi milý, Václav z Buřenic odvážil se.

»Neračiž tak náhle, Milosti —« pravil mírně, konejšivě, a přistupoval ke králi. Ten však prudce vstal všechen hněvem ssinalý, upřel na něj veliké modré oči své, nyní rozšířené, blyštící se, pak obrátiv se k Hulerovi mávl rukou ke dveřím a vzkřikl divoce:

»Jdi, jdi! A hned ať mu hlavu srazí, hned, pravím!«

Podkomoří mlčky poslechl a šel. U dveří však se zastavil a otázal se, co má vyříditi poslům arcibiskupovým.

»Řekni jim, co jsem ti poručil, a po druhé aby lépe strojili vlaskou polévku. Uvidí, co já jim za to namíchám —« Král se dal do divokého smíchu; pak sáhnuv náhle levicí po hrdle, jako by mu v něm něco vadilo, pokrucoval jím, a již si zase pomáhal, vyprazdňuje najednou lesklou číši drahokamy posázenou. —

Tím náhlým soudem byla porada ukončena.

Král hase žár vnitřní palčivosti i hněvu prudce vzplanuvšího pil dále a nepřestal, až byl zmožen. —

Když milci od něho odcházeli, stanuli, nežli se rozešli, v předsíni, patriarcha s panem Jírou a purkrabě Vyšehradský s panem maršálkem královským.

»Nic jsme nedojednali,« pravil purkrabí.

»A také nedojednáme, poněvadž ani Rožmberskému ani těm ve dvoře arcibiskupově nic nedokážeme. Toť dobře vědí, a proto ta jejich smělost. Ještě si pošlou o toho žáka zlotřilého —« odvětil králův maršálek.

»Je-li opravdu takový lotr?«

»Jak by nebyl. Podrychtář stihl toho žáka, má již svěcení, mezi nevěstkami v Krakovské ulici, a dokázáno pak, že ten čistý klerikus vylámal v Holubicích truhlu, ale v kostele, pravím, v kostele! Ukradl z ní kalichy s patenami a monstranci jednu se svatými ostatky, a —«

»Toho již dosti!« zvolal žasna purkrabí. »A toho-li se kanovníci ujímají?«

»Že prý jim náleží, před jejich soud, a ne před světský, proto jej vyžadují, aby jejich právo nebylo rušeno —«

»Však nebude. Ten lotr nic jiného nezasloužil, než co král poručil. Dobře mu —«

Vedle vyšehradský kanovník děl o králi povážné, ano starostlivě panu Jírovi:

»Takový nebýval. A tak nepíval, tak prudce a mnoho. Jaké pak z toho prudké jednání!«

»Jak si to sami ustrojili. Tu palčivost má z jejich jedu. Ať chutnají nyní —« odvětil pan Jíra přísně.

»Ano, ale co z toho bude. Kyselosti jen přibývá. Král měl kanovníky vyslechnouti —«

»Ne, ne, co to mluvíš! Nač se tak poddávati! A kdyby byl povolil, zdaliž by po druhé nebyli ještě smělejší? Ne, kněže kanovníče. Již tomu neza-

bráníme. Oni nepolevi ani za nehet. Jsou neústupni, jakož i páni —«

»Ale těch zápasův ustavičných! Co z toho pojde!« zvolal povážlivý kanovník.

»Ty-li toho nevidíš? Veliký boj, kněže kanovniče, veliký boj mezi mocí královou a jejich panskou a velikých kněží, mezi nimi a námi, lidmi dobré vůle a mezi nimi, vlády, cti a statků žádostivými. Líp by učinili, kdyby hleděli napraviti všeliké zlořády, a těch je v církvi dost a dost. Jeť o tom jeden, obecný hlas. Cítíme to my, volají to všude, i ti nejprostší. Oni jako by neslyšeli. A když král učiní seč je, aby neřády stavil, křičí, že se jim děje násilí. Panství jde jim nade vše. Jen aby pak pozdě nebylo, aby pak neztratili víc a třeba všechno! — — —«

Za chvíli po té, když páni ještě rokovali, vrátil se podkomoří Zikmund Huler.

Milci se ho hned ptali, jak je.

»Tou chvíli je již asi po všem. Ten lotr jest již bez hlavy.«

Podkomoří chtěl ke králi, oznámit, že jeho rozkaz vyplněn. Než zdrželi jej, aby nechodil, že král upadl ve spánek. To bylo pozdě odpoledne.

Druhého dne ráno chystal se král do kaple. V předsíni na něj čekali pan Jíra s panem Čúchem maršálkem i podkomoří Huler. Ten když oznamoval, že ten žák včera byl popraven, král rozšířil oči hledě na okamžik před se, jako by se rozpomínal; pak stáhl obočí a pokynul mlčky hlavou.

Neřekl však ani slova. Šli dlouhou chodbou do dvorské kaple. Slunce jasně svítilo, a zlaté pruhy jeho třásly se na stěně i na dlažicích podlahy. Král, ve tváři poněkud bledý, byl vážný, ač ne zasmušilý. Po včerejším bouřlivém pohnutí nebylo ve tváři jeho ani památky.

Když se přiblížili ke dveřím kaple, krásně kovaným, nyní dokořán otevřeným, zastavil se z nenadání maršálek králové, pan Jíra, pohlédl k dveřím, pak k nim přistoupiv sehnul se jako by něco četl.

Král si toho všiml i všichni. Pan Jíra kvapně odstoupil a chtěl mezi ostatní. Než král dobře postřehl, že se milec jeho zarazil.

»Co je?« pravil. »Co tam psáno?«

Panu Jírovi se nechtělo patrně říci. Tu král sám přistoupil, i jeho průvodčí, a četli, co uhlem bylo napsáno na zdi vedle venýře uměle tesaného:

»Wenceslaus alter Nero.«

Všichni se zarazili a pohlédli na krále obávajíce se, že se hněvem rozpálí. Ale tvář jeho se nezměnila. Jen se usmál, na okamžik hleděl na nápis, pak se obrátil a pravil kvapně:

»Uhel! Přineste mi uhel —«

Zarazili se.

»Uhel! Uhel!« opakoval král netrpělivě, a když za okamžik přinesl sluha ze sakristie černý uhel, vzal jej král a napsal pod potupný nápis: »Wenceslaus alter Nero« odpověď a zrovna do rýmu:

»Si non fui, adhuc ero.« *)

Dopsal, zahodil uhel a usmívaje se obrátil se k úžaslým pánům a vlídně pravil:

»Pojďme se modlit —«

XXIV.

Jeník, syn ohnivcův, dvořenín samého krále chvátal ze dvora králova pln radosti. Nejprve zaskočil do české kolleje ke strýci mistru Janovi, aby mu oznámil, jaké

---

*) Václav druhý Nero. Nebyl-li jsem, teprv budu.

štěstí jej potkalo; sotva že mu vypověděl, již pryč pílil, přímo k doktoru Osvětlovi, k Aleně. Než cestou mu přece nedalo. »Přece se podívej,« pomyslil si, »na svůj dům. Nezajdeš si nikterak —«

A také k němu nejprve zamířil, aby se podíval na svůj nenadálý nový majetek, aby mohl o něm také Aleně pověděti, třeba že jej asi znala. I stanul před slušným domem ne novým, ale pěkně výstavným, se zubatým štítem a arkýřem v rohu. Prohlížel si ho i pštrosy nad průjezdem namalované. Byl spokojen, vesel. Jak by si byl kdy pomyslil, že bude míti dům! Ale nejvíce ho proto těšil, že bude moci nyní říci o Alenu a že ji bude míti kam uvésti.

Chtěl se jen zběžně na svůj dům podívati, jak vypadá. Ale když již byl tu, nedalo mu, aby se také dále nepodíval. V průjezdě potkal starého muže, jenž se ho optal, a ne příliš vlídně, koho hledá. Jeník ukázal jen klíč, a staroch byl hned samá úsluha a vítal nového pána, nabízeje se mu, že ho domem provede. Jeník neodolal. Prošel se domem, třeba jen kvapně; ale uviděl přece malovaný mazhauz, kolem světnice a komory pěkně zařízené, s truhlami kovanými se vším nábytkem a v jedné z komor sličné lože malované s nebesy.

Všechno se mu všude líbilo, a viděl se tu již s Alenou, jen v té komoře u lože si pomyslil:

»Sem dáme ještě jedno takové —«

Pak chvátal k doktoru Donátu Osvětlovi. Po té tam býval každého dne, za týden však ubíral se tam ne sám, ale se strýcem svým mistrem Janem a s otcem, královým ohnivcem, kterému vzkázal, co se přihodilo, a aby co nejdříve přišel do Prahy.

To byly námluvy a veselé námluvy, poněvadž i ženich i nevěsta se měli upřímně, opravdu rádi.

Doktor Donát Osvětlo hosti uctil jak náleží, zvláště dobrým vínem starým.

Starý králův ohnivec synovi nebránil. Největší však měl z toho radost, že zachránil králi život. To jej také těšilo, že Jeník jeho, mana robotného syn, stal se služebníkem královým. Nevěsta synova se mu také zalíbila, ale v ducku, když se domů ubíral, přece jen na to pomýšlel, že by jinak bylo, kdyby tak Jeník stanul na kazatelně a zahřímal proti arcibiskupovi a mocnému kněžstvu, kdyby pak on, ohnivec, po synově mši svaté přiklekl k oltáři a přijal od vlastního syna tělo Páně! —

Po těch námluvách, po hojné hostině na jich oslavu, ulehl doktor Donát Osvětlo poněkud později nežli jindy. A nespal dobře. Měl plno snů, celou noc, do půlnoci i k ránu, divných, všelikých. Žádného si však z nich nepovšiml dobře věda, že sen, jenžto je před půlnocí, jest od množství krmě a pití, a ten po půlnocí že je z myšlení, a že jen ten ve svítání je jistý. Proto když maje po námluvách Aleniných sen na úsvitě, z něhož se probudil, jal se ihned žalm odříkávati. Pak rychle vstal a neleně si rozžehl světlo a vzav maně jednu z knížek na stole, rozevřel ji nehledě na ni a podíval se na slovo, kterým se stránka počínala.

Po té vyhledal ve svém libráři knížku nevelikou, nehrubou, byl to snář, chvilku nad ním stál, jako by se rozmýšlel a váhal, ale pak otevřev jej, vyhledal výklad slova Abel, jež mělo pověděti, jaká bude Alenina budoucnost. Proto jen z teplého lože do chladu vstal, aby zvěděl, jak bude s milou mu neteři i s jejím ženichem, o nichž se mu právě zdálo.

Hledal písmenka a výklad a dočetl se:

A: znamená život mocný.
B: znamení moci nad lidmi.
E: znamení radosti a veselí.
L: přízeň od hospody.*)

Doktor Donát Osvětlo na tu znamenitou věštbu tleskl rukama, pak si je, hlavu k levému rameni pochýliv, mnul, usmívaje se, a pak hbitě, jak jen mohl při tíži svého těla, vhoupl se do teplého dosud lože a zahrabávaje se do něho, hleděl k okenici, jejímiž skulinami se prodíralo světlo denního úsvitu. Doktor se ještě spokojeně v peřinách chvilku vrtal šeptaje si:

»Amen, Bůh to dej! Dominus illuminatio mea et salus.«

Až pojednou utichl jako vepřík v žitě. —

Aleně nastaly milé starosti: chystati vše na svatby. Sama se o to musila starati, nemajíc ani matky aniž tetky jaké. Všecko to ráda činila. Když musil Jeník na jaře s králem zase odjeti ven na Točník a Křivoklát, stýskalo se jí, ale přece měla zábavu v milé prácí, v těch přípravách. Také strýc její udělal si sám nový úkol; konal jej z dobré vůle, rád, z lásky k tomu statnému mladíkovi, jenž tak rád poslouchal jeho výklady, šelma!

Aby měl po něm, po doktorovi, památku, a aby se měl kde poraditi, kdyby byl z Prahy ven nebo ve světě s králem. Pro to skládal doktor Osvětlo knížku Jeníkovi, knížku dobrých rad, těch nejlepších, jež měl, aby dovedl si zdraví zachovati. Byla v tom moudrost a zkušenost starých i mladších, Galiena, M. Ipokrasa, Ortolfa, Akvina, M. Petra Hispanského a mnohých mistrů Salernských, i jeho, doktora Osvětlova.

---

*) Hospoda = hospodin, pán.

Když Jeník pak knížku tu, dav strýci doktoru svou radost na jevo více nežli ji měl, prohlížel, shledal tu latinské rythmy pěkné a k nim vždycky stručný výklad český. O nápojích (čtveráctví žákovské v něm dosud bylo) nejprve hledal. I našel kapitolu o pivě:

Non acidum sapiat cerevisia, sit bene clara,
ex granis sit cocta bonis satis ac veterata.

A o víně:

— vinum sit clarumque, vetus, subtile, maturum,
ac bene dilutum, saliens moderamine sumptum.

Mladý dvořák se zasmál hlasitě, když četl:

Si nocturna tibi noceat potatio vini,
hoc tu mane bibas iterum, et fuerit medicina.

Doktor Donát Osvětlo mžoural očima a spokojeně se usmíval. Pak nahlédnuv, o čem Jeník četl, vzal mu knížku z ruky a řekl škádlivě:

»Oženíš se, přes čas počnou ti vlasy vypadávati. I na to jsem pomyslil. Tu to máš.« A četl:

»— Contritis cepis loca denudata capillis
saepe fricans, capitis poteris reparare decorem.«

»Ó, to tak hned nebude!« zvolal vesele Jeník. —

Na podzim konány Jeníkovy svatby. Byly veselé a hlučné. Král mu dal darem krásného koně se vším oděním, a pan hofmistr králové přišel sám na svatby.

Na svatbách byli samí dobří známí. Přede všemi strýc Jan kollegiát, Chval malíř, v jehož domě ženich strávil několik pěkných let, jsa ještě žáčkem. Václav, bratr Chvalův, a rozumí se také Martin Tkanička. Ten, co nyní byl ve službách králových, stal se tuze vzácným. Žena mu dost a dost lahodně vzkazovala, všecka jako přeměněná, aby ji navštívil přece; ale teď

měl Martin ducha dost a nic se jí nebál, věda, o koho se opříti. A zlá žena neodvážila se ho pronásledovati, neřku-li vyhledávati, dobře pamatujíc, jak s nimi tenkráte zatočili na faře Bohuňkově na královo rozkázání.

Martin mohl nyní hověti své choutce: pěkně si choditi. Měl nejedny nohavice a všechny živých, až křiklavých barev. Ale všechny byly uzounké, poněvadž Martin i u dvora králova zůstal hubeným, pravým Tkaničkou. Ale kde mohl, nahrazoval to, a tak si po švihácku prsa vycpával, v pasu tenký jako chrt a v nohách jako pavouk. Nicméně švihácky, sebevědomě si vykračoval, natřásaje se a bradku si pokrucuje.

Také nové křídlo si pořídil a na tom hrál o svatbách Jeníkových rozehřáv se a rozjařiv a také zpíval a zpíval, obraceje toužebně oči po Alenině družičce, mladičké a hezké dívčině, k níž srdce Tkaničkovo té chvíle náhle a prudce zahořelo, protože si pak vybíral samé milostné počínaje s tou: »Andílku rozkochaný, nade všecky převýborný —«

Doktor Donát Osvětlo všechen rozveselen se jen smál a Tkaničku škádlil a dráždil, až se sám vážný mistr Jan nemohl smíchu ubrániti, zvláště když si pan hofmistr králové vzpomněl, jak byl Tkanička tenkráte na Jivně zamilován jako dnes a jaký za to dostal pardus.

»Dnes ho nepotřebuje,« děl mistr, »máť za Adličku faráře Bohuňkovou zlou Bětu. Toť ten největší trest pro něj. Jinak by nebylo šťastnějšího člověka.«

XXV.

Tři studenti svobodných umění brali se, bylo roku příštího po svatbách Jeníkových, r. 1391, v červnu měsíci, kolem kláštera svaté Anny dále ulicí ke kostelu

sv. Filipa a Jakuba. Šli bez účelu, toulkou, a volně rozmlouvali. Vlastně jen dva, třetí, mladík urostlé postavy, vášnivý hudebník, jménem Petr ze Stoupna, si pozvukoval nějakou píseň. Vedle něho na pravo kráčel nejmladší z nichž, jenž pocházel ze Stříbra, jménem Jakoubek, a na levo v chudobném, ale pečlivě hleděném obleku student Jan, rodem z Husince. Kolegové ti a zároveň dobří přátelé zahnuvše kolem kostela výše jmenovaného, bezděky stanuli na nevelikém prostranství*) a zahleděli se na novou budovu opodál kostela, bokem do plácku postavenou. Poněvadž byla hrubě široká, měla dvě střechy žlabem oddělené, vysoké, cihlami kryté.

»Čistá to kaple,« děl Jakoubek, a »dům kazatelův také slušný,« ukázal na vedlejší stavení, také nové.

»Proč by nebylo vše slušné a díla mistrného, pán z Milheima a Kříž kramář něco unesou,« děl student Petr.

»Těch krásných kružeb v oknech!« zvolal Jan z Husince. Všichni se zahleděli na bohaté kružby vysokých oken lomených oblouků, malovaným sklem opatřených; s těch zraky jejich svezly se na opěrací pilíře mezi okny bohatě ozdobené fiálami, až posléze si prohlíželi hlavní vchod, jehož pásy obloukové byly plny ozdob a drobných sošek pod kamennými baldachýny, řemeslně tesanými.

»Je otevřeno,“ zvolal náhle Petr ze Stoupna všimnuv si pootevřených dveří. »Pojďme se tam podívat. Zítra bychom se tam jistě nedostali.«

»To ne. Nedostali,« potvrdil Jakoubek. »Slyšel jsem, co bude panstva při posvěcení —«

Zatím Jan z Husince vstoupil už na práh a smeknuv točenku kynul jí druhům, aby tedy šli.

---

*) Nynější Betlémské náměstí.

»Nikoho tu není —« pravil. »Pojďte, dobře si to prohlédneme —«

Vešel, druhové za ním. Venku, ač už bylo pozdní odpoledne, bylo horko. Tu je ovanul příjemný chlad. Stanuli nedaleko dveří a jako letmo rozhlíželi se svatyní, zasvěcenou památce Mlaďátek. Před nimi rozkládala se prostora chrámová o čtyřech lodích stejné výšky. Tajemné stíny se jimi rozkládaly, projasnělé jen u oltáře zásvitem z oken, zbarveným malovanými skly. Patnácte sloupů ve třech řadách neslo čtyřiadvacet čtverců křížového klenutí.

Zraky studentů sem tam těkající utkvěly déle na stěnách, pokrytých malbami, mezi nimiž se probělávaly pásy s poučnými nápisy z písma svatého. Postoupili dále, ku hlavnímu skládacímu oltáři pěkné, mistrné práce řezbářské i sličného malování. Pak u kazatelny se zastavili, prohlédli si ji, rovněž řemeslně zdělanou, a shlédnuvše opodál menší dvířka, také jimi vstoupili. Přišli do neveliké sakristie. Vedle dubové skříně, do zdi zapuštěné, stála prostá lavice. Na tu se posadil student Jan z Husince, nějak jsa unaven, zatím co druhové jeho všecko kolem si prohlíželi.

»To jsme již zajisté vedle v kněžském domě,« pravil Jakoubek stanuv u zavřených dveří. Ukázal na ně a pravil:

»Ty jistě vedou nahoru do bytu kazatelova.«

»A hlele, tu ty, kam vedou!« zvolal Petr sáhnuv na jiná, nevysoká dvířka. On i Jakoubek, když dvéře povolily, hleděli jimi; a Petr také na kousek jimi prošel. Odtud volal: »Tyť vedou zrovna na kazatelnu!«

Na ta slova vstal také student Jan z Husince puzen zvědavostí, a nahlížel dveřmi na schody, vedoucí na kazatelnu.

»Chtěl bych tu jednou těmi schody stoupati —« pravil.

Petr ze Stoupna se zasmál a zvolal, kam že, zdaliž na kazatelnu.

»Ano na kazatelnu —« odvětil Jan.

»A co tam?« ptali se oba druhové.

»Co tam? Kázat!« odvětil Jan.

Jakoubek i Petr se zasmáli na novo, a Petr zvolal:

»Chtěl býti rektorem a teď zase chudým kazatelem. Tu u nové kaple, milý brachu, není žádného tučného beneficia.«

»Nechť. Ale rád bych kázal. Těším se na to.«

»Nu to bude spíše, nežli budeš rektorem,« odvětil veselý Petr.

»Nebo bude obojí. Bude kázati i bude rektorem —« dodal Jakoubek ne bez úsměšku.

V tom se zarazili, neboť se ozvaly hlasy. Skutečně, někdo byl v prostoře chrámové. Proto vyšli rychle ze sakristie, kam beztoho neměli vstoupiti, jak se domnívali. Ve chrámci shlédli pět mužů. Každý ze studentů znal alespoň někoho z nich. Jen Chvala, malíře, jenž všecku kapli zdarma malbami ozdobil, neznal z nich nikdo. Ostatní byli: dvořenín králův Jan z Milheima, Kříž kramář, mistr Jan z české kolleje a Václav kamenník, stavitel kaple.

»To jsou stavitelé této kaple —« pravil tlumeně Jakoubek ze Stříbra. »Ti všichni tu stavěli: penězi, rukou, hlavou.« Studenti se pak pokřižovali a tiše kráčeli ven.

Dobře řekl Jakoubek student, že ti tu všichni byli stavitelé této svatyně.

Přišli, prve nežli bude zítra vysvěcena, ještě jednou prohlédnout si ji i všecko pro zítřejší slavnost. Všichni byli spokojeni a v duchu veseli. Dvořenín i mistr Jan i Kříž chválili všechno dílo, z čehož zvlá-

ště mladý mistr Václav i bratr jeho Chval měli upřímnou radost, ač Chval dal to málo znáti.

»Buď Pán Bůh pochválen!« pravil mistr Jan, když vše obešli. »Máme teď svou svatyni, a ta je a bude jen naše —«

»A přirozený náš jazyk bude tu míti svůj stánek, a nemusí se již skrývati —« mínil Kříž kramář.

»Ano,« dodal dvořenín králův, »a to bude jeho zvláštní čest, že bude jím tu promlouvána vzácná věc, svatá pravda, nehledící ani v pravo, ani v levo. Tak si toho přejeme. Dejž to Bůh!«

Dvořenín, učenec, umělci, městěnín procházejíce svatyní stanuli za těchto slov před oltářem, jejž, jakož i všecku prostoru svatyně počalo obetkávati šero letního podvečera. Mistr Jan po slovech pana z Milheima poklekl na stupeň oltáře a druzí učinivše rovněž modlili se jako on, aby Bůh dílu jejich požehnal. —

* * *

Zvony kostela sv. Filipa a Jakuba jasné a slavně hlaholily červnovým, krásným jitrem. Lid se sbíhal a hrnul na ten hlas, ne však do jmenovaného kostela, nýbrž do kostelíka vedlejšího do kaple Mlaďátek, jíž také Betlem říkali.

Hrnuli se tam, ale většinou venku zůstali. Prostora nevelikė svatyně nemohla všech pojati.

Mnozí také přichvátali, ne aby byli při svěcení, ale aby se podívali na ty, kteří na ně půjdou. A věru stálo za podívání. Dvůr králův nad očekávání hojně se účastnil. Hofmistr královė, pan Jíra z Roztok, maršálek králův, pan Čúch ze Zásady, Vyšehradský kanovník Králík z Buřenic a jiní, všichni zalíbení rádcové Jeho Milosti krále v Praze meškající přišli na posvěceni, tak že to až bilo do očí. Kdož byl upřímný

Čech, radoval se z toho, věda, proč kaple byla založena. Vedle dvořanů králových, vedle pana Jana z Milheima usedl bohatý a štědrý Kříž kramář s veškerou rodinou, vedle mistr Jan kollegiát, strýc Jeníkův, Stanislav ze Znojma, Mikuláš z Litomyšle, profesoři vysokého učení, horliví zastánci českého jazyka i učení Miličova; k nim připojil se stařičký Matěj z Janova, nejučenější stoupenec slavného kazatele, s vladykou Tómou ze Štítného.

V učeném tom světě svého jazyka dbalém seděl také doktor Donát Osvětlo zrovna vedle Chvala malíře a Václava stavitele, kdežto Alena byla s Křížovou rodinou, Jeník pak v lavicích dvořanům vykázaných.

Kromě těch bylo tu mistrův a doktorů z českého národa a vážených měšťanů českých i studentův a bakalářů všude plničko, hlava na hlavě, tak že by ani jablko nepropadlo. Když obřady vysvěcení vykonány, vystoupil na kazatelnu první kazatel kaple Betlemské, kněz Jan Protiva z Nové Vsi, kterého si pan Jan z Milheima sám vyhlédl, jakožto muže výmluvného.

Nyní za jasného, denního světla, jež pronikalo do Betlemské kaple vysokými, malovanými okny zářícími i zbarvenými proudy, prosvitlo v prostoře chrámové a bylo viděti jakého je vše pěkného díla, i strop, i hlavice svazkových sloupů, malby na stěnách, oltář i kazatelna, s níž poprvé zaznívalo slovo kazatelovo. K jakému obecenstvu mluvil! Což tu bylo bohatě oděných dvořanů králových i kněží různých hodností, což učencův a bohatých měšťanů! Stkvělé to shromáždění, v něm mnoho bystrých, ano nejlepších hlav, bystrého prohlédavého ducha i mysli nadšené pro svatou pravdu i práva domácího, přirozenébo jazyka.

Všichni tu dnes shromáždění těšili se z dokonaného díla a z té duše souhlasili s kazatelem, jenž Bohu i šlechetným zakladatelům poděkovav o tom promlouval, jak důležito a užitečno je hlásání slova Božího, jež aby nebylo nikterak poutáno, sami sv. otcové ustanovují. I líčil lítostivě, jak nebylo v Praze dosud žádného místa pro úřad kazatelský, že kazatelům českého jazyka bylo kázati v soukromí, pobíhati po skrýších, utajovati se, tu ve vlastní zemi, v tomto českém království. Nyní že jinak bude —

Nejvíce se té chvíle v duchu radovali mistr Jan kollegiát a Kříž kramář. Oba si vzpomněli na velikonoční neděli přede dvěma lety, jak bylo pak to hrozné krveprolití židovské, jak spolu tenkráte rozmlouvali, že je zle o slovo Boží, o pravé, ryzí, svobodné slovo Boží. Teď již nebude zle, teď tu je místo, kde bude tak hlásáno a jazykem českým ku zvelebení pravdy svaté mezi všemi věrnými Čechy.

Četba českého historického románu a líčení života našich slavných předků budiž heslem zimních večerů nynějších vážných dob!

ČTĚTE SEBRANÉ SPISY
DRA ZIKM. WINTRA

po Al. Jiráskovi nejlepšího našeho historického romanopisce!

Díla Wintrova řadí se k nejlepším českým knihám a zasluhují nejhojnějšího rozšíření. V jeho spisech oživují zapadlé historie našich předků; jimi učíme se znáti dopodrobna český život za starodávna. Kdo četl jen jedinou knihu Wintrovu, neodolá a dychtivě sáhne po ostatních.

Ve spisech Wintrových dosud vyšlo:

1. *Rakovnické obrázky.* Historické povídky. I. . . . K 4·40
2. *Z rodiny a domácnosti staročeské* I. . . . . . . „ 4·40
3. *Z rodiny a domácnosti staročeské.* II. . . . . „ 4·40
4. *Rakovnické obrázky.* Historické povídky. II. . . „ 4·84
5. *Šat, strava a lékař v 15. a 16. věku.* . . . . „ 4·84
6. *Pražské obrázky.* Díl I. . . . . „ 4·40
7. *V ohradě měst a městských zdech.* I. . . . . „ 2·30
8. *Pražské obrázky.* Díl II. . . . . „ 3·74
9. *V ohradě měst a městských zdech.* II. . . . . „ 4·95
10. *Pražské obrázky.* Díl III. . . . . „ 5·50
11. *Ze starodávných radnic I.* . . . . „ 5·70

Ceny včetně válečné přirážky.

Vazby po dobu války po K 3·60.

Pro další svazky uchystána jsou díla kulturního historika a belletristy českého, a zpravidla svazek belletrie střídati se bude se svazkem kulturních studií. Sebrané spisy Zikmunda Wintra *vycházejí také v seš. po 30 h* a lze předplatiti s poštovní zásilkou na 10 seš. K 3·20, na 20 seš. K 6·40. Na požádání zašle se sešit na ukázku.

Veškera tato díla Zikmunda Wintra lze zakoupiti neb objednati v každém knihkupectví.

NAKLADATELSTVÍ J. OTTO V PRAZE,
Karlovo náměstí č. 34,

Největší, mohutně působící dílo Wintrovo:

MISTR KAMPANUS

HISTORICKÝ OBRAZ.

Napsal *DR. ZIKMUND WINTER.*

Illustroval a umělecky vypravil ADOLF KAŠPAR.

TŘETÍ VYDÁNÍ.

Velmi zmenšený titulní list Wintrova „Mistra Kampana"

Velký historický román Zikmunda Wintra svým významem a vnitřní krásou vzbudí zajisté radostný ohlas u všech českých čtenářů. V »Mistru Kampanovi« zpracoval Zikmund Winter zcela svérázně a osobitě rušnou historii Prahy z doby bělohorské — první polovice XVII. století — kupící se kolem vděčné postavy mistra Jana Kampana, »umění poejného, historie a jazyka řeckého professora« na hynoucí universitě pražské. V díle Wintrově mizí hranice mezi historií a uměním: historický materiál, prolnutý a oživený vlastním uměním básnické koncepce a oděný v bohatou slovesnou formu, stává se sám životem. V líčení Wintrově pohružujete se tak cele v život XVII. věku, že prožíváte s umělcem rušnou, pohnutou, dobu české historie; samotno líčení bitvy bělohorské, silné a dokonale plastické, působí dojmem nezapomenutelným.

Dílo úchvatné, mocně jímající každou českou duši

Nádherná umělecká výprava po vzoru slavných typografických děl českých XVII. věku. 578 stran kvartu s 73 obrazy.

Výtisk pevně brožovaný za 20 K, v mistrné imitaci starých vazeb českých za 25 K.

Zakoupiti lze v každém knihkupectví.

NAKLADATELSTVÍ J. OTTO V PRAZE,

Karlovo náměstí číslo 34.

Nákladem vlastním. — Tiskem »Politiky« v Praze.

UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA
3 0112 118853180

J. OTTO
PRAHA